

MENINGER MED MENIGHEDSRÅD

Perspektiv på folkekirken
nr. 3 - 2012

Steen Marqvard Rasmussen

Meninger med menighedsråd

Hvad rådsmedlemmerne vil, synes og tror på

Perspektiv på folkekirken nr. 3, 2012

- en skriftserie udgivet af Landsforeningen af Menighedsråd

Skriftserien *Perspektiv* på folkekirken nr. 3, 2012:

Meninger med menighedsråd

Hvad rådsmedlemmerne vil, synes og tror på
Af Steen Marqvard Rasmussen

ISBN: 978-87-90645-32-8

Udgivet af: Landsforeningen af Menighedsråd
Damvej 17-19
8471 Sabro
Tlf. 8732 2133

Sats: Lena Neergaard

Forsidefotos: Børnekor, Claus Haagensen, Chili
Samtale, Henrik Petit

Tryk: Scanprint A/S, Viby J.

1. oplag 2012

Indholdsfortegnelse

Forord	5
1. <i>Indledning</i>	7
1.1. Baggrund for undersøgelsen	8
1.2. Formål	13
1.3. Metode og data	15
1.4. En tilsvarende norsk undersøgelse	19
2. <i>Hovedresultater</i>	23
2.1. Sociologisk bestemte kirkelige retninger	23
2.2. Kirkelige aktiviteter	23
2.3. Rådsmedlemmernes religiøsitet	24
2.4. Ønske om indflydelse	25
2.5. Det konstituerende møde	26
2.6. Villigheden til at genopstille til menighedsrådet	26
3. <i>Hvem sidder i menighedsrådet?</i>	29
3.1. Aldersfordelingen	29
3.1.1. Perioden 1984 til 2008	29
3.1.2. Andelen af "helt unge" rådsmedlemmer	31
3.1.3. Aldersfordelingen på menighedsrådsniveau	32
3.2. Køn, anciennitet og uddannelse	35
3.3. Sognebåndsløsning og familietradition for rådsarbejde	38
4. <i>Menighedsrådsmedlemmernes religiøsitet</i>	41
4.1. Rådsmedlemmernes religiøsitet målt på enkeltspørgsmål	41
4.2. Religiøsiteten opgjort efter Stefan Hubers metode	44
4.3. International sammenligning	61
5. <i>Veje til menighedsrådet</i>	63
6. <i>Grunde til at være menighedsrådsmedlem</i>	65
6.1. Ønsker om medindflydelse	65
6.2. Personlige grunde samt ønsker om drøftelser i menighedsrådet ..	73
7. <i>Det konstituerende møde</i>	83
7.1. Valg til enkeltposter og udvalg	83
7.2. Den generelle afvikling af mødet	84
8. <i>De faktiske og de ønskede aktiviteter</i>	87
8.1. Kirkelige aktiviteter	87
8.2. Administrativt samarbejde	101

9. Kirkepolitiske holdninger	105
9.1. Sammenligning af fødte og valgte menighedsrådsmedlemmer . .	105
9.2. Valgte medlemmers syn på folkekirken organisation	107
10. Ønsker om at genopstille	109
10.1. Begrundelser	109
10.1.1. Begrundelser for at genopstille	109
10.1.2. Begrundelser for ikke at genopstille	112
10.2. Betydningen af ikke-kirkelige forhold for ønsket om at genopstille	116
10.3. Kirkegangens betydning for genopstilling til menighedsrådsvalget	118
10.4. Betydningen af kirkepolitiske holdninger	121
11. Typer af menighedsrådsmedlemmer	123
11.1. Gennemsnitstyper	123
11.2. Idealtyper	129
11.2.1. Udformning og præsentation af idealtyperne	130
11.2.2. Idealtypenes vægtning af menighedsrådets tre sider . .	133
11.2.3. Idealtypenes fordelt efter køn og alder	135
11.2.4. Idealtypenes ønsker om samtaler o.l. om tro	137
12. Perspektiver på Meninger med menighedsråd	139
12.1. Sociologisk perspektiv – mellem det givne og det valgte fællesskab	139
12.1.1. Teoretisk forankring	139
12.1.2. Empirisk klangbund	140
12.2. Strategisk perspektiv – mellem sogne- og regionalkirke	141
13. Litteratur	145
Bilag A: Statistiske tests	151
Bilag B: Analyser	153
B.1. Ønske om medindflydelse på 22 forskellige opgaver	153
B.1.1. Faktoranalyse	153
B.1.2. Variansanalyse	155
B.2. Personlige grunde samt ønsker om drøftelser i menighedsrådet	158
B.2.1. Faktoranalyse	158
Bilag C: Analyse af ønsket om at genopstille	160
Bilag D: Det anvendte spørgeskema	161
Om forfatteren	175
Tidligere numre af Perspektiv på folkekirken	179

Forord

Af Inge Lise Pedersen,
formand for Landsforeningen af Menighedsråd

Menighedsrådsarbejdet spænder vidt, fra meget håndfaste administrative opgaver til lokal kirkelig ledelse. Menighedsrådet er et jordnært arbejdsfællesskab og repræsenterer samtidig et åndeligt fællesskab, den lokale menighed.

Hvem er det så der udgør disse (ofte meget udkældte) menighedsråd? Det er nogle brogede forsamlinger, selv om mange af medlemmerne er gråhårede. De (eller rettere: vi) har forskellig baggrund og forskellige grunde til at gå ind i menighedsrådsarbejdet. Vores ønsker for arbejdet går derfor også i mange retninger. Nogle af os bliver så glade for arbejdet – måske fordi vi får ønskerne opfyldt - at vi stiller op gang på gang, mens andre løber skrigende væk efter den første valgperiode eller endnu tidligere. Skuffede over at skulle bruge tiden på administration og ikke kirkelige aktiviteter, eller over at arbejdsklimaet i rådet ikke levede op til deres forventninger, eller over noget helt tredje.

Med denne undersøgelse sætter Steen Marquard Rasmussen fokus på menighedsrådsmedlemmerne. Hvad er det for nogen størrelser, når vi ser på aldersfordeling og uddannelse, på familietraditioner eller religiøsitet? Vi får både noget at vide om grundene til at stille op til valg til menighedsråd og forventningerne for arbejdet, og om hvordan menighedsrådsarbejdet opleves, og hvordan det igen hænger sammen med lysten til at genopstille ved menighedsrådsvalget 2012.

Alt sammen baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt et stort og repræsentativt udsnit af menighedsrådsmedlemmerne i 2008. Vi bliver altså klogere på, hvad medlemmerne selv mener er meningen med deres arbejde.

Det er den første danske undersøgelse af sin art af menighedsrådenes medlemmer, hvor både ikke kirkelige forhold og medlemmernes kirkelige stillingtagen og praksis sammenholdes med deres praksis som rådsmedlemmer, bl.a. om de har lyst til at fortsætte i næste periode.

Og som en effektiv afslutning bruger Steen Marquard Rasmussen sit sociologiske blik til at perspektivere nogle af de spændinger i dagens folkekirke, som dukker op gang på gang i forskellige forklædninger. Et ganske kort rids, som ikke desto mindre kaster et forklarende lys over nogle af de dagsaktuelle stridspunkter.

Det er spændende og relevante analyser både for os der allerede er involveret i menighedsrådsarbejde og for dem der overvejer at stille op.

Forord

"Det er ikke muligt at bringe alt i sammenhæng med alt.
Det overstiger menneskets erkendelsesevne."
(Michael Hampe, filosof)¹⁾

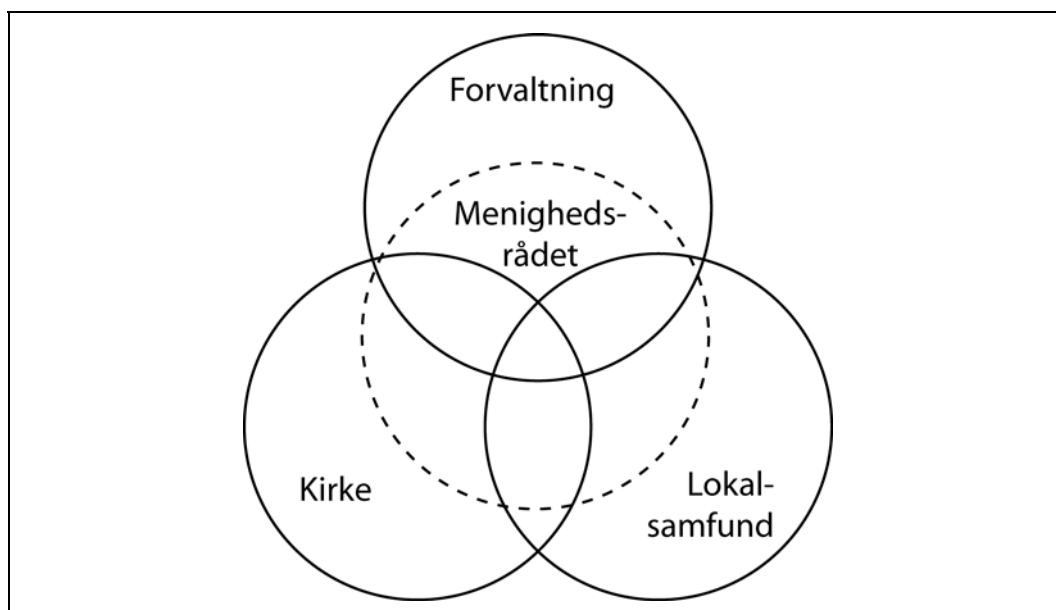
"Datareduktion er ... selve statistikkens sjæl."
(Svend Kreiner, statistiker)²⁾

1. Indledning

I det følgende præsenteres en undersøgelse af, hvad menighedsrådsmedlemmerne selv synes om deres arbejde i menighedsrådene. Hvad er det, de gerne vil med dette arbejde? Hvordan synes de selv, det går? Og har dette forbindelse med deres eget personlige forhold til den kristne tro?

Menighedsrådsarbejdet er i komprimeret form beskrevet i menighedsrådslovens § 1, stk. 1, hvor det hedder, at "sognets kirkelige og administrative anliggender styres af menighedsrådet ..."

Juridisk set er bestemmelsen vigtig, da den fortæller, at menighedsrådet er den lokale kirkelige ledelse, men sociologisk set får vi også forbavsende meget at vide via stikordene "sogn", "kirkelig" og "administrativ", som omgiver arbejdet i menighedsrådene:

Figur 1: Menighedsrådet mellem forvaltning, kirke og lokalsamfund.

1) Hampe 2007, s. 44.
2) Kreiner 1999, s. 136.

Figuren viser, at menighedsrådet er en del af menigheden (kirke), en del af lokalsamfundet og en del af staten i bred forstand forstået på den måde, at rådet er underlagt regler for offentlige myndigheder som for eksempel forvaltningsloven og lov om offentlighed i forvaltningen.

Denne treenighed gør det vanskeligt helt præcist at sige, hvad det er for en slags fællesskab menighedsrådet er, men tre ting kan dog siges: Da sognet er et bestemt geografisk område, er menighedsrådet en del af et givet *stedligt fællesskab*; da sognet er kirkens grundenhed, er menighedsrådet også en del af et *religiøst fællesskab*, og da menighedsrådet skal løfte ledelsesopgaverne med skabende kraft og strategiske overvejelser, er menighedsrådet også et *målrationelt fællesskab*.

Menighedsrådsmedlemmerne har derfor mulighed for at forstå menighedsrådsarbejdet som udtryk for forskellige slags fællesskaber, men gør de det? Og hvis de gør, har denne forståelse af fællesskabets karakter da sammenhæng med deres vurdering af, hvad der er vigtigt i arbejdet?

1.1. Baggrund for undersøgelsen

Allerede i 1995 fik jeg lyst til at gennemføre en sådan undersøgelse, fordi jeg som forholdsvis nyansat i Landsforeningen hurtigt fik en fornemmelse af, at menighedsrådsmedlemmer er en meget broget flok mennesker, men at ingen kunne sige noget særlig præcist og sikkert om, *på hvilke måder* de nærmere bestemt er forskellige, og hvad det *betyder* for deres syn på arbejdet i rådene?

På det tidspunkt var et sådant projekt dog ikke oplagt at gennemføre, fordi menighedsrådsarbejdet stadig var indlejret i nogle klare traditioner for, hvad det gik ud på, og fordi det tilsyneladende stadig gik nogenlunde smertefrit med at rekruttere folk til arbejdet. Dette har ændret sig siden da. Eksempelvis kniber det med at rekruttere yngre menighedsrådsmedlemmer: Ved valget i 1992 var 43% af de valgte medlemmer under 50 år, mens dette kun var tilfældet for 24% ved valget i 2008.³⁾ Ligeledes er andelen af menighedsrådsmedlemmer med afstemning faldet fra 15,8% i 1992 til 7,7% i 2008.

Begge dele kan være indikatorer på, at der er betydelige problemer med at rekruttere kandidater til menighedsrådene: Da der er bred enighed om, at det er ønskeligt med flere yngre mennesker i menighedsrådene, må den faldende andel af personer under 50 år tolkes således, at de yngre folkekirkemedlemmer i faldende grad ønsker at deltage i menighedsrådsarbejdet. Den alternative tolkning – at de yngre mennesker skulle klare sig dårligere på opstillingsmøderne – er næppe holdbar, hvorfor den da heller aldrig bliver nævnt. I samme retning peger den lavere andel af kredse med afstemning i og med, at der skal indleveres mere end én liste for at udløse et afstemningsvalg. Og alt andet lige er det sværere at mobilisere kandidater til mere end én liste, hvis den generelle interesse for at sidde i menighedsrådet er faldende.

3) En mere detaljeret analyse af menighedsrådsmedlemmernes aldersfordeling kan læses i Steen Marquard Rasmussen 2009B.

Et andet forhold, som gør det påkrævet at få klarhed over, hvad der motiverer folk til enten at deltage i rådsarbejdet eller at holde sig væk – herunder at forlade arbejdet efter en kort periode – er den jævnlige debat om, hvorvidt menighedsrådets opgaver er de rigtige vurderet ud fra, at man kan rekruttere og fastholde folk til opgaverne, som både er dygtige og engagerede.

På baggrund af de senere års debat vil jeg pege på, at menighedsrådsarbejdet i disse år er præget af tre balancegange:⁴⁾

- a. Forholdet mellem menighedsrådets kompetencer og dets administrative byrder: Er det muligt på én gang at have omfattende kompetencer og overkommeligt administrativt arbejde?
- b. Samvirket mellem præst og menighedsråd om at være kirkelig ledelse i lokalområdet.⁵⁾ Hvad er forudsætningerne for, at den fagkyndige og lægfolket i samdrægtighed løfter den opgave at være såvel overordnet kirkelig som daglig ledelse?
- c. Forholdet mellem menighedsrådet og menigheden: Spørgsmålet er her, om menighedsrådet er og kan være repræsentativt for de holdninger til kirken, der findes blandt folkekirkens medlemmer?

Jeg vil ganske kort antyde, hvordan disse tre punkter viser sig i den senere tids debat:

a. Menighedsrådets Kompetencer og administrative byrder

Villy Møller, der har været menighedsrådsmedlem i mere end 20 år skriver f.eks.:

"Udviklingen er, at mere og mere administrativt og organisationsbaseret arbejde fylder menighedsrådets møder og udfordrer menighedsrådets medlemmer mellem møderne – hovedsagelig formand, kirkeværge, kasserer og kontaktperson i betydelig grad.

Hvorfor er det dog gået "så galt"? Det er der to grunde til. Den ene grund er, at menighedsrådene gennem de sidste 20 år har raget til sig af beslutningskompetencer og råderum. Rådene ønskede magt og indflydelse. Det har de så i høj grad og så fået. Dermed følger naturligvis forpligtelse og ansvar.

4) Jeg undgår her bevidst ord som udfordringer, problemer og vanskeligheder, da de hver især kun peger på hhv. den positive og negative side af sagen: Mens problemer og vanskeligheder ensidigt peger på det, der trækker ned, er ordet udfordringer gledet ind i det danske nysprog – ikke mindst blandt politikere – med den effekt, at det er ved at blive et tabu at have problemer.

5) I gamle dage, altså for godt fem år siden, ville det være naturligt at skrive sognet, men det mere uklare begreb lokalområdet dækker i dag i højere grad den faktiske situation, da vi både har fælles menighedsråd for flere sogne (såkaldte pastoratsråd) og samarbejde mellem flere menighedsråd enten omkring enkeltopgaver eller mere formaliseret. Som eksempler på sidstnævnte kan fra hovedstaden nævnes Vesterbro bykirke og fra provinsen nævnes det samarbejde i Bjerringbro, der blev beskrevet i *Perspektiv* på folkekirken nr. 2, 2009, s. 29-46.

Den anden grund er, at hele samfundet er blevet mere regelstyret. Det gælder også folkekirken. Man kan ikke bare gøre, som man vil. Det handler om arbejdsgiveransvar på alle områder. Økonomisk forvaltning af tildelte midler. Strukturering af hverdagens opgaver om og til gennemførelse af den kirkelige aktivitet. Flere konkrete udfordringer er på vej. Fra 1. januar 2010 kommer der nye udvidede momsregler."⁶⁾

Menighedsrådsmedlem Inge-Lise Dinsen supplerer:

"Som kontaktperson blev jeg i min første valgperiode ud over at foretage medarbejder-udviklingssamtaler og arbejdspladsvurderinger kastet ud i at løse samarbejds-mæssige problemer med involvering af en faglig organisation, at klage over et påbud fra Arbejdstilsynet, at forholde mig til orlovsansøgning fra en tjenestemand, at indgå i lønforhandlinger med timelønsansatte kirkesangere og en overenskomstansat gravermedhjælper, at ansætte en organist i en tjenestemandstilling og at ansætte en værtinde til konfirmandstuen. Enhver personaleafdeling vil vide, hvad det kræver af tid og kræfter at erhverve sig baggrundsviden for at kunne løse sådanne opgaver.

"I skal bare på kurser, og I skal blive dygtigere til at samarbejde", lyder det igen og igen. Men hvor går grænsen for menighedsrådenes professionalisering, og er det overhovedet rimeligt, at vi skal uddannes til discountjurister, discountøkonomer og discount-HR-medarbejdere? Og hvor henter vi tid og overskud til at tage på kurser og etablere samarbejde?"⁷⁾

b. Samvirket mellem menighedsråd og præst

Dette samvirke er, som Kaj Bollmann skriver, "... noget af det, der er mest synligt for omverdenen ... både når det fungerer, og når det ikke fungerer."⁸⁾ Derfor er samarbejds-vanskeligheder mellem de to parter normalt også "godt stof" for pressen, ikke mindst for *Kristeligt Dagblad*, hvor man bl.a. har kunnet læse, at

"Striden i sognet handler om uenighed om den kirkelige linje. Den tidligere præst i sognet ... følte sig presset af et flertal i menighedsrådet til at ændre sin stil i en mere missionsk retning og opsagde derfor sin stilling 1. marts.

I første omgang ville formanden for menighedsrådet ..., der støttede præsten, også forlade sin post, men hun skiftede siden mening og er stadig formand for menighedsrådet.

Godt halvdelen af borgerne i ... (sognet, SMR) har tidligere skrevet under på en protest mod menighedsrådet og opfordret det til at træde tilbage. ... (Biskoppen, SMR) har dog flere gange slået fast, at han hverken kan eller vil smide et lovligt valgt menighedsråd ud."⁹⁾

6) Kristeligt Dagblad den 21. oktober 2009.

7) Kristeligt Dagblad den 22. oktober 2009.

8) KIRKEN/DAG, nr. 4, 2009, Tema: Præst og menighedsråd, s.3.

9) Kristeligt Dagblad den 8. juni 2009.

c. Medlemmerne og menighedsrådet

Det er veldokumenteret, at menighedsrådsmedlemmerne er betydeligt ældre end folkekirkens medlemmer, som de jo er valgt til at repræsentere. Allerede i 1992 kunne vi konstatere, at mens 39% af befolkningen var 18 til 39 år, gjaldt det kun for 13% af de valgte menighedsrådsmedlemmer. Denne andel er efter valget i 2008 faldet til kun 7%.

Allerede på dette ene punkt – alderen – må vi altså konstatere, at rådsmedlemmerne ikke er repræsentative for folkekirkens medlemmer. Dette udelukker naturligvis ikke, at menighedsrådene i deres daglige arbejde satser på at tilgodese de yngre menneskers ønsker til de kirkelige aktiviteter, men den umiddelbare identifikation mellem yngre folkekirkemedlemmer og menighedsrådene er ikke til stede.

En rapport udarbejdet af Kirsten Grube, Center for Ungdomsstudier og Religionspædagogik, ser nærmere på unge menighedsrådsmedlemmer og deres særlige behov for støtte. En af interviewpersonerne er en mand på 35 år, der fortæller, at han som menighedsrådsmedlem

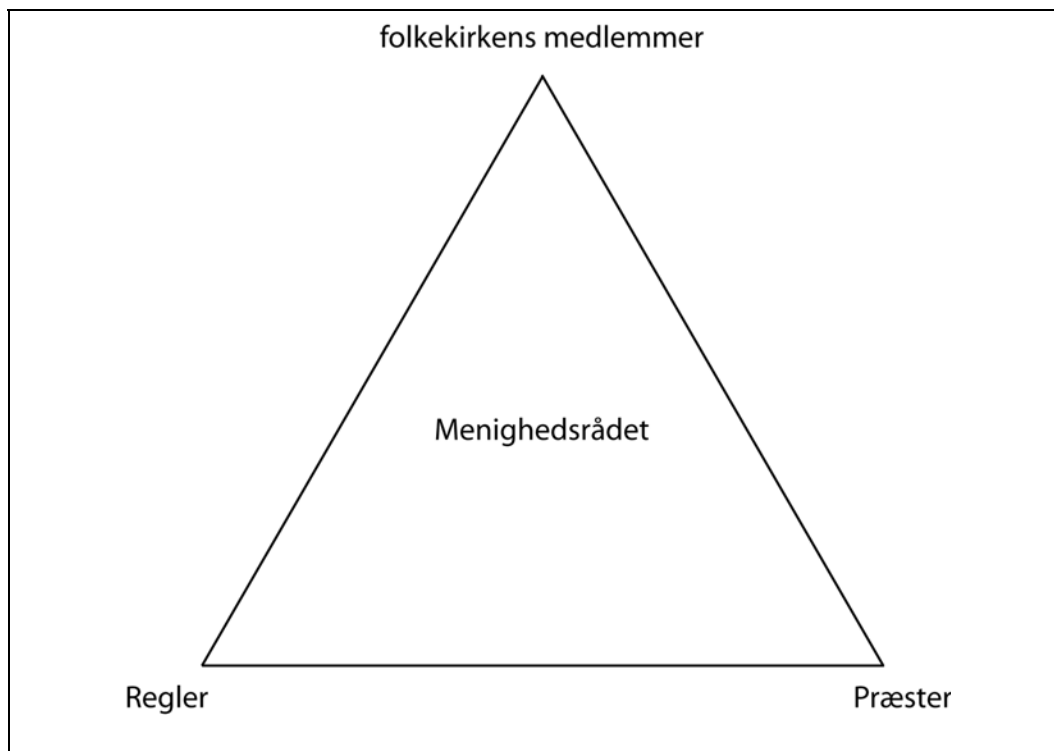
"... står over for et dilemma, der består i, at han på den ene side oplever, at menighedsrådsarbejdet har en "utidssvarende form", og at valgperioden er af en uhensigtsmæssig længde og dybest set ikke rigtigt tiltaler ham. På den anden oplever han, at hans interesse i at repræsentere børnefamilierne er så essentiel, at han - som han udtrykker det - vælger at fortsætte i "trods". Han forestiller sig imidlertid, at andre end ham selv vil have vanskeligere ved at overvinde de nævnte barrierer.¹⁰⁾

Der er dog mange andre parametre end selve alderen, hvor menighedsrådet kan være ude af trit med folkekirkens medlemmer. Dette forhold kompliceres yderligere af, at medlemskredsen i sig selv er præget af mange forskellige opfattelser af, hvad der er det vigtige ved kristendom og kirke.¹¹⁾

Disse problemstillinger, som her blot er antydnet, vil jeg indledningsvis sammenfatte til, at menighedsrådsarbejdet er udspændt mellem følgende tre poler:

10) Kirsten Grube 2009, s. 45.

11) Jeg vil her nøjes med en generel henvisning til følgende bøger: Steen Marquard Rasmussen 2005A, Jonas Bromander 2005, Wolfgang Huber m.f. 2006 og Eberhard Hauschildt m.f. 2010.

Figur 2: Tre poler i menighedsrådets arbejde

Note 1: En mere detaljeret model over menighedsrådets arbejde som kirkelig ledelse er præsenteret i Steen Marqvard Rasmussen 2008A, s. 14.

Udfordringen for menighedsrådet er altså generelt sagt at finde den rette balance i alle tre retninger. Og det skal forstås med to præciseringer: For det første vil "den rette balance" altid skulle findes med afsæt i de lokale vilkår forstået som det faktiske sogn med dets kirkelige traditioner og bevægeligheder og det faktiske menighedsråd med dets bestemte sammensætning af personer. Og for det andet betyder balance ikke det døde punkt, hvor alt falder til ro i søvngængeragtig lethed. Med psykologen Heinz Kohut er det mere passende at sige, at den rette balance indbefatter "den optimale frustration". Pointen er her, at den frustrationskabende spænding kan have tre tilstande: Den kan være så lille, så man ikke bliver stimuleret til kreativitet og udvikling; den kan være så stor, at man heller ikke bliver det, fordi den er for belastende, og den kan være optimal forstået på den måde, at der er opbygget en spænding, som frigør nye tanker til tidens problemer.¹²⁾ Vanskeligheden for et kollektivt organ som menighedsrådet er naturligvis, at grænserne for disse tre tilstande er forskellige fra person til person.

Bl.a. derfor er det ikke givet, at disse balancegange altid lykkes. Derfor er det ikke givet, at det altid er de bedste rådsmedlemmer, der er de mest udholdende i arbejdet.

12) Se hertil Mads Hermansen, 2001.

Den samme iagttagelse er en væsentlig baggrund for biskop Karsten Nissens bog *En gammel folkekirke i en ny tid* fra 2007, hvor han spidsformulerer sagen på denne måde:

"Alt for mange mennesker med visioner om kirke og kristendom, med dybt engagement og vilje til at arbejde for kirken, har erkendt, at menighedsråd, provstiudvalg og stiftsråd ikke var steder, hvor deres visioner og engagement kunne bruges. Derfor vendte de ryggen til disse råd og udvalg og lagde deres visioner og engagement andetsteds."¹³⁾

1.2. Formål

Undersøgelsens formål er at afklare en række faktiske og målbare forhold angående menighedsrådsmedlemmers engagement i rådsarbejdet. Herunder hører bl.a. at belyse religiøsitetens betydning for menighedsrådsarbejdet.

Det, som særligt interesserer mig, er at skabe et overblik over, *hvordan* landets menighedsrådsmedlemmer er forskellige, hvor *udbredte* disse forskelligheder er og hvilken *betydning* disse forskelle har for engagementet i menighedsrådsarbejdet.

I den forbindelse fremhæver jeg specielt en undersøgelse af, hvilken betydning rådsmedlemmernes religiøsitet har for deres syn på arbejdet i menighedsrådene, da en måling af denne religiøsitet aldrig tidligere er blevet foretaget, og da den viser sig at have markant betydning.

Denne formålsbeskrivelse indeholder en række facetter, som har betydning for, hvordan dataindsamling, analyser og fortolkninger bør tilrettelægges.

Spørgsmålet om, *hvordan* medlemmerne er forskellige, indebærer en jagt efter, hvad det er for forskelle, der "gør en forskel"; dvs. en undersøgelse af, hvad det er for distinktioner, der er vigtige, når man skal beskrive den brogede flok af menighedsrådsmedlemmer. Er det forskellen mellem mandlige og kvindelige rådsmedlemmer, der er vigtig; er det aldersforskellen, der er vigtig; er det spørgsmålet om, hvor religiøse de er, eller helt andre forhold, der er vigtige?

Spørgsmålet om, hvor *udbredte* disse forskelligheder er, er en smule drilagtigt, for dem vi spørger, er de enkelte personer, som sidder i menighedsrådene. Hvis vi går meget detaljeret til værks, vil de jo være forskellige alle sammen, fordi vi jo som mennesker med tanker, holdninger, følelser og særlige interesser er forskellige fra alle andre. Hver person er derfor menighedsrådsmedlem på sin helt egen måde, og det vil jo sige, at disse helt unikke måder alle er lige udbredte – de er nemlig alle repræsenteret ved én person.

Hermed er det samtidig sagt, at en opgørelse af menighedsrådsmedlemmernes forskelligheder på individniveau ville være meningsløs, fordi vi så blot kunne konkludere, at der er lige så mange måder at være rådsmedlem på, som der er rådsmedlemmer i Danmark. Det vil dog

13) Karsten Nissen 2008, s. 5.

også være forkert at gå over i den anden grøft og samle alle menighedsrådsmedlemmerne i én stor gruppe og herefter give en beskrivelse af det *gennemsnitlige* rådsmedlem i Danmark. Hermed ville vi lade som om, alle disse mennesker var ens, og det ville være det samme som at forfejle selve undersøgelsens formål af den enkle grund, at formålet forudsætter, at menighedsrådsmedlemmerne bliver inddelt i mere end én gruppe – ellers kan de jo ikke beskrives som forskellige. Hermed er vi fremme ved en afgørende pointe:

Undersøgelsens formål kan kun realiseres, hvis det lykkes at inddele landets menighedsrådsmedlemmer i forskellige *grupper* med hver sine væsentlige karakteristiske træk. Opgaven er derfor at danne et passende antal typer af rådsmedlemmer, som adskiller sig fra hinanden efter nogle kriterier, der har betydning for deres opfattelse af menighedsråsarbejdet.

Ønsket om at belyse *udbredelsen* af de forskellige typer betyder endvidere, at vi må anvende såkaldt kvantitative metoder, da kun sådanne kan give et *repræsentativt* billede af situationen. Som metode er derfor valgt et standardiseret spørgeskema,¹⁴⁾ og spørgsmålet om, hvorvidt det er lykkedes at indhente en repræsentativ stikprøve over landets menighedsrådsmedlemmer, bliver diskuteret i afsnit 1.3. på side 15 ff.

Samlet set antyder disse overvejelser, at undersøgelsen bygger på det teoretiske grundlag, som den klassiske sociolog Max Weber (1864-1920) udviklede med sin såkaldt "forstående sociologi", og som jeg har forsøgt at give et kvantitativt fundament ved at lægge såkaldte "gennemsnitstyper" til grund for at formulere det, Weber kaldte "idealtyper".¹⁵⁾

Da jeg har sammenfattet analyserne under titlen *Meninger med menighedsråd*, vil jeg kort omtale det meningsbegreb, som ligger til grund ved at henvise til Wilhelm Schmidts bestemmelse heraf:

"Hvad der ofte menes, når man spørger efter "lykke", er egentlig "meningen". ... Når det er tvingende nødvendigt at stræbe efter lykke, kan det opfattes som et tegn på en fortvivelse, der fremkaldes af mangel på mening.
...

Men hvad er mening? Dette, at noget "giver mening", er der altid tale om, når sammenhænge bliver klare, altså når enkelte ting, mennesker, begivenheder, erfaringer ikke står isoleret, men på en eller anden måde står i forbindelse med hinanden."¹⁶⁾

14) Spørgeskemaet fremgår af Bilag D på side 161ff.

15) Mine forsøg i den retning er dels en analyse af den religiøse mangfoldighed som udfordring for folkekirken, der er udgivet i bogen *Karma, Koran og Kirke* (i den forbindelse specielt s. 229-240) og dels min analyse af præstearbejdet i Århus Stift, der er udgivet i *Perspektiv på folkekirken* nr. 2, 2009 (specielt s. 51-54, s. 95-98 og s. 110-113).

Hermed være sagt, at det er vigtigt for menighedsrådsmedlemmerne at finde *mening* med deres arbejde i rådene, og at denne mening opstår, når de ser deres aktiviteter som led i en større sammenhæng af bevæggrunde, formål, kirkeopfattelse m.m.

Da undersøgelsen viser, at denne meningsdannelse finder sted efter forskellige typiske mønstre, henviser titlen til *meninger* med menighedsrådsarbejdet.

1.3. Metode og data

Det følger af formålet, at vi er interesserede i resultater, der er gyldige for hele landets menighedsrådsmedlemmer. Det forudsætter som nævnt, at vore data er funderet i en stikprøve, der er repræsentativ for alle landets valgte medlemmer af menighedsrådene, og som er stor nok til, at vi kan foretage statistisk sikre analyser, også når vi sammenligner forskellige grupper af rådsmedlemmer. Hertil kræves en relativt stor stikprøve og en høj svarprocent. Vi udtrak derfor tilfældigt 1.000 af landets ca. 17.750 valgte menighedsrådsmedlemmer,¹⁷⁾ og da vi fik svar fra 764 af disse, blev svarprocenten 76. Selvom dette er særdeles tilfredsstillende, vil vi dog lige undersøge, om der er et systematisk skævt bortfald med hensyn til fire kendte oplysninger.

Tabel 1: Aldersfordelingen for populationen samt brutto- og nettostikprøven

Alder	Population	Bruttostikprøve	Nettostikprøve
22 - 50 år	21%	20%	17%
51 - 60 år	27%	28%	27%
61 - 70 år	38%	39%	42%
71 - 83 år	14%	13%	14%
Total	100% (N=17.746)	100% (N=1.000)	100% (N=763)

Note 1: *Populationen* er alle menighedsrådsmedlemmer i hele landet. Oplysningerne stammer fra Landsforeningens medlemssystem, der indeholder medlemmerne fra 99,9% af landets menighedsråd. Da populationen samtidig er den gruppe, vi ønsker at beskrive ved hjælp af vores stikprøveundersøgelse, er det vigtigt, at vores faktiske nettostikprøve så præcist som muligt kan opfattes som et miniaturebillede af populationen.

Bruttostikprøven er de 1.000 rådsmedlemmer, som vi tilfældigt har udtrukket blandt alle i populationen.

Nettostikprøven er den gruppe inden for bruttostikprøven, som rent faktisk har besvaret og indsendt spørgeskemaet.

Note 2: Tallet efter "N=" angiver det antal personer, der er oplysninger om, og som er lig med 100% for hver kolonne. Som det vil fremgå af de følgende tabeller, kan dette tal – der inden for hver af de tre kolonne-kategorier burde være ens i alle efterfølgende tabeller for den pågældende kategori – variere lidt fra tabel til tabel. Det skyldes, at vi ikke i alle tilfælde

16) Schmid 2007, s. 45. I bogen *Implizite Religiosität* fremlægger og udfolder Tatjana Schnell en tilsvarende forståelse af begrebet mening, jf. Tatjana Schnell 2009, s. 196. En af måderne, hvorpå en handling får mening, er, hvis vi kan se et formål med den, og selv destruktive forbrydelser får mening, hvis man kan finde et motiv bag ugerningen. Derfor ser vi også, at de pårørende i forbindelse med ulykker er voldsomt optaget af at få opklaret, hvordan de kunne ske.

17) Dataindsamlingen fandt sted før valget i 2008, hvor antallet af valgte medlemmer blev reduceret til ca. 13.500.

har oplysninger for alle personer i hhv. population, brutto- og nettostikprøve for de oplysninger, der indgår i den pågældende tabel. Eksempelvis er der én person i nettostikprøven, som vi ikke har fået oplyst alderen for. Derfor udgør de 100% her ikke 764 personer, som har besvaret og tilbagesendt spørgeskemaet, men "kun" 763.

Det vigtige i forbindelse med disse tabeller er at sammenligne den faktisk opnåede nettostikprøve med populationen, som den skal repræsentere, og vi kan heldigvis sige, at forskellen ikke er signifikant. Hvis vi alene ser på forskelle på mere end ét procentpoint, ser vi en tendens til, at nettostikprøven indeholder færre personer under 51 år mod til gengæld at have lidt flere fra 61 til 70 år. I begge tilfælde er der tale om en forskel på 4 procentpoint. Vi ser også, at bruttostikprøven for disse aldersgrupper placerer sig på et niveau derimellem. Det antyder, at en del af disse forskelle skyldes selve tilfældighedsproceduren i forbindelse med udtrækningen. Det samlede indtryk er dog, at de yngre menighedsrådsmedlemmer er lidt underrepræsenteret i stikprøven.

Tabel 2: Kønsfordelingen for populationen samt brutto- og nettostikprøven

	Population	Bruttostikprøve	Nettostikprøve
Kvinder	54%	54%	54%
Mænd	46%	46%	46%
Total	100% (N=17.746)	100% (N=1.000)	100% (N=752)

Med hensyn til kønsfordelingen kan vi sige, at den faktisk opnåede nettostikprøve svarer helt til populationen.

Tabel 3: Populationen samt brutto- og nettostikprøven fordelt på stift

Stift	Population	Bruttostikprøve	Nettostikprøve
København	7%	6%	5%
Helsingør	9%	8%	8%
Roskilde	14%	15%	14%
Lolland-Falster	4%	4%	4%
Fyen	10%	11%	12%
Aalborg	12%	12%	11%
Viborg	11%	10%	10%
Århus	15%	15%	16%
Ribe	9%	10%	11%
Haderslev	8%	9%	10%
Total	100% (N=17.141)	100% (N=971)	100% (N=734)

Vi finder her færre variationer end i Tabel 1. De største af de (ret små) forskelle er, at København er svagt underrepræsenteret, mens Fyen, Ribe og Haderslev er lidt overrepræsenteret.

Også her ser vi, at bruttostikprøven placerer sig midt imellem, hvorfor tilfældighedsproceduren i forbindelse med udtrækningen kan have spillet en rolle her.

Tabel 4: Populationen samt brutto- og nettostikprøven fordelt efter urbaniseringsgrad

Urbaniseringsgrad	Population	Bruttostikprøve	Nettostikprøve
Byer under 200 indbyggere	17%	20%	19%
Byer med 200-999 indbyggere	26%	26%	27%
Byer med 1.000-4.999 indbyggere	20%	19%	19%
Byer med 5.000-49.999 indbyggere	18%	19%	19%
Byer med 50.000+ indbyggere bortset fra hovedstaden	9%	7%	8%
Hovedstadsområdet	10%	9%	8%
Total	100% (N=17.141)	100% (N=971)	100% (N=734)

Note 3: Urbaniseringsgraden er defineret efter størrelsen på den største by i sognet.

Ligesom ved Tabel 1 og 3 finder vi ganske små variationer. En af forskellene er, at landområderne er svagt overrepræsenterede. Det er dog værd at bemærke, at forskellen mellem populationen og bruttostikprøven – der er genereret tilfældigt! – er endnu større. Vi ser også, at hovedstadsområdet er svagt underrepræsenteret, hvilket blot afspejler, at der, som vi så, er lidt færre fra Københavns Stift.

Det samlede billede af vore bortfaldsanalyse er

- at vi har kunnet foretage en rimeligt omfattende analyse af bortfaldet, da vi kunne inddrage hele fire oplysninger, nemlig to for personerne (køn og alder) og to for de sogne, de kommer fra (stift og urbaniseringsgrad),
- at vi – bortset fra aldersfordelingen – kun finder helt marginale forskelle, som ikke tyder på systematiske skævheder i vores faktiske stikprøve. Med hensyn til alderen er der desværre en tendens til, at de yngre menighedsrådsmedlemmer er underrepræsenteret i materialet. Denne skævhed er dog ikke større end
- at vi har grund til at tro, at vores faktiske nettostikprøve kan føre til resultater, der er repræsentative for hele landets menighedsrådsmedlemmer.

Det skal dog retfærdigvis nævnes, at man ikke ud fra en sådan analyse kan få helt sikker viden om, at nettostikprøven faktisk er repræsentativ. Problematikken er nemlig, at selv om vi har en høj svarprocent, så er der dog 24% af de udtrukne fra bruttostikprøven, som ikke har svaret, og risikoen er, at disse 24% – hvis holdninger vi ikke kender – reelt mener noget andet, end de 76% der har svaret. En første forudsætning for at kunne se bort fra denne mulighed er, at nettostikprøven ligner bruttostikprøven, som igen ligner populationen. Vi har undersøgt, at grupperne ligner hinanden med hensyn til fire oplysninger, og det gør de i rimelig grad. Vi kan dog ikke vide, om grupperne afviger fra hinanden med hensyn til andre forhold af betydning, som vi ikke kan undersøge.

Tidspunktet for indsamlingen af data er dog også af betydning for en vurdering af datasættets karakter, og her ligger der følgende problem:

Dataindsamlingen fandt sted i februar 2008, hvilket jo er 3 år og 3 måneder efter menighedsrådsvalget i november 2004. Selvom der ikke foreligger eksakte opgørelser over antallet af menighedsrådsmedlemmer, der forlader rådet i utide som følge af flytning, dødsfald eller frustration, er der grund til at tro, at der er tale om ret mange.¹⁸⁾

Det er naturligvis primært frafaldet som følge af utilfredshed, der giver vores undersøgelse en systematisk fejlkilde. Det er nemlig sandsynligt, at nogle af de mest utilfredse allerede har forladt menighedsrådsarbejdet på det tidspunkt, hvor vi indsamler vore data. Der kan derfor være en tendens til, at vore resultater i et – forhåbentlig beskedent – omfang vil *undervurdere* rådsmedlemmernes utilfredshed med arbejdet.

Med dette lille forbehold og på baggrund af den rimelige bortfaldsanalyse kan vi dog godkende vore data som repræsentative for landets menighedsrådsmedlemmer og dermed egnet som grundlag for de egentlige analyser.

Det er dog relevant at nævne endnu en konsekvens af tidspunktet for dataindsamlingen, som har at gøre med, at menighedsrådene i 2010 brugte betydelig energi på at sætte sig ind i de nye overenskomster for kirkefunktionærområdet, som trådte i kraft den 1. september 2009. Dataindsamlingen fandt sted to år inden menighedsrådene skulle tage sig af de mange nye opgaver i forbindelse med de væsentligt ændrede overenskomster. Det er oplagt, at besvarelsen af nogle af spørgsmålene om de personalemæssige opgaver ville være blevet anderledes, hvis vore data var indsamlet i foråret 2010 – men ville det også have givet et mere præcist billede af menighedsrådenes situation?

På den ene side kan man sige, at den foreliggende undersøgelse med data fra 2008 er tilbøjelig til at undervurdere de administrative byrder, da disse i mange tilfælde er blevet større i 2010. På den anden side ville en dataindsamling i 2010 finde sted i en atypisk situation, hvor mange menighedsrådsmedlemmer var nødt til at sætte sig ind i meget nyt stof. En undersøgelse på dette grundlag ville derfor med noget ret kunne beskyldes for at overdrive de administrative byrder, for efter en vis indkøringsperiode vil arbejdspresset fra de nye overenskomster givetvis blive reduceret noget igen.

Det er dog svært at sige, hvor niveauet for disse administrative byrder vil lande, for der er en række ændringer af overenskomsterne, der sandsynligvis vil føre til en vedvarende forøgelse af de administrative og ledelsesmæssige opgaver i forhold til kirkefunktionærerne. Som eksempler kan nævnes lokale lønforhandlinger og øget tid til arbejdstilrettelæggelse som følge af nye regler for varsling af brug af rådighedstid.

18) En indikator på dette er Landsforeningens undersøgelse i januar 2008 af, hvor mange menighedsråd der frem til dette tidspunkt ikke er fuldtallige. Det viste sig at være 10% af alle råd, som altså dels havde opbrugt deres stedfortrædere og dels fortsat havde en eller flere ledige pladser. Dertil kommer de råd, som har løst problemet med udfyldningsvalg.

Der må også forventes øgede administrative opgaver inden for andre dele af menighedsrådenes virksomhed, som for eksempel krav om mere komplicerede beregninger af kirkegårdenes omkostninger. På den anden side er det svært at vurdere, hvor meget disse øgede byrder bliver modvirket af mere administrativ støtte til menighedsrådene i de kommende år.

Samlet set vurderer jeg, at selvom det altid er svært at finde det rette tidspunkt for en dataindsamling, fordi 'virkeligheden hele tiden flytter sig', så er det en fordel for undersøgelsen, at vore data ikke blev indsamlet i den specielt pressede situation i foråret 2010, men på et tidspunkt der betyder, at hvis undersøgelsen peger på administrative byrder, så kan den *ikke* med rimelighed beskyldes for at overdrive disse. Tendensen vil snarere være, at undersøgelsen kommer til at undervurdere disse byrder.

1.4. En tilsvarende norsk undersøgelse

Kirkerådet i Den norske kirke har taget initiativ til en undersøgelse, der

"... belyser hva som kjennetegner menighetsrådsmedlemmenes bakgrunn og deres erfaringer og vurderinger av arbeidet i menighetsråd i Den norske kirke."¹⁹⁾

Det er i sig selv interessant, at den norske kirkes ledelse ønsker at gennemføre en undersøgelse med stort set samme hovedtema som den, Landsforeningen af Menighedsråd har sat i værk, og at det sker på stort set samme tidspunkt. Det er derfor en oplagt tanke at inddrage det norske materiale under vejs i denne bog, hvor sammenligninger er mulige.

Det vil jeg dog ikke gøre, og det skyldes, at den norske undersøgelse efter min vurdering bygger på et for dårligt datagrundlag; – desværre langt dårligere end deres rapport selv giver udtryk for. Denne fundamentale kritik fra min side kræver naturligvis en nærmere begrundelse, og denne må nødvendigvis blive ret teknisk, da djævelen (her: den manglende repræsentativitet) ligger gemt i detaljerne.

Som det første må vi gøre os klart, hvordan dataindsamlingen fandt sted i forbindelse med den norske undersøgelse:

"Undersøkelsen var web-basert, det vil si den ble besvart gjennom å bruke en lenke til en www-side, som ble sendt ut pr. e-post. Det var nødvendig å gjøre det slik av kostnadmessige grunner. Postale utsendelser er betydelig mer kostbare, men en slik e-post- og web-basert fremgangsmåte har selvsagt også sin pris. Medlemmer som ikke har tilgang til e-post og internett kan ikke delta. ...

En annen omkostning ved denne fremgangsmåten er at det ikke foreligger e-postadresser (eller postadresser for den del) sentralt eller regionalt direkte til menighetsrådsmedlemmer. Vi har derfor måttet sende undersøkelsen til de e-postadressene som Kirkerådet selv bruker for utsending til menighete-

19) Ulla Schmidt 2011, s. 9.

ne, og be mottaker om å videresende e-post med lenke til undersøkelsen til menighetsrådsmedlemmene.²⁰⁾

Det er for det første påfaldende, at man i Den norske kirke – der kan gjøre bruk av en veletablert stiftelse for kirkeforskning – velger at spare en trods alt mindre sum penge på netop det punkt, der er helt avgjørende for, om en kvantitativ undersøgelse overhovedet kan nå til gyldige repræsentative resultater, nemlig dataindsamlingen.

For det andet er det værd at hæfte sig ved, at man i den forbindelse af tekniske grunde er nødt til at forlade det udvælgelsesprincip, som alle statistiske standardprogrammer forudsætter og bygger på, nemlig simpel tilfældig udvælgelse af de enkelte undersøgelsesenheder, som her er de enkelte menighetsrådsmedlemmer.

I stedet anvender man - uden selv at nævne begrebet - den såkaldte klyngeudvælgelse, som betyder, at man først tilfældigt udvælger nogle klynger (her: menighetsrådene), og derefter anmoder om, at alle medlemmer af klyngen (her: alle medlemmer af det pågældende menighetsråd) svarer.²¹⁾ Det principielle og relevante problem er her, at der er god grund til at tro, at f.eks. 10 medlemmer af det samme menighetsråd gennem deres tætte kontakt gennem flere år vil svare mere ens på de stillede kirkelige spørgsmål, end hvis de 10 personer var tilfældigt valgt og ikke kendte hinanden.²²⁾

Problemerne er dog hermed kun lige begyndt, for Ulla Schmidt skriver videre:

"I utgangspunktet ble e-post med undersøkelse sendt til 449 tilfeldig uttrukne menigheter, men på grunn av disse forholdene er det ganske sikkert ikke menighetsrådsmedlemmer i 449 menigheter som har mottatt undersøkelsen. Det er vanskelig å si hvor stort bortfallet av menighetsråd er, men det er fullt mulig at det kan ha et omfang på opp mot 20 – 30 prosent.

Måten undersøkelsen er distribuert på innebærer også at det kunne leveres flere svar gjennom samme lenke. Det gir noen feilkilder og kilder til frafall. Fordi det kunne leveres flere svar pr. lenke, var det ikke mulig for respondene å gå inn og ut av skjemaet uten å miste innlagte svar. Dette ble det informert om i undersøkelsen. Dette kan ha gitt frafall, enten fordi folk blir avbrutt underveis og ikke ønsker å starte forfra, eller fordi de i utgangspunktet ikke vil begynne på en undersøkelse de ikke vet om de rekker å gjøre ferdig uten avbrudd. ...

20) Ulla Schmidt 2011, s. 14.

21) Klyngeudvælgelsesmetoden er beskrevet i Peter S. Mortensen, 1987, s. 241ff.

22) Professor ved Institutt for statsvitenskap ved Oslo Universitet skriver i den forbindelse: "Statistisk sentralbyrå har på grunnlag av sine erfaringer med klyngeutvelgning kommet fram til at det stort sett er rimelig å multiplisere feilmarginene ved ren tilfeldig utvelgning med 1,2." (Ottar Hellevik 1997, s. 329). Dette forudsætter dog, at det lykkes at gjennomføre klyngeudvælgelsen optimalt, og det indebærer, at alle enheder i hver klynge (her: alle medlemmer af de menighetsråd, der er blevet udtrukket) svarer. Og som det fremgår nedenfor, er dette langt fra tilfældet i den norske undersøgelse af menighetsrådsmedlemmerne.

Vi mottok i alt 571 svar. *Ved slike spørreundersøkelser er det vanlig å betrakte svarprosent som et uttrykk for dataenes kvalitet. I denne undersøkelsen gjør distribusjonsmåten det imidlertid umulig å operere med svarprosent. Størrelsen på utvalget som har mottatt undersøkelsen og er grunnlaget for beregning av svarprosent, er ikke kjent.*"²³⁾

Man udvælger altså tilfældigt 449 klynger i form af menighedsråd, hvoraf mindst 20% slet ikke sender svar fra en eneste person. Af de resterende højest 359 råd får man samlet set svar fra 571 personer. Det er i gennemsnit 1,6 person pr. råd, hvilket må sammenholdes med, at rådene indeholder 4-10 valgte medlemmer, som burde have svaret. Vi ved ikke præcis, hvor mange medlemmer disse 359 råd samlet set indeholder, men det enkelte råd ligger tættere på at have 10 medlemmer end på at have 4, for det er nemlig især folk fra de store sogne, der har svaret: Mens kun 25% af alle rådsmedlemmerne i Norge kommer fra store sogne (med 8-10 medlemmer pr. råd), så kommer 52% af de indkomne besvarelser fra disse store sogne. Nærmere bestemt kommer 296 af de indkomne 571 svar fra de store menighedsråd. Hvis vi forsigtigt skønner, at omkring 1000 medlemmer havde mulighed for at svare i disse store sogne, giver det en skønnet svarprocent på 30 for de store sogne. Da disse har været mest tilbøjelige til at svare, er det realistisk at tro, at den reelle svarprocent ligger et godt stykke under 30%.²⁴⁾

Man forsøger at redde materialet med en bortfaldsanalyse, der ifølge Ulla Schmidt leder til denne konklusion:

"I kortform er konklusjonen at utvalget på landsbasis er representativt for menighetsrådsmedlemmene. Både når det gjelder kjønn og alder svarer utvalget godt til menighetsrådsmedlemmene totalt."²⁵⁾

Hermed ser man ikke alene bort fra, at de store sogne som nævnt er massivt overrepresenteret. Man ser også bort fra, at de veluddannede rådsmedlemmer tilsyneladende også forekommer i betydeligt overtal i den opnåede stikprøve. "Mens over 70 prosent oppgir å ha høyskole- eller universitetsutdanning",²⁶⁾ er det kun tilfældet for 56% af rådsmedlemmerne ifølge en anden undersøgelse med et noget bedre datagrundlag.²⁷⁾

23) Ulla Schmidt 2011, s. 15, min kursivering.

24) Rapporten forsøger desværre ikke at estimere, hvilken størrelsesorden svarprocenten reelt ligger på. Jeg tilslutter mig den opfattelse blandt forskere, at svarprocenten i forbindelse med repræsentative undersøgelser ud fra en statistisk betragtning bør være mindst 70%, jf. Peter Christian Linde 1990, s. 11ff. og Gustav Haraldsen, 1999, s. 22. Alan Bryman sætter dog et noget lavere niveau, idet han opfatter en svarprocent på 60 som acceptabel, jf. Alan Bryman 2008, s. 219. Men selv denne sidstnævnte grænse er den norske undersøgelse langt fra at opfylde.

25) Ulla Schmidt 2011, s. 15-16.

26) Ulla Schmidt 2011, s. 20.

27) Jf. Ulla Schmidt 2011, s. 20, som henviser til "Trivsels- og motivasjonsundersøkelse" fra "Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon", hvor man opnåede en svarprocent på 50 (www.kirken.no/?event=show-News&NodeID=15565 hentet den 31. januar 2011).

På dette sted i rapporten må Ulla Schmidt da også erkende, at når

"... denne undersøgelsen avspeiler et så høyt udnanningsnivå kan (det) også være påvirket dels av at personer med høyere utdanning kan være overrepresentert i undersøkelsesutvalget."²⁸⁾

Problemet er "bare", at dette underminerer konklusjonen fra note 25 i og med, at udnannelsnivauet – som påvist i mange undersøgelser²⁹⁾ – har meget stor betydning for, hvordan personerne ser på en lang række forhold. Jeg har derfor valgt ikke at inddrage resultaterne fra den norske undersøgelse.

28) Ulla Schmidt 2011, s. 21.

29) Se f.eks. Peter Gundelach 2011, s. 20, men også mange af resultaterne fra den undersøgelse, jeg her fremlægger viser, at udnannelsnivauet gør en forskel, jf. f.eks. tabel 10, 11 og 29 samt figur 8, 9, 10, 11, 17 og 18.

2. Hovedresultater

Spørgeskemaet stiller hele 245 spørgsmål³⁰⁾ til menighedsrådsmedlemmerne, hvorfor undersøgelsen naturligvis indeholder en mangfoldighed af resultater, der fortæller om rådsmedlemmernes vurdering af en lang række konkrete forhold. Her, hvor vi holder os til de overordnede resultater, vil jeg pege på følgende:

2.1. Sociologisk bestemte kirkelige retninger

Undersøgelsen når frem til en sociologisk bestemmelse af fire kirkelige retninger blandt menighedsrådsmedlemmerne i dagens Danmark:

- Troens repræsentanter
- Stedets repræsentanter
- Servicekirkens repræsentanter
- Submenighedernes repræsentanter

Der er tale om fire grupper, som repræsenterer hver sin særlige synsvinkel på folkekirken. Dertil kommer en stor femte gruppe (den store folkekirkelige midtbane, som ofte kalder sig "fællesliste", "sogneliste" o.l.), hvis opgave er at være integrator og dermed sikre balancen mellem de fire særlige synsvinkler.

2.2. Kirkelige aktiviteter

De kirkelige aktiviteter i sognene er naturligvis bestemt af særlige lokale forhold og traditioner, som ikke kan belyses i denne undersøgelse, men de er også bestemt af to mere generelle forhold. Det ene er, at de sociologisk bestemte kirkelige retninger³¹⁾ har hver sin vurdering af, hvad det er vigtigt for menighedsrådet at beskæftige sig med og sætte i gang. Det andet er, at kirken altid er kirke *i tiden*. Aktiviteterne er derfor på den ene side bestemt af, hvad der er "oppe i tiden" af forventninger til kirken, ligesom valget af aktiviteter på den anden side selv er med til at bestemme, hvad der kommer "op i tiden" som forventninger.

Undersøgelsen gør både rede for, hvor udbredte 25 bestemte kirkelige aktiviteter er i dag (som jo er på tidspunktet for dataindsamlingen i februar 2008), og i hvilken grad menighedsrådsmedlemmerne ønsker dem sat i gang i de sogne, hvor de ikke finder sted. På den baggrund formulerer jeg lidt dristigt en prognose for, hvordan de kirkelige aktiviteter vil udvikle sig i de kommende år *under den forudsætning, at der er menneskelige og økonomiske ressourcer nok til at tage de initiativer, man ønsker at tage*. Det sker ved, at jeg opstiller en *hypotese om tre bølger* af kirkelige aktiviteter, som kan give et fingerpeg om retningen i de kommende års udvikling af aktivitetsprofilen: Første bølge er de veletablerede og meget udbredte aktiviteter, der ikke længere er i fremgang, som f.eks. foredrags- og salmesangsaftræk, koncerter, familiegudstjenester og skole-kirke-samarbejdet. Som anden bølge lokaliserer jeg bl.a. babysalmesang, ungdoms- og meditationsgudstjenester som dem, der – som supplement til første bølge – kommer til at indgå i morgendagens omfattende aktiviteter. Hertil fø-

30) Nummereringen af spørgsmålene på spørgeskemaet slutter med nr. 134 (jf. s. 174), men det udtrykker ikke den faktiske mængde af spørgsmål, da nogle numre reelt indeholder flere spørgsmål. Det ses f.eks. af nr. 81-110 og nr. 115 i spørgeskemaet.

31) Jf. afsnit 2.1, som ikke må forveksles med de almindeligt kendte kirkelige retninger som for eksempel Indre Mission og grundtvigianerne.

jer min hypotese en tredje bølge, som udtrykker, at man på lidt længere sigt ønsker sig at sætte ekstra fokus på religionsdialog i alle dens former.

Da bølgerne viser sig som rent matematiske mønstre er det interessant, at netop den mulige tredje bølge hovedsagelig indeholder aktiviteter, der er indholdsmæssigt tæt forbundne. Fire af dem handler nemlig om interessen for mennesker med en tro, der mere eller mindre er anderledes end ens egen: Det ene er "Samtalegrupper om troens betydning i den enkeltes liv", som lægger op til udveksling af erfaringer om, hvad kristentroen har betydet på forskellige tidspunkter i ens personlige liv. Formålet er ikke at formulere "den korrekte tro", men at forstå hvordan troen kan være vævet ind i menneskers liv på meget forskellige måder. Dertil kommer tre aktiviteter, der handler om kontakt med trosopfattelser, der er anderledes end den folkekirkelige kristendom. Den præcise ordlyd for disse var i spørgeskemaet: "Studiegruppe om andre religioner", "Besøg hos og af andre trossamfund" og "Social aktivitet for mennesker af forskellig religiøs overbevisning (fællesspisning, filmaften m.v.)".

Samlet set kan den tredje bølge ses som et tegn på, at søgende og dialogorienterede holdninger i forhold til mennesker med anden tro er ved at vinde så meget frem blandt medlemmerne af landets menighedsråd, at vi i de kommende år kan forvente et stigende tilbud om aktiviteter, som drejer sig om at skabe samvær mellem mennesker med det særlige formål at udveksle erfaringer om deres personlige tro.

Endvidere er det sådan, at det især er 'submenighedernes repræsentanter' i menighedsrådene (jf. afsnit 2.1), der søger at drive den tredje bølge frem.

2.3. Rådsmedlemmernes religiøsitet

For første gang nogensinde i Danmark kortlægger undersøgelsen også menighedsrådsmedlemmernes religiøsitet. Det sker ved at anvende et måleinstrument for det moderne menneskes religiøsitet, der er udviklet af den tyske teolog og religionspsykolog Stefan Huber i hans doktorafhandling *Zentralität und Inhalt*. Formålet med dette instrument er at måle, hvor religiøse folk er, uanset hvad troens indhold nærmere bestemt er. Huber starter således med at skelne mellem religiøsitetens *indhold* (Hvad tror man på? Hvilket Guds billede har man?) og religiøsitetens intensitet (Hvor stor betydning har religiøsiteten i ens liv?), og det er alene religiøsitetens *intensitet*, vi beskæftiger os med her.

Gennem en række videnskabelige analyser når han frem til, at religiøsitetens *intensitet* i sig selv består af en række relativt uafhængige dimensioner, som alle skal med for at måle intensiteten på en dækkende måde. Og det "måleinstrument", han samlet set når frem til, er indarbejdet i spørgeskemaet til menighedsrådsmedlemmerne.

Da Stefan Huber har stået i spidsen for en stor international undersøgelse, der måler religiøsitetens intensitet på de forskellige dimensioner i 19 lande (hvoraf Danmark desværre ikke er med), er det muligt at sammenligne religiøsiteten blandt de danske *menighedsrådsmedlemmer* med religiøsiteten hos *befolkningerne* i disse 19 lande.

Det viser sig da, at rådsmedlemmernes religiøsitet er på niveau med den, man finder hos *befolkningerne* i Italien og Polen. Da den danske befolkning er kendt for at være ret sekularise-

ret og med ringe interesse for det religiøse, er det her vigtigt at huske, at det altså er det lille udsnit af befolkningen, som menighedsrådsmedlemmerne udgør, der sammenlignes med den brede befolkning i de 19 lande.

Selvom denne sammenligning kan være meget sjov, er det naturligvis ikke det vigtigste ved at undersøge rådsmedlemmernes religiøsitet. Det centrale er derimod efterfølgende at undersøge, hvilken betydning graden af religiøsitet har for rådsmedlemmernes vurdering af deres virke i rådet og for deres villighed til at genopstille ved det kommende menighedsrådsvalg.

En nærmere analyse af religiøsitetens forskellige dimensioner viser, at der er en positiv sammenhæng mellem viden om religiøse spørgsmål og troen på kristendommens transcendent indhold – at Gud eksisterer, og at der er et liv efter døden. Viden står altså ikke i vejen for, men understøtter denne tro. Derfor finder vi også en tendens til, at rådsmedlemmerne med lange uddannelser er mere religiøse end dem med korte.

2.4. Ønske om indflydelse

Både religiøsitet og alder har afgørende betydning for, hvilke emner man ønsker drøftet i rådet, og hvilke arbejdsområder man ønsker indflydelse på. Endvidere har religiøsiteten betydning for, om man ønsker 7 af de 25 nærmere angivne aktiviteter sat i gang eller ej.

Disse betydelige *forskelle* (som også opstår af andre grunde end medlemmernes religiøsitet og alder) er her ikke undersøgt inden for de enkelte råd, men det er givet, at de vil være til stede i varierende grad fra råd til råd. Det rejser spørgsmålet om, hvorvidt sådanne forskelle fungerer konstruktive eller destruktive. Jeg var inde på problematikken i *Perspektiv på folkekirken* nr. 1, 2008 under overskriften mangfoldighedsledelse, hvor jeg gjorde opmærksom på

"... at det er en risikofyldt affære at begive sig ud i mangfoldighedsledelse: På den ene side gælder det, at gode ideer opstår i et felt af forskelle; at kreativitet har at gøre med at se noget velkendt fra et nyt perspektiv, der opstår, når man bliver konfronteret med en anderledes tankegang. På den anden side kræver det megen kommunikation og velvillighed at få denne dynamik i gang. Det er derfor også muligt, at mangfoldigheden fører til konflikt og kaos."³²⁾

Det er ikke alene religiøsiteten, der har betydning for, hvilke arbejdsområder man ønsker indflydelse på. Det har ancienniteten i rådet, uddannelse og kønnet f.eks. også. Generelt er det sådan, at med stigende anciennitet stiger også interessen for stort set alle menighedsrådets arbejdsopgaver. Det kan dels skyldes, at det tager tid at komme tilstrækkeligt ind i nogle af opgaverne til rigtigt at opdage deres betydning, men det kan også skyldes, at de rådsmedlemmer, som ikke interesserer sig for en del af opgaverne, ikke holder ud i rådsarbejdet så længe.

32) Steen Marquard Rasmussen 2008A, s. 37. Mental rummelighed og evnen til at forstå andre menneskers gode grunde til at være religiøse på en anden måde end man selv er, bliver derfor vigtigt i menighedsrådsarbejdet, og det er hovedtemaet i min bog *Religiøse grundfarver*.

Ud fra et demokratisk perspektiv er det særligt interessant at undersøge, hvem der er mest interesseret i at få indflydelse på valg til kirkelige organer og embeder som provstiudvalg, biskop, mellemkirkeligt råd og stiftsråd (eller stiftsudvalget for økonomi, som det i nogle stifterhed på undersøgelsestidspunktet). Også her stiger interessen med stigende anciennitet. Dertil kommer, at jo mere religiøse rådsmedlemmerne er, des større er ønsket om indflydelse på de nævnte valg. Vi ser også, at kvindernes interesse er større end mændenes.

2.5. Det konstituerende møde

På menighedsrådets konstituerende måde er der valg til enkeltposter og de lovbestemte udvalg, og det er tydeligt, at menighedsrådsmedlemmerne i høj grad er interesseret i de poster, som de blev valgt til. Det ses for det første af, at hele 90% af alle medlemmerne svarede (helt eller delvis) svarede ja til, at de var "meget tilfreds med at få de poster, jeg blev valgt til".

For det andet bekræftes dette indtryk, når vi ser nærmere på, om personerne fik de bestemte poster, de gerne ville. Bortset fra to tilfælde udtrykker over 70% af de valgte til en given post, at de gerne ville have netop den. De to undtagelser er hvervet som formand og medlem af valgbestyrelsen. Fælles for disse er, at der er tale om poster, som har et meget klart og i offentligheden tydeligt ansvar. Går noget galt i forbindelse med et menighedsrådsvalg, vil valgbestyrelsen stå for skud, ligesom formanden i andre sammenhænge om nødvendigt må træde frem og forsvare menighedsrådets beslutninger.

Det største problem ved afviklingen af det konstituerende møde er, at knap en tredjedel mente, "det var meget svært at overskue indholdet af de enkelte poster, der skulle vælges til". I betragtning af, at hele 61% af medlemmerne var genvalgte, da mødet fandt sted i 2004, og derfor må have haft et rimeligt kendskab til posternes indhold, må det siges at være ganske mange, når 31% af alle finder det svært at overskue indholdet af posterne. Det tyder på, at langt de fleste nyvalgte finder det svært at overskue indholdet af posterne.

2.6. Villigheden til at genopstille til menighedsrådet

Med hensyn til genopstilling til menighedsrådet viser det sig, at 36% af de valgte menighedsrådsmedlemmer allerede 7-8 måneder inden opstillingsmøderne havde besluttet, at de var villige til at genopstille. 35% havde besluttet ikke at genopstille, mens 29% var i tvivl.

Det er naturligvis helt afgørende for alle med interesse for menighedsrådene at få klarhed over årsagerne til, at nogle genopstiller, mens andre ikke gør. Dette bliver først undersøgt ved direkte at spørge rådsmedlemmerne om deres begrundelser. De vigtigste *grunde til at genopstille* er, at arbejdet har været berigende, at det er vigtigt for lokalsamfundet, og at man ønsker at følge nogle beslutninger "til dørs". Og de vigtigste *grunde til ikke at genopstille* er de ret naturlige, at man trækker sig på grund af alder, eller fordi man har siddet i rådet i mange år. Der er dog også en tendens til, at folk, som er meget engageret i det kirkelige indhold, i særlig grad er trætte af det administrative arbejde og dårlig mødekultur.

Efter at have opgjort disse direkte begrundelser bliver det undersøgt, hvilke *bagvedliggende* forskelle der er mellem dem, der er klar til at genopstille, og dem, der ikke er. Opgaven er med andre ord at undersøge, om de to grupper adskiller sig fra hinanden med hensyn til en

række baggrundsplysninger, som kan have betydning for deres holdning til at genopstille. Og her genfinder vi naturligvis det nævnte forhold, at alderen har en betydning, men den er ikke så simpel, at man kan sige, at med stigende alder falder interessen for at genopstille. Det er ganske vist sådan, at de ældste menighedsrådsmedlemmer (over 70 år) i højere grad vælger *ikke* at genopstille end de yngre, men samtidig viser det sig, at de 61-70 årige faktisk er dem, der er mest villige til at genopstille.

Selvom de yngre rådsmedlemmer altså ikke er så tilbøjelige til at genopstille som de 61-70 årige, er der dog en betydelig variation blandt de yngre, og den handler om deres interesse for at gå i kirke: Det viser sig nemlig, at 36% af de 22-50 årige rådsmedlemmer, der lægger vægt på kirkegang, er villige til at genopstille, mens dette kun er tilfældet for 17% af de yngre med ringe interesse for kirkegang.

Vi kan derfor konkludere, at menighedsrådsarbejdet generelt er mindre tillokkende for yngre mennesker, men hvis kirkegangen får en særlig betydning i deres liv, bliver de markant mere villige til at genopstille.

Man skulle tro, at ancienniteten (altså det antal år, man allerede har siddet i menighedsrådet), havde stor betydning for, om man ønskede at genopstille eller ej. Men det viser sig *ikke* at være tilfældet. Den manglende sammenhæng kan udtrykkes *positivt* på den måde, at de personer, der har deltaget i menighedsrådsarbejdet i mange år, stadig er lige så motiverede for at fortsætte, som dem, der kun har siddet i én periode. Man kan dog også vælge den *negative* udtryksmåde, nemlig at en ligeså stor andel af de nyvalgte allerede efter knap en periode har fået nok, som det er tilfældet for dem, der har siddet i mange år.

Vurderingen af, hvad der er folkekirkens største udfordring, har også en vis indflydelse på villigheden til at genopstille. I den forbindelse bliver det min tese, at den politiske værdikamp har en vis afsmittende virkning på menighedsrådsarbejdet forstået på den måde, at hvis rådsmedlemmerne opfatter islam som en betydelig trussel, er dette med til at mobilisere dem til at fortsætte deres arbejde i rådet, hvorimod udfordringen fra danskernes egen blandingsreligiositet har en noget lavere mobiliseringskraft.

Et fjerde forhold, der har betydning for villigheden til at genopstille, er størrelsen på den by, *hvor man voksede op som barn*, men betydningen er højest forbløffende: Hvis man er vokset op i København og omegn så er sandsynligheden for, at man genopstiller 3,3 gange så stor, som hvis man er vokset op et andet sted i landet. Det ligger ikke lige til højrebænet at forklare dette, for vi må nok sige, at hvis resultatet havde været det modsatte, så ville de fleste sige: Ja, selvfølgelig – er man vokset op på landet eller i mindre byer, har man fra barns ben lært at holde af kirken og lært, at alle har pligt til at tage sin tørn i de få fælles institutioner, som er med til at give det lokale samfund identitet, herunder menighedsrådet.

Men nu siger resultatet det modsatte: Af dem, der har taget stilling, ønsker 73% af dem, der er vokset op i København og omegn, at genopstille. Til sammenligning gælder det kun for 51%, når vi ser på hele landet. Hvordan kan det være?

Dette og mange andre spørgsmål vil jeg overveje i de følgende kapitler.

Hovedresultater

3. Hvem sidder i menighedsrådet?

Inden vi ser nærmere på, hvad menighedsrådsmedlemmerne mener om en lang række forskellige forhold, skal vi som nævnt først have klarhed over, hvad der kendetegner medlemmerne med hensyn til en række baggrundsoplysninger som køn, alder, anciennitet osv.

Da nogle af disse forhold tidligere er blevet analyseret ret indgående på baggrund af flere kilder end den dataindsamling, der har fundet sted i forbindelse med den aktuelle undersøgelse, vil jeg i dette kapitel inddrage disse andre kilder. De yderligere kilder betyder ikke alene, at nogle af forholdene er baseret på et mere solidt grundlag, end en enkelt stikprøveundersøgelse kan give. Det betyder også, at vi kan belyse et længere tidsrum end en enkelt dataindsamling giver mulighed for.

3.1. Aldersfordelingen

Vi ser først på aldersfordelingen, hvor det er muligt at belyse udviklingen tilbage fra 1984:

3.1.1. Perioden 1984 til 2008

Tabel 5: Aldersfordelingen for valgte menighedsrådsmedlemmer

Aldersgrupper	1984	1988	1992	1996	2000	2004	2008
18-29 år	3,0%	-	2,3%	2,2%	1,9%	1,5%	1,0%
30-39 år	15,0%	-	10,8%	9,9%	9,2%	8,1%	6,2%
40-49 år	30,0%	-	29,3%	24,5%	22,6%	19,6%	17,0%
50-59 år	30,0%	-	31,7%	35,4%	33,7%	31,4%	26,9%
60-69 år	19,0%	-	21,4%	22,7%	26,4%	31,8%	38,1%
70+ år	3,0%	-	4,5%	5,2%	6,1%	7,6%	10,8%
Total	100,0%		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Note: Oplysninger om valget i 1988 foreligger ikke.

Kilde: Statistiske efterretninger 1993:16, tabel 7, 1998:16, tabel 3, Landsforeningens valgundersøgelse 2000 og 2004 samt Kirkeministeriet 2009. Sidstnævnte kilde indeholder oplysninger om alderen for 13.238 valgte menighedsrådsmedlemmer, hvilket skønsmæssigt er 99,1% af alle valgte rådsmedlemmer i Danmark.

Ser vi alene på andelen under 50 år, får vi et noget mere overskueligt billede:

Tabel 6: Andelen af valgte menighedsrådsmedlemmer under 50 år

Valgår	Andelen af medlemmer under 50 år
1984	48%
1988	-
1992	42%
1996	37%
2000	34%
2004	29%
2008	24%

Hvem sidder i menighedsrådet?

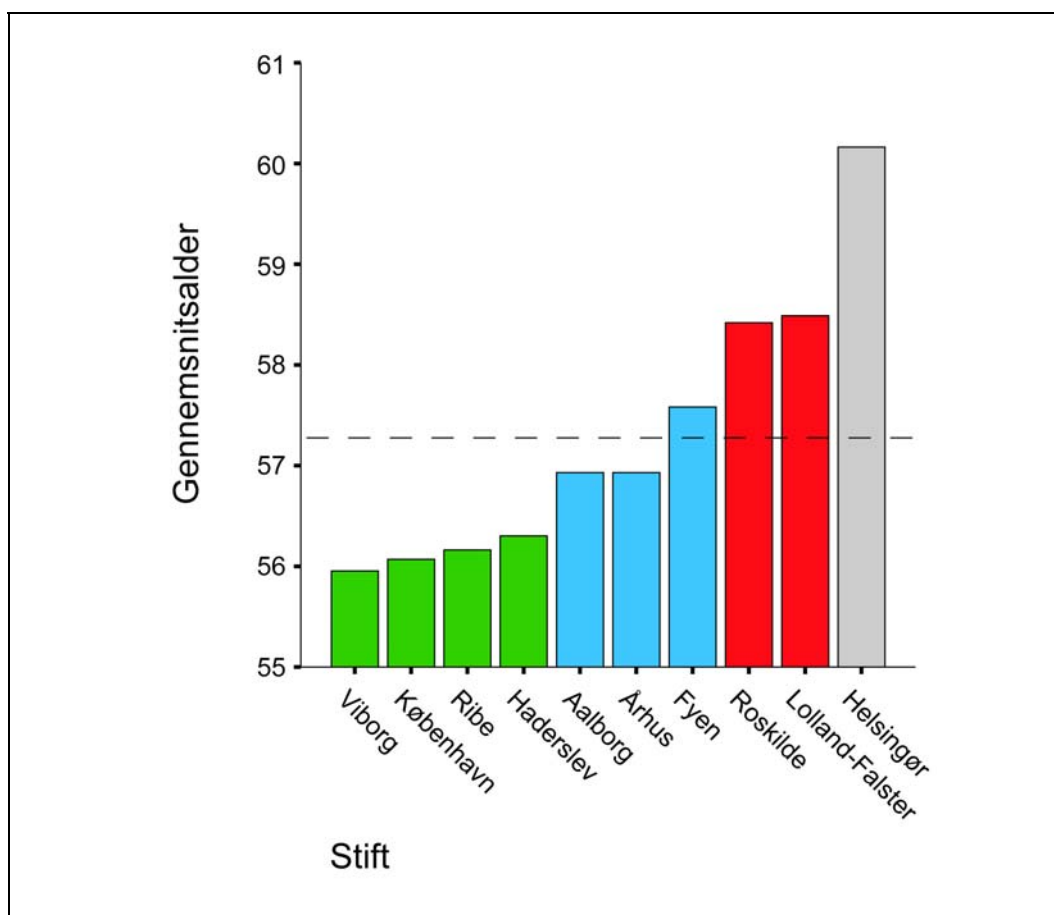
Note: Til sammenligning kan det oplyses, at i 1996 var 59% af den del af den danske befolkning, der er fyldt 18 år, under 50 år. Den tilsvarende andel i 2008 var 54%.

Kilde: Tabel 6.

Som det ses, er andelen af unge menighedsrådsmedlemmer jævnt hen faldende, således at det nu kun er hver fjerde, der er under 50 år, og gennemsnitsalderen for de 13.238 valgte rådsmedlemmer, vi har oplysninger om for 2008, er 57 år og 3 måneder.

Ser vi nærmere på disse oplysninger for 2008, viser det sig, at såvel stift som sognets urbanisering har signifikant betydning for menighedsrådsmedlemmernes gennemsnitsalder. For at beskrive den selvstændige betydning af hhv. stift og urbaniseringsgrad foretages en variansanalyse, der tager højde for, at stifterne har en forskellig fordeling med hensyn til urbaniseringsgrad.

Den følgende figur viser derfor variationen for 2008 mellem stifterne "alt andet lige". Det vil sige, at den viser den del af aldersvariationen, der alene hidrører fra stifternes forskellige geografiske placering og under den tænkte forudsætning, at urbaniseringsforholdene var ens i alle stifter:

Figur 3: Rådsmedlemmernes gennemsnitsalder ved valget i 2008 opgjort pr. stift

Kilde: Kirkeministeriet 2009.

Vi ser, at Helsingør, Roskilde og Lolland-Falster ligger højest med hensyn til de valgte menighedsrådsmedlemmers gennemsnitsalder, mens stifterne Viborg København ligger lavest. Spredningen er dog ikke stor: København ligger lavest med 56 år, mens Helsingør ligger højest med 60 år.

Aldersfordelingen varierer også med urbaniseringsgraden, hvor tendensen er, at menighedsrådsmedlemmerne er *yngst på landet og ældst i de store provinsbyer*. Forskellen er dog ikke helt så stor, da minimumsværdien er 56 år for de mindste byer og 59 år for byerne med 5.000-49.999 indbyggere.

3.1.2. Andelen af "helt unge" rådsmedlemmer

I denne sammenhæng kalder vi de 18 til 35 årige menighedsrådsmedlemmer for de "helt unge". Den gruppe udgør på landsplan 3,8% af alle valgte rådsmedlemmer, og den følgende tabel viser, hvordan denne andel varierer med stift og urbaniseringsgrad.

Tabel 7: Menighedsrådsmedlemmerne fordelt efter alder, stift og sognets urbanisering

		Alder	
		18 - 35 år	36+ år
Stift ***	København	9%	91%
	Århus	4%	96%
	Aalborg	4%	96%
	Haderslev	4%	96%
	Helsingør	3%	97%
	Roskilde	3%	97%
	Fyen	3%	97%
	Viborg	3%	97%
	Ribe	3%	97%
	Lolland-Falster	2%	98%
	Urbaniseringsgrad ***	Byer under 200 indbyggere	3%
Byer med 200-999 indbyggere		3%	97%
Byer med 1.000-4.999 indbyggere		3%	97%
Byer med 5.000-19.999 indbyggere		3%	97%
Byer med 20.000-49.999 indbyggere		3%	97%
Byer med 50.000+ indbyggere bortset fra hovedstaden		7%	93%
Hovedstadsområdet		7%	93%

Kilde: Data fra Kirkeministeriet 2009.

Note: Der er foretaget en χ^2 -test. Det kritiske signifikansniveau er sat til $p = 0,10$. Formålet med at gennemføre statistiske tests og principperne for disse er nærmere beskrevet i Bilag A: Statistiske tests, på side 151f. Testresultatet vises med et af følgende fem symboler:
 $p \geq 0,10$ markeres med – og betyder, at den observerede forskel bør tilskrives tilfældigheder
 $p < 0,10$ markeres med +
 $p < 0,05$ markeres med *

$p < 0,01$ markeres med **

$p < 0,001$ markeres med ***.

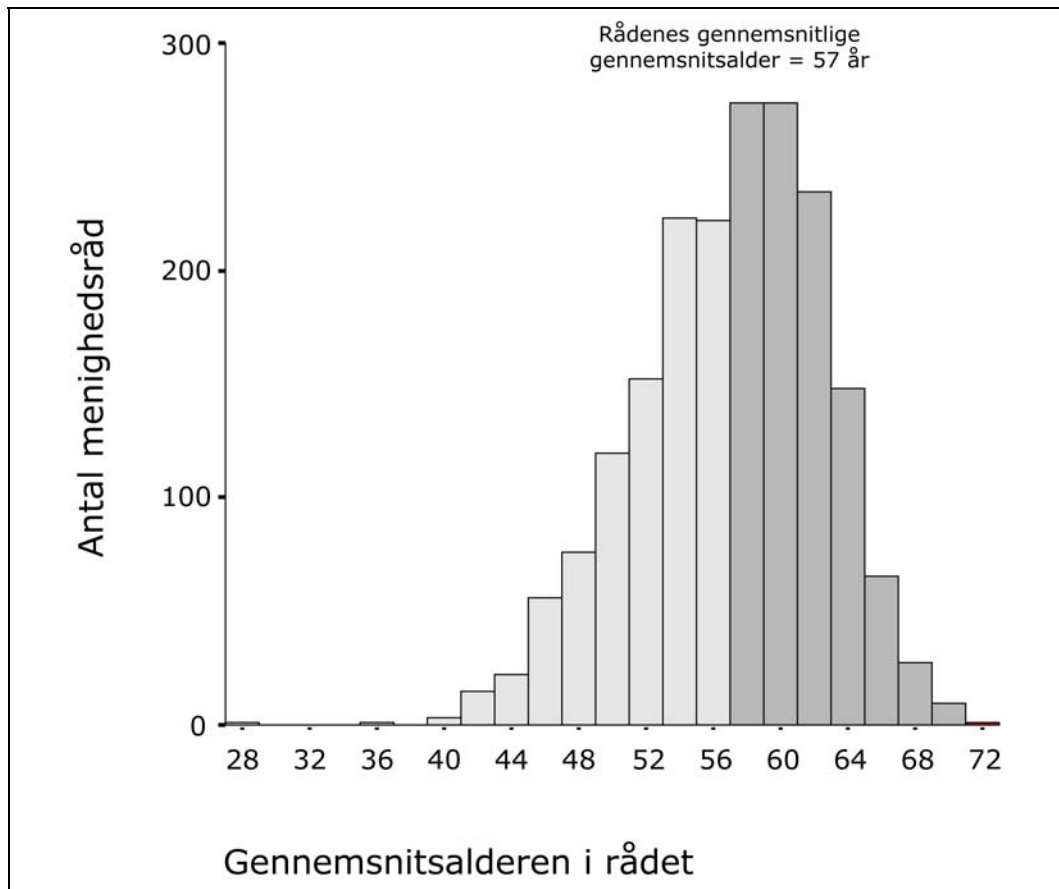
Resultaterne + og * udtrykker en svagt signifikant sammenhæng, mens ** og *** udtrykker stærkt signifikante, og dermed de mest sikre, sammenhænge.

Vi ser, at andelen af "helt unge" rådsmedlemmer er størst i Københavns, Århus og Aalborg stifter. Det er nærliggende at tænke, at dette har at gøre med, at landets største byer er placeret i netop disse stifter, men det følger ikke med logisk nødvendighed af den øverste del af tabellen, da ikke mindst Aalborg stift også indeholder mange mindre byer.

Tabellens nederste del viser dog, at den nærliggende tolkning holder. Sogne placeret i de største bymæssige områder har nemlig en markant større andel af rådsmedlemmer under 36 år, end sogne i de mindre byer har.

3.1.3. Aldersfordelingen på menighedsrådsniveau

Det er nærliggende at antage, at det er lettere for en ung at være menighedsrådsmedlem i et menighedsråd, hvor der i forvejen er unge rådsmedlemmer. Det vil give en tendens til, at de yngre menighedsrådsmedlemmer i et vist omfang er "klumpet sammen" i bestemte råd. Hvorvidt dette faktisk er tilfældet kan vi få et indtryk af ved at flytte fokus fra en opgørelse på individniveau til en opgørelse på menighedsrådsniveau. Til det formål har jeg beregnet *gennemsnitsalderen i hvert enkelt menighedsråd for sig*, og det er disse, jeg herefter regner videre på, eller med andre ord: I dette afsnit er det ikke den enkelte person, men *det enkelte menighedsråds gennemsnitsalder*, der er analyseenheden. I stedet for de 13.238 individuelle aldersoplysninger skal vi altså se på den gennemsnitlige alder for hvert af de 1924 menighedsråd, som vi har oplysninger om. Den næste figur viser derfor variationen i menighedsrådenes gennemsnitsalder.

Figur 4: Gennemsnitsalderen i de enkelte menighedsråd efter valget i 2008

Kilde: Steen Marqvard Rasmussen 2009B.

Figuren viser, at der er en betydelig forskel på, hvad gennemsnitsalderen er i de enkelte menighedsråd, idet spændet går fra det yngste menighedsråd, hvor gennemsnitsalderen er 28 år, til det ældste med en gennemsnitsalder på 71 år.³³⁾ Allerede dette bekræfter formodningen om, at de yngre menighedsrådsmedlemmer har en tendens til at "klumpe sig sammen" i bestemte råd.

For at få overblik over fordelingen er oplysningerne samlet i tre hovedgrupper:

Tablet 8: Gennemsnitsalderen i menighedsrådet efter valget i 2008

Rådets gennemsnitsalder ligger i intervallet:	Antal råd	%	Gennemsnitsalder i gruppen
A) 28-49 år	221	11%	47
B) 50-59 år	1.085	56%	56
C) 60-71 år	618	32%	63
Total	1.924	100%	57

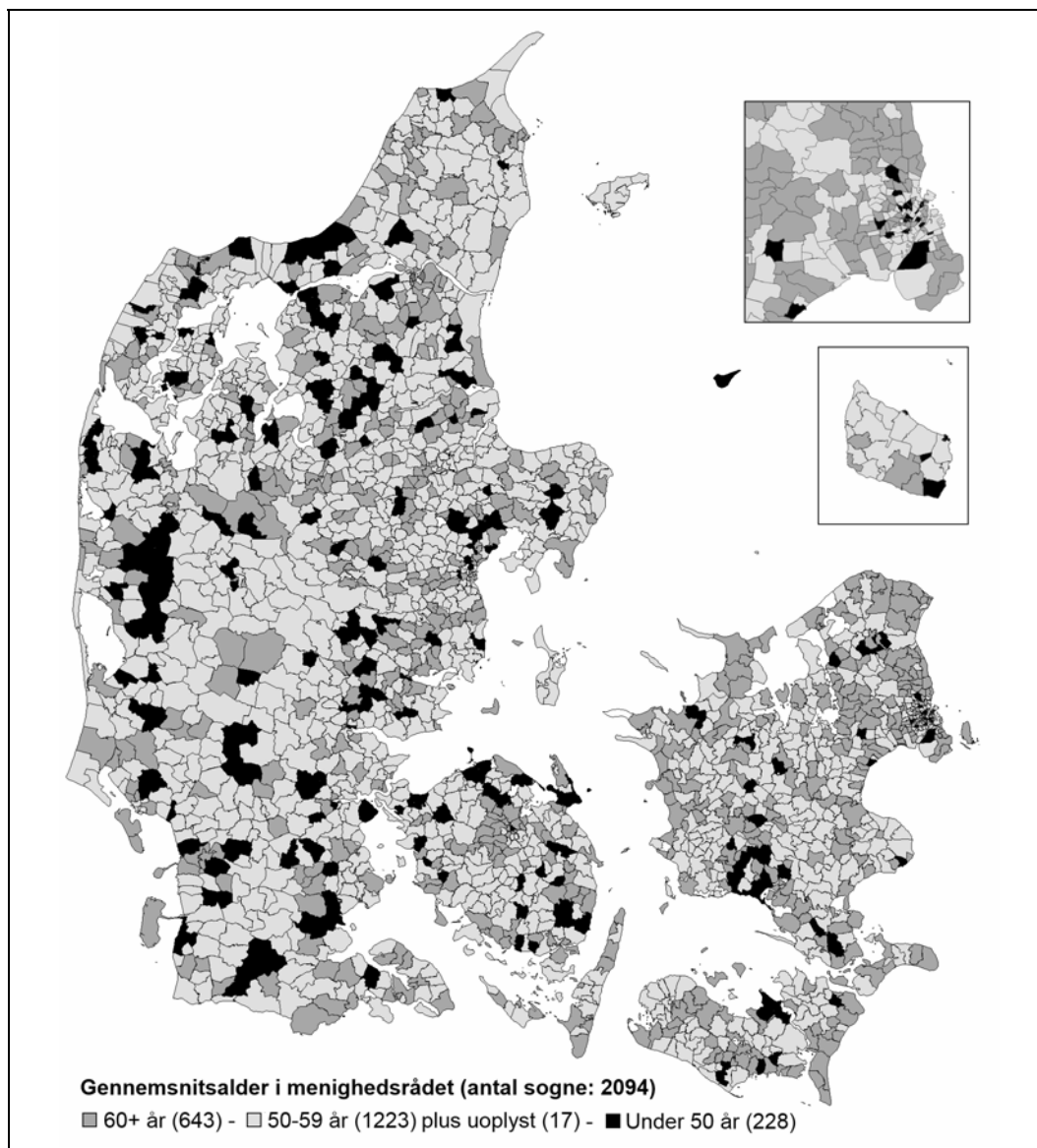
33) Kolonnen "72" spænder over intervallet 71,0-72,9 år.

Hvem sidder i menighedsrådet?

Vi ser, at 221 menighedsråd svarende til 11% af alle rådene har en gennemsnitsalder på 28-49 år. Og hvis man beregner den samlede gennemsnitsalder for alle 221 menighedsråd i gruppe A) under ét, er den 47 år.

Endvidere ses, at en tredjedel af rådene har en gennemsnitsalder på 60 år eller mere.

Den geografiske placering af de tre grupper af råd fremgår af det følgende kort.

Figur 5: Menighedsrådenes gennemsnitsalder

Kilde: Steen Marqvard Rasmussen 2009B.

Note: Som det fremgår af antallet af sogne under hver af grupperne, er dette ikke det samme som anført i Tabel 8. Det skyldes, at kortet viser *sogne*, mens tabellen omhandler *menighedsråd*. Denne forskel betyder, at sogne med fælles menighedsråd optræder flere gange på kortet, mens de kun indgår én gang i tabellen. Eller med andre ord: Alle sogne under et bestemt fælles menighedsråd optræder på kortet under den gruppe, som det fælles menighedsråd er beregnet til at tilhøre.

Kortet viser de områder af landet, hvor vi i særlig grad finder de yngre rådsmedlemmer. Opgjort på denne måde, hvor grænsen er sat ved hhv. 50 og 60 år, kan vi konkludere, at rådsmedlemmer under 50 år særligt findes i jyske landområder. Dette ændrer dog ikke ved, at de "helt unge" (under 36 år) især er til stede i storbyerne, jf. Tabel 7.

3.2. Køn, anciennitet og uddannelse

Ved menighedsrådsvalget i 1973 udgjorde kvinderne 35% af de valgte menighedsrådsmedlemmer. Denne andel er steget jævnt frem til 2000, hvor de udgjorde 54%.³⁴⁾ Kvindernes overtal har herefter stabiliseret sig på dette niveau.³⁵⁾ Som den næste tabel viser, er der nogen forskel på, hvor mange år, de mænd og kvinder, der blev valgt ind i 2004, har siddet i rådet:

Tabel 9: Ancienniteten i menighedsrådsarbejdet fordelt på køn

		Køn		Total
		Mand	Kvinde	
Anciennitet i menighedsrådet **	1 - 4 år	32%	42%	37%
	5 - 8 år	24%	25%	25%
	9 - 16 år	23%	20%	21%
	17 - 48 år	21%	13%	17%
	Total	100%	100%	100%

Vi ser, at det er markant flere blandt kvinderne, der kun har siddet i rådet i én valgperiode, mens markant flere af mændene har siddet i mere end 16 år. Opgjort som gennemsnit viser det sig, at kvinderne i gennemsnit har 9 års anciennitet, mens mændene har 12. Den gennemsnitlige anciennitet for alle valgte medlemmer er 10 år. Hermed er det samtidig sagt, at det især er kvinderne, der bidrager til den store udskiftning på omkring 40% af alle valgte rådsmedlemmer, der finder sted ved et givent valg.

Den næste tabel viser de valgte medlemmers uddannelsesniveau, og da kønnet også her har en betydning, indgår dette også i tabellen:

34) Jf. Steen Marquard Rasmussen 2008B, s. 88.

35) De data, vi har indsamlet specielt til denne undersøgelse i februar 2008, viser en kvindeandel på 54%, hvilket er i påfaldende god overensstemmelse med vores valgundersøgelse fra 2004, der nåede frem til en kvindeandel på 53%, jf. Steen Marquard Rasmussen 2008B, s. 88.

Tabel 10: Menighedsrådsmedlemmernes uddannelse fordelt på køn og sammenlignet med befolkningen som helhed

Uddannelse ***	Køn			Befolkningen som helhed i 2007 (15-69 år)	Befolkningen som helhed i 2007 (30-69 år)
	Mand	Kvinde	Total (22-83 år)		
Folkeskole	22%	16%	18%	33%	27%
Gymnasium/HF o.l.	7%	10%	9%	9%	5%
Faglig uddannelse	31%	15%	22%	39%	45%
Mellemlang videregående udd.	22%	51%	38%	14%	16%
Lang videregående uddannelse	18%	8%	13%	6%	7%
Total	100%	100%	100%	100%	100%

Kilde: Landsforeningen af Menighedsråd og Danmarks Statistik (www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1280).

Selvom forskellen mellem kønnene er statistisk signifikant, handler den ikke entydigt om uddannelseslængde. Jeg nøjes derfor med at hæfte mig ved kolonne-totalen til højre under "Køn", som viser, at ca. halvdelen af rådsmedlemmerne har en lang eller mellemlang videregående uddannelse, mens den anden halvdel fordeler sig på folkeskole, gymnasium og faglig uddannelse som den sidst afsluttede uddannelse.

Sammenlignet med befolkningen som helhed (jf. kolonnen, der dækker de 15-69 årige i befolkningen) må vi sige, at menighedsrådsmedlemmerne generelt har signifikant længere uddannelser.

Til en vurdering af sammenligningen med de 15-69 årige i befolkningen er det værd at hæfte sig ved to ting, der trækker i hver sin retning: På den ene side er rådsmedlemmernes længere uddannelse påfaldende i betragtning af, at disse generelt er markant ældre end befolkningen og derfor repræsenterer generationer, der havde dårligere vilkår for at tage uddannelse. På den anden side kan det lavere uddannelsesniveau for de 15-69 årige i befolkningen i et vist omfang forklares ved, at denne indeholder en ret stor gruppe af 15-30 årige, der er i gang med deres uddannelsesforløb og derfor af gode grunde – indtil videre – har folkeskolen som senest afsluttede uddannelse.

For at overvinde denne uklarhed viser tabellen også fordelingen på uddannelse for de 30-69 årige i befolkningen. Det giver en mere relevant sammenligning, da kun 0,5% af menighedsrådsmedlemmerne er under 30 år. Vi ser som ventet, at der bliver færre i befolkningen, der kun har en folkeskoleuddannelse, og at andelen med en lang eller mellemlang uddannelse stiger. Denne justering ændrer dog ikke ved, at rådsmedlemmerne generelt har længere uddannelser end befolkningen som helhed.

En nærmere betragtning af rådsmedlemmernes uddannelse viser, at den også har forbindelse med, hvor mange år man har siddet i rådet. Da denne sammenhæng er forskellig for mænd og kvinder, opgøres den selvstændigt for hvert køn i den følgende tabel. Af hensyn til overskueligheden er nogle af uddannelseskategorierne her slået sammen:

Tabel 11: Rådsmedlemmernes uddannelse opgjort efter køn og anciennitet

			Anciennitet i menighedsrådet			
			1 - 4 år	5 - 8 år	9 - 16 år	17 - 48 år
Mand	Uddannelse ***	Folkeskole eller faglig udd.	37%	54%	63%	64%
		Gymnasium/HF o.l.	14%	5%	3%	6%
		Lang eller mellemlang videregående uddannelse	49%	41%	34%	30%
		Total	100%	100%	100%	100%
Kvinde	Uddannelse –	Folkeskole eller faglig udd.	25%	34%	37%	34%
		Gymnasium/HF o.l.	11%	7%	14%	6%
		Lang eller mellemlang videregående uddannelse	64%	59%	49%	60%
		Total	100%	100%	100%	100%

Vi hæfter os først ved, at *det kun er for mændene, at vi finder en sammenhæng* mellem uddannelse og anciennitet. Denne sammenhæng er til gengæld stærkt signifikant³⁶⁾ og kan udtrykkes på denne måde:

Halvdelen af mændene, der kun har siddet i menighedsrådet i den seneste periode fra 2004, har en længerevarende uddannelse. Dette er kun tilfældet for under en tredjedel af dem, der har siddet i menighedsrådet i mere end 16 år. Denne forskel kan *umiddelbart* tolkes på to måder, som evt. kan kombineres:

Den ene mulighed er, at mænd med længerevarende uddannelse ikke for alvor tiltrækkes af menighedsrådsarbejdet og derfor hurtigere falder fra, end mænd med en faglig eller ingen uddannelse gør.

Den anden mulighed er, at mændene fra de generationer, der indgik i uddannelseseksplosionen i 1970'erne, har været længere tid under vejs frem mod en interesse for menighedsrådsarbejdet, end kvinderne har, og derfor først i den seneste periode er kommet ind i rådene. Hvis denne tendens holder, kan vi se frem til en forøgelse af de mandlige rådsmedlemmers uddannelsesniveau i de kommende år.

For at afklare, hvilken af disse tolkningsmuligheder, der må tillægges størst vægt, må vi undersøge, om uddannelsesniveauet har nogen betydning for, om man ønsker at genopstille eller ej³⁷⁾ – det kan jo afklare, om det vitterlig er sådan, at mændene med længerevarende uddannelser ikke kan fastholdes i menighedsrådsarbejdet.³⁸⁾ Resultater er, at uddannelsen i ingen af tilfældene har betydning for, om man ønsker at genopstille eller ej. Den førstnævnte

36) Dette ses af testsymbolerne, der hos kvinderne er minustegnet – . Det betyder, at de fundne uddannelsesforskelle mellem de forskellige anciennitetsgrupper blandt kvinderne må tilskrives tilfældigheder. For mændene er testsymbolet ***. Det betyder, at sandsynligheden for, at de fundne forskelle er opstået tilfældigt er mindre end 1 promille ($p < 0,001$), jf. bilag A på side 151.

37) Dette centrale spørgsmål tages op til selvstændig analyse i afsnit 6. på side 65.

38) Da det både kan tænkes, at ancienniteten og kønnet har betydning for dette, undersøger vi uddannelsesniveaets eventuelle betydning for ønsket om genopstilling for begge køn og for alle fire anciennitetsgrupper.

te mulighed – at mænd med længerevarende uddannelse ikke for alvor tiltrækkes af menighedsrådsarbejdet – falder dermed bort.

Konklusionen er derfor
at menighedsrådsmedlemmerne generelt er mere veluddannede end befolkningen som helhed,
at uddannelsen hverken for mænd eller kvinder har nogen betydning for, om de ønsker at genopstille til menighedsrådet eller ej,
at det først er i de seneste år, at de veluddannede mænd for alvor er kommet ind i menighedsrådene og
at at vi derfor må forvente, at uddannelsesniveaueet blandt menighedsrådsmedlemmerne generelt vil stige i de kommende år.

3.3. Sognebåndsløsning og familietradition for rådsarbejde

Det fremgår af lov om valg til menighedsråd, at det er muligt for en sognebåndsløser at udøve sin valgret – og herunder stille op til menighedsrådsvalget – "... i en menighedsråds-kreds, hvor sognebåndsløserpræsten er ansat".³⁹⁾ Det er derfor relevant at undersøge, i hvilket omfang denne ordning bliver anvendt. Spørgsmålet er altså, i hvilket omfang menighedsrådsmedlemmerne er sognebåndsløsere?

Det viser sig at gælde for 10% af medlemmerne, og selvom sognebåndsløserordningen er baseret på, at sognebåndet løses til en præst, angiver flertallet af de 10%, at de i realiteten har løst sognebånd, "fordi jeg føler mig specielt knyttet til pågældende sogn/kirke". Dette er tilfældet for 7%, mens de resterende 3% har løst sognebånd, "fordi jeg specielt foretrækker (en af) sognets præst(er)".

Det viser sig, at udbredelsen af sognebåndsløsere i menighedsrådet ikke er ligeligt fordelt ud over landet. Som den følgende tabel viser, er der primært tale om et storbyfænomen:

Tabel 12: Andelen af sognebåndsløsere i menighedsrådene opgjort efter urbaniseringsgrad

Sognets urbaniseringsgrad (***)	Er du valgt ind i menighedsrådet som sognebåndsløser?		Total
	Nej	Ja	
Byer under 200 indbyggere	96%	4%	100%
Byer med 200-999 indbyggere	94%	6%	100%
Byer med 1.000-4.999 indbyggere	94%	6%	100%
Byer med 5.000-49.999 indbyggere	88%	12%	100%
Byer med 50.000+ indbyggere bortset fra hovedstaden	82%	18%	100%
Hovedstadsområdet	65%	35%	100%
Total	90%	10%	100%

39) Lovbekendtgørelse nr. 155 af 4. marts 2008 om valg til menighedsråd, § 5, stk. 1.

Vi ser den direkte sammenhæng, at med stigende urbaniseringsgrad stiger også andelen af sognebåndsløsere blandt de valgte medlemmer af menighedsrådene – og forskellene er markante: Mens f.eks. kun 4% er sognebåndsløsere i landdistrikterne, gælder det for hele 35% i hovedstadsområdet.

Et andet aspekt ved beskrivelsen af landets menighedsrådsmedlemmer er, om det har haft nogen betydning for deres opstilling til menighedsrådet, om nogle i deres familie tidligere har siddet i et menighedsråd.

Vi kan i første omgang konstatere, at interessen for menighedsrådsarbejdet i et vist omfang er noget, der går i arv inden for en familie. 53% af landets menighedsrådsmedlemmer fortæller nemlig, at de har familiemedlemmer, som har siddet i menighedsrådet, inden de selv valgte at stille op til rådet. Og dertil kommer, at 46% af disse 53% mener, at det i nogen eller høj grad har bidraget til deres egen interesse for arbejdet.

Samlet set betyder det, at en fjerdedel af landets valgte menighedsrådsmedlemmer er blevet inspireret til dette arbejde fra et familiemedlem. Da menighedsrådsmedlemmer jo langt fra udgør et fjerdedel af befolkningen, kan vi derfor konkludere, at interessen for menighedsrådsarbejdet er noget, der går i arv inden for en familie.

Det er endvidere en tendens, der ikke er på retur. Den er nemlig lige så udpræget for de yngre rådsmedlemmer, som den er for de ældre.

Det hører også med til denne indledende beskrivelse af menighedsrådsmedlemmerne, at 2% af dem er kirkefunktionærer. Da den seneste ændring af valgloven betyder, at disse ikke kan stille op til menighedsrådet i den kreds, hvor de er ansat,⁴⁰⁾ vil disse 2% af svarpersonerne ikke indgå i analyserne i afsnit 10 på side 109ff., der vedrører ønsket om at genopstille til menighedsrådsvalget i 2008.

40) Jf. lovbekendtgørelse nr. 155 af 4. marts 2008 om valg til menighedsråd, § 3, stk. 3.

Hvem sidder i menighedsrådet?

4. Menighedsrådsmedlemmernes religiøsitet

I spørgeskemaet havde vi en blok med 14 spørgsmål, der handlede om "dit forhold til kirke og kristendom". Der er tre formål med denne blok af spørgsmål:

1. Vi vil kunne belyse menighedsrådsmedlemmernes religiøsitet, og det må i sig selv være interessant, da menighedsrådene er en afgørende aktør i den danske folkekirke. Derfor er det egentlig påfaldende, at en sådan undersøgelse aldrig tidligere er blevet gennemført. De centrale spørgsmål er her, hvad rådsmedlemmernes eget forhold er til *indholdet* af den institution, de bruger så megen tid på. Hvor ofte går de selv i kirke? Har de et aktivt bønsliv? Har de selv religiøse erfaringer? Og hvor meget tænker de selv på religiøse spørgsmål?
2. Oplysningerne om menighedsrådsmedlemmernes religiøsitet kan herefter inddrages i analyserne af en række andre spørgsmål. F.eks. kan vi hermed undersøge, om religiøsiteten har betydning for rådsmedlemmernes særlige ønsker til kirkelige aktiviteter og for deres beslutning om, hvorvidt de ønsker at genopstille til det kommende menighedsrådsvalg.⁴¹⁾
3. Spørgsmålene er udformet i overensstemmelse med den metode til at måle religiøsitetens intensitet (dvs. religiøsitetens betydning for den enkelte person), som teolog og religionspsykolog Stefan Huber har udviklet i sin doktorafhandling *Zentralität und Inhalt. Ein neues multidimensionales Messmodell der Religiosität*, og som ligger til grund for en stor international undersøgelse, der er gennemført af Bertelsmann Stiftung. Det er derfor også muligt at sammenligne religiøsiteten blandt danske menighedsrådsmedlemmer med religiøsiteten i befolkningerne i 19 lande.⁴²⁾

4.1. Rådsmedlemmernes religiøsitet målt på enkeltspørgsmål

Da kirkegangen i andre sammenhænge er opgjort for befolkningen som helhed og for de folkekirkemedlemmer, der stemte til menighedsrådsvalget i 2008, er det muligt at lave følgende sammenligning:

Tabel 13: Sammenligning af kirkegangen for tre forskellige grupper i befolkningen

Hvor ofte går du i kirke?	Valgte menighedsrådsmedlemmer (2008)	Stemte ved menighedsrådsvalget (2008)	Befolkningen som helhed (2004)
Normalt hver uge	29%	12%	} 10% ^(a)
En gang om måneden	59%	22%	
Ca. 2-4 gange om året	11%	47%	25% ^(b)
Ca. en gang om året	1%	13%	17% ^(c)
Aldrig eller næsten aldrig	0%	6%	49% ^(d)
Total	100%	100%	100%

41) Da vore data er indsamlet i foråret 2008, tager de konkret stilling til, om de ønsker at genopstille ved valget den 11. november 2008.

42) Desværre er Danmark ikke et af de 19 lande, så en sammenligning af rådsmedlemmernes og befolkningens religiøsitet i Danmark må desværre vente, til man en dag også gennemfører undersøgelsen for den danske befolkning som helhed.

- Kilde: Landsforeningens undersøgelse af menighedsrådsmedlemmers tilfredshed med deres arbejde 2008, Landsforeningens vælgerundersøgelse 2008 og, Bille, Fridberg, Storgaard og Wulff: Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004, s. 235. Det bemærkes, at "Befolkningen som helhed" omfatter personer over 15 år.
- Note: Kategorierne for befolkningen som helhed afviger en smule fra vore undersøgelser, jf. ^(a) til ^(d), der har følgende betydning:
- (a) er summen af "Næsten hver uge" (3%) og "Et par gange om måneden" (7%)
 - (b) "Kun til højtiderne"
 - (c) "Mindst en gang om året"
 - (d) er summen af "Sjældnere" (14%) og "Aldrig" (35%)

Vi ser en meget markant forskel mellem de tre grupper, og det er især påfaldende, at 88% af de valgte menighedsrådsmedlemmer går i kirke mindst én gang om måneden mod 34% af dem, der stemte til valget i 2008 og mod 10% af befolkningen som helhed. Dette er et vigtigt resultat i diskussionen af, om rådsmedlemmerne går nok i kirke til på kvalificeret vis at kunne lede det kirkelige liv i sognet.

Man kan dog ikke udelukke, at de tre grupper har forskellige idealer for, hvad man bør svare på det stillede spørgsmål. Hermed mener jeg, at de valgte menighedsrådsmedlemmer formentlig i højere grad mener, at de bør gå ofte i kirke, end gennemsnitsdanskere (og eventuelt også dem, der stemte til valget) gør. Heraf kan følge det måleproblem, at rådsmedlemmerne kan være mere tilbøjelige til at overvurdere deres kirkegang, end de andre grupper er. På den anden side er forskellene mellem de tre grupper så markante, at de ikke med rimelighed udelukkende kan henføres til det nævnte måleproblem.

Et andet vigtigt forhold vedrørende religiøsitet er, at danskerne har et ganske *forskelligartet* forhold til kirke og kristendom. Forskellen er ikke alene, at nogle går i kirke oftere end andre. Det er også sådan, at nogle forholder sig søgende til kristendommen, andre holder fast ved den traditionelle lutherske trosopfattelse, mens atter andre mest ser kristendommen som en væsentlig del af vores kultur. Dette punkt har vi mulighed for at sammenligne for to af de tre grupper fra Tabel 13:

Tabel 14: Hvilken beskrivelse passer bedst på dit forhold til kirke og kristendom?

Forholdet til kirke og kristendom	Valgte menighedsrådsmedlemmer (2008)	Stemte ved menighedsrådsvalget (2008)
Støtter kirken, da kristendommen er en del af vores kultur	34%	47%
Tilslutter mig kirkens traditionelle lutherske tro	52%	43%
Jeg forholder mig søgende til kristendommen	10%	8%
Andet	4%	2%
Total	100%	100%

Kilde: Data til undersøgelsen "Meninger med menighedsråd" 2008 og Landsforeningens vælgerundersøgelse 2008.

Vi ser, at tilslutningen til folkekirkens grundlovsbestemte evangelisk-lutherske lære samt den søgende tilgang er større blandt de valgte menighedsrådsmedlemmer end blandt de 15,7% af vælgerne, der stemte i kredsene med afstemning ved menighedsrådsvalget i 2008. Fra sidstnævnte opgørelse ved vi også, at svarene har en vis afhængighed af personernes alder, hvorfor vi nu vil se nærmere på alderens betydning i hver af de to grupper:

Tabel 15: Forholdet til kirke og kristendom for menighedsrådsmedlemmer og fremmødte vælgere ved valget i 2008 fordelt efter alder

Hvilken beskrivelse passer bedst på dit forhold til kirke og kristendom?	Alder				Total
	18-45 år	46-58 år	59-67 år	68-100 år	
Valgte menighedsrådsmedlemmer (2008) –					
kristendommen er den del af vores kultur	31%	37%	36%	29%	34%
jeg tilslutter mig folkekirkens traditionelle lutherske tro	58%	47%	52%	55%	52%
jeg forholder mig søgende til kristendommen	10%	12%	8%	10%	10%
Andet	2%	3%	4%	6%	4%
Stemte ved menighedsrådsvalget (2008) ***					
kristendommen er den del af vores kultur	52%	50%	49%	41%	48%
jeg tilslutter mig folkekirkens traditionelle lutherske tro	37%	39%	42%	49%	42%
jeg forholder mig søgende til kristendommen	8%	9%	7%	9%	8%
Andet	3%	2%	2%	1%	2%

Kilde: Data til undersøgelsen "Meninger med menighedsråd" 2008 og Landsforeningens vælgerundersøgelse 2008.

Tabellen – der består af en deltabel for hhv. de valgte rådsmedlemmer i 2008 og de folkekirkemedlemmer, som stemte ved menighedsrådsvalget i 2008 – viser nogle interessante forskelle. Udgangspunktet for en nærmere beskrivelse er, at resultatet af den statistiske test er meget forskelligt i de to deltabeller:

For vælgerne, der stemte i 2008, gælder det, at forholdet til kirke og kristendom er *meget forskelligt* for de forskellige aldersgrupper. Tendensen er, at jo yngre de fremmødte vælgere er, des mere *utilbøjelige* er de til at tilslutte sig den traditionelle tro.

- For menighedsrådsmedlemmerne er der i 2008 *ingen signifikante forskelle* på aldersgruppernes forhold til kirke og kristendom på den her opgjorte måde. Det vil sige, at de enkelte aldersgrupper kun indeholder udsving i forhold til fordelingen i kolonne-totalen til højre, der bør tilskrives tilfældigheder. For at understrege dette, er denne kolonne markeret med fed.

- Menighedsrådsmedlemmernes forhold til kirke og kristendom ligger tættest på den ældste del af de fremmødte vælgere. Rådsmedlemmerne i alle aldersgrupperne og de 68-100 årige vælgere har nemlig det væsentlige til fælles, at gruppen, der tilslutter sig folkekirkens traditionelle lutherske tro er større end gruppen af kulturkristne.
- Derfor kan vi også sige, at de unge menighedsrådsmedlemmer adskiller sig mere fra deres jævnaldrende vælgergruppe, end de ældre rådsmedlemmer gør.
- Det er dog også værd at hæfte sig ved, at andelen af søgende er noget større blandt menighedsrådsmedlemmerne (hvor de udgør 10%) end blandt de fremmødte vælgere (hvor de udgør 8%). Det tyder på, at de religiøst søgende ikke specielt går uden om arbejdet i menighedsrådene. Hvert 10. rådsmedlem anvender nemlig denne betegnelse om sig selv.⁴³⁾

Hermed være dog ikke sagt, at repræsentationen af de religiøst søgende i menighedsrådene svarer til deres andel af befolkningen som helhed. Det er nemlig ret sikkert, at en del af de søgende både går uden om deltagelsen i menighedsrådsvalgene og arbejdet i rådene.

4.2. Religiøsiteten opgjort efter Stefan Hubers metode

Vi går nu et skridt videre i analysen af menighedsrådsmedlemmernes religiøsitet, da jeg som nævnt har valgt at anvende et måleinstrument for det moderne menneskes religiøsitet, der er udviklet af den tyske teolog og religionspsykolog Stefan Huber. Formålet med dette instrument er at måle, hvor religiøse folk er, uanset hvad troens indhold nærmere bestemt er. Huber starter således med at skelne mellem religiøsitetens *indhold* (Hvad tror man på? Hvilket Guds billede har man?) og religiøsitetens *intensitet* (Hvor stor betydning har religiøsiteten i ens liv?). Det er alene religiøsitetens *intensitet*, vi skal beskæftige os med her.

Gennem en række videnskabelige analyser når han frem til, at religiøsitetens *intensitet* i sig selv består af en række relativt uafhængige dimensioner, som alle skal med for at måle intensiteten på en dækkende måde.

Han påviser, at intensiteten indeholder fem dimensioner,⁴⁴⁾ som er relativt uafhængige af hinanden. Hermed menes, at der vitterlig er tale om fem selvstændige dimensioner (de er relativt *uafhængige*), men der er alligevel tale om fem forskellige aspekter ved den samme sag, nemlig religiøsitetens intensitet (de er *kun relativt uafhængige*). Han når også frem til, at disse fem dimensioner kan måles på en meget "økonomisk" måde, nemlig ved brug af kun to spørgsmål pr. dimension.⁴⁵⁾

Dette "måleinstrument" er indarbejdet i spørgeskemaet til menighedsrådsmedlemmerne, og i den danske udgave indeholder det følgende spørgsmål:

43) Hermed er naturligvis ikke sagt, at der er lige så mange søgende i menighedsrådene, som der er i befolkningen som helhed. Det er ikke givet, da en del søgende kan tænkes at holde sig helt væk fra folkekirken eller det mindste væk fra at stemme til et menighedsrådsvalg.

44) Jf. Stefan Huber 2003, s. 227.

45) Disse fremgår af Stefan Huber 2003, s. 228-231.

Tabel 16: Oversigt over Stefan Hubers instrument til måling af religiøsitetens intensitet samt nogle tillægsspørgsmål

Dimension	Spørgsmål
A) Den intellektuelle interesse	Hvor ofte tænker du på religiøse spørgsmål? Hvor interesseret er du i at vide mere om religiøse spørgsmål?
B) Den religiøse ideologi	Hvor sandsynligt er det efter din vurdering, at Gud eksisterer? Er der sandsynligvis et liv efter døden?
C) Den offentlige religiøse praksis	Hvor ofte går du i kirke? Hvor vigtigt er det for dig at deltage i gudstjeneste?
D) Den private religiøse praksis	Hvor ofte beder eller mediterer du? Hvor vigtig er bønner eller meditationen for dig?
E) De religiøse erfaringer	Hvor ofte føler du, at Gud meddeler dig noget? Hvor ofte føler du, at Gud griber konkret ind i dit liv?
Tillægsdimension i dansk undersøgelse: F) Det sociale aspekt ved religiøsitet	Hvor ofte deltager du i uformelt samvær i forbindelse med kirkelige arrangementer (kirkekaffe o.l.) Hvor ofte deltager du i kirkelige aktiviteter, hvis primære mål er det sociale samvær? Hvor vigtigt er det for dig at deltage i kirkelige sociale aktiviteter?
Tillægsdimension i <i>Religionsmonitor 2008</i> : G) Religiøsitetens konsekvenser i hverdagen	I hvilken grad forsøger du at indrette alle livets områder efter dine religiøse forestillinger? Hvor vigtigt er det for dig at leve efter din religions regler i hverdagen?

Note 1: Måleinstrumentet ligger til grund for Bertelsmann Stiftungs omfattende internationale undersøgelse af religiøsitet i 19 lande, som er offentliggjort i *Religionsmonitor 2008* og i *Woran glaubt die Welt? Analysen und Kommentare zum Religionsmonitor 2008* – begge udgivet af Bertelsmann Stiftung. Selvom dimensionsbetegnelserne her er lidt anderledes end Hubers oprindelige, har de det samme indhold (jf. Huber 2008, s. 19-29) bortset fra et enkelt punkt: I *Religionsmonitor 2008* anvender man tre spørgsmål pr. dimension.

Note 2: Som det fremgår af tabellen, har man i *Religionsmonitor 2008* valgt at føje en tillægsdimension (G) til de oprindelige fem, som dog er betydeligt mere uklar end disse, jf. Huber 2009A, s. 35. Ligeledes har jeg – uafhængigt af *Religionsmonitor 2008*, som jeg ikke kendte på det tidspunkt, hvor Landsforeningens undersøgelse blev designet – tilføjet en anden tillægsdimension (F). **Da dette umiddelbart kan forvirre, er det vigtigt at pointere, at disse tillægsdimensioner hverken i *Religionsmonitor 2008* eller hos mig indgår i målingen af religiøsitetens intensitet, som alene bygger på dimensionerne A) til E)** (se i den forbindelse Huber 2009A, tabel 1, note b). Den saglige begrundelse herfor findes i Huber 2009A og Huber 2003.

Note 3: Der er et særligt tæt forhold mellem dimensionerne B), D) og E), som gør, at de tilsammen udtrykker en særlig "fromhedsfaktor", jf. Stefan Huber 2003, s. 291. Hermed er blot sagt, at religiøsitetens intensitet i betydelig grad indeholder noget, man traditionelt har kaldt fromhed.

Menighedsrådsmedlemmernes svar på 12 af de 13 spørgsmål,⁴⁶⁾ der indgår i den danske undersøgelse, fremgår af de følgende to tabeller:

Tabel 17: Hvor ofte foretager du følgende religiøst orienterede aktiviteter?

Aktivitet:	aldrig	sjældent	af og til	ofte	meget ofte	Total
Hvor ofte tænker du på religiøse spørgsmål?	0%	5%	33%	44%	17%	100%
Hvor ofte deltager du i uformelt samvær i forbindelse med kirkelige arrangementer?	1%	9%	29%	39%	22%	100%
Hvor ofte beder eller mediterer du?	6%	16%	27%	29%	22%	100%
Hvor ofte deltager du i kirkelige aktiviteter, hvis primære mål er det sociale samvær?	2%	16%	35%	32%	15%	100%
Hvor ofte føler du, at Gud meddeler dig noget?	20%	31%	34%	11%	3%	100%
Hvor ofte føler du, at Gud griber konkret ind i dit liv?	20%	30%	36%	10%	3%	100%

Note: Tabellen er sorteret efter summen af "ofte" og "meget ofte", således at den aktivitet med den største andel af disse svar står øverst.

Vi ser, at mere end halvdelen af rådsmedlemmerne foretager de tre øverste aktiviteter ofte eller meget ofte. Markant lavest ligger de to nederste spørgsmål vedrørende den følelsesmæssige side af religiøsitet, som Stefan Huber har samlet under begrebet "religiøse erfaringer". Godt 13% har dog disse følelser ofte eller meget ofte.

Tabel 18: Hvor sandsynligt/vigtigt er følgende, der vedrørende din religiøsitet?

Spørgsmål til vurdering:	slet ikke	lidt	middel	noget	meget	Total
Hvor sandsynligt er det efter din vurdering, at Gud eksisterer?	4%	11%	11%	17%	57%	100%
Hvor vigtigt er det for dig at deltage i gudstjeneste?	0%	8%	20%	27%	44%	100%
Hvor interesseret er du i at vide mere om religiøse spørgsmål?	2%	11%	23%	34%	29%	100%
Er der sandsynligvis et liv efter døden?	13%	12%	13%	17%	46%	100%
Hvor vigtig er den personlige bøn for dig?	6%	14%	18%	17%	45%	100%
Hvor vigtigt er det for dig at deltage i kirkelige sociale aktiviteter?	2%	15%	28%	29%	26%	100%

Note: Tabellen er sorteret efter summen af "noget" og "meget", således at det spørgsmål med den største andel af disse svar står øverst.

46) Det ulige tal opstår ved, at tillægsdimensionen, som det fremgår af Tabel 16, er blevet målt med tre spørgsmål. Det 13. spørgsmål er, hvor ofte man går i kirke, jf. Tabel 13 på side 41.

Alle seks spørgsmål får høj grad af tilslutning, da summen af "noget" og "meget" i alle tilfælde er over 50%. De to øverste rækker viser, at 73% anser det for sandsynligt, at Gud eksisterer, mens det for 72% er vigtigt at deltage i gudstjeneste. Det er også bemærkelsesværdigt, at 46% finder et liv efter døden meget sandsynligt, mens 45% tilkendegiver, at bøn er meget vigtigt for dem.

Det 13. og sidste spørgsmål, der indgår i beskrivelsen af menighedsrådsmedlemmernes religiøsitet, er hvor ofte de går i kirke, og svarene herpå blev allerede præsenteret i Tabel 13 på side 41.

Ud fra svarene på de 10 spørgsmål,⁴⁷⁾ der indgår i de fem førstnævnte dimensioner fra Tabel 16, konstruerer man et samlet indeks for, hvor intensivt personerne er religiøse.⁴⁸⁾ Herefter inddeles personerne i tre grupper efter deres score på det samlede indeks. Da svarene er kodet på en skala fra 1 til 5, får det samlede indeks i første omgang en minimumsværdi på 10 (svarende til 10 gange 1) og en maksimumsværdi på 50 (svarende til 10 gange 5). Da 10 spørgsmål indgår i indekset, bliver hver persons score på indekset herefter divideret med 10, hvorefter indekssværdierne ender med at have den samme skala som de oprindelige spørgsmål, nemlig ovennævnte skala fra 1 til 5. På den baggrund inddeles personerne i tre grupper.⁴⁹⁾

- A. **De ikke religiøse**, der har indekssværdier fra 1,00 til 2,33
- B. **De religiøse**, der har indekssværdier fra 2,34 til 3,66
- C. **De højreligiøse**, der har indekssværdier fra 3,67 til 5,00.

Inddelingen af personerne i de tre grupper finder ikke alene sted, fordi det er lettere at håndtere tre grupper end en hel skala, og forskellen mellem grupperne er ikke blot kvantitativ.

47) Disse er i *Religionsmonitor 2008* udvidet til 15, jf. note 1 til Tabel 16, men det ændrer ikke noget principielt.

48) Konstruktionen af dette indeks hviler på to forudsætninger:

Den første er, at det er muligt at inddrage tilstrækkeligt mange af vore svarpersoner i konstruktionen heraf. Problemet er her, at kun personer, der har svaret på alle 10 spørgsmål, kan få tilskrevet en indekssværdi. Dette krav er opfyldt for 84% af alle indkomne svar, hvilket er ganske godt. Det viser sig endvidere, at 7% har svaret på 9 af de 10 spørgsmål. Hvis vi på en eller anden måde kan tilskrive disse et "rimeligt" svar på det ene spørgsmål, som de 7% (svarende til 52 personer) ikke har besvaret, kan vi få en deltagelse i de følgende analyser på hele 91% af vore 764 svarpersoner.

Den enkleste løsning ville være blot at tilskrive de 52 personer det, der er gennemsnitssvaret for de personer, der har svaret på det pågældende spørgsmål ud fra den betragtning, at den beregnede værdi da ville optræde neutralt. Det er dog ikke tilfredsstillende, fordi vi så ikke udnytter den viden, der ligger i, at personerne trods alt har svaret på 9 af de 10 spørgsmål. Vi vælger derfor i stedet at tage udgangspunkt i svarene på de 9 spørgsmål og derudfra beregne det mest sandsynlige svar på det sidste ubesvarede spørgsmål. Denne såkaldte imputering finder sted med multivariat regression som beskrevet i M. Hill 1997, s. 41ff. og i Lösöl und Wüstendörfer 1974.

Den anden forudsætning for, at indekskonstruktionen giver mening er, at de 10 spørgsmål reelt kan siges at måle forskellige facetter ved ét og samme fænomen (som i dette tilfælde er religiøsitetens intensitet). Selvom Huber har godtgjort dette på sine egne data, undersøger jeg, om dette også gælder for vore data. Det afklares med en konsistensanalyse, som viser, om de 10 spørgsmål også for os egner sig til at indgå i et additivt indeks. Teststørrelsen er Cronbachs Alfa, som i vort tilfælde resulterer i 0,90 (beregningssåden fremgår af Brosius und Brosius 1995, s. 912f.). Denne er klart over det niveau på 0,70, som Felix Bauer generelt anbefaler som nedre grænse for det acceptable, jf. Bauer 1984, s. 256. En nærmere analyse viser endvidere, at værdien for Cronbachs Alfa falder, hvis man udelader et af de 10 spørgsmål. Det betyder, at det bedste indeks opnås ved at inddrage alle 10 spørgsmål. De bidrager altså alle positivt til at måle det fælles bagvedliggende fænomen, den religiøse intensitet.

Inddelingen i netop disse tre grupper bygger på religionspsykologisk forskning, som viser, at der er tre typiske måder, som "det personlige religionssystem" kan fungere på. Disse måder fremgår af følgende, hvor Stefan Huber beskriver religiøsitetens betydning i hver af de tre grupper:⁵⁰⁾

- A. **De ikke religiøse** „... er karakteriseret ved, at individets livshorisont *stort set ikke* indeholder religiøst indhold og praksis. Derfor kan man ikke – eller kun ansatsvis – tale om et personligt religiøst system."
- B. **De religiøse:** „Befinder det religiøse system sig i en *underordnet* position, så er det *afhængigt* af målsætningerne fra andre psykiske systemer. Derfor må dets indflydelse på andre psykiske systemer snarere betegnes som *uselvstændig*, *svag* og *begrænset*. Heraf følger, at individets oplevelses- og handlingsfelter kun lejlighedsvis forekommer i et religiøst lys."
- C. **De højreligiøse:** „Befinder det religiøse system sig i en *central* position, så er det i stand til at udøve en *selvstændig*, *stærk* og *bred* indflydelse på talrige andre psykiske systemer. Heraf følger, at individets oplevelses- og handlingsfelter meget ofte forekommer i et ægte religiøst lys."

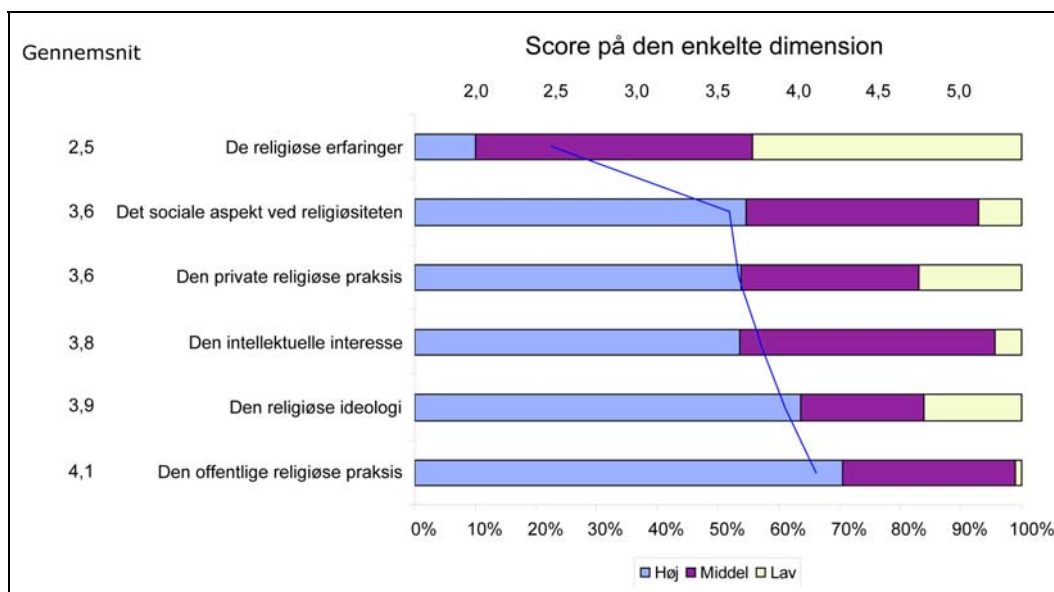
Efter at personerne er inddelt i de tre grupper ud fra deres score på det samlede indeks, bliver de inddelt i tilsvarende grupper på hver af de enkelte dimensioner, der fremgik af Tabel 16. Vi har derfor dels et samlet udtryk for menighedsrådsmedlemmernes religiøse intensitet (nemlig det samlede indeks baseret på de fem øverste dimensioner i tabellen), dels fem variable, der hver udtrykker et aspekt ved den religiøse intensitet (nemlig hver af de fem øverste dimensioner) og dels den sjette tillægsdimension vedrørende det sociale aspekt ved religiøsitet. For ikke at få en alt for tung sprogbrug i de følgende analyser, vil jeg tale om "religiøsitetens intensitet" forstået som det ovennævnte indeks, der er baseret på de *fem* dimensioner (jf. note 48), og om "religiøsitetens seks dimensioner" vel vidende, at den sjette tillægsdimension "det sociale aspekt ved religiøsitet" ikke indgår i indekset.⁵¹⁾

Hvis vi først ser på religiøsitetens seks dimensioner opgjort hver for sig, kan svarfordelingen illustreres på følgende måde:

49) Retningslinierne for denne inddeling findes i S. Huber 2003, s. 257ff. og er allerede ved at opnå bredere anerkendelse. Udover de analyser, der ledes af Huber selv, er metoden f.eks. anvendt i Urs Christian Winter 2005, s. 144f.

50) De tre citater er fra Stefan Huber 2009A, s. 37, og kursiveringerne er mine.

51) Begrundelsen for, at denne dimension ikke er med i indekset er, at vores indeks derved bliver identisk med det indeks, der er brugt i den internationale undersøgelse (jf. note 2 til Tabel 16), hvilket gør det muligt at foretage den sammenligning mellem danske menighedsrådsmedlemmer og andre landes befolkninger, der finder sted i afsnit 4.3. på side 61.

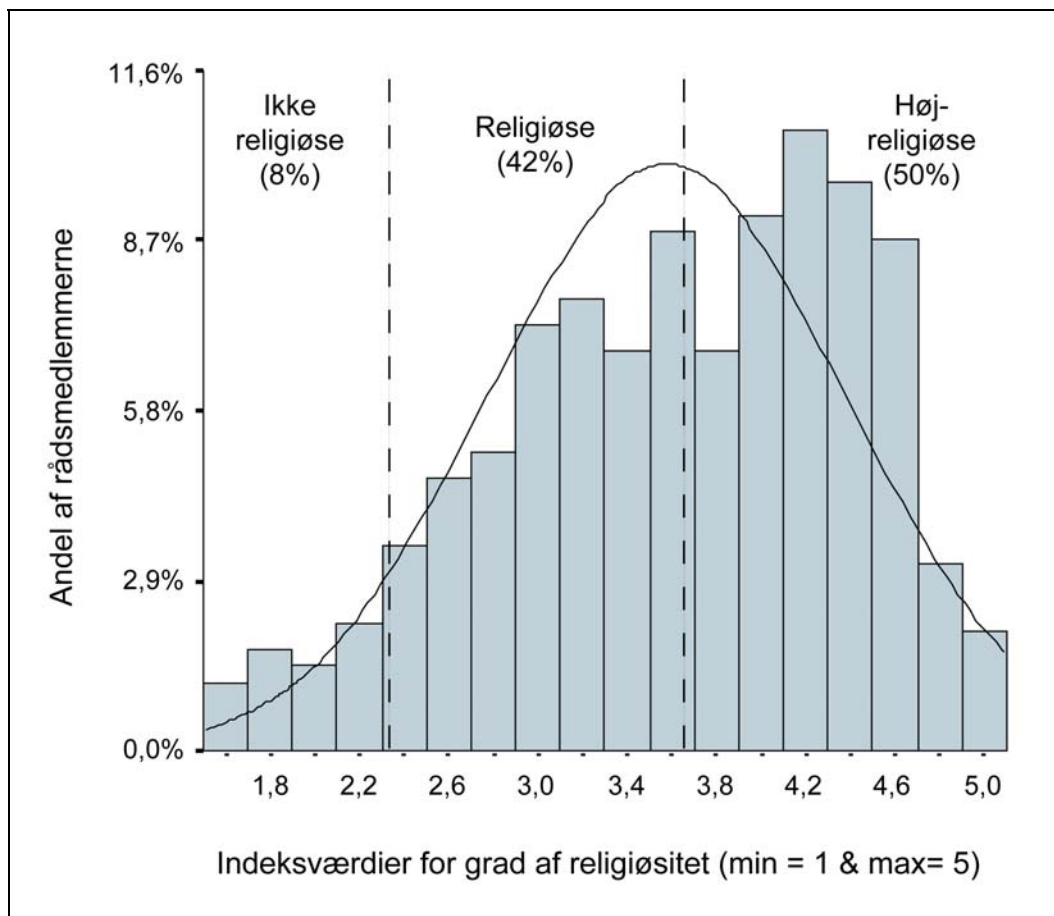

Figur 6: Menighedsrådsmedlemmerne svar på religiøsitetens seks dimensioner

Yderst til venstre ser vi gennemsnitsværdien for hver af de seks dimensioner. Da figuren viser dimensionerne i stigende orden oppe fra og ned, kan vi hurtigt se, at "de religiøse erfaringer" (Hvor ofte føler du, at Gud meddeler dig noget, og at Gud griber konkret ind i dit liv?) ligger lavest med 2,5. Herefter er der et spring op til "det sociale aspekt", hvorefter vi ser en jævn stigning fra den private religiøse praksis (Hvor ofte beder/mediterer du, og hvor vigtigt er det for dig?) til den offentlige (Hvor ofte går du i kirke, og hvor vigtigt er det for dig?).

De vandrette søjler viser, at personer er inddelt i de tre ovennævnte grupper (høj, middel og lav score), og hvor udbredte disse grupper er inden for hver dimension. Det interessante ved denne gruppeinddeling er, at den giver et billede af *spredningen bag de enkelte gennemsnit*. Eksempelvis ser vi, at selvom "den religiøse ideologi" (Hvor sandsynligt er det efter din vurdering, at Gud eksisterer, og at der er et liv efter døden?) kun ligger lidt over "den intellektuelle interesse" (Hvor ofte tænker du på religiøse spørgsmål, og hvor interesseret er du i at vide mere om religiøse spørgsmål?), så er svarene om "den religiøse ideologi" noget mere polariseret, i og med at midtergruppen "middel" er betydelig mindre.

Vi bevæger os herefter over til det samlede indeks over religiøsitetens intensitet, og den næste figur viser, hvordan alle menighedsrådsmedlemmerne ligger placeret på dette.

Figur 7: Menighedsrådsmedlemmernes grad af religiøsitet

Note 1: Af pladshensyn er indeksværdien kun anført ved hver anden af søjlerne.

Note 2: Figuren læses på følgende måde beskrevet med søjlen yderst til venstre som eksempel: Alle søjlerne har en spændvidde på 0,2 enhed på indekset, og det er den midterste værdi for det interval, søjlen dækker, der er vist – dog kun på hver anden af dem, jf. note 1. Indeksværdien (som ikke er vist) for den første søjle yderst til venstre er 1,6. Søjlen dækker derfor over intervallet fra 1,5 til 1,7. Søjlen dækker derfor op til 1,2% (aflæst med lidt snilde på den lodrette akse). Det betyder, at 1,2% af alle menighedsrådsmedlemmerne har en værdi fra 1,5 til 1,7 på indekset over graden af religiøsitet. Hermed er det samtidig antydnet, at summen af alle søjlerne giver 100%.

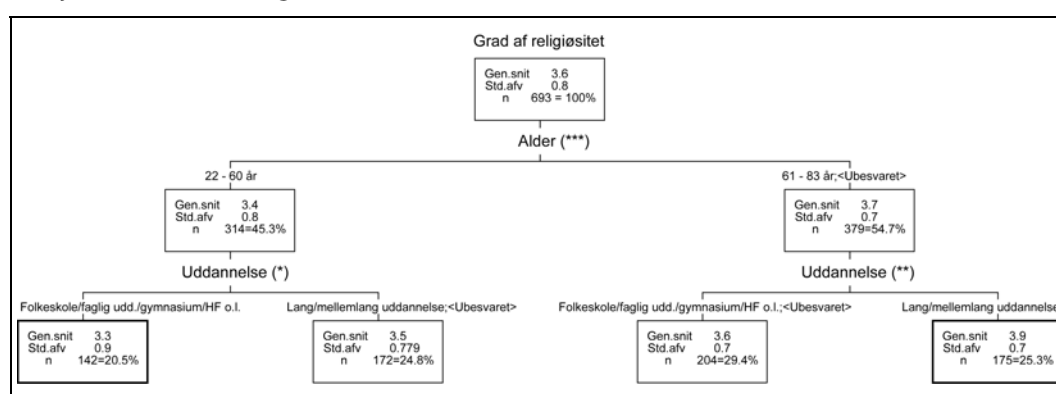
Note 3: De to stiplede linier viser, hvor de indeksværdier befinder sig, som danner grænsen mellem de tre grupper (ikke religiøse, religiøse og høj-religiøse). Disse grænseværdier er 2,33 og 3,67. At der eksempelvis står 8% ved de ikke religiøse betyder, at summen af de fire første søjler samt fligen af den femte giver 8%.

Note 4: Figuren indeholder en buet kurve, som viser normalfordelingen omkring gennemsnitsværdien 3,58 for alle rådsmedlemmer på indekset. Kurven viser, hvordan spredningen omkring dette gennemsnit ville se ud, hvis den fulgte den såkaldte normalfordeling, hvilket den tydeligvis ikke gør.

Som det fremgår af figurens note 2, viser figuren bl.a., at det gennemsnitlige menighedsrådsmedlem scorer 3,58 på indekset, hvilket er i den absolut høje ende af det interval, som betegnelsen "religiøs" dækker. Vi ser også, at hele 50% af rådsmedlemmerne hører til kategorien "høj-religiøse", mens kun 8% er "ikke religiøse".

Vi vil herefter se nærmere på, om følgende ni baggrundsoplysninger har betydning for, hvor religiøse rådsmedlemmerne er: Alder, køn, uddannelse, anciennitet i menighedsrådsarbejdet, forholdet til arbejdsmarkedet, om man er sognebåndsløser eller ej, sognets urbaniseringsgrad og stift samt størrelsen på den by, hvor man voksede op som barn.

Analysen resulterer i følgende:⁵²⁾

Figur 8: Opdeling af menighedsrådsmedlemmerne efter hvor religiøse de er

Svartræet "læses" oppefra og ned, og da sådanne ikke er almindeligt kendte, gennemgår jeg resultatet ret detaljeret:

Øverst har vi kassen med alle 693 menighedsrådsmedlemmer, der indgår i analysen (jf. $n=693$).⁵³⁾ Den gennemsnitlige score på indekset for graden af religiøsitet (Gen.snit) er 3,6, hvilket netop er den gennemsnitsværdi, vi også så i Figur 7 (jf. note 2 til denne). Bag dette gennemsnit er der naturligvis en vis spredning. Den angives med en såkaldt standardafvigelse (Std.afv.), der er beregnet til 0,8. Dette er en teknisk mål for den spredning om gennemsnittet, vil allerede så i Figur 7.

Spørgsmålet er herefter – og det er det, analysen går ud på – om det er muligt at give en nærmere beskrivelse af de personer, som ligger under gennemsnittet sammenlignet med dem, der ligger over? Hvis det er muligt, siger vi, at vi får "forklaret" noget af den spredning, der er omkring gennemsnittet. Opgaven er altså at trænge bag om det generelle gennemsnit, der gælder for alle 693 personer. Træet viser, at den øverste kasse kan deles i to grupper, som har signifikant forskellige gennemsnit, og det sker ved at benytte oplysningerne om deres alder:⁵⁴⁾

52) Analysen er baseret på en såkaldt CHAID-metodik, der er indgående beskrevet i Felix Brosius 1997. Svartræet viser kun de to forklarende variabler, der har størst betydning.

53) Dette tal er lidt mindre end de 764, der har besvaret spørgeskemaet (jf. afsnit 1.3), fordi ikke alle har besvaret de ti spørgsmål, der ligger til grund for beregningen af indekset for graden af religiøsitet.

Til venstre finder vi menighedsrådsmedlemmerne i alderen 22 til 60 år, mens vi til højre har dem fra 61 til 83 år, samt de personer, hvor alderen ikke er oplyst. At de to grupper netop er en opdeling af den øverste kasse ser vi af n-værdierne: Gruppen til venstre indeholder 314 personer, mens gruppen til højre indeholder 379, hvilket tilsammen giver de oprindelige 693 personer.

Spørgsmålet er derefter, om hver af de to nye grupper kan opdeles yderligere. Analysens metode indebærer, at en eventuel videre opdeling af de to grupper *ikke* behøver at finde sted ved hjælp af den *samme* af de otte baggrundsoplysninger, vi stadig har tilbage.

Af den videre opdeling ser vi dog, at begge aldersgrupper faktisk bliver opdelt ved hjælp af oplysningerne om uddannelse. Endvidere ser vi, at uddannelsens betydning er den samme for begge aldersgrupper: Rådsmedlemmerne med kort uddannelse er i begge tilfælde mindre religiøse end dem med længere uddannelser.⁵⁵⁾

Det samlede resultat er, at menighedsrådsmedlemmerne kan inddeles i fire grupper på baggrund af alder og uddannelse, og betragtet fra venstre mod højre finder vi, at gennemsnitsværdien på indekset over graden af religiøsitet er jævnt stigende.⁵⁶⁾ Ser vi nærmere på gennemsnitsværdierne, kan vi endvidere konkludere, at de ældre rådsmedlemmer med længere uddannelser hører under kategorien høj-religiøse, da gruppens gennemsnit på 3,9 ligger klart over tærsklen til denne kategori, der jo var 3,66. Og selvom de to midterste grupper ligger tæt på, hører alle de tre øvrige grupper til kategorien religiøse. Det er således ikke lykkedes at identificere den lille gruppe på 8% (jf. Figur 7), som hører til kategorien ikke religiøse.

Vurderet ud fra en *general* betragtning over, hvem der i særlig grad er religiøse i de moderne samfund, der er vokset frem siden oplysningstiden (1700-tallet) og industrialiseringen (1800-tallet), er dette resultat ret interessant:

Blandt religionssociologer var der fra 1960'erne og frem til 1990'erne bred enighed om, at de vestlige samfund blev stadig mere sekulariserede. Hermed menes, at religionernes betydning bliver mindre og mindre – både som fælles reference og dermed for sammenhængskraften i samfundene, men også for individerne i den forstand, at deres levemåde og etiske overvejelser bliver stadig mere løsrivet fra religiøse overvejelser.⁵⁷⁾ Samlet set ville det kom-

54) Symbolet (***) ved "alder" fortæller, at der er tale om en stærkt signifikant forskel mellem de to aldersgrupper, jf. Bilag Bilag A: Statistiske tests, på side 151f.

55) Der er naturligvis stadig en vis spredning om gennemsnittet i alle de fire grupper, der udgør træets nederste led. Det betyder, at vore resultater ikke befinder sig på individ- men på gruppeniveau. Det kan sagtens tænkes, at en bestemt af de yngre personer med kort uddannelse er mere religiøs end en af de ældre med lang uddannelse. Pointen er bare, at sandsynligheden for at finde en meget religiøs person er betydelig større blandt de ældre med lang uddannelse, end den er blandt de øvrige grupper.

56) For særligt metodisk interesserede kan det endvidere præciseres, at metoden ikke får testet, om de to midterste grupper med gennemsnit på hhv. 3,5 og 3,6 er så forskellige, at forskellen mellem dem er statistisk signifikant. Det har jeg efterfølgende gjort med en metode, der fokuserer på netop disse to grupper. Denne test viste, at også disse grupper har en signifikant forskellig religiøsitet, idet $p = 0,081$ (jf. Tabel 55 i Bilag A: Statistiske tests).

57) Se hertil f.eks. Peter L. Berger 1974, s. 109-128 og Detlef Pollack 2009, s. 19-35.

me til udtryk ved, at religionen blev en privatsag, som kun et faldende mindretal ville interessere sig for.

Det har ligeledes været en almindelig opfattelse, at det ville være de unge, de veluddannede, mændene og storbyens indbyggere, der ville gå forrest i denne proces.⁵⁸⁾ Ungdomsoprøret i 1968 og de følgende årtier bekræftede denne antagelse: Det var især de unge studerende på de højere læreanstalter, der førte an i at lægge afstand til traditionerne og nedbryde autoriteterne.

I første omgang er det værd at bemærke, at vores resultat ikke passer ind i dette billede. Vi når *ikke* frem til, at det er de unge og de veluddannede, der er *mindst* religiøse; dét med de unge er rigtigt nok, men med hensyn til uddannelse er det dem med de korteste forløb, der er *mindst* religiøse.

Betyder det så, at vores undersøgelse hermed har vist, at der nu er sket et skifte i uddannelsens betydning for religiøsiteten i retning af, at jo længere uddannelse man har, des mere religiøs er man? Den konklusion ville forudsætte, at landets menighedsrådsmedlemmer på dette punkt var repræsentative for befolkningen som helhed, og det kan man ikke uden videre gå ud fra.

Det kunne nemlig tænkes, at lang uddannelse førte til en grundigere gennemtænkning og afklaring af ens forhold til religion, og at dette førte til en stærkere *polarisering* af forholdet til religion blandt folk med længere uddannelse. Hvis det var tilfældet, kunne man sige, at det netop var den ene pol blandt de veluddannede (dem, der havde udviklet et positivt forhold til religion), som gik ind i menighedsrådene, mens den anden pol (ateisterne og agnostikerne) holdt sig væk. Det ville så betyde, at uddannelsens betydning i retning af øget religiøsitet, som gælder for rådsmedlemmerne, ikke kunne overføres til befolkningen som helhed.

Denne polariseringstese for de højtuddannede kan hente støtte fra en undersøgelse, som er foretaget af Hartmann og Pollack fra universitetet i Leipzig. Den handler om, hvordan medlemskabet har udviklet sig i de evangeliske kirker i det tidligere DDR siden murens fald i 1989. De når frem til følgende:

"... Beslutningen om indmeldelse bliver især truffet af dem, som tilhører middelklassen og de højtuddannede Hvis man tager i betragtning, at de yngre aldersgrupper og de højtuddannede oftere bliver berørt af både ind- og udmeldelser, må man regne med, at der i disse befolkningsgrupper er opstået en vis polarisering i forhold til kirken."⁵⁹⁾

58) Se hertil Alexander Deichsel 1981, s. 34f. De veluddannedes tilbøjelighed til at være anti-religiøse kan spores langt tilbage i tiden. I den forbindelse er det værd at nævne den tyske teolog Friedrich Schleiermachers berømte bog fra 1799, der netop havde titlen Om religionen. Taler til de dannede blandt dens foragtere, som i 2010 er udkommet på dansk for første gang.

59) Citeret fra Detlef Pollack 2003, s. 117. I samme bog nævner Pollack også, at "de få unge, som tilhører kirken i det østlige Tyskland, har en højere uddannelse end de konfessionsløse på samme alder ..." (Pollack 2003, s. 87).

For nærmere at begrunde denne polariseringstese vil jeg inddrage en bredere sociologisk synsvinkel.

I den forbindelse vil jeg pege på, at der er sket en interessant vending siden 1990'erne, hvor det i vores sammenhæng især er vigtigt at fremhæve to ting: For det *første* viste det sig, at sociologernes generelle forudsigtelse af en fortsat og stadig mere omfattende sekularisering ikke holdt stik. Det er i den forbindelse interessant, at en af hovedkræfterne bag sekulariseringstesen fra 1960'erne, Peter L. Berger, er en af de første til at gøre op med den. I artiklen "The Desecularization of The World" skriver han således:

"Min pointe er, at formodningen om, at vi lever i en sekulariseret verden er forkert. Verden af i dag ... er mindst lige så voldsom religiøs som den altid har været, og nogle steder endda mere end nogensinde før. Det betyder, at en hel gruppe af litteratur, som af historikere og sociologer løseligt betegnes som "sekulariseringsteorier", i bund og grund er misforstået. I mit tidlige virke bidrog jeg til denne form for litteratur. Jeg var i godt selskab – for det meste var det religionssociologer, som havde lignende synspunkter, og vi havde gode grunde til at have dem. Nogle af de ting, der blev skrevet gælder stadig. (Og som jeg ynder at fortælle mine studenter, er en af fordelene ved at være sociolog frem for f.eks. at være filosof eller teolog, at du kan have lige så meget fornøjelse, når dine teorier bliver falsificeret, som når de bliver verificeret!)"⁶⁰⁾

For det *andet* bekræfter flere undersøgelser af befolkningerne vores umiddelbart overraskende resultat om, at det nu især er de veluddannede, der er åbne for en dybere religiøsitet. Som første eksempel vil jeg nævne Carsten Wippermanns undersøgelse af unge menneskers religiøsitet, der er offentliggjort i bogen *Religion, Identität und Lebensführung* fra 1998. Hans udgangspunkt er, at en given religiøsitet har tre dimensioner:

- A. *Tænkning*: I hvilken grad tænker man over sin egen religion?
- B. *Tale*: I hvilken grad kommunikerer man med ligesindede om sin religion?
- C. *Handlen*: I hvilken grad lader man sin religion få betydning for ens handlinger i hverdagen?

På den baggrund formulerer han otte forskellige måder at være religiøs på.⁶¹⁾ En af disse opfatter Wippermann som den fuldt integrerede religiøsitet, og den er netop kendetegnet ved, at personen ligger højt på alle tre dimensioner, dvs. tænker over sin religion, taler med ligesindede om den og lader den få betydning i hverdagen. Han når endvidere frem til, at denne intensive religiøsitet oftere forekommer blandt højt uddannede end blandt lavt uddannede.⁶²⁾

En anden undersøgelse, der peger i samme retning, er Jonas Bromanders undersøgelse af religiøsiteten i Enköping, der på mange måder bliver opfattet som en svensk gennemsnitsby. I

60) Peter L. Berger 1999, s. 2.

61) Disse er nærmere beskrevet i Steen Marquard Rasmussen 2008A, s. 24ff.

62) Jf. Carsten Wippermann 1998, s. 282.

undersøgelsen, der er offentliggjort i 2008, belyser han bl.a., i hvilket omfang befolkningen selv mener, at de har religiøse oplevelser i forskellige sammenhænge, og et af resultaterne er følgende om naturoplevelser (som her kaldes åndelige, selvom det er en tolkning af en tabel om religiøse oplevelser):

"Andliga upplevelser i naturen var den enskilda typ av upplevelse som flest individer i Enköping har varit med om. Något överraskande (åtminstone för mig) förefaller det som om utbildning här är den faktor som delar Enköpings befolkning. Omkring 35 procent av de enköpingsbor som har eftergymnasial utbildning uppger att de haft andliga upplevelser i naturen. För andra ligger nivån på ca 15 procent."⁶³⁾

En tredje undersøgelse, der lægger sig på linie hermed, er den svenske kirkes medlemsundersøgelse. I sin bog om denne nævner Bromander, at refleksioner over livets store spørgsmål er mest udbredte blandt de højt uddannede,⁶⁴⁾ og at dette har med religiøsitet at gøre, fremgår af religionssociologen Volkhard Krechs påpegning af, at refleksion og religiøsitet tilsyneladende gensidigt fremmer hinanden i vor tid.⁶⁵⁾

Som den fjerde og sidste undersøgelse, jeg vil nævne i denne sammenhæng er Stefan Hubers undersøgelse af religiøsitetens betydning for personernes politiske tænkning i Tyskland, Østrig og Schweiz. Et af resultaterne er særdeles interessant i relation til religiøsitetens genkomst og Peter L. Bergers deraf følgende opgør med sin egen sekulariseringstese. På baggrund af data fra 2007 påviser Huber først, at *sekulariseringen* af det politiske område er ganske udbredt i disse lande, da kun 14% giver udtryk for, at deres religiøsitet har stor betydning for deres politiske tænkning.⁶⁶⁾ Så meget desto vigtigere er det derfor ifølge Huber at undersøge, hvad der er forudsætningerne for, at nogle mennesker bryder med hovedtendensen til helt at adskille religion og politik. Hvad er altså kendetegnende for de 14%, der foretager en eller anden form for af-sekularisering af deres politiske tænkning?⁶⁷⁾ Han når frem til, at det bl.a. hænger sammen med at have en højere uddannelse.⁶⁸⁾ Emnet er naturligvis vanskeligt at undersøge, fordi det viser sig også at spille en rolle, om trosindholdet er præget af fundamentalisme.⁶⁹⁾

Hermed er det også antydnet, at den af-sekularisering af det politiske, som Hubers undersøgelse peger på finder sted blandt omkring 14% af befolkningen, kan have flere forskellige former. Den mest kendte i den danske offentlige debat er en fundamentalistisk tilgang, men der findes også mere sofistikerede, som kunne tiltale folk med længere uddannelse, eksem-

63) Jonas Bromander 2008, s. 80.

64) Jf. Jonas Bromander 2005, s. 110.

65) Jf. Volkhard Krech 2008, s. 42.

66) Jf. Stefan Huber 2009B, s. 677.

67) Hermed menes, at de lader deres religiøse holdninger få indflydelse på deres politiske standpunkter.

68) Jf. Stefan Huber 2009B, s. 679-680.

69) I den forbindelse bør det bemærkes, at Hubers begreb om fundamentalisme er mere nuanceret og "blødt" end det, vi kender fra den offentlige debat i Danmark. Hubers begreb bygger på seks spørgsmål, eksempelvis om man er villig til at bringe store ofre for sin religion, og om man er overbevist om, at ens egen religion har ret, mens de andre religioner nærmest har uret, jf. Huber 2009B, s. 673. Det er bemærkelsesværdigt, at ingen af spørgsmålene handler om, at de hellige skrifter skal forstås bogstaveligt.

pelvis den befrielsesteologi, der havde sit udspring i Latinamerika, og som har fået en vis renaissance i Europa efter 1990.⁷⁰⁾

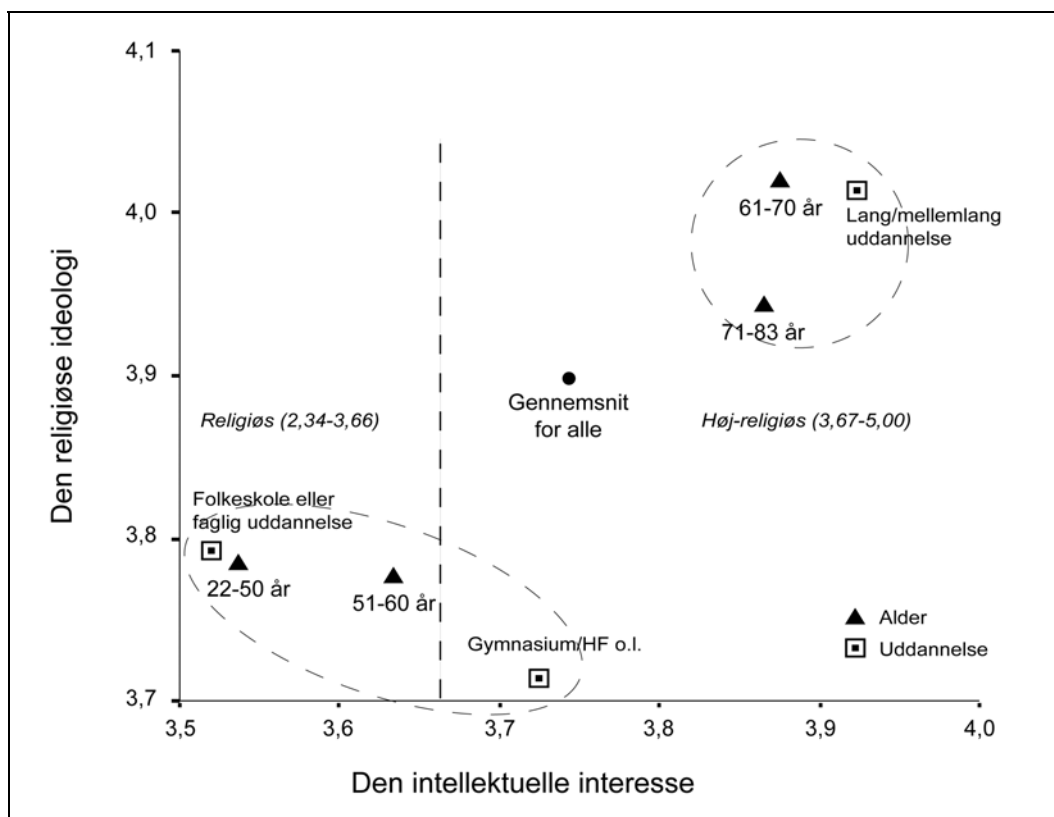
I forlængelse heraf kan man spørge, hvad der kan være grunden til, at veluddannede mennesker, der traditionelt har fremmet sekulariseringen, kan nå frem til, at denne proces er drevet for vidt. Dette skal jeg ikke fordybe mig i her, men blot henvise til min bog *Religiøse grundfarver*, hvor jeg argumenterer for, at det handler om at opdage rationalitetens grænser. Der er principielle grænser for, hvad vi kan erkende rationelt og med videnskabelige metoder, og i takt med at vi gennemskuer den rationelle tæknings grænser, kan vi åbne os for metafysiske eller religiøse tænkemåder.⁷¹⁾ Spørgsmålet er derfor, om der er belæg for at hævde, at mennesker med længere uddannelser hurtigere kan nå til dette punkt, og at det kan være en forklaring på det resultat, vi så i Figur 8. Som det fremgår af den næste figur, kan vi sandsynligvis svare ja til dette.

Vi skal nemlig nu trænge lidt dybere ind bag indekset for den religiøse intensitet og se nærmere på, hvordan alder og uddannelse har betydning for de seks religiøse dimensioner fra Tabel 16 (hvoraf fem jo blev brugt til at konstruere indekset⁷²⁾).

70) I relation til Hubers analyse er det relevant at henvise til netværket "Befrielsesteologi inden for det tysksprogede område" (jf. <http://home.vr-web.de/stefansilber/aufruf.pdf>). Strukturen i den befrielsesteologiske tænkemåde, som den er fremlagt i Clodovis Boffs doktorafhandling *Theologie und Praxis. Die erkenntnistheoretischen Grundlagen der Theologie der Befreiung* (1986) har jeg kort skitseret i Rasmussen 1993.

71) Se hertil Steen Marquard Rasmussen 2005A, s. 116-121.

72) Til det formål gennemføres en såkaldt multivariat variansanalyse, som på én gang undersøger, hvilken betydning alder og uddannelse har for alle seks dimensioner. Teststørrelsen Wilks Lambda resulterer i 0,91 for uddannelse og 0,85 for alder, og i begge tilfælde er $p < 0,001$. Det vigtige at hæfte sig ved er, at resultatet viser, at der er tale om stærkt signifikante forskelle mellem de forskellige uddannelses- og aldersgrupper. Derfor giver det mening at se nærmere på alderens og uddannelsens betydning for hver af de seks dimensioner. Dette fremgår af de følgende tre figurer, som altså bygger på en og samme analyse, hvis principper er nærmere beskrevet i James H. Bray and Scott E. Maxwell 1984.

Figur 9: Alderens og uddannelsens betydning for den religiøse ideologi og den intellektuelle interesse i religiøse spørgsmål

Note 1: Den intellektuelle interesse for religion er målt med spørgsmålene:

- Hvor ofte tænker du på religiøse spørgsmål?
- Hvor interesseret er du i at vide mere om religiøse spørgsmål?

Den religiøse ideologi er målt med spørgsmålene:

- Hvor sandsynligt er det efter din vurdering, at Gud eksisterer?
- Er der sandsynligvis et liv efter døden?

Note 2: Den stiplede linie viser overgangen fra kategorien "religiøs" (under 3,67) til "høj-religiøs" på den intellektuelle interesse. Grunden til, at der ikke er vist en tilsvarende linie for den religiøse ideologi er, at alle punkter ligger i området med høj score.

Note 3: En af fordelene ved analysemetoden er, at den viser den selvstændige betydning af alder og uddannelsen. Hermed er sagt, at hvis nogle aldersgrupper har en anden uddannelsesprofil end andre, så påvirker det ikke beregningen af alderens betydning. Det er altså alderens betydning "alt andet lige", man finder frem til.

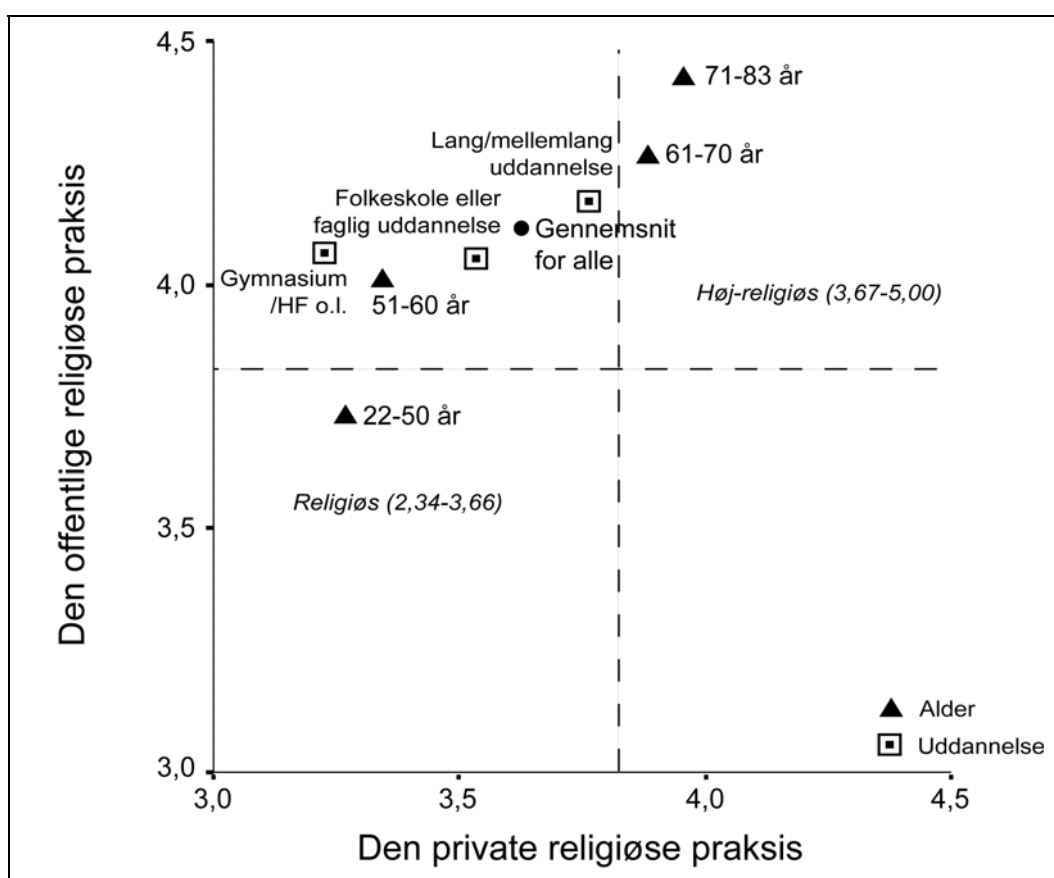
Vi ser, at menighedsrådsmedlemmer med længerevarende uddannelse skiller sig signifikant ud fra de to andre uddannelsesgrupper ved at være markant mere interesseret i tænkning og viden om religiøse spørgsmål. Da en sådan interesse "alt andet lige" kan fremme en klarhed over fornuftens grænse, vil dette resultat understøtte de ovenstående overvejelser.

Figuren viser også, at rådsmedlemmerne over 60 år ligger markant over de yngre. Sammen med uddannelsespunkterne tegner der sig således to forskellige områder i figuren, som er

markeret med de to elipser. Og mellem disse finder vi det punkt, der viser gennemsnittet for samtlige personer.

Figuren viser også en ganske tydelig tendens til, at hvis en gruppe har en høj værdi på den ene akse, så har den også en høj værdi på den anden. Det kan vi tolke sådan, at hvis personer er optaget af at skaffe sig viden om religiøse spørgsmål, så er de samtidig mere tilbøjelige til at tro på kristendommens transcendent indhold – at Gud eksisterer, og at der er et liv efter døden. Viden står altså ikke i vejen for, men understøtter denne tro.

Som vi kan se af den næste figur har alderen og uddannelsen en lidt anden betydning for de to dimensioner vedrørende religiøs praksis:

Figur 10: Alderens og uddannelsens betydning for den private og offentlige religiøse praksis

Note 1: Den private religiøse praksis er målt med spørgsmålene:

- Hvor ofte beder eller mediterer du?
- Hvor vigtig er bønner eller meditationen for dig?

Den offentlige religiøse praksis er målt med spørgsmålene:

- Hvor ofte går du i kirke?
- Hvor vigtigt er det for dig at deltage i gudstjeneste?

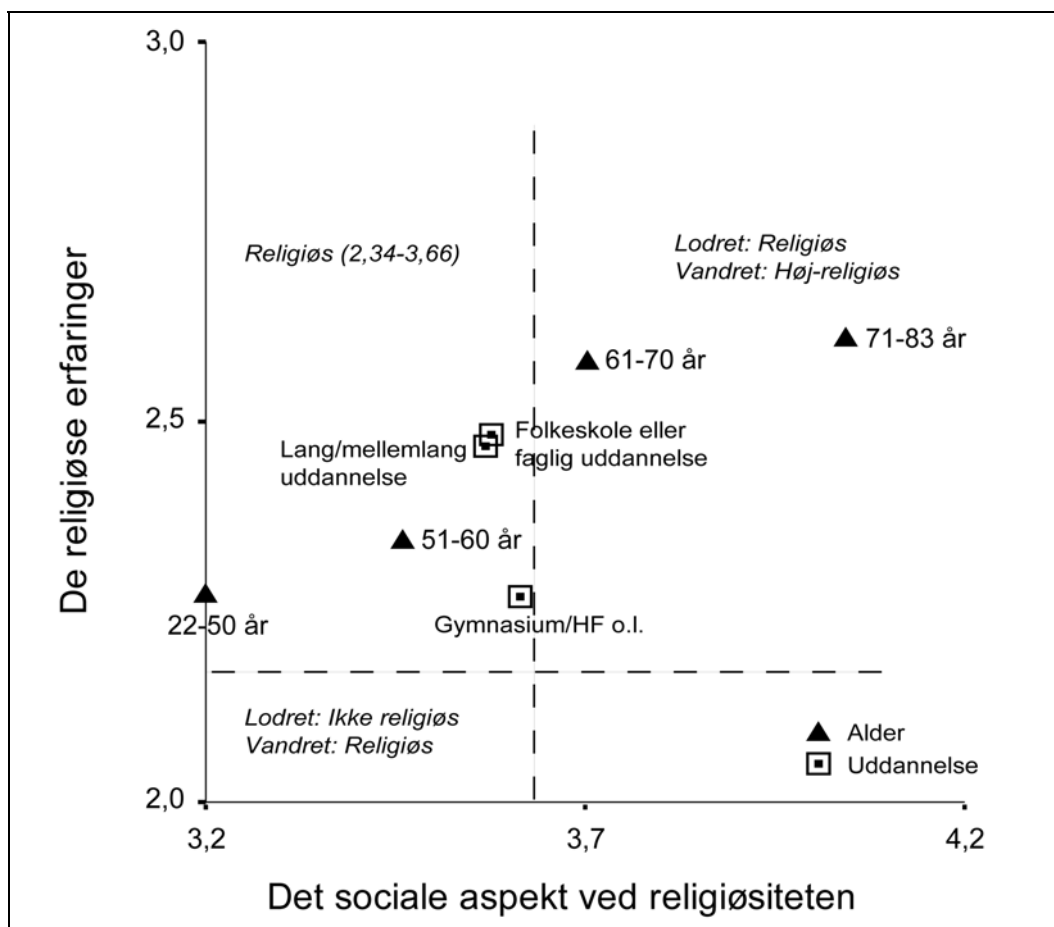
Note 2: De stiplede linier viser overgangen fra kategorien "religiøs" (under 3,67) til "høj-religiøs" på hver af de to dimensioner.

Den vigtigste forskel mellem denne og den foregående Figur 9 kan man meget let overse. Den handler nemlig om, at det interval, som akserne viser, er meget forskelligt. Mens akserne i Figur 9 *samlet set* kun viser et spænd på 0,5 indekssværdier (på den vandrette akse) og 0,4 (på den lodrette), så er spændet på hver akse i Figur 10 på 1,5 indekssværdier (fra 3,0 til 4,5). Det betyder, at punkterne reelt ligger meget mere spredt i Figur 10, end de gør i Figur 9, eller med andre ord:

Forskellen mellem de forskellige grupper af rådsmedlemmer er langt større, når det gælder den religiøse praksis, end når det gælder intellektuel interesse for religion og religiøs ideologi. Eksempelvis betyder alderen nu mere, end vi så i Figur 9. Hvor forskellen mellem den ældste og den yngste aldersgruppe var 0,16 for ideologien og 0,33 for den intellektuelle interesse, finder vi i Figur 10 en forskel på disse aldersgrupper på hhv. 0,69 (for privat praksis) og 0,70 (for offentlig praksis).

Ser vi nærmere på Figur 10, er det også bemærkelsesværdigt, at afstanden mellem punkterne for alder er betydelig større end for dem angående uddannelse. Det vil sige, at uddannelsen – selvom den har signifikant betydning – ikke betyder så meget for den religiøse praksis, som alderen gør.

Den næste figur viser menighedsrådsmedlemmernes forskellighed med hensyn til de to sidste af de religiøse dimensioner – de religiøse erfaringer og det sociale aspekt ved religionen:

Figur 11: Alderens og uddannelsens betydning for religiøse erfaringer og det sociale aspekt

Da figuren viser meget forskellige intervaller for de to akser (idet niveauet for vandret akse ligger 1,2 point over niveauet for lodret), kan vi først konstatere, at det sociale aspekt vejer langt tungere end de religiøse erfaringer for menighedsrådsmedlemmernes religiøsitet. Denne forskydning betyder også, at de felter, der dannes med de stiplede linier, er lidt komplicerede. Det "harmoniske" felt ligger øverst til venstre, hvor også fem af de syv punkter er placeret. Disse fem punkter ligger i kategorien "religiøs" på begge akser. Den yngste aldersgruppe er dog tæt på at være "ikke religiøs" med hensyn til religiøse erfaringer, hvorimod de to aldersgrupper over 60 år er "høj-religiøse" på den sociale dimension.

Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at uddannelsespunkterne ligger meget tæt ved hinanden; to af dem endda lige i det område, hvor det samlede gennemsnit befinder sig (og som der derfor ikke er blevet plads til på figuren).

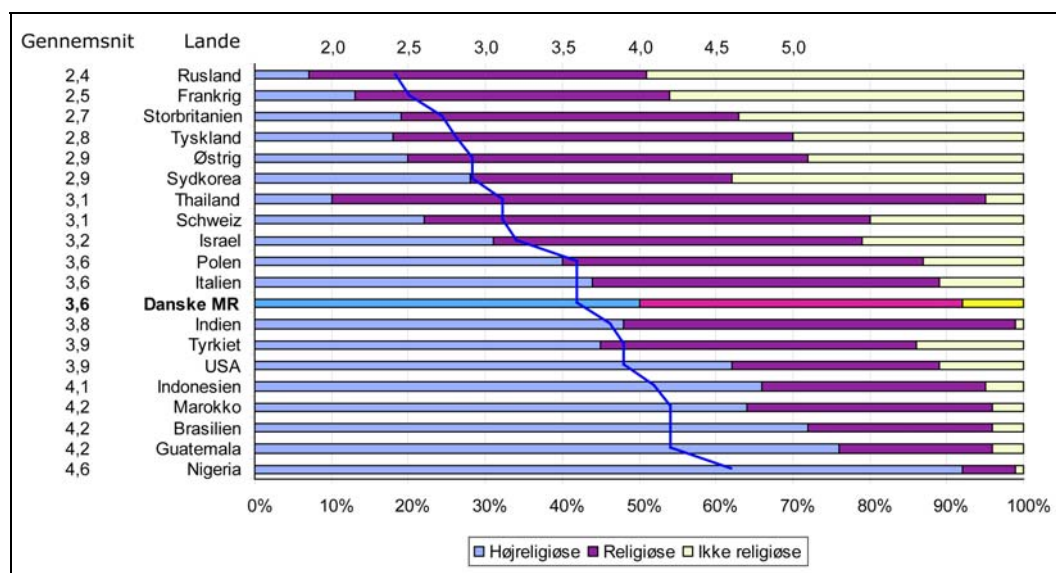
Betrager vi alle tre figurer under ét, er det endvidere påfaldende, at uddannelsespunktet "Gymnasium/HF o.l." stort set hele tiden ligger lavest af de tre i de tilfælde, hvor der er nævneværdig forskel – eneste undtagelse er omkring den intellektuelle interesse. En mulig forklaring – som jeg her spidsformulerer til det yderste – kunne i stedet være, at den gymnasiale

uddannelse stimulerer den intellektuelle interesse for religionen og er uddannelse nok til klart at miste "barnetroen", men ikke er nok til "at komme ud på den anden side" og gennemskue rationalitetens grænser.

4.3. International sammenligning

Som det fremgik af noten til Tabel 16, er Stefan Hubers instrument til måling af den enkelte persons religiøsitet blevet anvendt til en international undersøgelse af religiøsiteten blandt befolkningerne i 19 lande. Danmark indgår ikke i denne undersøgelse, men jeg har som nævnt brugt Hubers måleinstrument til måling af de danske menighedsrådsmedlemmers religiøsitet. Som det også fremgik af afsnit 4.2, drejer Hubers – og dermed også min – måling sig ikke om, *hvad* man tror på (her: hvordan man opfatter det kristne gudsbegreb, hvad ens bibelsyn er osv.), men *hvor intenst* man tror.

Hvis man sammenligner de danske menighedsrådsmedlemmers religiøsitet med befolkningernes i de 19 lande, får vi dette billede:

Figur 12: Graden af religiøsitet i 20 lande

Note: Dataindsamlingen fandt i Danmark sted i 2008, mens den i de øvrige 19 lande fandt sted i 2007.

Yderst til venstre ser vi gennemsnitsværdien for indekset over religiøsiteten i de enkelte lande. Der er et betydeligt spænd fra Rusland, der som det mindst religiøse land har 2,4, til Nigeria, der som det mest religiøse land scorer 4,6. Disse værdier er vist som en linie ca. midt i figuren, og det er figurens øverste skala fra 2,0 til 5,0, der passer til den linie.

Vi ser, at de danske menighedsrådsmedlemmer med et gennemsnit på 3,6 ligger på niveau med Polen og Italien. Hermed være naturligvis ikke sagt, at danskerne er lige så religiøse som polakker og italienere, for mens oplysningerne for de to sidstnævnte lande vedrører befolkningerne, gælder tallene fra Danmark for den lille gruppe af danskerne, der er blevet valgt ind i et menighedsråd.

Som det også blev beskrevet i afsnit 4.2, bliver svarpersonerne herefter inddelt i tre grupper ud fra deres score på indekset: De højreligiøse, de religiøse og de ikke religiøse. Disse grupper fremgår af figurens søjler, der tilsammen giver 100%.

Det interessante ved denne gruppeinddeling er, at den giver et billede af *spredningen bag de enkelte landes gennemsnit*. Dermed siger den altså noget om, hvor *polariseret* befolkningerne er med hensyn til, hvor religiøse de er. Dette er særligt tydeligt, hvis man sammenligner Sydkorea (med 2,9) og Thailand (med 3,1): Selvom deres gennemsnit ligger meget tæt på hinanden, er der den markante forskel, at Thailand ikke er nær så polariseret som Sydkorea. I Thailand befinder hele 85% af befolkningen sig i mellemgruppen af religiøse, mens denne i Sydkorea kun udgør 34%. Til gengæld er de ikke religiøse og de højreligiøse her markant større end i Thailand.

5. Veje til menighedsrådet

23% af landets valgte menighedsrådsmedlemmer blev i 2008 valgt ved afstemning, hvilket betyder, at de blev valgt i menighedsråds kredse, hvor der var indleveret mere end én kandidatliste. Det kan umiddelbart overraske, da vi på side 8 så, at der kun var afstemning i 7,7% af landets menighedsråds kredse. De to tal er dog ikke uforenelige med hinanden, da det normalt er i de store sogne, hvor der jo skal vælges mange menighedsrådsmedlemmer, at man har afstemning.

Som den næste tabel viser, har det i mange tilfælde betydning, at et andet familiemedlem har været engageret i menighedsrådsarbejde. Denne betydning varierer dog med, hvor man voksede op som barn:

Tabel 19: Familiebaggrundens betydning for ens interesse for menighedsrådsarbejdet

	Har nogen i din familie været medlem af et menighedsråd, inden du selv blev det?					Total	
	Ja						Nej
	Har familiens interesse for menighedsrådsarbejde bidraget til din interesse for arbejdet?						
	Nej, slet ikke	Ja, men kun i ringe grad	Ja, i nogen grad	Ja, i høj grad	Ved ikke		
Hele landet	16%	11%	18%	7%	1%	47%	100%
Opvækst som barn (*)							
København og omegn	17%	5%	11%	10%	0%	57%	100%
Aalborg, Odense eller Århus	14%	9%	9%	2%	0%	66%	100%
by med 50.000-100.000 indbyggere	0%	17%	26%	4%	0%	52%	100%
by med 20.000-50.000 indbyggere	14%	7%	10%	5%	2%	62%	100%
mindre byer	15%	5%	17%	7%	1%	55%	100%
på landet	18%	14%	21%	6%	2%	40%	100%

Man overskuer lettest tabellens oplysninger, hvis man først gør sig klart, at den består af to deltabeller: Øverst finder vi svarfordelingen for alle landets menighedsrådsmedlemmer: 47% af disse kommer *ikke* fra en familie, hvor nogen har været medlem af et menighedsråd.

Hermed er det samtidig sagt, at 53% kommer fra familier, hvor nogen tidligere har siddet i menighedsrådet. Det er faktisk et forbavsende stort tal set i forhold til, at det kun er ca. 0,47% af folkekirkens medlemmer, der er fyldt 18 år, som på et givent tidspunkt sidder i menighedsrådet. Da ca. 40% udskiftes ved hvert valg, betyder det, at efter 20 år vil ca. 2,5% af medlemmerne over 18 år have siddet i menighedsrådet.

Positivt tolket betyder det, at en betydelig del af de valgte medlemmer må formodes at være velorienterede om, "hvad de går ind til", inden de kommer i menighedsrådet. Ligeledes kan det ses som noget positivt, at der findes mange familier i Danmark, som bærer den kirkelige tradition i sig.

Sidstnævnte kan dog også tolkes negativt, da man kan sige, at kredsen af valgte menighedsrådsmedlemmer rekrutteres fra et ret snævert miljø.

Tabel 19 viser endvidere, hvordan de 53%, hvor nogen i familien tidligere har siddet i menighedsrådet, er fordelt på de nærmere specificerede svarmuligheder. Eksempelvis ser vi, at 16% af landets menighedsrådsmedlemmer kommer fra en familie, hvor et andet medlem tidligere har siddet i menighedsrådet *og hvor det samtidig gælder*, at dette *ikke* har bidraget til den pågældende persons interesse.

Den næste del af tabellen viser, at opvæksten som barn har signifikant betydning for, om nogen i familien har været menighedsrådsmedlem, og om dette i givet fald har bidraget til personens interesse for dette arbejde. Er man opvokset på landet, er det kun 40%, der oplyser, at ingen i deres familie tidligere har siddet i et menighedsråd.

Det mest påfaldende ved denne del af tabellen er efter min vurdering den ret store andel af de rådsmedlemmer, der er opvokset i København, hvor det *i høj grad* har bidraget positivt til interessen for menighedsrådsarbejdet, at andre i familien har deltaget i dette arbejde. At hele 10% svarer således kunne tyde på, at hvis et medlem af ens familie har været menighedsrådsmedlem, så er det i storbyen en så påfaldende ting, at man klart tager stilling til det – enten ved slet ikke selv at ville i menighedsrådet (hvorved man naturligvis slet ikke kan være med i denne undersøgelse) eller ved at have taget klart positiv stilling til engagementet.

Denne betoning af klar stillingtagen er naturligvis relativ forstået på den måde, at den høje grad af inspiration til selv at blive menighedsrådsmedlem er mest udtalt, hvis man er vokset op i København og omegn, men den er dog ikke større, end at de fleste rådsmedlemmer, der er vokset op i dette område, ikke giver udtryk for en sådan inspiration.

6. Grunde til at være menighedsrådsmedlem

Vores spørgeskema lægger op til en omfattende og detaljeret undersøgelse af, hvilke grunde de valgte rådsmedlemmer har til at deltage i menighedsrådsarbejdet. Nærmere bestemt indeholder det 45 spørgsmål, der hver repræsenterer en mulig grund. Som indledning til disse skriver vi i spørgeskemaet:

"Du er valgt som menighedsrådsmedlem for perioden frem til næste menighedsrådsvalg i 2008. Nedenfor følger en række grunde til at være menighedsrådsmedlem, og vi beder dig om at anføre, hvor vigtig hver af disse er for dig. Spørgsmålet er altså ikke, hvor vigtige de enkelte grunde er for menighedsrådet eller for sognet, men hvor vigtige de er for dig personligt.

Vi har delt grundene op i tre grupper:

1. Dit ønske om indflydelse på de opgaver, menighedsrådet har
2. Din interesse for at drøfte forskellige kirkelige emner
3. Menighedsrådsarbejdets personlige betydning for dig."

I afsnit 6.1 bliver spørgsmålene vedrørende punkt 1 behandlet, mens punkterne 2 og 3 bliver analyseret i afsnit 6.2. på side 73. Hvert af disse afsnit starter med at vise, hvordan rådsmedlemmerne har svaret på de enkelte spørgsmål. Herefter følger en faktoranalyse, der undersøger, om de enkelte spørgsmål kan samles til nogle hovedgrupper. Formålet med dette er at skabe overblik over de mange mulige grunde til at være menighedsrådsmedlem. Denne forenkling viser sig faktisk at kunne foretages, i og med at de 45 mulige grunde, som vort spørgeskema indeholder, viser sig at handle om otte hovedtyper af grunde. Ved at foretage denne datareduktion bliver det herefter muligt at belyse, hvilke grupper af menighedsrådsmedlemmer, der i særlig grad lægger vægt på de forskellige grunde til at sidde i menighedsrådet.

6.1. Ønsker om medindflydelse

Jeg vil her foretage en første indkredsning af, hvad medlemmerne anser for vigtigt i menighedsrådsarbejdet. Udgangspunktet er deres vurdering af, hvilke af 22 opgaver man især ønsker at have medindflydelse på. Den følgende tabel viser andelen af menighedsrådsmedlemmer, der anser det for *vigtigt eller meget vigtigt* at have indflydelse på hver af de 22 opgaver:

Tabel 20: Hvor vigtigt er det for dig at have medindflydelse på følgende opgaver?

	Vigtigt eller Meget vigtigt	Rangorden	Tilknytning til emneområde
Medvirken ved ansættelse af præst	92%	1	C
Medarbejdernes trivsel, arbejdsmiljø	90%	2	C
Ansættelse af kirke- og kirkegårdsfunktionærer	82%	3	C
Det kirkelige liv i sognet generelt	77%	4	D

Grunde til at være menighedsrådsmedlem

	Vigtigt eller Meget vigtigt	Rangorden	Tilknytning til emneområde
Vedligeholdelse af kirkebygningen	77%	5	A
Menighedsrådets arbejdsform, forretningsorden o.l.	71%	6	A
Kirkens samlede udgifter i sognet	66%	7	A
Skole-kirke-samarbejde	59%	8	D
Vedligeholdelse af præstegård	58%	9	A
Valg af biskop	57%	10	B
Sogneaftener/kirkehøjskole	54%	11	D
Kirkegårdskultur, regler for udsmykning af gravsteder	52%	12	A
Kirkeligt socialt arbejde	51%	13	D
Valg af provstiudvalg	49%	14	B
Kirkebladet	48%	15	D
Iværksættelse af nye gudstjenesteformer	47%	16	D
Udsmykning af kirken med kirkekunst	46%	17	A
Gudstjenestetidspunkter	36%	18	D
Udformning af kirkegårdstakster	34%	19	A
Valg af stiftsudvalg for økonomi (eller stiftsråd)	32%	20	B
Sognets hjemmeside på internettet	32%	21	D
Valg af mellemkirkeligt stiftsudvalg	19%	22	B

Note 1: Vurderingen af emnernes vigtighed er foretaget på en skala fra 0 til 4, hvor 0 = "Uden betydning" og 4 = "Meget vigtigt".

Note 2: Tabellen angiver den procentdel af menighedsrådsmedlemmerne, der har markeret, at den pågældende opgave er vigtig (=3) eller meget vigtig (= 4).

Note 3: Kolonnen med "Tilknytning til emneområde" viser, hvordan de enkelte spørgsmål er blevet knyttet sammen til fire hovedområder ved hjælp af en faktoranalyse, som bliver nærmere omtalt nedenfor.

Tabellen er sorteret således, at de opgaver, der anses for vigtigst, står øverst. Derfor kan vi hurtigt se, at topscorerne er de tre opgaver vedrørende kirkens medarbejdere, nemlig ansættelse af præster og kirkefunktionærer samt medarbejdernes trivsel og arbejdsmiljø. Som nummer 14 på listen finder vi valg til provstiudvalg, som 49% finder vigtigt eller meget vigtigt.

Det er også værd at hæfte sig ved, at de fleste opgaver anses for temmelig vigtige af de fleste. Vi ser f.eks., at for de første 13 opgaver (til og med kirkeligt socialt arbejde) har mere end 50% af alle menighedsrådsmedlemmerne anført, at de er vigtige eller meget vigtige. Og selv den næstlaveste (sognets hjemmeside) anses for vigtig eller meget vigtig af 32% af svarpersonerne.

Det er naturligvis en subjektiv vurdering, om man finder, at placeringen af nogle af opgaverne er påfaldende eller forventelig, men jeg vil pege på følgende:

- Det bekræftes, at menighedsrådets medvirken ved ansættelse af præst er helt afgørende.
- Ligeledes anser man menighedsrådets opgaver som arbejdsgiver for kirke- og kirkegårdsfunktionærerne for meget vigtige. Det gælder såvel ansættelsesopgaven som medarbejdernes trivsel.
- Vedligeholdelse af kirkebygningen (77%) samt ansvarlig omgang med økonomien er også vigtige (66%).
- Ligeledes er der betydelig interesse for den opgave at beskæftige sig med nye gudstjenesteformer (47%).
- Det kan umiddelbart overraske, at valg til stiftsudvalg for økonomi (eller stiftsråd) ligger så forholdsvis lavt (32%), da dette udvalg i løbet af de seneste år har fået reel kompetence – bl.a. til at udskrive et stiftsbidrag på op til 1% af den lokale kirkeskat.
- En forklaring på den ret lave interesse er dog formodentlig, at de folkevalgte organer på stiftsniveau var i opbrud i 2008: I syv af landets ti stifter havde man oprettet stiftsråd; – men kun på forsøgsbasis og på en meget uensartet måde.⁷³⁾ Dertil kommer, at det bindende stiftsbidrag var så nyt, at mange menighedsrådsmedlemmer formodentlig ikke havde opdaget ordningen og dens muligheder.

Et samlet blik på listen giver endvidere indtryk af, at man både anser "hårde opgaver" som bygningsvedligeholdelse og arbejdsgiveransvar og "bløde opgaver" som skole-kirke-samarbejde og sogneaftener for vigtige eller meget vigtige.

Da opgørelsen gælder for alle menighedsrådsmedlemmer betragtet under ét, siger den ikke noget om, hvordan den enkelte person prioriterer opgaverne. Jeg har derfor undersøgt, om der er et mønster i, hvorledes de enkelte rådsmedlemmer har prioriteret. Er der f.eks. en tendens til, at folk, der lægger vægt på gudstjenestefornyelse også lægger vægt på skole-kirke-samarbejdet, mens folk, der prioriterer økonomi også lægger vægt på arbejdsgiveransvaret?

Det kan afklares med en faktoranalyse, der viser, at de 22 mulige opgaver samler sig i følgende fire tematiske klumper:⁷⁴⁾

73) En nærmere beskrivelse af de syv forsøgsordninger med stiftsråd samt erfaringerne hermed fremgår af Kirkeministeriets Betænkning 1495, s. 23-67.

74) Analysens nøgletal fremgår af Tabel 56 på side 153. Inden analysen gennemføres, må vi dog stille det centrale metodiske spørgsmål, om det overhovedet er tilladeligt at anvende faktoranalysen på vore data, der – som det fremgår af note til Tabel 18 – er målt på en såkaldt rangordensskala? Spørgsmålet er relevant i og med, at faktoranalysen principielt forudsætter målinger på intervalskalaer som f.eks. meter og gram. De to sidstnævnte har det til fælles, at der er samme afstand mellem skalaens trin, uanset hvor på skalaen, man befinder sig (nemlig hhv. en meter eller et gram), mens man ikke umiddelbart kan hævde, at afstanden mellem f.eks. "lidt vigtigt" og "vigtigt" er den samme som mellem "vigtigt" og "meget vigtigt". Professor i sociologi, Johann Bacher, argumenterer imidlertid for, at faktoranalysen er robust nok til at fungere tilfredsstillende, selvom variablerne kun er målt på ordinalskala:

"Strengt taget er anvendelsen af faktoranalysen ikke tilladelig, da denne forudsætter kvantitative variabler (dvs. variabler målt på intervalskala, SMR). I den praktiske forskning og i talrige simultanstudier har det imidlertid vist sig, at faktoranalysen – ligesom andre multivariate metoder – også kan anvendes for ordinale og dikotome variabler ... Kun i "ekstreme" anvendelsessituationer er faktoranalysen uegnet til at reproducere den grundlæggende dimensionale struktur." (Johann Bacher, 2002, s. 126).

Der er da også talrige eksempler på, at faktoranalysen bliver anvendt på rangordensskalaer, se eksempelvis Backhaus m.f. 2003, s. 259ff., Blunch 2000, s.130ff., Stefan Huber 2003, s. 270ff. og Gustafsson och Pettersson 2000, s.222f.

- A. Administration af bygninger og kirkegårde.
- B. Valg af kirkelige organer og embeder (provstiudvalg, stiftsråd og –udvalg samt biskop).
- C. Kirkens medarbejdere (ansættelse af præst og kirkefunktionærer samt medarbejdernes trivsel/arbejds miljø).
- D. Kirkens indhold (nye gudstjenesteformer, kirkehøjskole, kirkeligt socialt arbejde m.v.).

Samlingen af opgaverne i disse emneområder betyder, at hvis et rådsmedlem interesserer sig for en bestemt opgave inden for f.eks. "kirkens indhold", så vil denne sandsynligvis også interessere sig for andre opgaver inden for det pågældende tema. Det er derimod ikke specielt sandsynligt, at den pågældende interesserer sig lige så meget for opgaverne inden for de øvrige emneområder. Vores første konklusion er derfor, at der er en vis specialisering i, hvad menighedsrådsmedlemmerne interesserer sig for. Dette er forventeligt, da man jo ikke kan sprede sig over alle emner med lige stor begejstring.

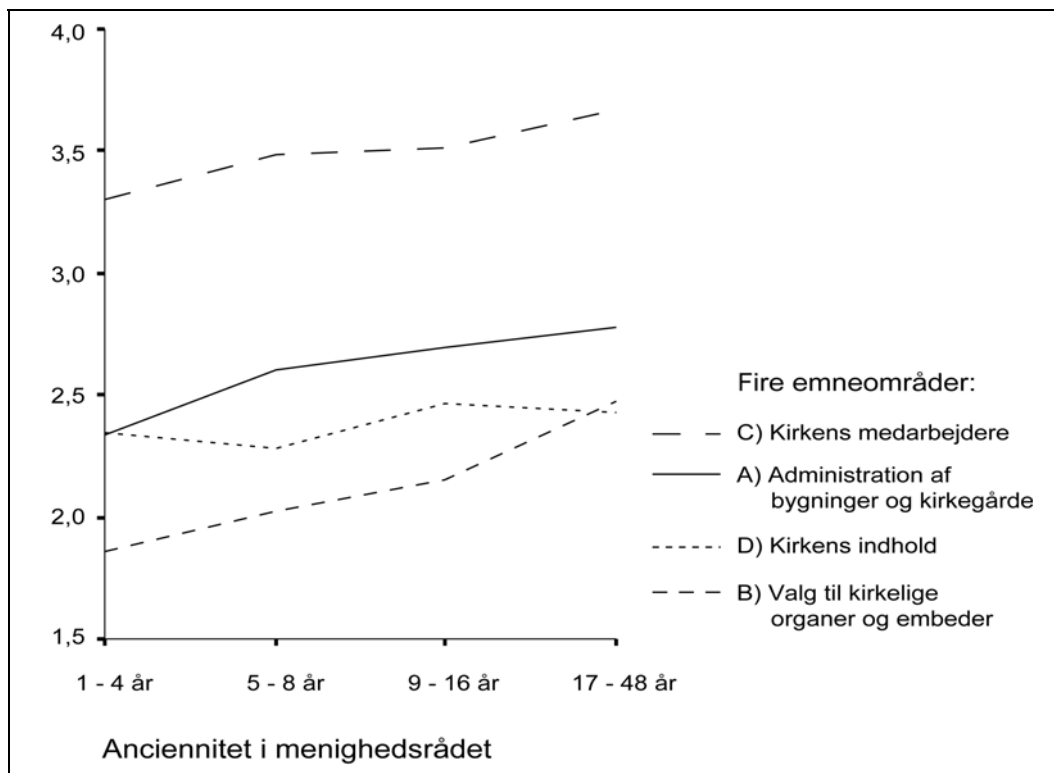
På den baggrund danner jeg et indeks for hvert af de fire emneområder.⁷⁵⁾ Hermed er det sagt, at vi kan forenkle de videre analyser af de 22 spørgsmål fra Tabel 20 ved at analysere de fire indeks i stedet for. Fordelen er ikke alene, at vi hermed kan forenkle billedet betydeligt. Vi kan også sige, at de fire indeks repræsenterer hver sit hovedemne, som er blevet målt ganske sikkert, ved at det er baseret på svar vedrørende en række beslægtede forhold: Indeks A bygger på 7 beslægtede opgaver, indeks B bygger på 4, indeks C på 3 og indeks D på 8.⁷⁶⁾

Spørgsmålet er herefter, hvilke forhold der har betydning for, om de valgte medlemmer i særlig grad ønsker indflydelse på emneområde A), B), C) eller D). Af de mange forhold, som har betydning, vil jeg især fremhæve dem, der fremgår af de følgende figurer:

Som den næste figur viser, har antallet af år, man har siddet i menighedsrådet, betydning for alle fire hovedområder:

75) Selvom faktoranalysen lægger op til, at disse indekskonstruktioner er mulige, bliver det også – for hver indeks – testet med en konsistensanalyse, om denne konstruktion reelt er mulig, jf. note 48. I alle fire tilfælde er konklusionen, at der er tale om konsistente indeks, da teststørrelsen Cronbachs Alfa har følgende værdier: For indeks A = 0,84, indeks B = 0,88, indeks C = 0,80 og indeks D = 0,82. Da en konstruktion af indeks (hvor man lægger variablenes værdier sammen og dividerer med antallet af variabler) principielt også forudsætter, at disse er målt på intervalskalaer, er Johann Bachers vurdering fra note 74 også relevant her.

76) Tabel 56 på side 153 viser hvilke opgaver, der blev knyttet sammen via faktoranalysen, og det er netop disse sammenknytninger, som indekset bygger på.

Figur 13: Ønske om indflydelse på fire emneområder

Note: Vurderingen af emnernes vigtighed er foretaget på en skala fra 0 til 4, hvor 0 = "Uden betydning" og 4 = "Meget vigtigt".

Vi genfinder først den høje prioritering af de tre opgaver vedrørende kirkens medarbejdere (at ansætte præst og kirkefunktionærer samt omsorgen for medarbejdernes trivsel) fra Tabel 20. Dette har førsteprioritet, uanset hvor længe man har siddet i menighedsrådet.

Vi ser også en tendens til, at interessen for bygninger og kirkegård stiger allerede efter fire år, mens interessen for valg til diverse organer især får et ekstra løft efter 16 år. Det kan hænge sammen med, at nye rådsmedlemmer i første omgang koncentrerer sig om de nære indensogsting. Det tager med andre ord nogle perioder, før perspektivet er udvidet så meget, at de interesserer sig for sager på provsti- og stiftsniveau.

Betragter vi alle linierne under ét, ser vi, at interessen stiger i takt med det antal år, man har siddet i menighedsrådet for tre af de fire områder (alle undtagen "D) Kirkens indhold"). De personer, der har arbejdet i menighedsrådet i mere end 16 år, er klart mere interesserede i A) administration af bygninger og kirkegårde, B) Valg af kirkelige organer og C) Kirkens medarbejdere end dem med kortere anciennitet.

Det interessante er imidlertid, at interessen for "D) Kirkens indhold (nye gudstjenesteformer, kirkehøjskole, kirkeligt socialt arbejde m.v.)" *ikke* stiger med stigende anciennitet. Dette særlige ved emneområde D) kan der være to mulige årsager til:

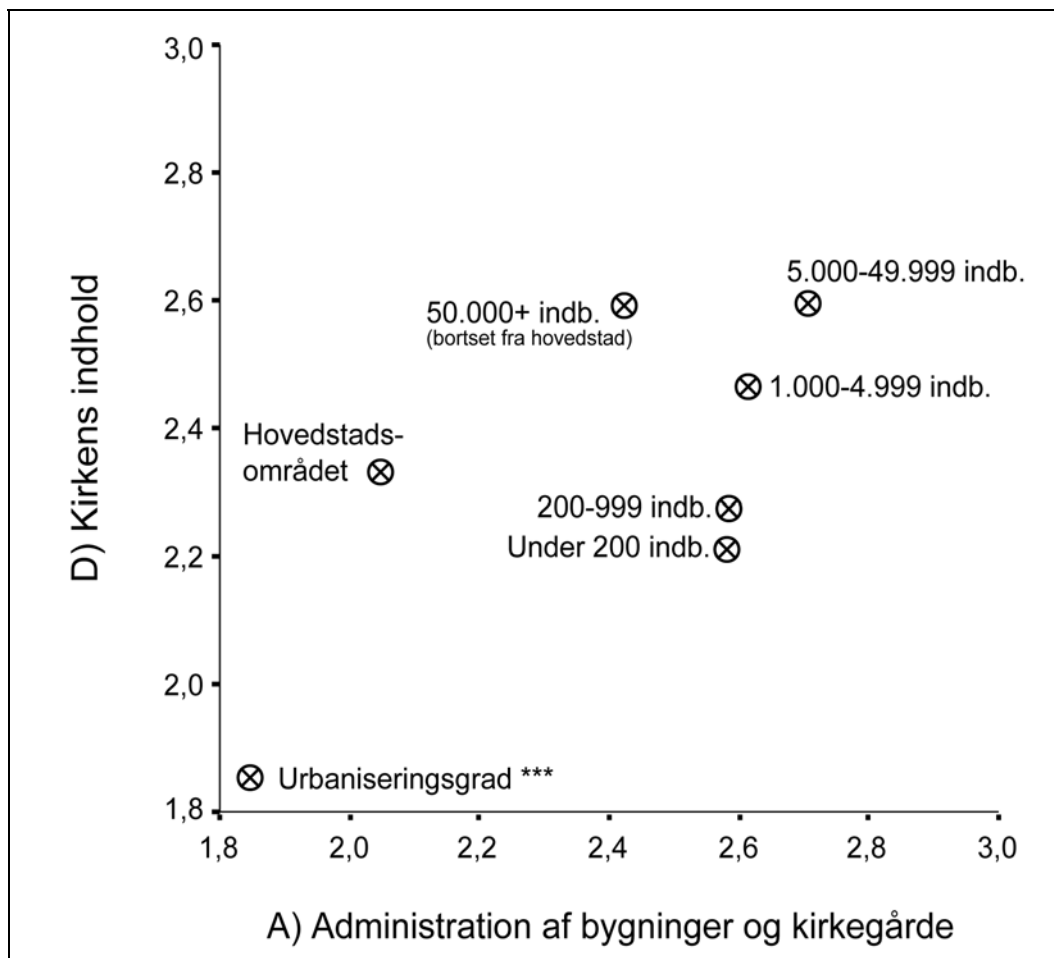
1. Det tager en del år, inden man for alvor interesserer sig for emneområderne A, B) og C), fordi der er tale om ret komplicerede spørgsmål.
2. De nyvalgte rådsmedlemmer, som ikke interesserer sig for emneområderne A, B) og C) træder hurtigt ud af menighedsrådene igen. Og det betyder, at grupperne med høj anciennitet ikke bliver trukket ned på "interesseskalaen" på disse tre områder på samme måde som gruppen med kort anciennitet gør.

Den første mulige forklaring er altså, at betydelige dele af menighedsrådsarbejdet er så vanskeligt, at det tager lang tid at få så meget overblik, at opgaverne bliver rigtig interessante. Den anden mulige forklaring er, at en del af de nyvalgte menighedsrådsmedlemmer især interesserer sig for opgaver vedrørende kirkens indhold, og når de opdager, at mange opgaver drejer sig om noget andet, vælger de snarest muligt at træde ud af rådet.

De to forklaringer behøver naturligvis ikke at udelukke hinanden, og de leder begge frem til det spørgsmål, om den samlede buket af opgaver for menighedsrådene har den rette balance til at fastholde de rådsmedlemmer, som kommer ind i menighedsrådet, fordi de specielt interesserer sig for opgaver vedrørende kirkens indhold?

Vi ser herefter nærmere på hvilke forhold, der betydning for personernes ønske om indflydelse på hhv. A) Administration af bygninger og kirkegårde og D) Kirkens indhold.⁷⁷⁾ De vigtigste resultater ses på de følgende to figurer:

77) Nøgleoplysninger om alle syv forklarende variabler fremgår af Tabel 57A og 57B på side 155f.

Figur 14: Betydningen af sognets urbaniseringsgrad for A) administration af bygninger og kirkegårde og D) kirkens indhold

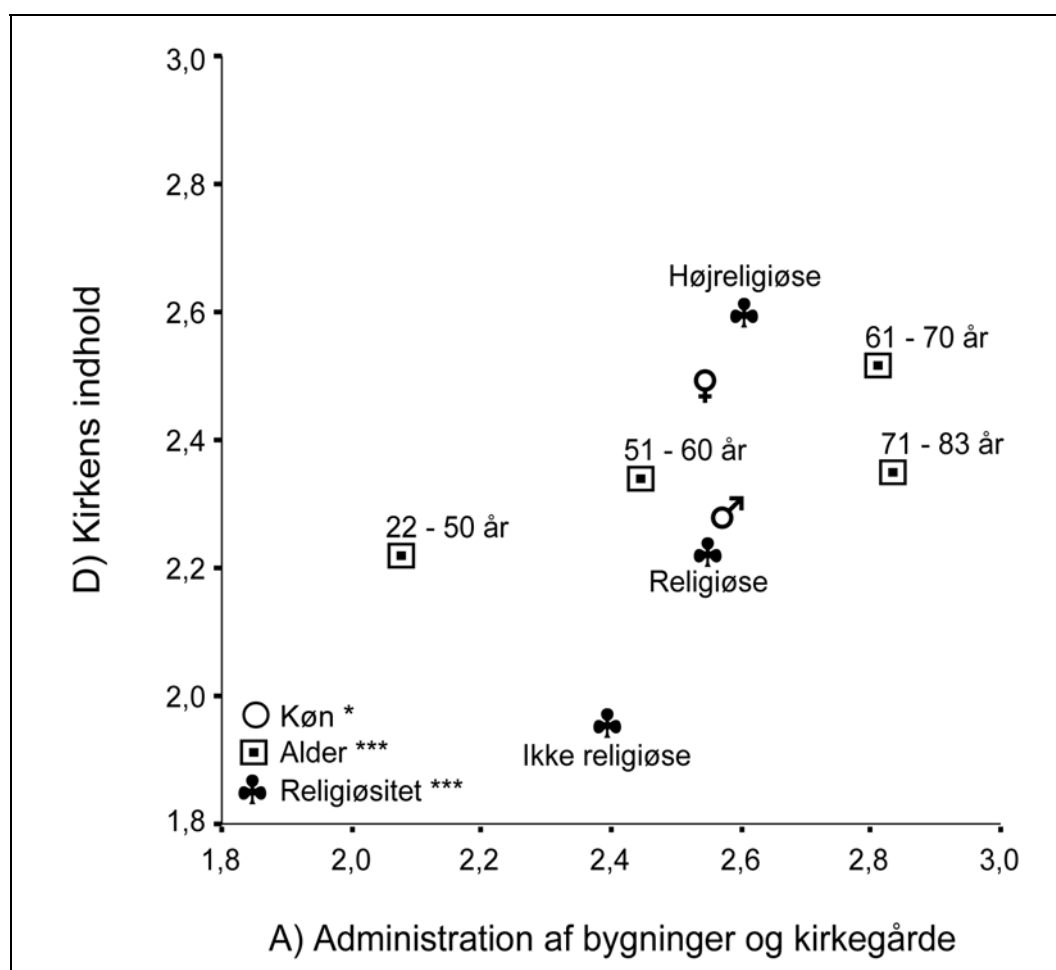
Figurens yderpoler er hovedstadsområdet nederst til venstre og de mellemstore provinsbyer øverst til højre. Den markante forskel er, at hovedstadsområdet scorer *lavt* på begge indeks, mens de mellemstore provinsbyer scorer *højt* på dem begge. Menighedsrådsmedlemmer de sidstnævnte steder mener altså, at menighedsrådets opgaver inden for både bygninger m.v. og kirkens indhold er vigtigere end man gør i hovedstaden.

Den lavere interesse i hovedstaden – og i de større provinsbyer – for administration af bygninger og kirkegårde skyldes dog det faktum, at begravelsesvæsenet i de største byer er kommunalt, hvorfor der ikke er nogen kirkegård at interessere sig for, og at der i storbyerne også er flere præster ansat uden at skulle bebo en præstebolig, end det er tilfældet i de mindre byer og på landet.

Jeg har også inddelt figuren i fire felter for at tydeliggøre, at med hensyn til D) kirkens indhold er hovedstaden og landområderne fælles om at score lavt, og med hensyn til A) bygninger og kirkegårde er de mindre byområder fælles om af score højt. *Situationen på landet*

(se feltet nederst til højre) kan også beskrives sådan, at man finder det vigtigere at have indflydelse på administrationen af bygninger og kirkegårde end at have indflydelse på kirkens indhold. Er det mon udtryk for, at man på den ene side finder, at kirkens indhold er i gode hænder som noget, præsten tager sig af, mens man på den anden side specielt på landet har forholdsvis mange bygninger og kirkegårde at tage sig af? Det kan vore data ikke give noget klart svar på.

I den næste figur har jeg vist nogle andre aspekter fra den samme analyse.⁷⁸⁾

Figur 15: Betydningen af køn, alder og religiøsitet for A) administration af bygninger og kirkegårde og D) kirkens indhold

78) Begge figurer er baseret på den variansanalyse, hvis resultater fremgår af Tabel 57A og 57B på side 155f. Dette er vigtigt, da det medfører, at resultaterne i den ene figur er fundet under hensyntagen til resultaterne fra den anden figur. Det betyder nærmere bestemt, at betydningen af køn, alder og religiøsitet er bestemt således, at der er taget højde for betydningen af urbaniseringsgraden fra Figur 14. Det betyder også, at forskellen med hensyn til urbaniseringsgrad er renset for, at også køn, alder og religiøsitet har betydning.

Figuren indeholder et væld af oplysninger, hvoraf jeg vil trække følgende frem:

- De unge (22-50 årige) har en markant anderledes vurdering af "A) Bygninger m.v." og "D) Kirkens indhold" end de ældre. Forskellen er dels, at de unge scorer lavere på begge indeks. Det betyder, at de finder begge dele mindre vigtigt end de ældre. Og dels er de unge den eneste gruppe, der (som gennemsnit for gruppen) scorer højere på D) end på A): De unge scorer 2,22 på "D) Kirkens indhold", mens de kun scorer 2,08 på "A) Bygninger m.v."

Denne forskel kan være væsentlig for de unges trivsel i menighedsrådene forstået på den måde, at når rådet beskæftiger sig med "kirkens indhold", så er alle med og ret lige engageret, mens det især er de ældre, der går op i de temaer, der vedrører administration af bygninger og kirkegårde.

Hermed er det også sagt, at en evt. ændring af menighedsrådets opgaver i retning af mindre administration af bygninger og kirkegårde især vil gavne de unges engagement i menighedsrådets samlede arbejdsopgaver.

- Der er ingen forskel på mandlige og kvindelige rådsmedlemmer med hensyn til ønsket om indflydelse på "A) Bygninger m.v.". Derimod er de kvindelige medlemmer signifikant mere interesseret i at have indflydelse på "D) kirkens indhold". Denne forskel kan ikke forklares med, at kvinder generelt er mere religiøse end mænd, i og med at variansanalysen formår at udskille hver faktors selvstændige betydning. Religiøsitetens selvstændige betydning fremgår derfor af dennes egne punkter:
- Rådsmedlemmernes grad af religiøsitet har stærkt signifikant betydning for deres score på "D) kirkens indhold", og sammenhængen er som forventet, at de højreligiøse ligger højest. Figuren kunne også give det indtryk, at de højreligiøse ligger lidt højere på "A) Bygninger m.v." end de religiøse og ikke religiøse. Dette er dog samtidig et eksempel på, at det lønner sig at betragte nøgleresultater fra analysen, der ligger til grund for figuren, jf. note 78. Det fremgår nemlig af Tabel 57B, at de tre religiøsitet-grupper *ikke* er signifikant forskellige med hensyn til "A) Bygninger m.v."

6.2. Personlige grunde samt ønsker om drøftelser i menighedsrådet

Vi skal nu se nærmere på rådsmedlemmernes personlige grunde til at deltage i menighedsrådsarbejdet samt på, hvilke emner, de finder det vigtigt at drøfte i rådet.

Med hensyn til de personlige grunde bad vi personerne om at tage stilling til, hvor enige eller uenige de er i 11 påstande om menighedsrådsarbejdets betydning, og resultatet er følgende:

Tabel 21: Vurdering af påstande om menighedsrådsarbejdets betydning for dig:

Påstande	Delvis eller helt enig	Rangorden	Tilknytning til emneområde
Det ligger i naturlig forlængelse af min kristne tro	81%	1	E
Det giver mig en meningsfuld fritidsaktivitet	77%	2	E
Det giver mig en tilknytning til den aktive menighed, som er vigtig for mig	69%	3	E
Det giver mig mulighed for at realisere mit kirkelige engagement	67%	4	E
Det giver mig et fællesskab med andre mennesker, som jeg har meget brug for	62%	5	E
Jeg føler det som en pligt, jeg må påtage mig af hensyn til lokalsamfundet	59%	6	f
Det giver mig en god mulighed for at styrke den kristne mission	49%	7	E
Det er min vigtigste fritidsinteresse	31%	8	E
Det er en tradition i min familie at deltage i menighedsrådsarbejde	26%	9	f
Det giver mig status i lokalsamfundet	23%	10	f
Det giver mig status blandt mine nærmeste	15%	11	f

Note 1: Vurderingen af påstandenes rigtighed for den enkelte svarperson er foretaget på en skala fra 0 til 4, hvor 0 = "Helt uenig" og 4 = "Helt enig".

Note 2: Tabellen angiver den procentdel af menighedsrådsmedlemmerne, der har markeret, at de er delvis enig (= 3) eller helt enig (= 4) i påstanden.

Note 3: Kolonnen med "Tilknytning til emneområde" viser, hvordan de enkelte påstande er blevet knyttet sammen til to hovedområder ved hjælp af en faktoranalyse, som bliver nærmere omtalt nedenfor.

Tabellen er bygget op ligesom Tabel 20. Det vil sige, at de påstande, som der er mest tilslutning til, står øverst.

Derfor kan vi hurtigt se, at den vigtigste personlige grund til at være menighedsrådsmedlem er, at dette arbejde anses for at ligge i forlængelse af ens personlige tro. På tredjepladsen ligger ligeledes en kristelig begrundelse, nemlig at menighedsrådsarbejde kan være en middel til at blive integreret i den aktive menighed. Vi ser også, at syv af de 11 påstande har tilslutning fra ca. halvdelen eller mere af de adspurgte.

Da opgørelsen gælder for alle menighedsrådsmedlemmer betragtet under ét, siger den ikke noget om, hvordan den enkelte person har taget stilling til påstandene. Vi vil derfor om lidt undersøge, om der er et mønster i de enkelte rådsmedlemmers stillingtagen. Inden da skal vi lige se på besvarelserne af, hvad man opfatter som vigtigt for menighedsrådet at *drøfte*.

Tabel 22: Hvor vigtigt er det for dig at menighedsrådet får en drøftelse af følgende emner?

	Vigtigt eller Meget vigtigt	Rangorden	Tilknytning til emneområde
Målsætninger for det lokale kirkelige arbejde	82%	1	G
Menighedsrådets forventninger til præstens arbejde	82%	2	G
Mulighederne for samarbejde på tværs af sognegrænser	75%	3	H
Interessen for kirke og kristendom blandt sognets indbyggere	73%	4	G
Den kristne tros indhold	71%	5	G
Dåbens og nadverens betydning	71%	6	G
Religionens betydning for nutidens danskere	69%	7	G
Brug af nye salmer og rytmisk musik	65%	8	G
Kirkens ledelse på landsplan	55%	9	H
Brugen af det nye stiftsbidrag på op til 1% af kirkeskatten	45%	10	H
Betænkninger og andet, der sendes i høring fra Kirkeministeriet	42%	11	H
Folkekirkens forhold til miljøproblemerne, lokal miljøprofil	42%	12	H

Note 1: Vurderingen af emnernes vigtighed er foretaget på en skala fra 0 til 4, hvor 0 = "Uden betydning" og 4 = "Meget vigtigt".

Note 2: Tabellen angiver den procentdel af menighedsrådsmedlemmerne, der har markeret, at den pågældende opgave er vigtig (=3) eller meget vigtig (= 4).

Note 3: Kolonnen med "Tilknytning til emneområde" viser, hvordan de enkelte spørgsmål er blevet knyttet sammen til to hovedområder ved hjælp af en faktoranalyse, som bliver nærmere omtalt nedenfor.

Også denne tabel er bygget op ligesom Tabel 20. Vi ser, at langt de fleste emner anses for ret vigtige at drøfte, idet mere end halvdelen har svaret vigtigt eller meget vigtigt på ni af de tolv anførte emner.

Tre af emnerne har tilslutning fra tre ud af fire rådsmedlemmer eller mere, og tilsammen understreger de, at rådsmedlemmerne lægger stor vægt på at se menighedsrådet som den kirkelige ledelse i lokalområdet:

- Menighedsrådet kan kun være en velfungerende kirkelig ledelse, hvis der er et godt samarbejde mellem præst og menighedsråd. Derfor er det vigtigt at drøfte rådets forventninger til præsternes arbejde – og dermed også få indsigt i dette arbejde.
- Målsætningsarbejdet, som i mange tilfælde også leder til samarbejde på tværs af sognegrænser, er også vigtigt.

Efter disse topscorere følger fire emner om det kirkelige indhold, som er vigtigt at drøfte i rådet for 2/3 af medlemmerne eller flere: Troens indhold, sakramenternes betydning, salmer og musik samt religionens plads i danskernes liv.

De fire nederst placerede, som har tilslutning fra 42-55%, handler om overordnede problemstillinger vedrørende den kirkelige ledelse på stifts- og landsplan samt miljøspørgsmål.

Vi vil nu undersøge, om der er et mønster i, hvorledes de enkelte rådsmedlemmer har taget stilling til påstandene om de personlige grunde til at sidde i menighedsrådet og har vurderet, hvilke emner det er vigtigt at drøfte i menighedsrådet.

Det kan afklares med en faktoranalyse, der viser, at de 23 forskellige variabler fra Tabel 21 og Tabel 22 samler sig i følgende fire tematiske klumper:⁷⁹⁾

- E. Personlig interesse og tro
- F. Tradition, pligt og status
- G. Menighedsliv og kirkens indhold
- H. Overordnede kirkelige forhold

Faktoranalysen samler de mange oplysninger i et pænt og meningsgivende mønster med fire hovedgrupper, og selvom oplysningerne fra de to tabeller er analyseret på én gang, ser vi, at gruppe E og F udelukkende kommer fra Tabel 21, mens gruppe G og H alene indeholder variabler fra Tabel 22. Den præcise tilknytning af de enkelte variabler til hver af de fire grupper fremgår af tabellernes kolonne, der hedder "Tilknytning til emneområde".

Det er endvidere værd at hæfte sig ved, at gruppe E (stort set) samler de *mest* udbredte og gruppe F de *mindst* udbredte i Tabel 21, mens gruppe G (stort set) samler de *mest* udbredte og gruppe H de *mindst* udbredte i Tabel 22.

I forlængelse af faktoranalysen danner jeg – så vidt muligt⁸⁰⁾ – et indeks for hvert af de fire emneområder. Formålet er – på samme måde som det skete i afsnit 6.1. på side 65. – at forenkle de videre analyser ved at reducere de 23 spørgsmål fra Tabel 21 og Tabel 22 til fire indeks, man herefter kan arbejde videre med i stedet for de 23 enkeltspørgsmål. Fordelen er ikke alene, at vi hermed kan forenkle billede betydeligt. Vi kan også sige, at de fire indeks repræsenterer hver sit hovedemne, som er blevet målt ganske sikkert, ved at det er baseret på svar vedrørende en række beslægtede forhold: Indeks E bygger på 7 variabler, indeks F bygger på 4, indeks G på 7 og indeks H på 5.⁸¹⁾

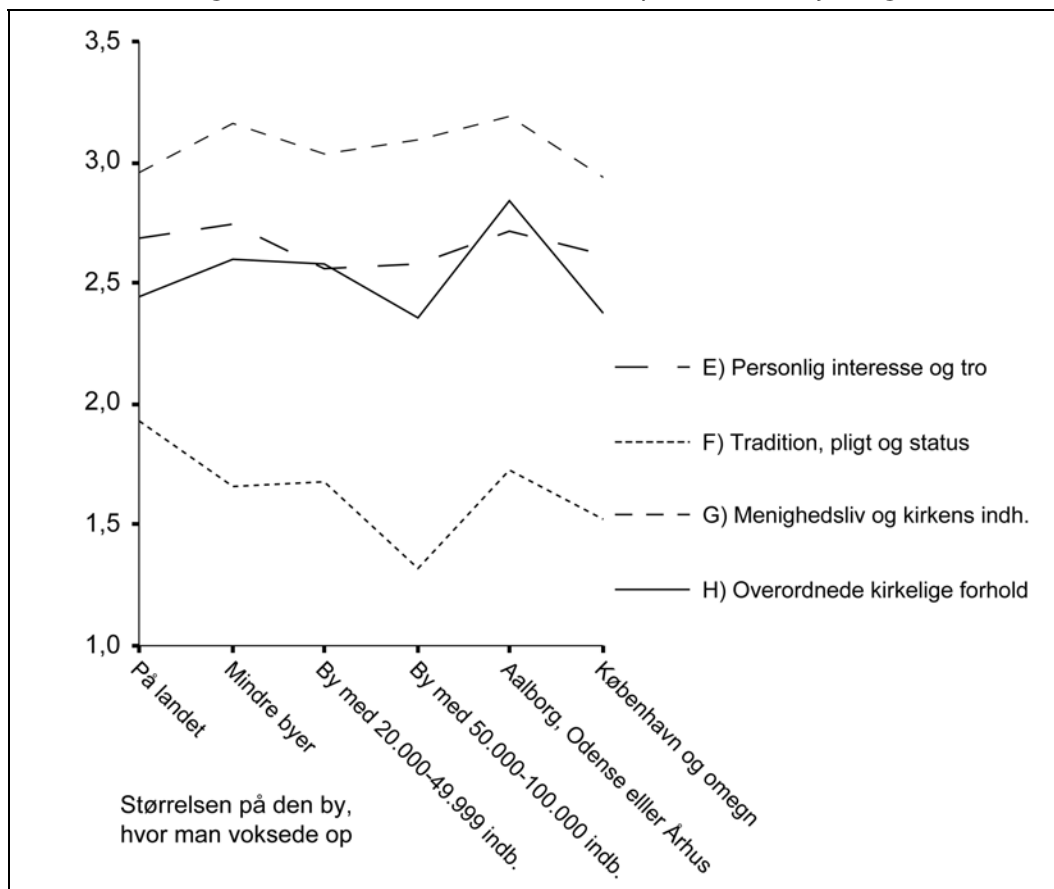
Spørgsmålet er herefter, hvilke forhold der har betydning for de valgte medlemmers score på hhv. E) og F) (personlige grunde) og G) og H) (ønsker om drøftelser). Af de forhold som har betydning, vil jeg fremhæve fem, og for at det kan ske nogenlunde overskueligt, bliver deres betydning vist på de følgende tre figurer, som altså viser resultatet fra én og samme analyse.⁸²⁾

79) Analysens nøgletal fremgår af Tabel 59 på side 158.

80) Se hertil de metodiske bemærkninger i note 75 på side 68.

81) Tabel 59 på side 158 viser hvilke variabler, der blev knyttet sammen via faktoranalysen, og det er præcis disse sammenknytninger, som indeksene skal bygge på. Og konsistensanalyserne i forbindelse med indeksdannelsen viser, at det giver god mening at konstruere alle fire indeks. Teststørrelsen Cronbachs alfa ligger nemlig i alle tilfælde over den anbefalede grænseværdi på 0,70 (jf. note 48): For indeks E er Cronbachs alfa lig med 0,85; for indeks F er den lig med 0,72; for G lig med 0,86 og for H lig med 0,79.

Som den næste figur viser, har det sted man voksede op som barn betydning:

Figur 16: Personlige grunde til at være i menighedsrådet (E og F) samt ønsker om drøftelser i rådet (G og H) set i forhold til størrelsen på den by, hvor man voksede op

Note: Vurderingen af spørgsmålene bag de enkelte indeks er foretaget på en skala fra 0 til 4, hvor 0 = "Helt uenig" eller "Uden betydning" og 4 = "Helt enig" eller "Meget vigtigt".

Vi ser først, at de fire indeks placerer sig på tre forskellige niveauer: Øverst ligger indeks G), der udtrykker interessen for i menighedsrådet at drøfte spørgsmål som målsætning, forventninger til præsten, ritualer og den kristne tros indhold.

Nederst ligger indeks F), der viser, hvilken betydning familietraditionen for menighedsrådsarbejde, pligtfølelsen over for lokalsamfundet samt status i familie og lokalsamfund har for, at man sidder i menighedsrådet.

82) Hermed er det samtidig sagt, at resultaterne skal forstås på den måde, at effekterne af de fem betydningsfulde forhold er adskilt fra hinanden. Når Figur 16 eksempelvis viser betydningen af det sted, man voksede op, er der allerede taget højde for, at personerne med forskellig opvækststed måske også har forskellig alder. Figuren viser derfor opvækststedets betydning "alt andet lige", dvs. dets reelle betydning i sig selv, ligesom de følgende figurer viser de øvrige forholds betydning i sig selv.

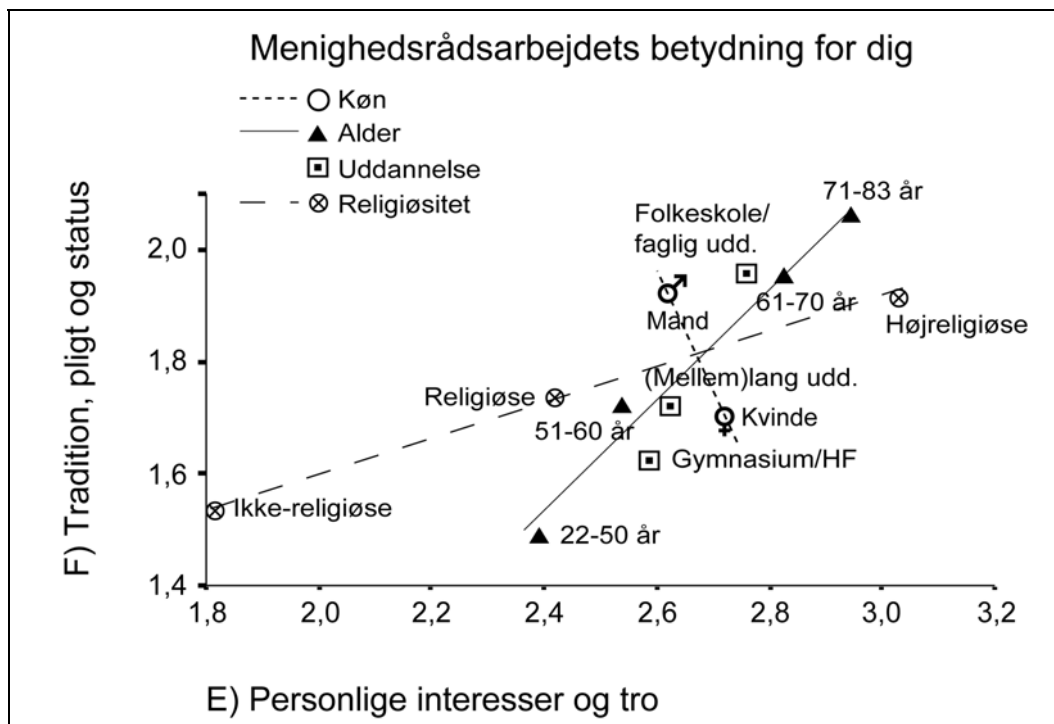
Mellem disse finder vi indeks E) og H), som handler om hhv. menighedsrådsarbejdet som værende en fritidsinteresse og en styrkelse af ens trosliv (E), og ønsket om at drøfte overordnede spørgsmål som betænkninger, kirkens ledelse på landsplan o.l. (H).

Dertil kommer, at størrelsen på den by, hvor man er vokset op, har betydning for, hvor højt man ligger på de enkelte indeks. Der er dog ikke tale om noget klart og entydigt mønster, som kan siges at gælde for alle indeks. Ser vi alene på byerne med 50.000 indbyggere eller flere, gælder det dog for alle fire indeks, at de største provinsbyer (Aalborg, Odense og Århus) ligger højest.

Endvidere ser vi en *tendens* til, at de to "motiv-indeks" (E og F) ligger højest på landet og falder med stigende urbaniseringsgrad frem til og med byerne med 50.000-100.000 indbyggere. Dette er især tydeligt for F), hvilket får mig til at pege på to ting: På den ene side er det ikke underligt, at menighedsrådsmedlemmer fra landet har lært, at rådsarbejdet kan være en pligt og give status i det lokale samfund. På den anden side er det værd at hæfte sig ved, at denne opfattelse af rådsarbejdet er blevet så indgroet, at den også er gældende, selvom personerne ikke længere bor på landet.⁸³⁾

Vi skal nu se nærmere på de øvrige forhold, der også har betydning for placeringen på de fire indeks. For at kunne vise betydningen af flere forklarende variabler på én gang, ændrer jeg den grafiske form, hvilket bl.a. medfører, at indeksene vises to og to på de følgende to figurer. Vi ser først på de to "motiv-indeks" E og F:

83) Kun 21% af dem, der voksede op på landet, bor i 2008, hvor dataindsamlingen fandt sted, på landet.

Figur 17: Personlige grunde til at deltage i menighedsrådsarbejde

Note: De personlige grunde er målt ved at den enkelte svarperson har taget stilling til en række påstande på en skala fra 0 til 4, hvor 0 = "Helt uenig" og 4 = "Helt enig".

Figuren viser kønnets, alderens, uddannelsens og religiøsitetens betydning for, hvad menighedsrådsmedlemmerne scorer på indeks E) og F), der handler om to forskellige slags personlige grunde til at deltage i rådsarbejdet.

Det viser sig, at betydningen af tre af de fire forhold har en klar retning, og for at tydeliggøre den, har jeg for disse indsat en linie, der udtrykker retningen.

Den mest vandrette af linierne forbinder de tre punkter vedrørende religiøsitet, og sammenhængen er, at med rådsmedlemmernes stigende religiøsitet stiger også betydningen af både indeks E) og F) som grunde til at være medlem af menighedsrådet. Det er dog bemærkelsesværdigt, at forskellen mellem de tre grupper er langt større på E) end på F). Det er endda sådan, at afstanden på E) mellem de ikke-religiøse og de højreligiøse er den største af alle på figuren. Vi kan derfor konkludere, at graden af religiøsitet er den faktor, der suverænt betyder aller mest for scoren på E), der bl.a. handler om, at rådsarbejdet ligger i forlængelse af ens kristne tro, at det giver tilknytning til den aktive menighed, giver mulighed for at styrke missionsarbejdet og er en meningsfuld og vigtig fritidsinteresse.

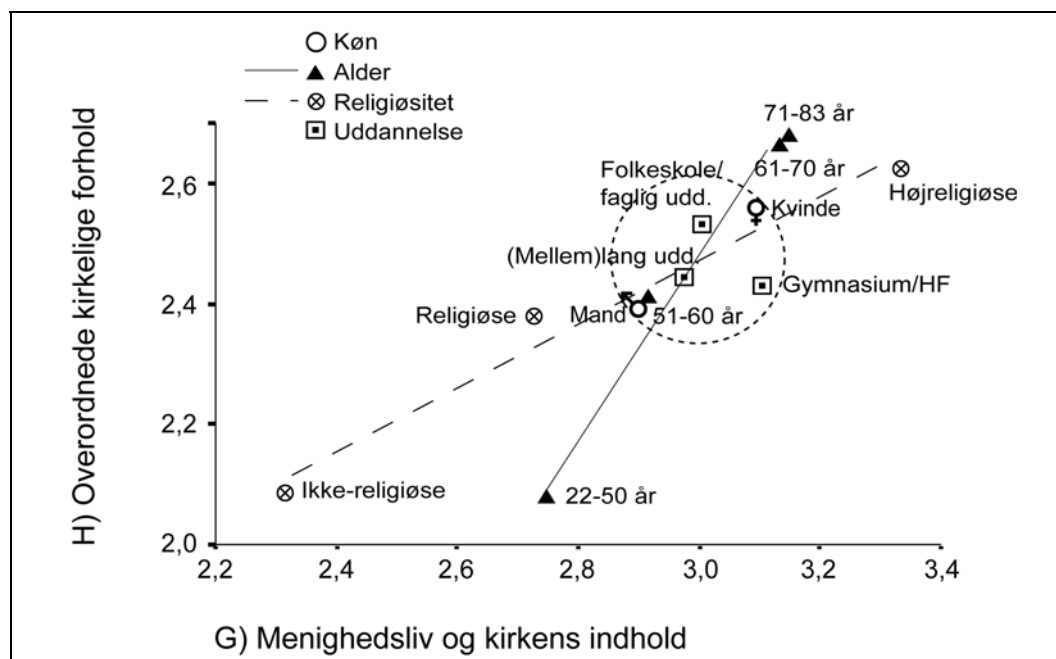
Alderen giver også en betydelig spredning, og det gælder vel at mærke nogenlunde lige meget på begge indeks. Tendensen er, at de unge er i nærheden af de ikke-religiøse, mens de ældre er tæt på de højreligiøse (og som det fremgår af note 82, skyldes det ikke, at de ældre også generelt er mere religiøse end de yngre). Vi er her fristet til at sige, at alderen er

den faktor, der betyder mest af alle for scoren på F). Det er dog strengt taget ikke tilfældet, da Figur 16 jo også skal tages i betragtning, og der viser det sig, at opvækststedet udviser et lidt større spænd.⁸⁴⁾ Vi kan dog roligt konkludere, at det især er de ældre, som er vokset op på landet, der deltager i rådsarbejdet, fordi de føler sig forpligtet af hensyn til lokalsamfundet, fordi det er en familietradition og fordi det giver status.

Den tredje linie, der er indsat, viser forskellen mellem "mand" og "kvinde", og som den eneste "tipper den bagover". Det betyder, at mændene scorer højere end kvinderne på F), men scorer lavere kvinderne på E). Derfor kan vi her konkludere, at de personligt trosorienterede grunde vejer tungest for kvinderne, mens familietradition, pligt overfor lokalsamfundet og status vejer tungest for mændene.

De tre punkter for uddannelse ligger også umiddelbart på linie, men her skal man passe på i og med, at gruppen med de længste uddannelser ligger i midten. Vi kan dog sige, at en tænkt linie mellem de tre punkter er så stejl, at den bevæger sig mere opad end mod højre. Det viser, at uddannelse betyder forholdsvis mere for F) end for E). Øverst på begge indeks ligger personerne med de korteste uddannelser.

Den næste figur viser betydningen af de samme forhold, men denne gang for indeks G) og H), der handler om, hvilke emner man finder det vigtigt at drøfte i menighedsrådet:

Figur 18: Emner det er vigtigt at drøfte i menighedsrådet

Note: Vurderingen af emnernes vigtighed er foretaget på en skala fra 0 til 4, hvor 0 = "Uden betydning" og 4 = "Meget vigtigt".

84) Forskellen på indeks F) mellem opvækst på landet og i byerne med 50.000-100.000 indbyggere er 0,61 mens forskellen mellem de yngste og de ældste aldersgrupper er 0,58. Der er dog næppe grund til at hæfte sig ved denne marginale forskel, dels fordi vi bygger på ordinalskalaer og dels fordi selve inddelingen i hhv. alders- og urbaniseringsgrupper kunne være foretaget anderledes med visse småforskudninger til følge.

Jeg hæfter mig først ved, at det generelle niveau for indeks G) ligger over indeks H): Bortset fra punktet med "ikke-religiøse" er den laveste værdi på den vandrette akse (2,72) højere end den højeste værdi på den lodrette akse (2,68).⁸⁵⁾

Den stiplede cirkel er indsat for at fremhæve, at selvom køn og uddannelse også har signifikant betydning for scorerne på de to indeks, så betyder de ikke så meget forstået på den måde, at køns- og uddannelsespunkterne alle ligger inden for cirkelns ret snævre område. Det er dog værd at hæfte sig ved, at de kvindelige rådsmedlemmer skiller sig ud ved at udvise større interesse på begge indeks end de mandlige.

De store forskelle finder vi med hensyn til religiøsitet og alder, hvor billedet fra Figur 17 gentager sig. Graden af religiøsitet betyder særdeles meget for interessen for at drøfte menighedsliv og kirkens indhold, og det er især de to laveste grupper der skiller sig ud ved at være mindre interesseret. Ligeledes er de ældre mere interesseret end de yngre. De samme tendenser finder vi med hensyn til interessen for at drøfte de overordnede kirkelige forhold, der er samlet i indeks H).

Det samlede indtryk af analyserne af indeks E), F), G) og H) er, at den enkeltfaktor, der betyder mest for de personlige grunde til at være i menighedsrådet og for, hvilke mener man ønsker drøftet i menighedsrådet, er, hvor religiøse rådsmedlemmerne er; den faktor giver nemlig anledning til den største spredning af punkterne. Herefter følger alderen, som det næst vigtigste.

85) Inddrages Figur 16, som jo også hører med til analysen, ligger et enkelt punkt dog endnu højere på indeks H), nemlig det for personer, der er vokset op i Aalborg, Odense eller Århus, hvor værdien er 2,84.

Grunde til at være menighedsrådsmedlem

7. Det konstituerende møde

Inden funktionsperioden for det nyvalgte menighedsråd starter den første søndag i advent i valgåret, skal der holdes et konstituerende møde, hvor rådet vælger formand, næstformand, kontaktperson, kirkeværge, kasserer m.v. samt nedsætter lovbestemte udvalg og fastsætter vedtægter for såvel enkeltposterne som de nedsatte udvalg.

Det viser sig, at 92% af svarpersonerne deltog i dette møde, og vi skal nu fokusere på valgene til de vigtigste enkeltposter samt mødets generelle afvikling.

7.1. Valg til enkeltposter og udvalg

Tabel 23: Andel af personerne med en given post, der gerne ville have den og som også havde den i forrige periode

Enkeltposter og udvalgsposter	Ville gerne have posten	Havde også posten i forrige periode	Antal svar [N = 100%]
Formand	64%	58%	N=122
Næstformand	78%	36%	N=116
Medlemmer af stående udvalg (kirke- og kirkegårdsudvalget)	73%	39%	N=278
Medlemmer af præstegårdsudvalget	77%	36%	N=232
Medlemmer af valgbestyrelse	61%	38%	N=237
Kirkeværge	84%	50%	N=107
Kasserer	80%	62%	N=50
Sekretær	71%	29%	N=56
Kontaktperson til personalet	73%	32%	N=133
Bygningskyndig	79%	30%	N=47
Underskriftberettiget	71%	35%	N=222
Medlemmer af et forretningsudvalg	75%	36%	N=107
Medlemmer af et aktivitetsudvalg	79%	27%	N=271

Det generelle indtryk er, at menighedsrådsmedlemmerne i høj grad er interesseret i de poster, som de er valgt til. Det ses af, at

bortset fra to tilfælde udtrykker over 70% af de valgte til en given post, at de gerne ville have den. De to undtagelser er hvervet som formand⁸⁶⁾ og medlem af valgbestyrelsen. Fælles for disse er, at der er tale om poster, som har et meget klart og i offentligheden tydeligt ansvar. Går noget galt i forbindelse med et menighedsrådsvalg, vil valgbestyrelsen stå for skud, ligesom formanden i andre sammenhænge om nødvendigt må træde frem og forsvare menighedsrådets beslutninger.

Resultatet bekræftes af, at 90% af alle rådsmedlemmerne (helt eller delvis) svarede ja til, at de var "meget tilfreds med at få de poster, jeg blev valgt til".

Det er også bemærkelsesværdigt, at 73% af kontaktpersonerne gerne ville have posten, da det viser, at selvom den er forbundet med et betydeligt arbejde, så anses det af mange som vigtigt og meningsfuldt at bruge sin fritid på denne. Ved at inddrage oplysninger fra Landsforeningens store undersøgelse af kontaktpersonhvervet fra 2000 kan vi endvidere med nogenlunde sikkerhed konkludere, at *interessen for at blive kontaktperson ikke er blevet mindre fra 2000 og frem til 2008.*⁸⁷⁾ Direkte adspurgt mente 20% i 2008, at det var (helt eller delvis) svært at finde en kandidat til kontaktpersonhvervet.

Som det fremgik af afsnit 1.3 på side 15, kan denne situation dog meget vel have ændret sig de allerseneste år som følge af de nye overenskomster for kirkefunktionærområdet, som trådte i kraft den 1. september 2009.

Det er også påfaldende, at hvervet som kirkeværge ligger helt i top målt på, at den valgte selv ønsker sin post. Det bekræfter mit indtryk fra mange kurser for kirkeværger af, at disse går meget op i bygningsmæssige detaljer og i de kulturværdier, som de er valgt til at holde særligt øje med. Denne post ligger også i top tre målt på, om den pågældende person er blevet genvalgt til posten, hvilket ligeledes bekræfter mit indtryk af, at mange kirkeværger har varetaget denne post gennem mange år.

De øvrige i top tre over genvalgte er kasserer og formand. At sidstnævnte ofte bliver genvalgt hænger sammen med, at formandshvervet kalder på en generalist, som er godt inde i de mange forskellige facetter af menighedsrådsarbejdet, og det kræver selvsagt adskillige år at blive klædt godt på til dette. Kirkeværge- og kassererhvervet er meget specialiseret. Heri ligger både, at det tager tid at komme ind i, men også at disse områder enten på forhånd er eller med tiden udvikler sig til personlige interesser. Den gennemsnitlige genvalgsprocent for de resterende 10 poster er 34%.

7.2. Den generelle afvikling af mødet

Til vurdering af, hvordan det konstituerende møde generelt blev afviklet, har vi formuleret seks påstande, og respondenternes stillingtagen til disse har fordelt sig på denne måde:

-
- 86) Direkte adspurgt nævnte 18%, at det var (helt eller delvis) svært at finde en kandidat til formandsposten, mens 62% sagde absolut nej til dette (de var "helt uenige" i påstanden om, at det var meget svært at finde en kandidat til posten).
- 87) Forbeholdet skyldes, at vi den gang stillede spørgsmålet på en anden måde. De valgte kontaktpersoner blev i 2000 spurgt, om de var blevet valgt "fordi ingen andre ville". Det var 23% helt enige i, 14% var nogenlunde enige, mens 10% "ikke er ret enige i, at de blev valgt, fordi ingen andre ville". Tilbage bliver 53%, som klart gerne ville have posten, jf. Steen (Marqvard) Rasmussen 2001, s. 25. Dataindsamlingen til den tidligere undersøgelse fandt sted i februar og marts 2000, altså mod slutningen af funktionsperioden 1996-2000, og på daværende tidspunkt gjaldt valget til kontaktperson for hele perioden. En folkeudgave af rapporten kan hentes på internetadressen <http://menighedsraad.dk/fileadmin/userupload/Analyser/Kontaktperson.pdf>.

Tabel 24: Vurdering af seks påstande om den generelle afvikling af det konstituerende møde

	helt uenig	delvis uenig	hverken/ eller	delvis enig	helt enig	Helt eller delvis enig
Mødet blev styret meget professionelt og kompetent	2%	5%	12%	26%	55%	81%
Der var en god stemning på mødet	1%	2%	7%	14%	76%	90%
Der var alt for lidt tid til at behandle mødets punkter ordentligt	52%	14%	20%	10%	5%	15%
Det var meget svært at overskue indholdet af de enkelte poster, der skulle vælges til	35%	15%	19%	20%	11%	31%
Mødet var præget af nogle "gamle sognekonger", der ville styre forløbet	59%	9%	13%	10%	9%	19%
Jeg er alt i alt meget tilfreds med forløbet af det konstituerende møde	2%	3%	8%	19%	68%	87%

I hovedsagen giver tabellen indtryk af stor tilfredshed med mødets afvikling: 90% fandt, at der var en god stemning på mødet, 81% at mødet blev ledet professionelt og 87% var "alt i alt meget tilfreds med forløbet af det konstituerende møde". Derimod fik de negativt formulerede påstande kun ringe tilslutning: 19% mente, at "gamle sognekonger" ville styre forløbet, og 15% fandt, at "der var alt for lidt tid til at behandle mødets punkter ordentligt".

Tilbage står dog, at knap en tredjedel mente, "det var meget svært at overskue indholdet af de enkelte poster, der skulle vælges til". I betragtning af, at hele 61% af medlemmerne var genvalgte, da mødet fandt sted i 2004, og derfor må have haft et rimeligt kendskab til posterens indhold, finder jeg, at det er ganske mange, når 31% af alle finder det svært at overskue indholdet af posterne. Det tyder på, at langt de fleste nyvalgte finder det svært at overskue indholdet af posterne.

Det konstituerende møde

8. De faktiske og de ønskede aktiviteter

8.1. Kirkelige aktiviteter

Folkekirken sætter aktiviteter i gang med det formål at tilgodese de opgaver, den er sat i verden for. I den forbindelse er to formuleringer helt centrale, nemlig for det første følgende fra Kirkeministeriets Betænkning 1477:

"Folkekirkens mission som kristen kirke er at forkynde Kristus som hele verdens frelser. ... Kirkens overordnede opgave danner udgangspunkt for de konkrete former, kirkelivet får i sogn, provsti og stift. Alle konkrete målsætninger må dybest set tjene denne opgave."⁸⁸⁾

Den anden vigtige formulering er menighedsrådsløftet, som ethvert valgt rådsmedlem skal skrive under på, inden det påbegynder sit virke i menighedsrådet. Løftet blev indført i menighedsrådsloven i 1912 og har fortsat denne ordlyd:

"Undertegnede erklærer herved på ære og samvittighed at ville udføre det mig betroede hverv i troskab mod den danske evangelisk-lutherske folkekirke, så at den kan byde gode vilkår for den kristne menigheds liv og vækst."⁸⁹⁾

Som det ses, indeholder løftet et succeskriterium for menighedsrådets arbejde, nemlig at det skal bidrage til menighedens *liv og vækst*, men hvad betyder det nærmere bestemt?

Da løftet – som al god poesi – er svært helt at få hold på, kan dette ikke udtrykkes eksakt i form af tjeklister og lignende, hvilket har den fordel, at man aldrig bliver færdig med at drøfte, hvad det betyder for menighedsrådets arbejde.

Noget kan dog siges: For mig at se peger løftet på en spænding mellem det foranderlige og det uforanderlige, for på den ene side taler det om "troskab", som er en loyalitet mod noget kendt, den givne tradition, og på den anden side taler løftet om "liv og vækst", som jo er det nye, det ukendte. Endvidere bliver menigheden fremhævet som et organisk fællesskab, da den ses som en levende organisme. En sådan er kendetegnet ved at være i vedvarende udvikling. Fællesskabet er altså i bevægelse frem mod noget ukendt, men da det foregår organisk, er der ikke tale om en kaotisk proces.

Ordet "vækst" kan betyde to ting i denne sammenhæng:⁹⁰⁾ Det kan for det første handle om kvantitativ vækst, at menigheden bliver *større*, at der kommer *flere* til gudstjeneste og til andre arrangementer, men det kan også dreje sig om kvalitativ vækst forstået på den måde, at den enkelte får en *dybere* fortrolighed med kristendommen og får *integreret* kristendommen bedre i sit personlige liv.

88) Kirkeministeriet 2006, s.7.

89) Formuleringen er hentet fra menighedsrådslovens § 7.

90) Om vækstbegrebet se Ole Thyssen 2002, s. 318 og Thomas Moore 1995, s. 38.

Jeg vil mene, at vækst i denne sammenhæng kan og bør forstås i begge betydninger. Det skyldes, at baggrunden for menighedsrådsløftet og andre formålsbestemmelser for arbejdet i folkekirken i sidste ende er missionsbefalingen fra Mathæusevangeliet, som ligeledes indeholder begge aspekter:

"Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befaleet jer."⁹¹⁾

For en folkekirke, der er presset af sekularisering og religiøs pluralisme i det moderne samfund, kan den kvantitative side af sagen tage sig mere defensiv ud end beskrevet i Mathæusevangeliet og i det mindste handle om at forsøge at holde på de medlemmer, man allerede har.

Det giver derfor god mening som optakt til en diskussion af folkekirkens aktiviteter at gøre sig klart, hvad der motiverer medlemmerne til overhovedet at fortsætte deres medlemskab. Der foreligger dog ingen danske undersøgelser heraf, bl.a. fordi den danske folkekirke aldrig har prioriteret en sådan. Og selvom både den norske og svenske kirke siden 2000 har gennemført sådanne undersøgelser, vil jeg her holde mig til den seneste undersøgelse fra den evangeliske kirke i Tyskland, da den er af meget høj kvalitet, bl.a. som følge af, at tyskerne har gennemført sådanne undersøgelser systematisk siden 1972. Data til den seneste undersøgelse er indsamlet i 2002. En egentlig præsentation af de omfattende undersøgelser samt deres konkrete formidling og anvendelse i den evangeliske kirke i Tyskland, er naturligvis ikke mulig i denne sammenhæng.⁹²⁾ Jeg vil derfor nøjes med at foretage en enkelt sammenfatning, som formodentlig også er gældende for folkekirken. Undersøgelsen peger på fem hovedgrupper af motiver, som har en forskellig betydning for forskellige grupper af kirkens medlemmer. I den følgende tabel gives en oversigt, som viser betydningen af de fem motivgrupper for to ydergrupper af kirkens medlemmer – på den ene side de faste kirkegængere og på den anden side dem, der stort set aldrig går i kirke:

Tabel 25: Rangordning af motiver for at være medlem af kirken

Motiver	Hvor ofte går du i kirke?	
	Hver måned	Stort set aldrig
Jeg tilslutter mig den kristne lære	1	4
Kirken giver trøst og et fast holdepunkt i livet	2	5
Jeg får ret til overgangsritualerne	3	1
Kirken styrker samfundet (sammenhængskraft, diakoni)	4	2
Det er en tradition (de fleste er medlemmer)	5	3

Kilde: Detlef Pollack 2009, s. 185f.

Note: Opgørelsen bygger på oplysninger fra medlemmerne af de evangeliske og lutherske kirker i Tyskland.

91) Matt. 28, 19-20. Mine kursiveringer. Opgaven er kvantitativt at gøre alle til Jesu disciple, og det kræver, at der finder læreprocesser sted, som i sagens natur er kvalitative.

92) De vigtigste resultater er offentliggjort i Wolfgang Huber, Johannes Friedrich und Peter Steinacker (Hg.) 2006. Disse har ført til en omfattende diskussion og pædagogisk formidling, som fortjener at blive præsenteret i en dansk sammenhæng, men det må ske ved en senere lejlighed.

De to øverste rækker indeholder motiver, der viser, at kristendommen er en integreret del af ens livsanskuelse og hverdagsliv, mens de følgende tre udtrykker et mere distanceret forhold til kristendommen, som også kulturkristne kan tilslutte sig.

Tabellen viser den tydelige forskel, at for de hyppige kirkegængere er kristentroen den vigtigste grund til at være medlem, mens det for de sjældne kirkegængere er retten til overgangsritualerne dåb, konfirmation, vielse og begravelse, der betyder mest. Hermed være ikke sagt, at disse overgangsritualer i sig selv betyder mindre for kernemenigheden. Pointen er derimod, at disse alligevel bliver overtrumpet af de førstnævnte tros-elementer. Det betyder samlet set, at de hyppige kirkegængere har et betydelig tættere forhold til kirken.

Spørgsmålet er herefter, om tabellen også viser, at den såkaldte "ukirkelige kristendom" *ikke* er noget særligt udbredt fænomen? Både ja og nej: På den ene side viser den, at de mennesker, som er ukirkeligt kristne – som altså har integreret kristendommen i deres liv, men holder sig væk fra kirken – *ikke* kan være nogen ret stor en gruppe, i og med at en sådan profil ikke sætter sig spor i motiverne hos den gruppe af medlemmerne, der stort set aldrig kommer i kirken. På den anden side ved vi, at sekulariseringen og dermed kulturkristendommen er så udbredt, at det også ville være urealistisk at forestille sig, at en "ukirkelig kristendom" kunne veje tungt nok til at sætte sig spor i den store gruppe, der stort set aldrig kommer i kirke.

Da antallet af "ukirkeligt kristne" ud fra Tabel 25 altså kun upræcist kan vurderes som lille, vil jeg henvise til, at jeg tidligere har beregnet denne gruppe til i 1999 at udgøre ca. 10% af danskerne,⁹³⁾ og at Detlef Pollack når frem til, at de – også i 1999 – udgør 14% af vesttyskerne.⁹⁴⁾

Vi skal herefter se nærmere på, hvad man rent faktisk foretager sig af kirkelige aktiviteter i landets sogne.

Spørgeskemaet giver mulighed for at undersøge aktivitetsmønstret og -niveauet i de lokalområder, som svarpersonerne kommer fra, idet man for 25 mulige aktiviteter kunne anføre, om den pågældende aktivitet fandt sted i menighedsrådets regi eller i samarbejde med andre menighedsråd.⁹⁵⁾ Og hvis den pågældende aktivitet ikke fandt sted, blev man bedt om at tilkendegive, om man ønskede, at aktiviteten blev sat i gang.

Vi ser først på, i hvilket omfang de 25 aktivitetsmuligheder finder sted, og da jeg i den forbindelse ønsker at vise, hvor udbredte de enkelte aktiviteter faktisk er, er det nødvendigt først at tage højde for den mulighed, at nogle af vore svarpersoner (som jo er tilfældigt udvalgte blandt alle landets læge menighedsrådsmedlemmer) tilfældigvis kommer fra det samme sogn. Hvis dette er tilfældet, vil det pågældende sogn optræde flere gange i opgørelsen

93) Jf. Steen Marquard Rasmussen 2003, s. 48.

94) Detlef Pollack 2003, s. 170.

95) Det skal pointeres, at listen over mulige aktiviteter ikke er dækkende. Eksempelvis indeholder den ikke minikonfirmandundervisning (som er udbredt i 75% af landets pastorater, jf. Steen Marquard Rasmussen m.f. 2011, afsnit 3.1) samt børne-, ungdoms- og voksenkor (som er udbredt i hhv. 58%, 24% og 32% af landets pastorater, jf. Steen Marquard Rasmussen m.f. 2011, Tabel 36).

og dermed føre til en fejlagtig opgørelse. En undersøgelse af dette viser, at 115 af svarpersonerne kommer fra et sogn, der allerede er repræsenteret af en anden svarperson, hvorfor disse 115 personer ikke indgår i denne tabel:⁹⁶⁾

Tabel 26: Udbredelsen af 25 kirkelige aktiviteter i landets sogne

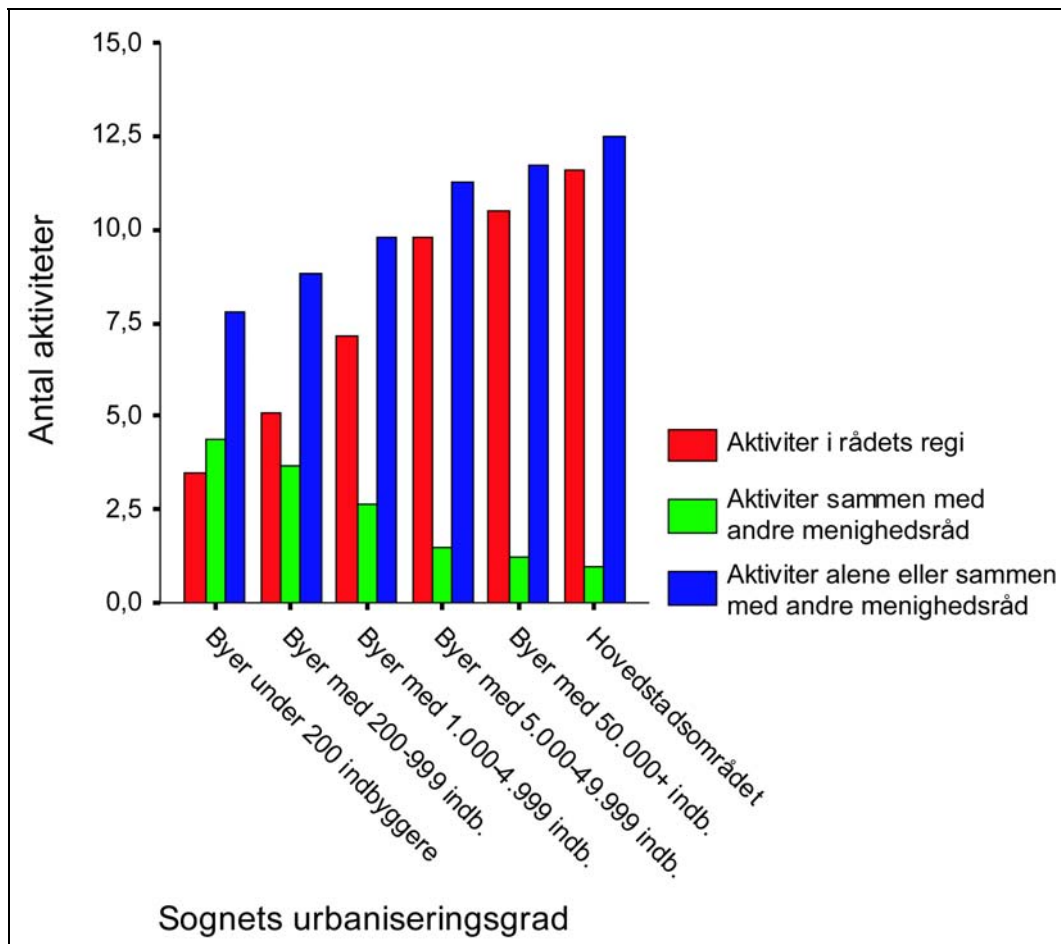
	Nej	Ja, i rådets regi	Ja, i samarbejde med andre	Total	Ja, evt. sammen med andre råd
Kirkekoncerter	1%	70%	29%	100%	99%
Kirkeblad	3%	62%	35%	100%	97%
Børne-/familiegudstjenester	9%	71%	20%	100%	91%
Skole-kirke-samarbejde	16%	51%	33%	100%	84%
Sognets hjemmeside på internettet	16%	66%	18%	100%	84%
Sogneaftener/kirkehøjskole	18%	50%	32%	100%	82%
Salmesangsftener	26%	53%	20%	100%	74%
Social aktivitet for menigheden	31%	52%	17%	100%	69%
Ungdomsgudstjenester	51%	35%	14%	100%	49%
Uddeling til jul	55%	39%	6%	100%	45%
Bibellæsning/Bibelmaraton	68%	21%	11%	100%	32%
Babysalmesang	68%	26%	5%	100%	32%
Meditations-/stillegudstjenester	70%	22%	8%	100%	30%
Studiegruppe til fordybelse i den kristne kirkes historie	72%	19%	9%	100%	28%
Besøgstjeneste	72%	23%	5%	100%	28%
Legestue eller samvær for dagplejere	73%	23%	5%	100%	27%
Samtalegrupper om troens betydning i den enkeltes liv	83%	13%	4%	100%	17%
Social aktivitet for mennesker af forskellig religiøs overbevisning	84%	10%	6%	100%	16%
Værested eller lign. for børn og unge	87%	10%	2%	100%	13%
Værested/varmestue/café for voksne	88%	10%	2%	100%	12%
Besøg hos og af andre trossamfund	89%	6%	4%	100%	11%
Studiegruppe om andre religioner	89%	6%	5%	100%	11%
Genbrugsbutik	91%	6%	3%	100%	9%
Selvhjælpsgrupper for psykisk syge, sørgende eller andre	93%	5%	2%	100%	7%
Arbejde blandt flygtninge/indvandrere	94%	3%	3%	100%	6%

96) Denne rensning af tallene udelukker dog ikke, at to personer kommer fra nabosogne, som samarbejder med hinanden om den pågældende aktivitet. Vurderet på sogneniveau er den situation dog ikke en fejl, da det giver god mening at sige, at den givne aktivitet, der involverer de to sogne, så betyder, at aktiviteten bliver tilbudt til disse to sogne, som jo netop samarbejder om den.

Da tabellen er sorteret i faldende rækkefølge efter kolonnen yderst til højre, ser vi hurtigt, at de seks øverst aktiviteter finder sted i over 80% af lokalområderne; og i 50-70 procent af sognene finder disse aktiviteter sted i menighedsrådets regi, dvs. uden samarbejde på tværs af sognegrænser.

Herefter følger seks aktiviteter, som finder sted i 32-74 procent af lokalområderne, herunder babysalmesang⁹⁷⁾ og bibellæsning i 1/3 af områderne. Selvom tabellen ikke giver oplysninger om hyppigheden af de enkelte aktiviteter, finder jeg det bemærkelsesværdigt, at man i 49% af lokalområderne har (holdt) ungdomsgudstjenester.

Spørgsmålet er herefter, hvor mange af disse aktiviteter, der finder sted i de enkelte sogne og lokalområder. Det ses af denne figur:

97) Da der i Danmark ikke finder nogen systematisk kirkeforskning sted, hvor man opgør de kirkelige aktiviteter, er det generelt ikke muligt at validere tabellens resultater i forhold til andre undersøgelser. Der er dog enkelte undtagelser, idet man i 2008 har foretaget en opgørelse, som viste, at 41% af pastoraterne tilbød babysalmesang, jf. Steen Marquard Rasmussen m.f. 2011, Tabel 45. Det højere tal i sidstnævnte undersøgelse kan hænge sammen med, at det er en opgørelse på pastoratsniveau. Det betyder, at hvis der tilbydes babysalmesang i nabosognet i pastoratet, uden at det sker som et samarbejde mellem menighedsrådene, så vil aktiviteten tælle med i sidstnævnte undersøgelse, men ikke i den her foreliggende undersøgelse.

Figur 19: Antal kirkelige aktiviteter, der finder sted i lokalområdet

Note: Søjlen længst til højre af de tre i hver blok viser summen af de to foregående.

Vi ser som ventet, at aktiviteter i *samarbejde* med andre menighedsråd er jævnt faldende med stigende urbaniseringsgrad, og at aktiviteter i rådets eget regi er stigende. Derudover ser vi, at det samlede aktivitetsniveau – også som vi måtte forvente – er stigende med urbaniseringsgraden. Det er dog værd at bemærke, at niveauet i de største byer kun ligger ca. 22% over niveauet for byerne med 1.000 – 4.999 indbyggere, når det opgøres på denne måde.⁹⁸⁾

Disse opgørelser af aktivitetsniveauet skal ikke analyseres nærmere her, da undersøgelsens hovedformål ikke er en sådan kortlægning, men menighedsrådsmedlemmernes syn på deres arbejde og dermed eksempelvis deres forhold til aktiviteterne. Det centrale spørgsmål i dette afsnit er derfor rådsmedlemmernes ønsker om aktiviteter i de tilfælde, hvor disse *ikke* finder sted.

Dette er imidlertid ikke så let at beregne på en overskuelig måde, fordi vi på den ene side har nogle faktiske svar på, hvilke af de 25 aktiviteter man ønsker sat i gang, men på den anden side giver det kun mening at ønske en aktivitet sat i gang, hvis den ikke allerede foregår. Hvis en aktivitet kun i ringe grad ønskes sat i gang, kan dette svar altså betyde to meget forskellige ting: Det kan enten udtrykke, at den ikke forekommer ret mange steder, men heller ikke anses for vigtig, eller det kan betyde, at den opfattes som så vigtig, at den *allerede* er sat i gang, og at det derfor kun er få, som kan ønske den sat i gang i fremtiden.

For at fastholde denne dobbelthed af absolutte ønsker på en relativ baggrund – om jeg så må sige – vil jeg vise tallene om ønskede aktiviteter trinvis. Den følgende tabel viser, hvor stor en procentdel af landets menighedsrådsmedlemmer, der ønsker en given aktivitet sat i gang, fordi de er i et område, hvor den ikke finder sted. Samtidig fastholdes oplysningerne om den faktiske udbredelse fra Tabel 26:

Tabel 27: Udbredelsen af 25 kirkelige aktiviteter i landets sogne og ønsker om at sætte dem i gang

Aktiviteter	Procent		Rangorden	
	Finder sted	Ønskes i pct. af alle	Finder sted	Ønskes i gang
Ungdomsgudstjenester	49%	15,6%	9	1
Samtalegrupper om troens betydning i den enkeltes liv	17%	11,6%	17	2
Babysalmesang	32%	11,0%	12	3,5
Studiegruppe til fordybelse i den kristne kirkes historie	28%	11,0%	14	3,5
Studiegruppe om andre religioner	11%	9,8%	22	5
Meditations-/stillegudstjenester	30%	9,7%	13	6
Besøg hos og af andre trossamfund	11%	9,5%	21	7

98) Fejlkilden er her, at opgørelsen ikke tager højde for, hvor hyppigt de enkelte aktiviteter finder sted. Det er eksempelvis ikke usandsynligt, at man i storbyerne oftere holder kirkehøjskole, end man gør i de mindre byer.

Aktiviteter	Procent		Rangorden	
	Finder sted	Ønskes i pct. af alle	Finder sted	Ønskes i gang
Besøgstjeneste	28%	9,4%	15	8
Social aktivitet for menigheden	69%	8,6%	8	9,5
Social aktivitet for mennesker af forskellig religiøs overbevisning	16%	8,6%	18	9,5
Værested eller lign. for børn og unge	13%	8,4%	19	11
Bibellæsning/Bibelmaraton	32%	8,2%	11	12
Legestue eller samvær for dagplejere	27%	8,0%	16	13
Sognets hjemmeside på internettet	84%	5,8%	5	14,5
Værested/varmestue/café for voksne	12%	5,8%	20	14,5
Arbejde blandt flygtninge/indvandrere	6%	5,4%	25	16
Selvhjælpsgrupper for psykisk syge, sørgende eller andre	7%	5,2%	24	17
Sogneaftener/kirkehøjskole	82%	4,3%	6	18
Børne-/familiegudstjenester	91%	3,5%	3	19
Genbrugsbutik	9%	1,6%	23	20
Kirkekoncerter	99%	0,7%	1	21
Kirkeblad	97%	0,4%	2	22,5
Skole-kirke-samarbejde	84%	0,4%	4	22,5
Salmesangsaftener	74%	0,0%	7	24,5
Uddeling til jul	45%	0,0%	10	24,5

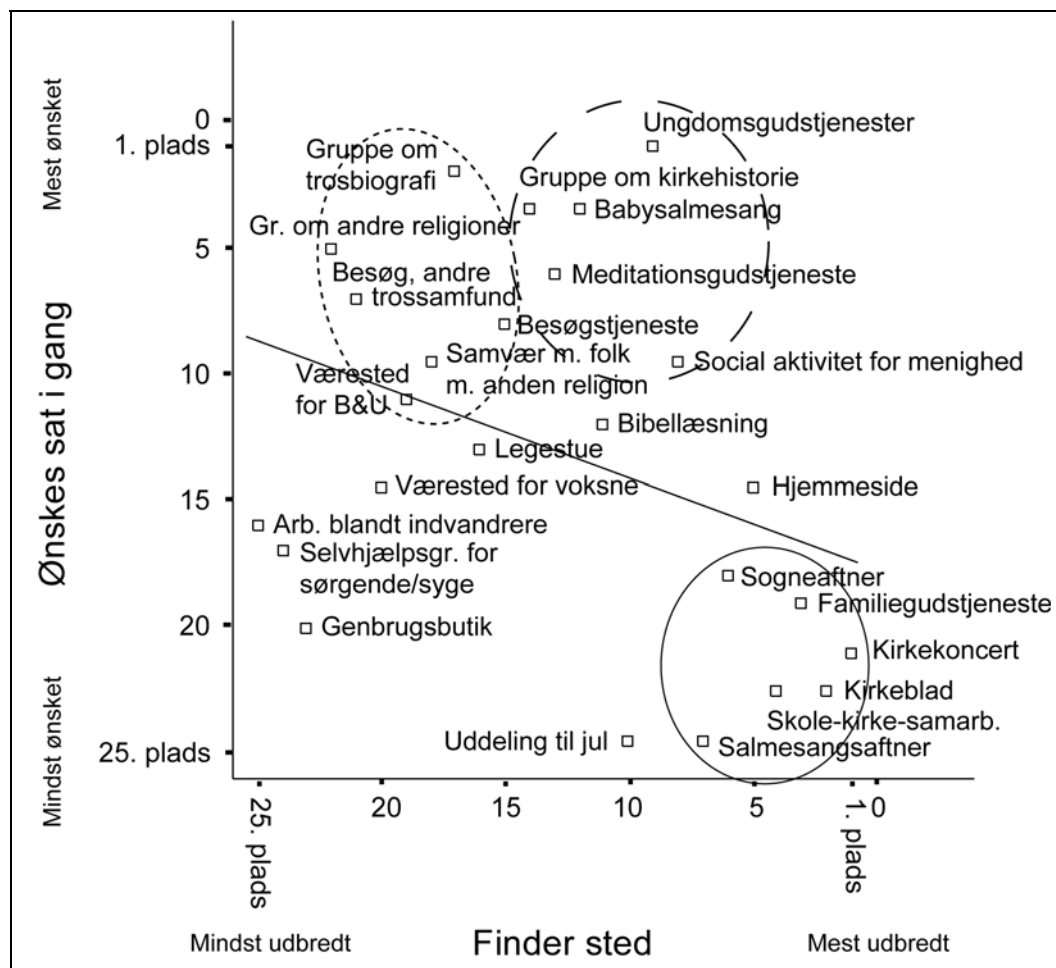
Note 1: For at få et retvisende billede af, hvor udbredte aktiviteterne faktisk er i landet (jf. kolonnerne "Finder sted"), er svarpersoner fra det samme sogn kun repræsenteret ved én af dem jf. bemærkningerne i forbindelse med note 96). Hermed udelades 115 respondenter. Da et ønske om at sætte aktiviteten i gang eller et ønske om ikke at gøre det i tilfælde af, at aktiviteten ikke er i gang, er et spørgsmål om holdning, er alle svarpersoner – inkl. de 115 – med i opgørelsen af disse ønsker.

Note 2: Tabellen er sorteret efter rangordenen på, om man ønsker den pågældende aktivitet sat i gang. Aktiviteten med laveste rangordenstal er "ungdomsgudstjenester". Det betyder, at denne ligger på førstepladsen over ønsker, da 15,6% af alle landets rådsmedlemmer ønsker den sat i gang. Samtidig ser vi, at den allerede (i et eller andet ukendt omfang) finder sted i 49% af sognene.

Tabellen giver et indtryk af, hvilke nye aktiviteter, der kan være på vej i landets sogne. De fire øverst placerede har opbakning fra 11-16 procent af alle menighedsrådsmedlemmer. Herefter følger ni aktiviteter, som 8-10 procent af medlemmerne ønsker sat i gang.

Man fornemmer en vis ret logisk negativ korrelation mellem de to kolonner med rangordens-tal forstået på den måde, at de aktiviteter, der kun ønskes i meget ringe omfang, samtidig er dem, som allerede er udbredt. Det gælder f.eks. kirkekoncerter og kirkeblade. Dette er dog ikke altid tilfældet. F.eks. ligger ungdomsgudstjenesterne ret højt – både som faktisk aktivitet og som et ønske. Det tyder på en aktivitet, der kan blive ret udbredt i de kommende år. Modsvarende ligger arbejde blandt flygtninge og indvandrere ret lavt på begge opgørelser.

Den følgende figur viser sammenhængen mellem de to rangordenslister, og det viser sig samtidig at kaste et lys over, hvilke forskydninger, der kan være i gang med hensyn til aktivitetsprofilerne i disse år:

Figur 20: Rangorden for udbredelsen af aktiviteter og ønsker om igangsættelse af disse
 Note: Spearmans korrelationskoefficient = -0,36 (+).

Figuren kan forstås og "læses" på følgende måde:

- Den vandrette akse viser rangordenstillene fra Tabel 27 om, hvor *udbredte* hver af de 25 aktiviteter er. Fra tabellen husker vi, at kirkekoncerter er de mest udbredte af de 25 aktiviteter.⁹⁹⁾ Derfor er kirkekoncerter placeret længst til højre i figuren – på 1. pladsen. Kirkekoncerterne hører derimod ikke til dem, som mange ønsker udbredt dér, hvor de ikke finder sted. De ligger nemlig helt nede på en 21. plads på den lodrette akse. Denne kombination er ganske logisk, for hvis en aktivitet allerede er meget udbredt, er det højest sandsynligt, at den allerede er etableret de steder, hvor der er basis for den.

99) Rangordenen efter udbredelse er for så vidt tydeligere i Tabel 26, selvom den ikke indeholder selve rangordenstillene, da den er sorteret efter udbredelsen.

Hermed er betydningen af cirklen nederst til højre samtidig antydnet: Den indeholder de aktiviteter, som er så veletablerede, at vi ikke skal forvente fremgang (i betydningen udbredelse til yderligere sogne) for dem.

- Den her nævnte logiske tendens til, at de mest udbredte også er dem, som færrest ønsker udbredt – og omvendt: At det er lettere for en aktivitet at være meget ønsket, hvis den endnu ikke er særligt udbredt – viser sig i den negative korrelation, som fremgår af tabellens note.¹⁰⁰⁾ En sådan tendens kan udtrykkes som en linie, der falder oppe fra venstre og ned mod højre, jf. den indsatte linie, der illustrerer graden af negativ korrelation.
- Øverst til højre finder vi en anden cirkel, som indeholder de punkter, som allerede er pænt udbredte, men samtidig i høj grad er ønsket.¹⁰¹⁾ Det særlige ved disse punkter er derfor, at de er ved at etablere sig som nye udbredte aktiviteter. De finder allerede sted mange steder, men har medvind til at blive yderligere udbredte. De kan altså være morgendagens solidt forankrede aktiviteter. Hermed være ikke sagt, at de vil erstatte de veletablerede aktiviteter nederst til højre. Det skal snarere forstås sådan, at hvis der viser sig ressourcer til yderligere aktiviteter, vil det især være aktiviteter som ungdoms- og meditationsgudstjenester, babysalmesang, sociale aktiviteter og interessen for at fordybe sig i kirkehistorien, der vil få prioritet.
- Bevæger vi os yderligere rundt i figuren (mod urets retning), finder vi øverst til venstre en gruppe aktiviteter, der er samlet i en tredje cirkel. De er ikke særligt udbredte, men mange ønsker dem etableret.

Hvis den første cirkel nederst til højre er den første bølge (med de allerede veletablerede aktiviteter), og den anden cirkel øverst til højre er den anden bølge (med de allerede fremadstormende aktiviteter), så er denne sidste cirkel måske en tredje bølge, som kan tænkes at folde sig ud på lidt længere sigt.

Det interessante ved denne mulige tredje bølge er, at de fleste af punkterne er indholdsmæssigt tæt forbundne. Fire af dem handler nemlig om interessen for mennesker med en tro, der er anderledes end ens egen: Punktet om trosbiografi hed i spørgeskemaet "Samtalegrupper om troens betydning i den enkeltes liv", og lægger op til udveksling af erfaringer om, hvad kristentroen har betydet på forskellige tidspunkter i ens liv. Formålet er ikke at formulere "den korrekte tro", men at forstå hvordan troen kan være vævet ind i menneskers liv på meget forskellige måder.

I denne cirkel finder vi også tre punkter, der handler om kontakt med trosopfattelser, der er anderledes end den folkekirkelige kristendom. Den præcise ordlyd i spørgeskemaet var: "Studiegruppe om andre religioner", "Besøg hos og af andre trossamfund" og "Social aktivitet for mennesker af forskellig religiøs overbevisning (fællesspisning, filmaften m.v.)". Disse andre religioner kan både være andre kristne trosopfattelser (såkaldt økumenisk samarbejde) eller mere fremmedartede religioner som f.eks. islam, buddhisme og nyreligiositet.

100) At korrelationen er negativ betyder, at hvis værdien vokser langs den ene akse, er den tilbøjelig til at falde langs den anden akse.

101) De bryder altså med tendensen til negativ korrelation, da de har høje værdier på begge akser. Derfor er korrelationskoefficienten heller ikke -1,0, som den ville være, hvis alle punkter lå på den faldende linie, men "kun" -0,36, og derfor er korrelationen kun svagt signifikant, jf. symbolet (+).

Samlet set kunne disse fire punkter være et tegn på, at søgende og dialogorienterede holdninger i forhold til mennesker med anden tro er ved at vinde frem blandt medlemmerne af landets menighedsråd.

En anden mulighed er dog, at de relativt mange ønsker om initiativer, der handler om dialog med anderledes troende, hovedsagelig findes blandt hos svarpersoner, der udgør mindretal i de enkelte menighedsråd, og som ikke får tilstrækkelig støtte til deres ønsker – og som måske derfor ikke ønsker at fortsætte i menighedsrådet. Da de to tolkningsmuligheder er udtryk for nærmest modsatrettede tendenser i folkekirken, vil jeg kort undersøge, hvad der forekommer mest sandsynligt.

Den sidstnævnte tese, om at der er tale om mindretal, som efterhånden giver op, vil betyde, at personerne med de dialogorienterede ønsker i forhold til anderledes troende vil have en kortere anciennitet i rådet end andre, og at de ikke er så villige til at genopstille.

En nærmere undersøgelse af disse forhold viser, at dette *ikke* er tilfældet. Det vil altså sige, at de rådsmedlemmer, der i særlig grad ønsker en eller flere af de nævnte former for religionsdialog sat i gang, har lige så lang anciennitet og er lige så villige til genopstilling, som de andre. Dette peger i retning af den førstnævnte tolkning, nemlig at *der er tegn på, at søgende og dialogorienterede holdninger i forhold til mennesker med anden tro er ved at vinde så meget frem blandt medlemmerne af landets menighedsråd, at vi i de kommende år kan forvente en styrkelse af aktiviteter, som drejer sig om at skabe samvær mellem mennesker med det særlige formål at udveksle erfaringer om deres personlige tro. Også her gælder det dog formodentlig, at disse ikke vil blive sat i gang på bekostning af de veletablerede aktiviteter, som vi fandt i cirklen nederst til højre, men vil komme på tale, såfremt man finder ressourcer til yderligere udvidelser – evt. i samarbejde med andre menighedsråd.*

Og som vi skal se i afsnit 11.2.4 på side 137 er der en tendens til, at det særligt er en bestemt type af menighedsrådsmedlemmer, der søger at drive denne tredje bølge frem.¹⁰²⁾

En artikel i *Kristeligt Dagblad* den 24. februar 2011 giver et indtryk af, at den tredje bølge allerede er i gang:

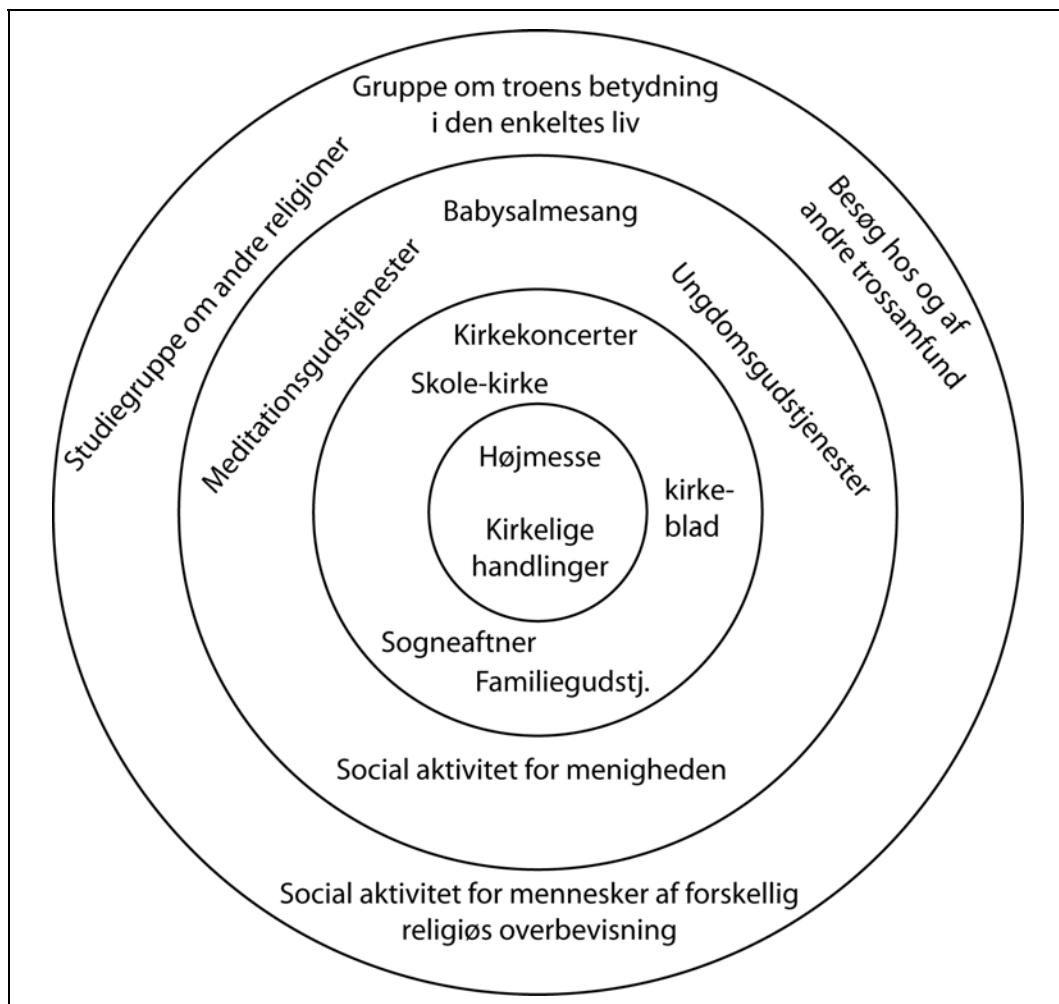
"Multireligiøse tiltag breder sig over hele landet, og bag dem står engagerede præster, der ønsker at skabe forståelse på tværs af religion og kultur.

"... hvis folkekirken ikke skaber dialog og fællesskaber, vil det være udtryk for, at kirken ikke hører tiden til. Og det ville jo være en katastrofe," siger Aarhus Stifts biskop, Kjeld Holm, som konstaterer, at der flere steder i stiftet skyder tværreligiøse initiativer op på foranledning af præster."¹⁰²⁾

Vores undersøgelse af menighedsrådsmedlemmer føjer dog den vigtige pointe til denne beskrivelse, at de "multireligiøse tiltag" ikke alene drives frem af præsterne, men også har støtte af en betydelig del af de folkevalgte rådsmedlemmer.

- Udenfor dette indholdsmæssige fællesskab finder vi også ønsket om besøgstjeneste og om værested for børn og unge i denne tredje cirkel. Og lige under cirklen samler sig yderligere en række diakonale aktiviteter. Fælles for dem er, at de – bortset fra uddeling til jul – ikke er særligt udbredte og ikke er særligt ønskede. Inden man læser dette som en rent negativ skæbne for disse aktiviteter, er det vigtigt at gøre sig klart, at relevansen af disse diakonale aktiviteter er stærkt bestemt af de lokale demografiske og sociale forhold. Folkekirken indeholder mange landsogne, hvor det ikke giver mening at sætte alle disse ting i gang.

Hvis vi inddrager højmesse og de andre faste gudstjenester samt de kirkelige handlinger i udbuddet af aktiviteter, tegner der sig følgende mønster af koncentriske cirkler forstået på den måde, at de mest uopgivelige befinder sig tættest ved centrum:

Figur 21: Kirkelige aktiviteter

102) Jon Bøge Gehlert: "Præster kaster sig over tværreligiøse projekter", *Kristeligt Dagblad* den 24. februar 2011, s. 4.

Figuren viser, at højmesser (samt andre faste gudstjenester) og kirkelige handlinger udgør det uopgivelige centrum. Herefter følger – som det næstvigtigste – aktiviteter, der henvender sig til den brede kreds af folkekirkens medlemmer, som ikke nødvendigvis har noget særligt tæt forhold til kirken. Herefter følger "den anden bølge" (den yderste af de to hvide cirkler), som er aktiviteter for særlige målgrupper – dels specialgudstjenester og lignende og dels social aktivitet for menigheden som f.eks. en sogneudflugt. I den yderste cirkel finder vi den tredje bølge af initiativer, som drejer sig om religionsdialog (eller -diapraksis) i forskellige former.

Det næste jeg vil undersøge er, om rådsmedlemmernes grad af religiøsitet har betydning for, hvorvidt man ønsker de 25 anførte aktiviteter sat i gang i de sogne, hvor den ikke finder sted. Dette viser sig at være tilfældet for syv af dem:

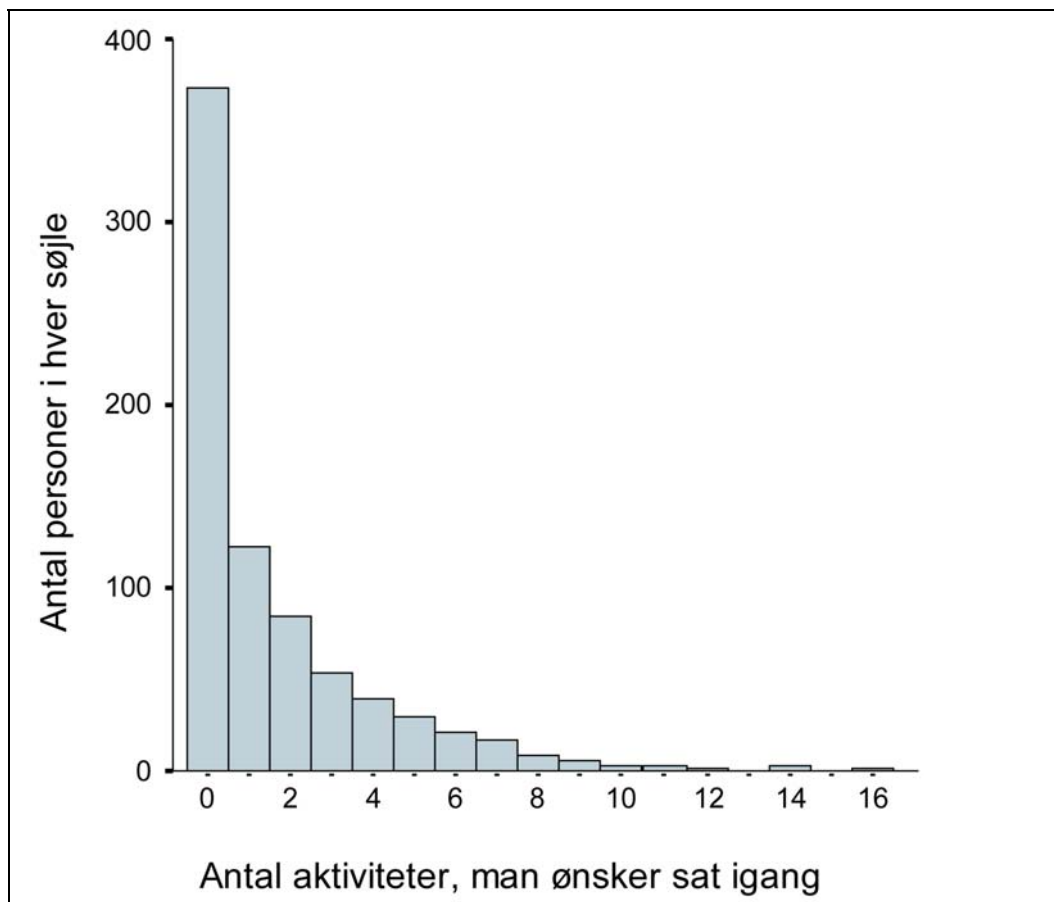
Tabel 28: Religiøsitetens betydning for ønsket om at igangsætte aktiviteter

Jeg ønsker følgende sat i gang (hvis aktiviteten ikke findes i forvejen):	Grad af religiøsitet		
	Højreligiøse	Religiøse	Ikke religiøse
Meditationsgudstjenester (+)	58%	34%	8%
Samtalegruppe om tro (***)	75%	23%	2%
Kirkekoncerter (*)	33%	67%	0%
Babysalmesang (***)	71%	25%	4%
Sogneaftner (**)	68%	32%	0%
Bibellæsning (***)	75%	20%	5%
Studiegruppe om kirkehistorie (***)	72%	26%	2%

fter disse overvejelser vil jeg som det næste led i analysen af de 25 aktivitetsmuligheder betragte dem alle sammen under ét. Det sker ved for hver svarperson at udregne, hvor mange af de 25 aktiviteter, hvorom det gælder, at den *ikke* finder sted i lokalområdet og at personen ønsker, at den kommer til at finde sted. Denne udregning kan opfattes som et første *groft* mål for, hvor utilfreds den pågældende person er med det aktivitetsniveau, der er i området.

For at *forfine* dette mål er det dog nødvendigt at relativere det, da antallet af sådanne disharmonier må ses i forhold til, hvor mange aktiviteter der finder sted i lokalområdet. Hermed menes, at hvis en person ønsker fem aktiviteter sat i gang i et sogn, hvor der kun foregår to af de 25 aktiviteter, så er det formodentlig en alvorligere situation for den pågældende, end hvis en anden person ønsker fem aktiviteter sat i gang i et sogn, hvor der foregår 15 af de 25 aktiviteter.

Resultatet af det første led i beregningen – det grove mål for utilfredshed – ser således ud:

Figur 22: Antal aktiviteter af 25 mulige man ønsker sat i gang i tilfælde af, at aktiviteten ikke forekommer i det pågældende område.

Vi ser 373 personer svarende til 49% af alle adspurgte ikke ønsker en eneste aktivitet sat i gang udover dem, der allerede er i gang. Herefter følger 27%, som ønsker 1-2 yderligere aktiviteter sat i gang (af de 25 mulige, der indgår i opgørelsen, jf. Tabel 26). De tre søjler længst til venstre indeholder altså 76% af alle menighedsrådsmedlemmerne.

Det næste led i beregningen er som nævnt at sætte disse antal i forhold til antallet af aktiviteter, der allerede finder sted i lokalområdet. Hermed får jeg et mål for "den relative utilfredshed med aktivitetsniveauet". Jeg tester herefter, om en række forskellige baggrundsoplysninger har betydning for "den relative utilfredshed med aktivitetsniveauet for kirken i lokalområdet".

Det viser sig, at hverken urbaniseringsgrad, køn eller anciennitet i menighedsrådet har betydning herfor. Det har derimod følgende tre andre forhold:

Tabel 29: Den relative utilfredshed med aktivitetsniveauet i lokalområdet

		Hvor mange flere aktiviteter ønsker du?					Total
		0-24% flere	25-49% flere	50-74% flere	75-99% flere	1-5 gange flere end nu	
Grad af religiøsitet (*)	Højreligiøse	56%	17%	16%	5%	6%	100%
	Religiøse	67%	18%	8%	1%	5%	100%
	Ikke religiøse	75%	10%	5%	3%	8%	100%
Uddannelse (***)	Folkeskole eller faglig uddannelse	74%	12%	9%	2%	3%	100%
	Gymnasium/HF o.l.	57%	27%	5%	0%	11%	100%
	Lang/mellemlang uddannelse	56%	18%	14%	5%	7%	100%
Alder (*)	22 - 50 år	49%	29%	10%	7%	6%	100%
	51 - 60 år	63%	18%	11%	1%	6%	100%
	61 - 70 år	69%	12%	12%	2%	5%	100%
	71 - 83 år	71%	14%	7%	4%	5%	100%
Total		64%	17%	11%	3%	5%	100%

I rækken med "Total" nederst i tabellen ser vi landstallene for alle menighedsrådsmedlemmer. Det fremgår, at ca. 2/3 ikke ønsker flere aktiviteter end dem, der allerede finder sted i lokalområdet – enten i menighedsrådets eget regi eller i samarbejde med andre råd – eller kun ønsker relativt få flere. I den anden ende af skalaen finder vi 5% af alle, som ønsker 1-5 gange flere aktiviteter end dem, der foregår nu. Hvis der i området f.eks. foregår 3 af de 25 aktiviteter fra Tabel 26, vil ønsket om 1-5 gange flere aktiviteter betyde, at man ønsker mellem 3 og 15 nye aktiviteter udover de tre eksisterende; altså samlet set (3 + 3 =) 6 til (3 + 15 =) 18 aktiviteter i området. Ønsker man 33% flere aktiviteter, vil det sige, at man ønsker én aktivitet oven i de tre, der findes i forvejen, altså fire.

Da disse tal er svære at fastholde, vil jeg samle de fem grupper fra kolonnerne i Tabel 29 til følgende tre:

- Tilfreds med aktivitetsniveauet (= 0-24 % flere aktiviteter)
- Ønsker lidt flere aktiviteter (= 25-74 % flere aktiviteter)
- Ønsker mange flere aktiviteter (= 75-500 % flere aktiviteter).

Med disse nye grupper kan Tabel 29 nyformuleres til denne:

Tabel 30: Den relative tilfredshed med aktivitetsniveauet i lokalområdet

		Hvor tilfreds er du med aktivitetsniveauet?			Total
		Tilfreds	Ønsker lidt flere	Ønsker mange flere	
Grad af religiøsitet (*)	Højreligiøse	56%	33%	11%	100%
	Religiøse	67%	26%	7%	100%
	Ikke religiøse	75%	15%	10%	100%

		Hvor tilfreds er du med aktivitetsniveauet?			
		Tilfreds	Ønsker lidt flere	Ønsker mange flere	Total
Uddannelse (***)	Folkeskole eller faglig uddannelse	74%	21%	5%	100%
	Gymnasium/HF o.l.	57%	32%	11%	100%
	Lang/mellemlang uddannelse	56%	32%	11%	100%
Alder (*)	22 - 50 år	49%	39%	12%	100%
	51 - 60 år	63%	30%	7%	100%
	61 - 70 år	69%	24%	7%	100%
	71 - 83 år	71%	21%	8%	100%
Total		64%	28%	8%	100%

Med denne mere overskuelige tabel bliver tendenserne tydeligere, hvorefter vi kan konkludere, at det er de ikke-religiøse, dem med korte uddannelser og de ældre, der er mest tilfredse med aktivitetsniveauet, og at det især er blandt de højreligiøse, de veluddannede og de yngre, at vi finder de utilfredse.

I kapitel 9 vender vi tilbage til spørgsmålet om tilfredsheden med aktivitetsniveauet, for dér at undersøge om denne også har sammenhæng med rådsmedlemmernes generelle kirkepolitiske holdninger.

Et spørgsmål, der også påkalder sig opmærksomhed, er, hvilken stemning der præger den gruppe, der ønsker mange flere aktiviteter. Den ene – idealtypiske – mulighed er, at gruppen hovedsagelig består af innovative *optimister*, som ser nye muligheder, de gerne vil arbejde for. Den anden er, at den består af trætte *pessimister*, som har forsøgt at komme igennem med nye initiativer, men har måttet sande, at de er i mindretal og derfor er ved at have fået nok af arbejdet.

En indikator på, om det ene eller andet er tilfældet, er om gruppen, der ønsker mange aktiviteter, skiller sig ud fra de andre ved *i særlig grad at ville* genopstille til menighedsrådsvalget (den optimistiske tolkning) eller ved *i særlig grad ikke at ville*. Selvom vi hermed bevæger os ind på temaet for kapitel 10, kan det her kort nævnes, at graden af tilfredshed med aktivitetsniveauet ikke har nogen påviselig betydning for, om man er villig til at genopstille eller ej. Tallene tyder på, at de, der ønsker mange flere aktiviteter, hverken er mere eller mindre optimistiske med hensyn til menighedsrådsarbejdet end de, der er mere tilfredse med aktivitetsniveauet.

8.2. Administrativt samarbejde

Spørgeskemaet giver også mulighed for at opgøre, hvor udbredt det er for et menighedsråd at samarbejde med andre om en række administrative opgaver:

Tabel 31: Samarbejde mellem menighedsråd om administrative opgaver

	Urbaniseringsgrad: Antal indbyggere i den største by i sognet						Total
	Under 200	200- 999	1.000- 4.999	5.000- 49.999	50.000+ bortset fra hovedstad	Hoved- staden	
En fælles kasserer (*)	41%	35%	27%	24%	22%	19%	30%
Fælles drift af kirkegårde (**)	33%	17%	16%	31%	25%	24%	24%
Fælles kirkefunktionærer (***)	57%	46%	34%	21%	22%	9%	36%
Fælles administration af personale (***)	39%	35%	25%	14%	12%	10%	26%
Fælles sognegård (***)	52%	42%	27%	11%	12%	2%	30%

Note: De 115 svarpersoner, der kommer fra et sogn, som allerede er repræsenteret af en anden svarperson (jf. bemærkningerne op til note 96 på side 90), indgår ikke i opgørelsen, da et sogn i denne sammenhæng kun bør optræde én gang.

Vi ser, at sognets urbaniseringsgrad som ventet har en signifikant betydning, og at denne er ret entydig: For fire af de fem opgaver er det på landet, hvor den største by har under 1.000 indbyggere, at man i særlig grad samarbejder. Eneste undtagelse er fælles kirkegårdsdrift, hvor billedet er mere ujævnt.

Det er dog lige så vigtigt at hæfte sig ved, at ordninger med administrativt samarbejde ikke er forbeholdt landområderne; – selv i de største provinsbyer er det 12% af rådene eller flere, der samarbejder om de nævnte opgaver.

Dette afspejler sig også i holdningerne til samarbejde med andre sogne, hvor interessen bestemt ikke er forbeholdt de landlige områder:

Tabel 32: Holdninger til samarbejde på tværs af sognegrænser

Urbaniseringsgrad (+)	Lokal orientering eller samarbejde på tværs af sogne?			Total
	Vi bør holde os til vort eget sogn	Mellemstandpunkt	Interessant at samarbejde på tværs	
Byer under 200 indbyggere	12%	32%	55%	100%
Byer med 200-999 indbyggere	12%	31%	57%	100%
Byer med 1.000-4.999 indbyggere	15%	21%	64%	100%
Byer med 5.000-49.999 indbyggere	13%	23%	64%	100%
Byer med 50.000+ indb. bortset fra hovedstaden	15%	34%	52%	100%
Hovedstadsområdet	27%	30%	43%	100%
Total	14%	28%	58%	100%

Det fremgår af tabellens nederste række, at et betydeligt flertal af menighedsrådsmedlemmerne finder, at "Menighedsrådsarbejdet vil blive mere interessant, hvis vi samarbejder på tværs" (som var den præcise ordlyd af denne svarmulighed i spørgeskemaet), mens kun 14% entydigt mener, at "Det er så vigtigt med den lokale forankring, at vi bør holde os til vort eget sogn".¹⁰³⁾

Umiddelbart ville jeg tro, at interessen for at samarbejde på tværs af sognegrænser var mest udtalt i de mindre byer, men det er ikke tilfældet. Ganske vist viser testresultatet (+), at der er en svagt signifikant sammenhæng, men den er netop svag, fordi variationerne egentlig er bemærkelsesværdigt små for de forskellige urbaniseringsgrader. Den klareste tendens ses ved, at interessen for at holde sig til sit eget sogn stiger med stigende urbaniseringsgrad, men det er dog kun hovedstaden, der har mere end 15% på denne svarmulighed.

I betragtning af, at sognebevidstheden blandt folkekirkens medlemmer i hovedstaden må antages at være lavere end mange andre steder,¹⁰⁴⁾ er det påfaldende, at andelen af rådsmedlemmer, der ønsker at holde sig til deres eget sogn, stort set er dobbelt så stor i hovedstaden som i det øvrige land.

Der kan naturligvis være mange forskellige grunde til, at "Vi bør holde os til vort eget sogn", og disse har vi ikke undersøgt systematisk. For Københavns vedkommende kan den i note 104 nævnte valgmenighedsstruktur spille en rolle, men vi ved også, at 11% af menighedsrådsmedlemmerne svarer ja til, at "Det er så besværligt at samarbejde på tværs, at vi bør holde os til vort eget sogn", og at disse udgør 1/3 af dem, der ønsker at holde sig til deres eget sogn. Administrativt bøvlt ved at samarbejde kan altså være en del af forklaringen, men netop også kun en del.

Det er også bemærkelsesværdigt, at det især er menighedsrådsmedlemmer fra de mellemstore byer (med 1.000-49.999 indbyggere), der finder det interessant at samarbejde på tværs af sognegrænser.

103) Dertil kommer 5%, som både mener, at "vi bør holde os til vort eget sogn", og at rådsarbejdet bliver "mere interessant, hvis vi samarbejder på tværs". Disse 5% indgår i "mellemstandpunktet" sammen med dem, der ikke har tilsluttet sig nogen af de to muligheder.

104) I sin første delrapport fra 1997 begrundede Københavns biskops tænketank "sognets problematiske funktionalitet i København" (Delrapport 1, 1997, s. 7) bl.a. med, at folk ofte flytter og at livsverdenen er et større område end lokalområdet. I den efterfølgende rapport hedder det, at "trods den lave sognebevidsthed i storbyen er folk ofte knyttet til den lokale kirkebygning ..." (Delrapport 2, 1998, s. 11). Forskellen på sogne- og kirketilknytning kan også udtrykkes på denne måde: "Det siges ind imellem, at København reelt har en valgmenighedsstruktur. Det er ikke helt forkert ..." (Delrapport 2, 1998, s. 12).

De faktiske og de ønskede aktiviteter

9. Kirkepolitiske holdninger

9.1. Sammenligning af fødte og valgte menighedsrådsmedlemmer

I bogen *Karma, Koran og Kirke* har jeg fremlagt en undersøgelse af præsternes møde med – og syn på – den religiøse mangfoldighed i dagens Danmark. Vi¹⁰⁵⁾ stillede i den forbindelse en række holdningsspørgsmål, hvoraf nogle også er stillet til de valgte menighedsrådsmedlemmer i den her fremlagte undersøgelse. Præsterne (de fødte medlemmer af rådene) besvarede spørgsmålene i februar 2006, mens de valgte medlemmer besvarede dem i februar 2008. Dette giver mulighed for at sammenligne præsternes og de valgte medlemmers holdninger, da jeg vurderer, at den tidsmæssige forskydning på to år mellem dataindsamlingen for de to undersøgelser ikke har nogen afgørende betydning, da der er tale om grundlæggende holdninger til folkekirkens organisation og den religiøse situation, som næppe ændrer sig hurtigt.

På spørgsmålet om, hvad der er den største udfordring for folkekirken i disse år, fordeler svarene sig således:

Tabel 33: Den største af tre udfordringer for folkekirken

Udfordring til folkekirken (***)	Præst	Valgt rådsmedlem
Islam	7%	17%
Folkekirkemedlemmernes blandingsreligiøsitet	31%	14%
Sekulariseringen	62%	69%
Total	100%	100%

Note: Oplysningerne om præsternes svar er hentet fra Steen Marquard Rasmussen 2007, s. 176.

Selvom begge grupper anser sekulariseringen som den klart største udfordring, er der dog en stærkt signifikant forskel på vurderingen i og med, at de valgte menighedsrådsmedlemmer i langt højere grad end præsterne anser islam for den største udfordring, mens de valgte rådsmedlemmer omvendt opfatter blandingsreligiøsiteten som en mindre udfordring.

I forhold til det næste spørgsmål viser det sig, at det ved sammenligningen af præster og valgte rådsmedlemmer er vigtigt at inddrage kønnets betydning:

105) Undersøgelsen blev gennemført i samarbejde med *Folkekirke og Religionsmøde*, hvor Berit Schelde Christensen og Lars Buch Viftrup var mine nærmeste samarbejdspartnere.

Tabel 34: Folkekirkens primære rolle i forhold til indvandrere af anden religiøs observans

Folkekirkens primære rolle (***)	Præster (***)			Valgte rådsmedlemmer (***)		
	Mand	Kvinde	Total	Mand	Kvinde	Total
Forkyndelse af det kristne budskab	55%	15%	38%	28%	16%	21%
Arbejde på fredelig sameksistens	24%	54%	36%	44%	48%	46%
Bidrage til integrationen af de nye medborgere	21%	32%	25%	28%	36%	33%
Total	100%	101%	99%	100%	100%	100%

Note: Oplysningerne om præsternes svar er hentet fra Steen Marquard Rasmussen 2007, s. 175.

Hvis vi først ser på total-fordelingen for hhv. præster og valgte rådsmedlemmer, må vi konstatere en stærkt signifikant forskel mellem de to grupper, i og med at de valgte menighedsrådsmedlemmer er langt mere optaget af de sociale forhold end af forkyndelsen, end tilfældet er for præsterne:

Mens 38% af præsterne anser forkyndelsen af det kristne budskab for kirkens primære opgave i den sammenhæng, er dette kun tilfældet for 21% af de valgte rådsmedlemmer. Hele 46% af sidstnævnte gruppe anser arbejdet for fredelig sameksistens som det primære. De valgte medlemmers interesse for det sociale kan dog også tolkes som en tilkendegivelse af, at kirkens diakonale arbejder i forhold til indvandrere er vigtigere end den direkte forkyndelse.

Forskellen mellem mænd og kvinder er dog for begge grupper så markant, at denne kønsforskelle faktisk er vigtigere end forskellen på, om man er præst eller lægt medlem af rådet.

I den offentlige debat af resultaterne fra *Karma, Koran og Kirke* var nogle skuffede over, at præsterne lagde så lidt vægt på forkyndelsen, og at dette især gjaldt de kvindelige præster. Disse debattører må hermed konstatere, at dette også – og endda i endnu højere grad – gælder for de valgte menighedsrådsmedlemmer, hvor det er hele 79%, der peger på integration eller fredelig sameksistens som vigtigere end forkyndelsen. Lektor i praktisk teologi, Hans Raun Iversen, har dog forsvaret dette synspunkt, der er så udbredt blandt de valgte rådsmedlemmer og de kvindelige præster:

"Det er god bibelsk teologi, som præsterne har lært i praksis, at man er nødt til at være en god nabo og tage menneskers problemer alvorligt, hvis man vil have dem i tale. Man kan ikke bare stille sig op på en papkasse i et boligkvarter og forkynde evangeliet."¹⁰⁶⁾

106) "Præster vil integrere — ikke forkynde" i: Kristeligt Dagblad den 27. april 2007.

9.2. Valgte medlemmers syn på folkekirkes organisation

Jeg vil herefter se nærmere på, om der er sammenhænge mellem de kirkepolitiske holdninger og nogle af de sider ved menighedsrådsarbejdet, der tidligere er blevet belyst.

I spørgeskemaet til de valgte menighedsrådsmedlemmer i februar 2008 blev de bedt om at tage stilling til seks udsagn om folkekirkes organisation. Spørgsmålet lød: "Hvilke af følgende udsagn beskriver efter din mening mest præcist de organisatoriske forhold i folkekirken i dag?", men der var samtidig den restriktion, at man højst måtte svare ja til to af dem. Svaret Ja repræsenterer altså en vægtning i den forstand, at det betyder "Ja, dette er den vigtigste eller næst vigtigste af de seks mulige beskrivelser".

Tabel 35: Vurdering af seks udsagn om folkekirkes organisation

	Ja
Samarbejde og konsensus	35%
Handlings- og forkyndelsefrihed	29%
Arbejdsdygtig, flad, folkelig struktur	23%
Skjult magtudøvelse fra toppen	21%
Konflikter og dårligt samarbejde	14%
Handlingslammelse og ukoordinerede initiativer	9%

Der er tale om en noget løs holdningsmåling i og med, at man højst kunne svare ja til to af dem. Det betyder nemlig, at man ikke uden videre kan slutte, at de, der *ikke* har svaret ja, nødvendigvis mener nej – de kunne også mene "ja, dette er det tredje vigtigste" kendetegn ved folkekirkes organisation.

På baggrund af tabellen vil jeg derfor nøjes med at konstatere, at menighedsrådsmedlemmerne er mest tilbøjelige til at fremhæve positive træk ved den folkekirkelige organisation i og med, at de tre højst rangerende udsagn netop er de tre positive udsagn. Dette understreges også, hvis man ser nærmere på de enkelte personers besvarelser og inddeler dem i fire grupper, hvor yderpolerne er dem, der kun har sat deres 1-2 markeringer i de *positive* vurderinger (jf. de tre øverste rækker i Tabel 35) og dem, der kun har sat deres markeringer i de *negative*:

Tabel 36: Vurdering af seks udsagn om folkekirkes organisation

Personens 1-2 vurderinger er:	Procent
Kun negative	24%
Kun positive	52%
Hverken positive eller negative	15%
Både positive og negative	9%
Total	100%

Jeg vil nu tage tråden op fra afsnit 8.2 på side 101 ved at undersøge, om tilfredsheden med det kirkelige aktivitetsniveau i lokalområdet har sammenhæng med rådsmedlemmernes generelle kirkepolitiske holdninger. I den forbindelse inddrager jeg også andre mulige forklarende faktorer. Hvis vi holder os til kategorierne fra Tabel 36, finder vi, at følgende forhold har betydning:¹⁰⁷⁾

Tabel 37: En række forholds betydning for vurderingen af seks udsagn om folkekirkes organisation

		Positiv eller negativ vurdering af folkekirken, jf. Tabel 36			
		Kun negative vurderinger	Kun positive vurderinger	Hverken positive eller negative	Både positive og negative
Hvor tilfreds er du med aktivitetsniveauet? ***	Tilfreds	19%	54%	19%	8%
	Ønsker lidt flere aktiviteter	37%	41%	12%	10%
	Ønsker mange flere aktiviteter	26%	55%	11%	9%
Alder +	22 - 50 år	30%	48%	11%	11%
	51 - 60 år	23%	54%	13%	10%
	61 - 70 år	25%	52%	15%	8%
	71 - 83 år	15%	54%	23%	8%
Køn ***	Mand	23%	54%	10%	13%
	Kvinde	25%	52%	17%	6%
Total		24%	52%	15%	9%

Note: Summen af hver række giver 100%.

Det er ikke overraskende, at dem, der er tilfredse med aktivitetsniveauet også indeholder en markant lavere andel, der kun har givet negative vurderinger af folkekirken. Kønsforskellen er ikke så indholdsmæssigt klar, da den primært handler om, at der blandt kvinderne er klart flere, som slet ikke har taget stilling, nemlig 17% mod 10% af mændene.

Da man i de senere år har haft svært ved at tiltrække unge til menighedsrådsarbejdet, er det ret interessant, at de yngre ligger højest af alle aldersgrupper med hensyn til negative vurderinger.

107) Hermed er det samtidig sagt, at følgende forhold ingen signifikant betydning har: Ancienniteten i menighedsrådet, uddannelse, grad af religiøsitet, sognets urbaniseringsgrad, stift,

10. Ønsker om at genopstille

På dataindsamlingstidspunktet, der som tidligere nævnt lå i februar 2008, spurgte vi menighedsrådsmedlemmerne, om de på daværende tidspunkt havde besluttet, om de var villige til at stille op til menighedsrådsvalget i november 2008. Inden vi ser på svarfordelingen, skal det nævnes, at der i 2008 fandt en ændring sted af lov om valg til menighedsråd, som betyder, at kirkefunktionærer ikke længere er valgbare til det menighedsråd, hvorunder de er ansat. De viser sig, at 2% af vore respondenter er kirkefunktionærer og for at resultaterne kan afspejle realiteterne ved valget i 2008, vil disse svarpersoner udgå af alle analyserne i dette kapitel.

Det viser sig, at 36% af de valgte menighedsrådsmedlemmer allerede 7-8 måneder inden opstillingsmøderne havde besluttet, at de var villige til at genopstille. 35% havde besluttet ikke at genopstille, mens 29% var i tvivl. Hvis vi sammenholder dette med, at der ved de seneste tre valg er blevet udskiftet 38-42%,¹⁰⁸⁾ må vi sige, at udskiftningen ved valget i 2008 ville blive noget højere, med mindre stort set alle tvivlerne i sidste ende vælger af genopstille.¹⁰⁹⁾

Det er naturligvis helt afgørende for alle med interesse for menighedsrådene at få klarhed over årsagerne til, at nogle genopstiller, mens andre ikke gør.

Opgaven i dette kapitel er derfor at undersøge dette, og det sker på to måder: Først vil jeg i afsnit 10.1 præsentere de begrundelser, som rådsmedlemmerne har anført for deres valg. Efter dette overblik vil jeg i de følgende afsnit i kapitlet belyse, hvilke forskelle man statistisk kan påvise mellem dem, der er villige til at genopstille, dem der ikke er, og dem der er i tvivl.

10.1. Begrundelser

Svarpersonerne blev bedt om at tage stilling til 16 begrundelser for at være eller ikke være villig til at genopstille til det kommende menighedsrådsvalg, og dem skal vi nu se nærmere på:

10.1.1. Begrundelser for at genopstille

I spørgeskemaet havde vi formuleret seks grunde til at genopstille til det kommende valg, og svarfordelingen ser sådan ud:

108) Jf. Steen Marquard Rasmussen 2008B, side 89.

109) Resultatet blev ifølge Landsforeningens valgundersøgelse, at 38% blev udskiftet ved valget i 2008.

Tabel 38: Begrundelser for at genopstille til menighedsrådet fordelt efter alder

Grunde til at genopstille:	Pct. af dem, der vil genopstille eller er i tvivl	Pct. af alle				
		Total	22 - 50 år	51 - 60 år	61 - 70 år	71 - 83 år
Arbejdet har været berigende, så jeg ønsker at fortsætte (-)	40%	26%				
Jeg vil gerne følge nogle beslutninger "til dørs" (*)	37%	23%	21%	24%	27%	15%
Arbejdet er vigtigt for lokalsamfundet, så jeg bør påtage mig endnu en periode (**)	33%	21%	15%	20%	27%	15%
Interesseret i kirkeligt indhold og tror arbejdet bliver styrket i kommende periode (+)	23%	15%	10%	14%	18%	11%
Jeg er god til adm. arbejde og står gerne til rådighed for endnu en periode (**)	18%	12%	7%	9%	17%	9%
Svært at finde kandidater, jeg fortsætter selvom jeg gerne ville trække mig ud (-)	14%	9%				

Note: For hver af de mulige grunde er der gennemført en χ^2 -test for at afgøre, om der er signifikante forskelle på, hvordan de forskellige aldersgrupper har svaret. Resultatet er vist med et symbol ved hver af de mulige grunde, og betydningen af disse er nærmere forklaret i Bilag A på side 151. Da symbolet (-) betyder, at de fundne forskelle mellem aldersgrupperne bør tilskrives tilfældigheder, er procentangivelserne for aldersgrupperne ikke vist i disse tilfælde, hvor man bør holde sig til angivelsen for alle aldersgrupper under ét, jf. kolonnen "Total".

Vi ser, at 26% af alle rådsmedlemmerne opfatter arbejdet som så berigende, at det giver dem lyst til at fortsætte arbejdet, mens kun 9% nævner vanskeligheder med at finde kandidater som en grund til at fortsætte.

For fire af de seks mulige grunde finder vi signifikante forskelle mellem aldersgrupperne. Det er da især de 61-70 årige, der skiller sig ud ved generelt at have afgivet flest ja-svar til de mulige grunde.

Som det fremgår af den næste tabel, er det også sådan, at rådsmedlemmernes uddannelse har signifikant betydning for to af grundene til at genopstille ved det kommende valg:

Tabel 39: Begrundelser for at genopstille til menighedsrådet fordelt efter uddannelse

Grunde til at genopstille:	Uddannelse	
	Folkeskole eller faglig uddannelse	Længere uddannelse
Arbejdet er vigtigt for lokalsamfundet, så jeg bør påtage mig endnu en periode (+)	18%	23%
Interesseret i kirkeligt indhold og tror arbejdet bliver styrket i kommende periode (+)	11%	17%

Note: Tabellen viser, hvor mange procent inden for alle personer i hver uddannelsesgruppe, der har anført den givne begrundelse. Vi ser f.eks. at 23% af dem med længerevarende uddannelse begrundede deres ønske om at genopstille med, at arbejdet er vigtigt for lokalsamfundet. Dette skal forstås sådan, at 23% af samtlige rådsmedlemmer med længerevarende uddannelse tilslutter sig denne begrundelse; – og altså ikke, at det kun er 23% af den mindre gruppe med længere uddannelser, som samtidig er villige til at genopstille.

Vi ser, at rådsmedlemmer med længere uddannelse er mere tilbøjelige til at opfatte arbejdet som vigtigt for lokalsamfundet, og at de i betydelig højere grad tror, at arbejdet med kirkens indhold bliver styrket i den kommende periode.

Indtil nu har vi set på de seks begrundelser for at genopstille hver for sig, men spørgsmålet er, om der er en sammenhæng mellem, hvordan den enkelte person sammensætter sine begrundelser?¹¹⁰⁾ Det kan statistisk set afklares med en analyse af, hvordan disse begrundelser korrelerer med hinanden:

Tabel 40: Pearsons Korrelation mellem seks begrundelser for at genopstille

	A	B	C	D	E
A: Jeg vil gerne følge nogle beslutninger "til dørs"					
B: Svært at finde kandidater, jeg fortsætter selvom jeg gerne ville trække mig ud	0,05 -				
C: Arbejdet er vigtigt for lokalsamfundet, så jeg bør påtage mig endnu en periode	0,37 **	0,04 -			
D: Jeg er god til adm. arbejde og står gerne til rådighed for endnu en periode	0,24 **	-0,03 -	0,27 **		
E: Interesseret i kirkeligt indhold og tror arbejdet bliver styrket i kommende periode	0,28 **	0,01 -	0,34 **	0,10 *	
F: Arbejdet har været berigende, så jeg ønsker at fortsætte	0,45 **	0,07 -	0,40 **	0,21 **	0,32 **

Note 1: Personer, der har anført, at de *ikke ønsker* at genopstille, er *ikke* med i analysen.

110) Da vi er begrænset til at inddrage de seks mulige begrundelser, som spørgeskemaet gav mulighed for at vælge, er der naturligvis ikke tale om nogen dybtgående analyse.

Note 2: En korrelationskoefficient er udtryk for en lineær sammenhæng mellem to variabler, som her er to mulige begrundelser for at genopstille. Den kan befinde sig i intervallet fra -1,0 til +1,0, og tolkningen heraf forstår man lettest ved at gøre sig følgende tre grænsetilfælde klart:

- +1,0 er den stærkest mulige *positive* korrelation mellem de to begrundelser. Den opnås, hvis det i *alle* tilfælde gælder, at hvis svaret på spørgsmål A *stiger* fra en person til en anden person, så *stiger* også svaret på spørgsmål B. Da svarene i vort tilfælde er kodet med 0 (=Nej til en given begrundelse) og 1 (=Ja til en given begrundelse), så betyder "stiger" altså et ja-svar. En korrelationskoefficient på +1,0 opnås altså, hvis alle, der har svaret Nej til den ene begrundelse, også har svaret Nej til den anden, og hvis alle, der har svaret Ja til den ene begrundelse, også har svaret Ja til den anden.
- -1,0 betyder modsvarende, at det i *alle* tilfælde gælder, at hvis svaret på spørgsmål A *stiger* fra en person til en anden person, så *falder* svaret på spørgsmål B. Det ville altså være tilfældet, hvis alle, der har svaret Ja til den ene begrundelse, har svaret Nej til den anden, og omvendt.
- 0,0 betyder, at personernes svar på det ene spørgsmål er aldeles *uafhængigt* af, hvad de svarer på det andet.

Hvis en korrelationskoefficient er statistisk signifikant, så betyder det, at den sandsynligvis er forskellig fra 0,0.

Det generelle billede er, at begrundelserne korrelerer stærkt og positivt med hinanden. F.eks. ser vi, at korrelationskoefficienten for begrundelserne A og F er 0,45. Det betyder, at hvis en person gerne vil følge nogle beslutninger "til dørs", så er det også meget sandsynligt, at denne finder arbejdet så berigende, at personen ønsker at genopstille. På baggrund af dette generelle billede er det derfor bemærkelsesværdigt, at begrundelsen om at være god til administrativt arbejde (D) i ringe grad korrelerer med begrundelserne E og F. Ligeledes ser vi, at begrundelse B ikke korrelerer med nogen af de andre. Det betyder, at hvis man stiller op, fordi det er svært at finde kandidater, så er man ikke specielt tilbøjelig til også at tilslutte sig en af de mere positive begrundelser.

10.1.2. Begrundelser for ikke at genopstille

Svarfordelingen på de ti mulige grunde til *ikke* at fortsætte ser sådan ud:

Tabel 41: Begrundelser for *ikke* at genopstille til menighedsrådet

Grunde til ikke at genopstille:	Pct. af dem, der ikke vil genopstille eller er i tvivl	Pct. af alle				
		Total	22 - 50 år	51 - 60 år	61 - 70 år	71 - 83 år
Har siddet i menighedsrådet i mange år, så der må nye kræfter til (***)	30%	19%	11%	16%	20%	31%
Trækker mig pga. alder (***)	26%	16%	0%	1%	18%	59%
Menighedsrådet bliver pålagt for meget administrativt arbejde (-)	20%	12%				
Ikke tid pga. erhvervsarbejde (***)	16%	10%	18%	21%	3%	0%

Ønsker om at genopstille

Grunde til ikke at genopstille:	Pct. af dem, der ikke vil genopstille eller er i tvivl	Pct. af alle				
		Total	22 - 50 år	51 - 60 år	61 - 70 år	71 - 83 år
Interesse for det kirkelige område, men dette bliver ikke prioriteret højt nok (-)	10%	7%				
Ikke tid pga. familiemæssige forhold (***)	10%	7%	10%	4%	7%	6%
Trækker mig pga. dårlig mødekultur/mødeledelse (*)	7%	5%	8%	6%	3%	3%
Trækker mig pga. samarbejdsproblemer (***)	5%	3%	8%	5%	1%	1%
Var kontaktperson, meget krævende, så jeg orker ikke endnu en periode (+)	4%	3%	6%	2%	3%	1%
Trækker mig pga. kirkepolitiske uenigheder (-)	2%	1%				

Note: Noten til Tabel 38 gælder også her.

Vi ser, at de to vigtigste begrundelser er naturlige, da de har at gøre med alder og anciennitet i arbejdet. Og i disse tilfælde er der af lige så naturlige grunde stærkt signifikante forskelle mellem aldersgrupperne. Ligeledes er det oplagt, at det især er de yngre, der ikke har tid på grund af erhvervsarbejde, hvor *hele 18% af alle rådsmedlemmer under 51 år har svaret ja til dette.*

Det er også bemærkelsesværdigt, at de administrative byrder ligger meget højt som begrundelse for ikke at genopstille, men også vurderingen af, at det kirkelige indhold ikke bliver prioriteret højt nok, spiller en betydelig rolle. Samarbejdsproblemer og kirkepolitiske uenigheder fylder derimod ikke meget. Det er dog værd at bemærke, at det især er de yngre rådsmedlemmer, der finder, at mødekulturen og samarbejdsforholdene er så dårlige, at de ikke ønsker at genopstille.

Som det fremgår af de to næste tabeller, er det også sådan, at rådsmedlemmernes anciennitet og grad af religiøsitet har signifikant betydning for nogle af grundene til at ikke genopstille ved det kommende valg. Tabel 42 viser anciennitetens betydning for tre begrundelser:

Tabel 42: Begrundelser for ikke at genopstille til menighedsrådet fordelt efter anciennitet

Grunde til ikke at genopstille	Anciennitet			
	1 - 4 år	5 - 8 år	9 - 16 år	17 - 48 år
Interesse for det kirkelige område, men dette bliver ikke prioriteret højt nok (*)	9%	8%	4%	2%
Trækker mig pga. dårlig mødekultur/mødeledelse (*)	7%	4%	2%	2%
Trækker mig pga. samarbejdsproblemer (*)	5%	4%	1%	1%

Note: Noten til Tabel 39 gælder også her.

Det er bemærkelsesværdigt, at det især er de rådsmedlemmer, der kun har deltaget i 1-2 perioder, som har valgt de anførte begrundelser for ikke at genopstille. Samlet set giver tabellen det indtryk, at en del af de rådsmedlemmer, der kun har deltaget i arbejdet i få år, vælger at træde ud, fordi de er blevet skuffede over, at det kirkelige område er blevet prioriteret for lavt, og fordi de finder samarbejdsformerne for dårlige. Når dette ikke i så høj grad er tilfældet for rådsmedlemmerne med længere anciennitet, kan det skyldes, at personer, der blev valgt ind samtidig med dem og som havde disse holdninger, efterhånden er blevet siet fra ved allerede at have forladt rådsarbejdet for flere år siden.

Religiøsiteten har betydning for følgende to begrundelser:

Tabel 43: Begrundelser for ikke at genopstille til menighedsrådet fordelt efter grad af religiøsitet

Grunde til ikke at genopstille:	Religiøsitet		
	Højreligiøse	Religiøse	Ikke religiøse
Menighedsrådet bliver pålagt for meget administrativt arbejde (+)	15%	9%	11%
Interesse for det kirkelige område, men dette bliver ikke prioriteret højt nok (*)	10%	4%	4%

Note: Noten til Tabel 39 gælder også her.

Vi ser, at de højreligiøse er mest tilbøjelige til at forlade menighedsrådsarbejdet med de begrundelser, at man bliver pålagt for meget administrativt arbejde, og at det kirkelige indhold ikke bliver prioriteret højt nok. Denne tendens er ikke overraskende, men dog alligevel værd at hæfte sig ved.

Som det fremgår af den næste tabel, er der også en række sammenhænge mellem de mange begrundelser for ikke at genopstille:

Table 44: Pearsons Korrelation mellem ti begrundelser for ikke at genopstille

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
A: Ikke tid pga. erhvervsarbejde									
B: Ikke tid pga. familiemæssige forhold	0,41**								
C: Var kontaktperson, meget krævende, så jeg orker ikke endnu en periode	0,05 -	0,09 *							
D: Menighedsrådet bliver pålagt for meget administrativt arbejde	0,19 **	0,11 *	0,15 **						
E: Interesse for det kirkelige område, men dette bliver ikke prioriteret højt nok	0,08 +	0,08 +	0,13 **	0,26 **					
F: Siddet i menighedsrådet i mange år, der må nye kræfter til	-0,05 -	-0,06 -	-0,03 -	0,06 -	-0,09 *				
G: Trækker mig pga. alder	-0,24 **	-0,13 **	-0,03 -	-0,05 -	-0,06 -	0,21 **			
H: Trækker mig pga. dårlig mødekultur/mødeledelse	0,03 -	0,01 -	0,06 -	0,10 *	0,27 **	-0,03 -	-0,11 *		
I: Trækker mig pga. samarbejdsproblemer	0,02 -	0,04 -	0,08 -	0,09 +	0,22 **	-0,10 *	-0,14 **	0,60 **	
J: Trækker mig pga. kirkepolitiske uenigheder	0,08 +	0,01 -	-0,03 -	0,14 **	0,17 **	0,06 -	-0,08 +	0,09 +	0,19 **

Note: Personer, der har anført, at de *ønsker* at genopstille, er *ikke* med i analysen.

For at lette overblikket over tabellens 45 koefficienter har jeg markeret de koefficienter med fed, som har en værdi på over 0,25. Hvis vi holder til disse fire, ser vi en stærk korrelation

- mellem ikke at have tid på grund af erhvervsarbejde og på grund af familiemæssige forhold
- mellem at menighedsrådet bliver pålagt for meget administrativt arbejde, og at det kirkelige område ikke bliver prioriteret højt nok
- mellem at det kirkelige område ikke bliver prioriteret højt nok, og at mødekulturen eller mødeledelsen er dårlig og
- mellem dårlig mødekultur eller ledelse og samarbejdsproblemer.

Da der er ti mulige begrundelser, har hver af den ni korrelationskoefficienter, som kan være signifikant forskellige fra 0,0 (jf. symbolerne +, * og -). Det er da interessant, at begrundelse E (Personen har interesse for det kirkelige område, men finder ikke at dette bliver prioriteret

højt nok) er den, der har flest signifikante koefficienter, nemlig otte af de ni, og kun én af disse otte er negativ. Denne ene er en svag tendens til, at de, som ønsker det kirkelige højere prioriteret, ikke hører til dem, der har siddet i rådet i så mange år, at der må nye kræfter til (F). Og den, der ikke er signifikant, er korrelationen mellem E og G (at man trækker sig på grund af alder). De to naturlige årsager til at træde ud af rådet – anciennitet og alder – er altså netop de to eneste af begrundelserne, der *ikke* korrelerer positivt med E. *Der er derfor nærliggende at opfatte begrundelse E som særligt afgørende for mange persons valg om at træde ud af rådet i utide* (forstået som anciennitet og alder).

Koefficienterne siger ikke i sig selv noget om årsags-virknings-forholdene, hvorfor de kræver en fortolkning. Holder vi os da til de stærke korrelationer (dvs. de høje værdier), så forekommer det rimeligt at sige, at *hvis man er træt af administrativt arbejde (D), og hvis man trækker sig på grund af kirkepolitiske uenigheder (J) og dårlig mødekultur (H), så er det i betydelig grad fordi man samtidig er engageret i det kirkelige og mangler tid til det (E).*

Jeg bevæger mig herefter væk fra de direkte anførte grunde til enten at ønske eller ikke ønske at genopstille, da vi nu skal se på det næste punkt, der fylder resten af dette kapitel. Det er at undersøge, hvilke *bagvedliggende* forskelle der er mellem dem, der er klar til at genopstille, og dem der siger nej dertil samt tvivlerne. Opgaven er med andre ord at undersøge, om de tre nævnte grupper adskiller sig fra hinanden med hensyn til en række baggrundsoplysninger, som kan have betydning for deres holdning til at genopstille. I givet fald vil dette supplere det indtryk, vi fik fra de direkte begrundelser i Tabel 41. Eksempelvis så vi, at den vigtigste begrundelse her var den naturlige, at man "har siddet i menighedsrådet i mange år, så der må nye kræfter til". Heraf ville det være nærliggende at drage den slutning, at ønsket om at genopstille ville falde i takt med det antal år, man havde siddet i menighedsrådet, men det er strengt taget ikke sikkert, for det er jo også muligt, at en del af dem med lang anciennitet i rådet, slet ikke har den nævnte holdning og derfor gerne vil fortsætte. Spørgsmålet er med andre ord, om der i sig selv er en sammenhæng mellem ancienniteten i rådet og ønsket om at genopstille? Den type spørgsmål skal vi se nærmere på i de følgende afsnit i dette kapitel.

10.2. Betydningen af ikke-kirkelige forhold for ønsket om at genopstille

Vi skal nu se nærmere på muligheden for, at bestemte ikke-kirkelige forhold kan tænkes at have en betydning for lysten til at genopstille. For at afklare dette foretager jeg en logistisk regressionsanalyse, der tester, om følgende forhold har betydning for, om personen er villig til at genopstille eller ej:

- Køn
- Alder
- Antal år i menighedsrådet
- Uddannelse
- Størrelsen på den by, hvor man voksede op som barn
- Forhold til arbejdsmarkedet i dag
- Urbaniseringsgrad, dvs. størrelsen på den største by i det sogn, hvor man i dag sidder i menighedsrådet. Denne måles på en skala med seks trin fra landområder til hovedstadsområdet
- Det stift, hvori sognet ligger.

Da nogle af disse mulige forklarende variabler kan være indbyrdes forbundet – det gælder især alderen og ens anciennitet i menighedsrådet – er det værd at nævne, at pointen ved den logistiske regressionsanalyse er, at den tager højde for sådanne samvariationer forstået på den måde, at den finder hver enkelt variabels betydning "alt andet lige". Eksempelvis finder den anciennitetens betydning under kontrol for personens alder. Populært sagt undersøger den altså anciennitetens betydning inden for hver aldersgruppe og udformer på den baggrund enten et samlet mål for anciennitetens betydning eller også kan den nå til det resultat, at ancienniteten har en forskellig betydning inden for de forskellige aldersgrupper.

Et af de interessante resultater er, at antallet af år, som personen har siddet i menighedsrådet, ikke betyder noget for, om denne ønsker at genopstille eller ej.

Tabel 45: Interessen for at genopstille til menighedsrådsvalget for rådsmedlemmer med forskellig anciennitet

Opstilling til det kommende menighedsrådsvalg (-)	Anciennitet i menighedsrådet			
	1 - 4 år	5 - 8 år	9 - 16 år	17 - 48 år
Jeg er villig til at genopstille	38%	33%	35%	38%
Jeg er ikke villig til at genopstille	31%	39%	38%	39%
Jeg er i tvivl	31%	28%	27%	24%
Total	100%	100%	100%	100%

Denne mangel på sammenhæng mellem anciennitet og lysten til at genopstille kan udtrykkes *positivt* på den måde, at de personer, der har deltaget i menighedsrådsarbejdet i mange år, stadig er lige så motiverede for at fortsætte, som dem, der blev valgt ind for første gang ved det seneste valg i 2004. Man kan dog også vælge en *negativ* udtryksmåde, nemlig at en ligeså stor andel af de nyvalgte i 2004 allerede nu har fået nok, som det er tilfældet for dem, der har siddet i mange år.

De eneste af de otte undersøgte forhold, der har betydning for lysten til at genopstille, er personens alder og størrelsen på den by, hvor man voksede op som barn.¹¹¹⁾

Alderens betydning er som ventet, at de ældste menighedsrådsmedlemmer (over 70 år) i højere grad vælger *ikke* at genopstille end de yngre, mens de 61-70 årige faktisk er dem, der er mest villige til at genopstille.

Betydningen af størrelsen på den by, hvor man voksede op som barn, er imidlertid højest forbløffende: Hvis man er vokset op i København og omegn, så er sandsynligheden for, at man genopstiller 3,3 gange så stor, som hvis man er vokset op et andet sted i landet. Det ligger ikke lige til højrebænet at fortolke dette, for vi må nok sige, at hvis resultatet havde været det modsatte, så ville de fleste sige: Ja, selvfølgelig – er man vokset op på landet eller i mindre byer, har man fra barns ben lært at holde af kirken og lært, at alle har pligt til at tage sin tørn i de få fælles institutioner, som er med til at give det lokale samfund identitet, herunder menighedsrådet; – men nu siger resultatet det modsatte.

111) Nøgletallene til denne analyse findes som model I i Tabel 60 i Bilag C på side 160.

Man kan heller ikke tolke det sådan, at stedet, hvor man voksede op, nok bare indirekte afspejler, hvor folk er kirkeligt engagerede i dag. Ville det være tilfældet, kunne man for Københavns vedkommende tolke resultatet som en følge af særlige undtagelsesforhold ved dette valg: Man har været igennem en omfattende diskussion om kirkelukninger, som kan have mobiliseret nogle flere til at fortsætte, og det er ikke længere muligt for kirkefunktionærer at stille op til menighedsrådet i det sogn, hvor man arbejder. En praksis, der ofte nævnes som særligt udbredt i København, og som derfor netop ved dette valg kunne lægge et ekstra pres på de øvrige valgte til at genopstille. Nej, heller ikke denne tolkning er mulig, da det viser sig, at menighedsrådsmedlemmernes *nuværende* stiftstilknytning ingen betydning har for ønsket om at genopstille.

Og alligevel gælder det, at det især er dem, der er vokset op i København og omegn, der er villige til at genopstille: Af dem, der har taget stilling, ønsker 73% af dem, der er vokset op i København og omegn, at genopstille. Til sammenligning gælder det kun for 51%, når vi ser på hele landet. Hvordan kan det være?

En mulig forklaring kan være, at en del mennesker fra Danmarks eneste virkelige storby vælger at flytte til mere landlige omgivelser for at blive en del af et lokalt og overskueligt samfund. Da dette er et af deres bevidste formål med flytningen, er de særligt motiveret for at understøtte det nære samfunds institutioner, herunder menighedsrådet, og er derfor særligt villige til at genopstille.

En anden supplerende forklaring kan være, at storbymenneskene i særlig grad er blevet socialiseret til at leve i en kompleks virkelighed, hvor man bevæger sig ud og ind af forskellige fællesskaber og omgås meget forskellige mennesker. Og måske er sådanne sociale kvalifikationer blevet vigtigere for menighedsrådsmedlemmer i dag, hvor man samarbejder på tværs af sognegrænser og ofte skal forholde sig til mange forskellige forventninger fra befolkningen til kirken. Det kan kort sagt være, at den interne kirkelige kultur i de seneste år er blevet mere pluralistisk eller storbyagtig, og at dette måske i højere grad tiltaler mennesker, der fik storbyen ind under huden som barn.

En tredje supplerende forklaring kunne være, at de folk, der er vokset op i København, og som er så kirkeligt interesserede, at de er gået ind i menighedsrådet, udgør en mere snæver subkultur, end tilfældet er i det øvrige land. At beslutningen om at gå ind i menighedsrådet altså er et større skridt i storbyen, hvorfor dette skridt særligt tages af familier med en særlig kirkelig tradition. Er man barn af et sådant miljø, vil man derfor selv være særligt motiveret for kirkeligt arbejde, også selvom man flytter til andre områder af landet. Den forklaring er i god overensstemmelse med oplysningerne i Tabel 19 på side 63, der viste, at det især var menighedsrådsmedlemmer opvokset i København, som anførte, at familiens interesse for menighedsrådsarbejde i høj grad har bidraget til deres egen interesse for det.

10.3. Kirkegangens betydning for genopstilling til menighedsrådsvalget

I Tabel 13 på side 41 så vi, at menighedsrådsmedlemmerne er ganske flittige kirkegængere i og med, at 88% af dem går i kirke mindst én gang om måneden mod 34% af de folkekirke-medlemmer, der stemte til valget i 2008, og mod 10% af befolkningen som helhed.

Tabellen viste dog også en vis spredning, da 29% af rådsmedlemmerne normalt går i kirke *hver uge*, mens 12% kommer nogle få gange om året. Det er derfor værd at undersøge, om personernes forhold til kirkegang har nogen betydning for, om de er villige til at genopstille til menighedsrådet ved valget i 2008?

Inden vi ser nærmere på det spørgsmål, er det nødvendigt at nævne, at "personernes forhold til kirkegang" i det følgende bliver målt på to dimensioner – nemlig både adfærd og den personlige betydning af denne adfærd –; idet vi anvender disse to spørgsmål:

- a. Hvor ofte går du i kirke?
- b. Hvor vigtigt er det for dig at deltage i gudstjeneste?

Svarene på disse to spørgsmål er samlet til et nyt begreb, som hedder menighedsrådsmedlemmernes "offentlige religiøse praksis", jf. Tabel 16 på side 45, hvor jeg præsenterede Stefan Hubers metode til at måle, hvor intenst folk er religiøse.

Som det også fremgik i forlængelse af Tabel 16, bliver svarene på spørgsmål a) og b) målt på en skala fra 1 til 5, og herefter bliver personerne – som nævnt på side 47 – inddelt i følgende tre grupper:

- **Høj score** på "offentlige religiøse praksis"
- **Middel score** på "offentlige religiøse praksis"
- **Lav score** på "offentlige religiøse praksis"

Vi skal nu anvende inddelingen af menighedsrådsmedlemmerne i disse tre grupper til at undersøge, hvorvidt deres forhold til kirkegang har nogen betydning for deres villighed til at genopstille.

Når dette undersøges, skal man være opmærksom på, at menighedsrådsmedlemmernes alder – som nævnt på side 109 – i sig selv har betydning for lysten til at genopstille. Derfor er det nødvendigt at undersøge kirkegangens eventuelle betydning ved at tage højde for alderens betydning. Det kan man gøre ved at gennemføre undersøgelsen selvstændigt for de forskellige aldersgrupper:

Tabel 46: Sammenhængen mellem menighedsrådsmedlemmernes kirkegang og deres villighed til at genopstille til menighedsrådsvalget

Alder			Opstilling til det kommende menighedsrådsvalg			Total
			Jeg er villig til at genopstille	Jeg er <i>ikke</i> villig til at genopstille	Jeg er i tvivl	
22 - 50 år	Den offentlige religiøse praksis (Hvor ofte går du i kirke? Og hvor vigtigt er det for dig?) p = 0,04	Høj	36%	31%	33%	100%
		Middel	22%	58%	20%	100%
		Lav	17%	50%	33%	100%
		Total	28%	45%	27%	100%

Ønsker om at genopstille

Alder		Opstilling til det kommende menighedsrådsvalg				
		Jeg er villig til at genopstille	Jeg er <i>ikke</i> villig til at genopstille	Jeg er i tvivl	Total	
51 - 60 år	Den offentlige religiøse praksis p = 0,45	Høj	40%	26%	35%	100%
		Middel	35%	35%	30%	100%
		Lav				
		Total	<u>38%</u>	28%	33%	100%
61 - 70 år	Den offentlige religiøse praksis p = 0,04	Høj	45%	27%	29%	100%
		Middel	37%	43%	20%	100%
		Lav			100%	100%
		Total	<u>43%</u>	30%	27%	100%
71 - 83 år	Den offentlige religiøse praksis p = 0,40	Høj	15%	63%	22%	100%
		Middel	20%	40%	40%	100%
		Lav				
		Total	<u>16%</u>	60%	24%	100%
Total			36%	35%	29%	100%

Note 1: Sammenhængen mellem kirkegang og villighed til at genopstille er undersøgt med en χ^2 -test. Og da nogle af cellerne kun indeholder meget få personer, har jeg anvendt en særlig præcis testmetode, der kaldes estimeret eksakt test. Denne er nærmere beskrevet i Cyrus Mehta og Nitin Patel, 1996.

Note 2: Det er umiddelbart påfaldende, at de tre ældste aldersgrupper stort set ikke har nogen personer, der bliver placeret i kategorien "lav offentlig religiøs praksis". De absolutte tal ses ikke af tabellen, men de tomme celler for de tre ældste aldersgrupper udtrykker, at disse ikke indeholder nogen personer. Eneste undtagelse er her cellen med 100% blandt de 61-70 årige. Den indeholder en enkelt person med lav religiøsitet, der er i tvivl med hensyn til genopstilling. Der er dog også ganske få personer i rækken for "lav" blandt den yngste gruppe. Derfor er der ikke basis for at lægge for megen vægt på, at der her er 17%, der er klar til at genopstille.

Da tabellen indeholder mange oplysninger, bør den læses med omhu, f.eks. på denne måde:

- I kolonnen yderst til venstre ser vi, at menighedsrådsmedlemmerne er inddelt i fire aldersgrupper, der undersøges hver for sig.
- Herefter betragter vi p-værdierne for hver aldersgruppe og konstaterer, at p-værdien for de 51-60 årige og for de 71-83 årige er større end 0,10. Det betyder, at variationerne for disse to aldersgrupper bør tilskrives tilfældigheder. Der er altså for disse to grupper ingen statistisk påviselig sammenhæng mellem kirkegang og spørgsmålet om, hvorvidt man ønsker at genopstille. Derfor er det gruppe-totalerne for disse to aldersgrupper, der er værd at hæfte sig ved.
- For aldersgrupperne 22-50 år og 61-70 år er p-værdierne klart under 0,10. Det betyder, at kirkegangen har signifikant betydning for, om man er villig til at genopstille eller ej.

For begge grupper er tendensen ganske klar: *De personer, der ofte går i kirke og anser kirkegangen for vigtig (og derfor ligger højt på "offentlig religiøs praksis"), er mere villige til at genopstille end dem, der ligger på middel eller lav.* Dette er særligt markant for den yngste aldersgruppe.

Vi finder faktisk samme tendens i aldersgruppen 51-60 år, men som nævnt ovenfor kan tendensen for denne aldersgruppe være tilfældig.

Hvis vi alene betragter gruppe-totalerne (og her specielt de tal, der er understreget), kan vi se, at den yngste gruppe er mindre tilbøjelig til at genopstille end de 51-70 årige: Kun 28% af personerne under 51 år har valgt at genopstille mod samlet set 41% af personerne i de to aldersgrupper fra 51 år til 70 år (den ældste gruppe ligger af naturlige årsager lavt på ønsket om at genopstille). Det lover ikke godt for at få flere yngre folk ind i menighedsrådene.

Vi kan derfor konkludere, at de yngre menighedsrådsmedlemmer ikke er så tilbøjelige til at genopstille, men også, at hvis de lægger vægt på kirkegang, så stiger deres villighed til genopstilling op til det gennemsnitlige niveau for alle menighedsrådsmedlemmer, der er på 36%, jf. den nederste række i Tabel 46 (dertil kommer naturligvis, at en del af tvivlerne også i sidste ende genopstiller).

Eller sagt på en anden måde: Menighedsrådsarbejdet er generelt mindre tillokkende for yngre mennesker, men hvis kirkegangen har en særlig betydning i deres liv, bliver de markant mere villige til at genopstille.

10.4. Betydningen af kirkepolitiske holdninger

Vi skal nu se nærmere på, om nogle af de kirkepolitiske holdninger, som blev omtalt i kapitel 9 har betydning for, om menighedsrådsmedlemmerne har lyst til at genopstille eller ej. Det viser sig, at kun en enkelt af de målte holdninger har signifikant betydning:

Tabel 47: Folkekirkens største udfordring og villigheden til at genopstille

Er du villig til at stille op til menighedsrådsvalget? (*)	Hvad oplever du som den største udfordring for folkekirken?		
	Islam	Medlemmernes blandingsreligiøsitet	Sekularisering
Jeg er villig til at genopstille	42%	31%	36%
Jeg er ikke villig til at genopstille	24%	45%	36%
Jeg er i tvivl	34%	24%	28%
Total	100%	100%	100%

Vi ser følgende klare rangordning mellem de tre grupper:

1. De, der er *mest villige* til at genopstille (og har den *laveste* andel, der allerede nu ved, at de *ikke* vil genopstille), er de rådsmedlemmer, der ser islam som folkekirkens største udfordring.
2. Herefter følger gruppen, der opfatter sekulariseringen som den største udfordring.

Ønsker om at genopstille

3. Den gruppe, der har *mindst* lyst til at genopstille, er dem, der opfatter medlemmernes blandingsreligiøsitet som den største udfordring.

Denne rangorden gør det fristende at præsentere den tese, at den politiske værdikamp har en vis afsmittende virkning på menighedsrådsarbejdet forstået på den måde, at opfattelsen af islam som en trussel er med til at mobilisere rådsmedlemmerne til at ville fortsætte deres arbejde i rådet, hvorimod udfordringen fra danskernes egen blandingsreligiøsitet har en noget lavere mobiliseringskraft.

11. Typer af menighedsrådsmedlemmer

Formålet med dette kapitel er at skabe et overblik over de mange svar ved at danne forskellige typer af menighedsrådsmedlemmer, og jeg opererer i den forbindelse med to forskellige slags typer:

Først vil jeg ved hjælp af rent *matematiske* kriterier danne nogle statistiske *gennemsnitstyper*. Det sker ved at gennemføre en klyngeanalyse af en række udvalgte variabler. Dernæst vil jeg forsøge at formulere disse typer på en måde, så de udtrykker hver sin sammenhængende og konsistente måde at være rådsmedlem på. Hvis det kan lade sig gøre, er der hermed dannet nogle *idealtyper* i Max Webers forstand.

11.1. Gennemsnitstyper

Opgaven er først at udvælge de variabler (altså de spørgsmål eller indeks, der er dannet ved at kombinere svar på flere spørgsmål), der skal ligge til grund for den klyngeanalyse, der skal samle menighedsrådsmedlemmerne i forskellige grupper.

Der er tre kriterier, som en variabel (et spørgsmål eller indeks) skal opfylde for at være med:

- a. Den skal efter sit *indhold* handle om noget væsentligt for menighedsrådsarbejdet.
- b. Den skal være målt (opgjort) på en sådan måde, at den overhovedet rent teknisk-matematisk kan indgå i analysen. Og her gælder det samme som blev omtalt i note 305 på side 67 vedrørende faktoranalyserne, nemlig at den skal være målt på en interval- eller ordinalskala (førstnævnte kan f.eks. være højden målt i cm, mens sidstnævnte er en rangordning af en række tal). Endvidere gælder, at hvis en variabel kun har to svarmuligheder, kan den matematisk set fungere som en intervalskala, selvom den indholdsmæssigt handler om "æbler og pærer". Som eksempel kan nævnes spørgsmålet om, hvad der er folkekirkens vigtigste rolle i forhold til ikke-kristne indvandrere. Hvis svarerne er enten 1 = 'forkyndelse' eller 2 = 'fredelig sameksistens eller integration', så er der kun én forskel, altså kun én "afstand", nemlig mellem 1 og 2. En sådan variabel vil også kunne indgå, fordi de oprindelige tre svarmuligheder er reduceret til to ved at 'fredelig sameksistens' og 'integration' er slået sammen til én, jf. betydningen af kode 2 ovenfor. Begrundelsen for dette er naturligvis, at disse to svarmuligheder indholdsmæssigt ligger tæt på hinanden.
- c. Det skal være sådan, at rigtig mange af de indkomne spørgeskemaer rent faktisk har en gyldig besvarelse af det pågældende spørgsmål eller indeks.

Den følgende tabel viser, hvilke spørgsmål eller indeks, der ud fra kriterierne a) og b) – men endnu ikke c) – bør indgå i klyngeanalysen.

Tabel 48: Indeks og enkelt-variabler af relevans for dannelse af gennemsnitstyper

Titel	Antal items	Vurdering	Beskrevet i afsnit
Grad af religiøsitet	10	Indeksværdien på Hubers skala: Vigtig og velegnet	4.2
A) Administration af bygninger og kirkegårde	7	Vigtig og velegnet	6,1
B) Valg af kirkelige organer og embeder	4	Vigtig og velegnet	6,1
C) Kirkens medarbejdere	3	Vigtig, men kun måske velegnet, da spredningen på indekset er lille	6,1
D) Kirkens indhold	8	Vigtig og velegnet	6,1
E) Personlig interesse og tro	7	Vigtig og velegnet	6.2
F) Tradition, pligt og status	4	Vigtig og velegnet	6.2
G) Menighedsliv og kirkens indhold	7	Vigtig og velegnet	6.2
H) Overordnede kirkelige forhold	5	Vigtig og velegnet	6.2
Relativ utilfredshed med aktivitetsniveauet	25	Vigtig og brugbar, da den dog er målt på ordinalskala	8.1
Lokal orientering eller samarbejde på tværs af sogne?	2	Vigtig og brugbar, da den dog er målt på ordinalskala	8.2
Folkekirkens rolle i forhold til ikke-kristne indvandrere	1	Vigtig, men da den er målt på nominalskala, skal den omdannes til to svarmuligheder. Da integration og sameksistens ligger tæt på hinanden, slås disse sammen.	9.1 (Tabel 34)
Sum	83		

Note 1: Da variablerne er målt på forskellige skalaer, men skal indgå med samme vægt i analysen, skal de alle omkodes til såkaldte z-værdier (så alle variabler følger en standardnormalfordeling), inden klyngeanalysen gennemføres.

Note 2: I flere af de foregående analyser er målingen af rådsmedlemmernes religiøsitet på Stefan Hubers skala omkodet til tre grupper, nemlig hhv. ikke-religiøs, religiøs og højreligiøs. De tre grupper udgør en groft inddelt rangorden, men da intervalskalaer er de mest optimale i forbindelse med klyngeanalyser, og da grundskalaen vedrørende religiøsiteten indeholder mere information end de tre grupper, er det personernes score på denne grundskala, der bør indgå i analysen.

Denne skala har som minimum værdien 1 og som maksimum værdien 5. Da indeksene A) til H) bevæger sig fra minimum 0 til maksimum 4, vil det være praktisk at justere skalaen for religiøsitet "et trin ned", så den også bevæger sig fra 0 til 4, ved simpelthen at trække 1 fra hver persons score på denne skala. Dette ændrer naturligvis intet ved fordelingen af personernes grad af religiøsitet. Man skal så blot huske, at det tidligere nævnte interval for f.eks. de højreligiøse på 3,67 – 5,00 (jf. side 47) bliver ændret til 2,67 – 4,0.

Inden analysen kan foretages, er det herefter nødvendigt at tage stilling til kriterium c), som jo udtrykker, at kun personer, der har svaret på alle 12 variabler eller indeks (som er baseret på hele 83 af spørgeskemaets spørgsmål, jf. nederste række i Tabel 48) kan indgå i analysen. Sagen er nemlig den, at klyngeanalysen kun kan håndtere og inddrage svarpersoner, der har svaret på dem alle.

Vi må derfor først undersøge, hvor mange af vore svarpersoner, der opfylder dette meget strenge krav. Det gør 395 personer svarende til 51,7% af alle indkomne spørgeskemaer. Det er problematisk af to grunde: For det første er det ikke så godt, at vi umiddelbart må se bort fra næsten halvdelen af vort datamateriale i den videre analyse. For det andet kan det virke urimeligt, at selv hvis en person har besvaret 82 af de 83 tilgrundliggende spørgsmål, vil denne ikke komme med.

Heldigvis er det principielt muligt at løsne det meget strenge krav lidt. Derfor undersøger jeg, hvor mange ekstra af vore svarpersoner man vil kunne få med, hvis man tillader, at 1-2 af de 12 variabler fra Tabel 48 er ubesvarede. Ved at tillade én ubesvaret, får vi 233 personer (30,5%) mere med, og ved at tillade to ubesvarede, får vi yderligere 62 (8,1%) personer med. Da to ubesvarede ikke er problematisk, men giver en betydelig gevinst i form af et langt større datamateriale til klyngeanalysen, vil jeg tillade dette. Det betyder, at 690 personer svarende til 90% af alle indkomne svar kan være med i analysen.

Hermed er problemet dog ikke løst, for analysen kræver jo, at disse i alt 295 personer med meget få ubesvarede spørgsmål slet ikke har nogen ubesvarede. Opgaven er derfor at tage stilling til, hvordan vi bør håndtere det ene ubesvarede spørgsmål for de 233 personer og de to ubesvarede for de 62 personer.

Den simpleste og dårligste løsning vil være at tilskrive dem den værdi, der er gennemsnittet af værdien for alle dem, der har besvaret det pågældende spørgsmål. Dette tager dog ikke højde for, at den pågældende person har en særlig svarprofil, og at det netop er pointen at fastholde denne.

Jeg vælger derfor en anden løsning, som er at beregne, hvad der er det mest sandsynlige svar på den enkelte ubesvarede variabel, når man tager højde for, hvad personen har svaret på de 10-11 andre variabler.¹¹²⁾ Efter således at have fyldt de få ubesvarede variabler ud med det mest sandsynlige svar, kan klyngeanalysen gennemføres.¹¹³⁾

Formålet med analysen er at inddele de valgte rådsmedlemmer i klynger (grupper) på en sådan måde, at personerne *inden for hver gruppe* scorer så *ens* på de 12 variabler fra Tabel 48 som muligt, samtidig med at forskellen *mellem grupperne* bliver så *stor* som muligt. Inddelingen foregår efter rent matematiske kriterier, og resulterer i 44 grupper¹¹⁴⁾, hvoraf fem inde-

112) Denne såkaldte imputering finder sted med multivariat regression som beskrevet i M. Hill 1997, s. 41ff. og i Lösel und Wüstendörfer 1974.

113) Der er tale om en såkaldt hierarkisk klyngeanalyse, hvis principper er beskrevet i Deichsel und Trampisch, 1985. Styrken ved den metode er, at den i forbindelse med gruppedannelsen relaterer alle svarpersoner til alle andre svarpersoner.

114) Klyngeanalysen er en proces, hvorigennem de 690 rådsmedlemmer trin for trin bliver samlet i grupper. Processen forløber således, at personer, der scorer "mest ens" på de 12 variabler, først knyttes sammen; derefter kobles de personer, der har svaret næstmest ens til gruppen osv. Processen starter altså med 690 klynger bestående af hver sit valgte rådsmedlem, og hvis den ikke stoppes på et relevant tidspunkt, vil den ende med, at alle rådsmedlemmerne er samlet i én klynge, hvilket man selvsagt ikke får noget ud af. Opgaven er derfor først at vælge et mål for at score "meget ens" på de 12 variabler og derefter at standse processen et passende sted. Som afstandsmål er valgt kvadreret euklidisk afstand, og processen er standset efter 646 sammenlægninger, hvilket resulterer i 44 klynger, hvoraf 39 er meget små.

holder fra 42 til 280 personer, mens de resterende 39 indeholder under 30 personer, og mange af dem kun 1-2 personer.

For at få et overskueligt og meningsfyldt billede er det nødvendigt med få typer, der har en vis størrelse. Derfor vælger jeg kun at arbejde videre med de fem, som indeholder mere end 5% af svarpersonerne. Disse fem klynger indeholder 72% af alle de 690 personerne, der indgik i analysen, og deres svar på de 12 variabler fremgår af denne tabel:

Tabel 49: Gennemsnitstyper af menighedsrådsmedlemmer

	Forskel på højeste og laveste værdi	Typer af menighedsrådsmedlemmer				
		Type 1	Type 2	Type 3	Type 4	Type 5
A) Administration af bygninger og kirkegårde	1,0	3,0	2,9	2,5	2,5	2,0
B) Valg af kirkelige organer og embeder	1,5	2,6	2,6	2,2	1,9	<u>1,1</u>
C) Kirkens medarbejdere	0,8	3,8	3,7	3,6	3,6	<u>3,0</u>
D) Kirkens indhold	0,9	2,8	2,7	2,7	2,5	1,9
E) Personlig interesse og tro	1,3	3,3	2,9	2,7	2,2	2,0
F) Tradition, pligt og status	1,5	2,5	2,1	<u>1,0</u>	<u>1,0</u>	<u>1,2</u>
G) Menighed og kirkens indhold	1,4	3,5	3,2	3,3	2,9	2,1
H) Overordnede kirkelige forhold	1,0	2,8	2,8	2,8	2,1	1,9
Grad af religiøsitet [kodet som A) – H) (= 0 til 4)]	1,4	3,1	2,7	2,9	<u>2,2</u>	<u>1,7</u>
Typernes højeste værdi		3,8	3,7	3,6	3,6	3,0
Typernes laveste værdi		2,5	2,1	1,0	1,0	1,1
Gennemsnit	1,2	3,0	2,8	2,6	2,3	1,9
Hvor tilfreds er du med aktivitetsniveauet?						
Tilfreds		71%	69%	2%	81%	89%
Ønsker lidt flere aktiviteter		29%	29%	62%	19%	11%
Ønsker mange flere aktiviteter		0%	2%	36%	0%	0%
Lokal orientering eller samarbejde på tværs af sogne?						
Vi bør holde os til vort eget sogn		18%	7%	<u>0%</u>	70%	<u>0%</u>
Mellemstandpunkt		30%	19%	29%	26%	30%
Det er mere interessant at samarbejde på tværs af sognegrænser		52%	74%	71%	5%	70%
Kirkens primære rolle i forhold til ikke-kristne indvandrere						
Forkyndelse		100%	0%	0%	0%	0%
Sameksistens eller integration		0%	100%	100%	100%	100%
Typernes udbredelse blandt alle rådsmedlemmer		11%	41%	6%	6%	8%

- Note 1: Klyngeanalysen resulterer i 44 klynger, hvoraf de fem største er vist i tabellen. Disse fem udgør tilsammen 72% af alle valgte menighedsrådsmedlemmer, mens de resterende 39 små klynger, som ikke er vist, tilsammen udgør 28% af rådsmedlemmerne.
- Note 2: Forskellen mellem de fem typer (klynger) er stærkt signifikant på alle 12 variabler, da det i alle tilfælde gælder, at $p < 0,001$, og da en samlet variansanalyse ligeledes resulterer i $p < 0,001$. Om denne samlede analyse som forudsætning for at foretage de enkelte analyser se Bray and Maxwell 1985, s. 10ff. og Borz 1999, s. 426 og 568.
- Note 3: Påfaldende høje værdier er markeret med **fed**, mens påfaldende lave værdier er understreget.

Fordelen ved Tabel 49 er, at den giver et detaljeret billede af de fem typer, men det er netop samtidig også ulempen, da den indeholder så mange oplysninger, at det kan være svært at overskue det samlede billede. Følgende kan dog være en indgang til at danne sig et billede:

- Af tabellens nederste række ser vi, at *de fem typer har en meget forskellig størrelse*, idet Type 2 indeholder hele 41% af alle menighedsrådsmedlemmerne, mens de fire andre kun udgør 31% *tilsammen*. Alt i alt udgør de fem typer således 72% af rådsmedlemmerne, fordi vi ser bort fra de 39 meget små klynger (hvoraf nogle kun består af en person), der udgør 28%.
- Tabellens øverste del indeholder ni variabler, der er målt på en indeksskala, som er sammensat af flere forskellige enkeltspørgsmål. Da alle ni variabler er opgjort på samme talsskala fra 0 til 4, er tallene i denne del af tabellen umiddelbart sammenlignelige.
- Det giver derfor mening at beregne hver types gennemsnitsværdi for de 12 variabler, og af rækken med 'Gennemsnit' ser vi, at typerne er sorteret således, at Type 1 har det højeste gennemsnit (og dermed generelt har scoret højest på de ni variabler set under ét), mens Type 5 har scoret lavest.
- Vi ser også, at 'Grad af religiøsitet' stort set følger denne rangorden, således at typerne 1-3 er højreligiøse, mens type 4-5 er religiøse (jf. beskrivelsen af intervallerne for disse grupper på side 47, og at disse er korrigeret med -1, jf. note 2 til Tabel 48).
- Jeg har i denne øverste del af tabellen indsat en kolonne, der viser forskellen på højeste og laveste værdi. Dermed får man et hurtigt indtryk af, hvilke af de ni variabler der er kendetegnet ved en særlig stor hhv. lille spredning mellem typerne. Vi ser, at det især er for indeksene B), E), F) og G) samt graden af religiøsitet, at vi finder den største forskel.
- Vi ser også **et betydeligt slægtskab mellem Type 1 og 2** forstået på den måde, at de stort set scorer ens på fem af de ni variabler, nemlig A), B), C) og D), der alle handler om ønsker om medindflydelse (jf. Tabel 20), samt H), der handler om emner, man ønsker at drøfte (jf. Tabel 22).
 - **Type 1 og 2 er for alvor forskellige** med hensyn til de personlige grunde til at gå ind i menighedsrådet (indeks E og F) og med hensyn til graden af religiøsitet. Vi ser her, at Type 1 er markant mere religiøs end Type 2,¹¹⁵⁾ og i betydelig højere grad ser menighedsrådsarbejdet som i forlængelse af ens personlige tros- og fritidsliv samt som en mulighed for at knytte sig til menigheden (indeks E). Endvidere opfatter Type 1 i højere grad arbejdet som en pligt af hensyn til lokalsamfundet, noget der giver status og som værende i forlængelse af en familietradition (indeks F).

115) En gennemsnitlig forskel på 0,4 på et indeks, der spænder fra 0 til 4 er ret meget.

- Dog hører det også med til den beskrivelse, at selvom Type 2 ligger lavere på F end Type 1, så *skiller begge typer sig ud ved at ligge markant højere på indeks F end typerne 3-5.*
- Af tabellens nederste del ser vi endvidere to vigtige forskelle mellem type 1 og 2: Type 1 mener i langt højere grad, at man bør holde sig til sit eget sogn, og Type 1 skiller sig ud fra alle de andre typer ved at indeholde alle dem, der mener, at *kirkens primære opgave i forhold til ikke-kristne indvandrere er at forkynde evangeliet.*
- **Type 3** skiller sig især ud på to punkter: De er ikke tilfredse med aktivitetsniveauet, idet hele 98% i denne gruppe ønsker flere aktiviteter. Og disse aktiviteter bør i høj grad foregå i samarbejde med andre menighedsråd, i og med at *ingen i Type 3 mener, at man bør holde sig til sit eget sogn*; et synspunkt de deler med Type 5.
- **Type 4 og 5** er fælles om at være *klart mindre religiøse* end de andre typer, ligesom de også ligger meget lavt på indeks F) om tradition, pligt og status og på indeks H), hvilket betyder, at *Type 4 og 5 ikke er så interesseret i at diskutere folkekirkens overordnede forhold* – betænkninger fra Kirkeministeriet, kirkens ledelse på landsplan, stiftsrådets brug af stiftsbidrag o.l.
 - Der hvor Type 4 for alvor skiller sig ud er ved i massiv grad at være orienteret mod de helt nære kirkelige forhold, idet hele 70% mener, at "vi bør holde os til vores eget sogn".
- **Type 5** er – som allerede nævnt – karakteriseret ved meget lave værdier på alle ni variable i øverste del af tabellen. Det tyder generelt på et mindre engagement i menighedsrådsarbejdet – man ønsker generelt ikke at have indflydelse på så meget (lav score på indeks A, B, C og D); der er ikke så mange emner, man finder det vigtigt at diskutere i menighedsrådet (lav score på indeks G og H); der er ikke stærke personlige grunde til at sidde i menighedsrådet (lav score på indeks E), og graden af religiøsitet er også markant lavere end for alle andre typer.
 - Sidstnævnte kan præciseres ved at se nærmere på, hvordan grupperne højreligiøse, religiøse og ikke-religiøse (jf. side 47) er fordelt inden for hver af de fem typer. For typerne 1-4 gælder det, at de ikke-religiøse udgør mellem 0% og 5%, mens *de ikke-religiøse udgør hele 30% af Type 5.* Det er påfaldende i lyset af, at menighedsrådsmedlemmerne generelt er ret religiøse.
 - Det punkt, hvor Type 5 er mest med og har sin maksimumsværdi, er på indeks C) om kirkens medarbejdere. *Type 5 er således en gruppe, der især interesserer sig for ansættelse af medarbejderne samt deres trivsel og arbejdsmiljø, hvorimod kirkens religiøse dimension ikke betyder ret meget.*

Inden vi går videre med en mere overskuelig – idealtypisk – beskrivelse af de fem typer, vil jeg undersøge, om der er forskel på, i hvilket omfang man er villig til at genopstille til menighedsrådet inden for hver af de fem typer. Dette er interessant af tre grunde: For det første giver det en yderligere beskrivelse af de fem typer, for det andet er det vigtigt for forståelsen af, hvilken slags rådsmedlemmer, der i særlig grad kan fastholdes i arbejdet og for det tredje er det en god indikator på, hvor tilfredse de forskellige typer er med at arbejde i menighedsrådet. Og da vi tidligere (på side 109) så, at rådsmedlemmernes alder i sig selv har betydning for deres villighed til at genopstille, bliver typernes villighed til genopstilling undersøgt selvstændigt for hver aldersgruppe:

Tabel 50: Villighed til genopstilling for hver type af menighedsrådsmedlemmer

Alder	Typer af rådsmedlemmer	Er du villig til at genopstille til menighedsrådet?	
		Nej	Ja
22-50 år (+)	Type 1	50%	50%
	Type 2	37%	63%
	Type 3	67%	33%
	Type 4	100%	0%
	Type 5	77%	23%
	Total	59%	41%
51-60 år (+)	Type 1	56%	44%
	Type 2	30%	70%
	Type 3	75%	25%
	Type 4	45%	55%
	Type 5	50%	50%
	Total	41%	59%
61-70 år (-)	Type 1	38%	62%
	Type 2	38%	62%
	Type 3	38%	63%
	Type 4	20%	80%
	Type 5	42%	58%
	Total	37%	63%
71-83 år (-)	Type 1	69%	31%
	Type 2	81%	19%
	Type 3	100%	0%
	Type 4	75%	25%
	Type 5	67%	33%
	Total	77%	23%

Det er først værd at hæfte sig ved, at det kun er for rådsmedlemmerne under 61 år, at interessen for at genopstille er afhængig af, hvilken af de fem typer, man tilhører. For den yngste gruppe er det entydigt sådan, at det især er typerne 1 og 2, der er villige til at genopstille, og det var netop typerne med den højeste grad af religiøsitet, og som i øvrigt scorede højest på alle indeks vedrørende ønsker om indflydelse og debat om diverse emner. Tendensen er nogenlunde den samme for de 51-60 årige; type 1, der generelt er meget mindre end type 2, peger dog her i en anden retning.

11.2. Idealtyper

Opgaven er herefter at beskrive de fundne typer på en mere overskuelig og konsistent måde. Dette er dog kun muligt ved at forholde sig mere frit til vore data; der er med Max Webers ord tale om "at skabe – lad os bare sige – fantasibilleder ved at se bort fra en eller flere af de bestanddele af "virkeligheden", der i realiteten faktisk har været ..."116)

11.2.1. Udformning og præsentation af idealtyperne

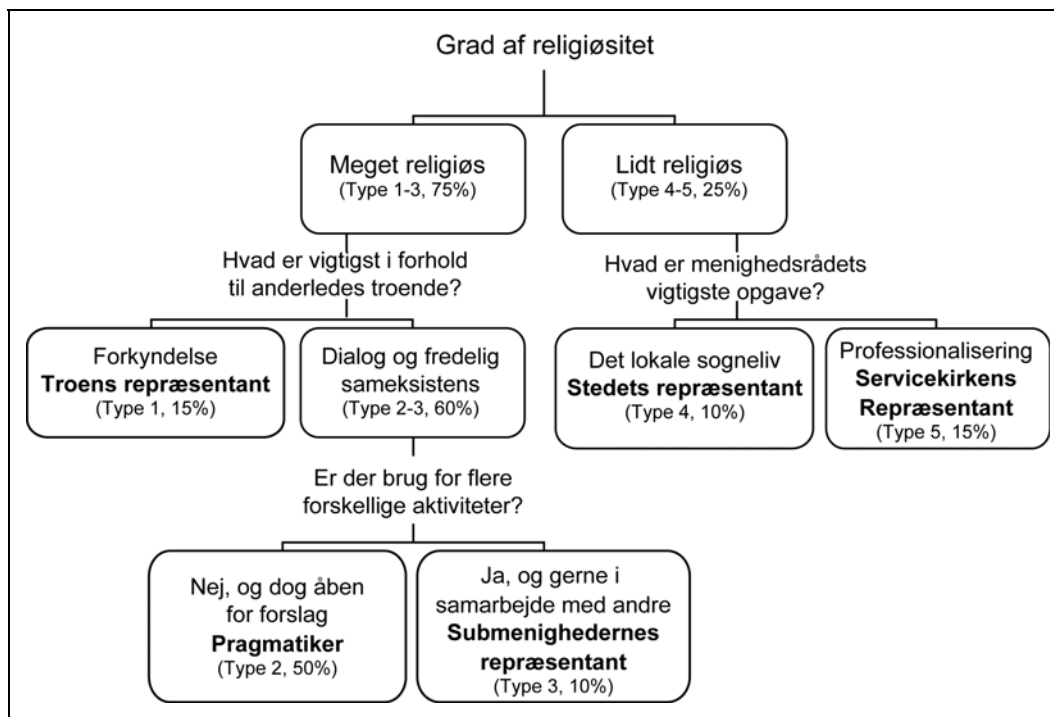
Som udgangspunkt for den friere fortolkning vil jeg vende tilbage til oplysningerne fra Tabel 49 og markere de variabler med grå baggrund, som jeg anser for mest betydningsfulde. Hvis deres særlige betydning kun gælder enkelte typer, er det alene cellerne, der markeres. Cellers betydningsfuldhed kan enten skyldes, at de ligger påfaldende højt eller påfaldende lavt, eller at en type skiller sig ud fra alle de øvrige på netop dette punkt.

Tabel 51: Gennemsnitstyper af menighedsrådsmedlemmer

	Forskel på højeste og laveste værdi	Typen af menighedsrådsmedlemmer				
		Type 1	Type 2	Type 3	Type 4	Type 5
A) Administration af bygninger og kirkegårde	1,0	3,0	2,9	2,5	2,5	2,0
B) Valg af kirkelige organer og embeder	1,5	2,6	2,6	2,2	1,9	1,1
C) Kirkens medarbejdere	0,8	3,8	3,7	3,6	3,6	3,0
D) Kirkens indhold	0,9	2,8	2,7	2,7	2,5	1,9
E) Personlig interesse og tro	1,3	3,3	2,9	2,7	2,2	2,0
F) Tradition, pligt og status	1,5	2,5	2,1	1,0	1,0	1,2
G) Menighed og kirkens indhold	1,4	3,5	3,2	3,3	2,9	2,1
H) Overordnede kirkelige forhold	1,0	2,8	2,8	2,8	2,1	1,9
Grad af religiøsitet	1,4	3,1	2,7	2,9	2,2	1,7
Hvor tilfreds er du med aktivitetsniveauet?						
Tilfreds		71%	69%	2%	81%	89%
Ønsker lidt flere aktiviteter		29%	29%	62%	19%	11%
Ønsker mange flere aktiviteter		0%	2%	36%	0%	0%
Lokal orientering eller samarbejde på tværs af sogne?						
Vi bør holde os til vort eget sogn		18%	7%	0%	70%	0%
Mellemstandpunkt		30%	19%	29%	26%	30%
Det er mere interessant at samarbejde på tværs af sognegrænser		52%	74%	71%	5%	70%
Kirkens primære rolle i forhold til ikke-kristne indvandrere						
Forkyndelse		100%	0%	0%	0%	0%
Sameksistens eller integration		0%	100%	100%	100%	100%

På baggrund af de udvalgte variabler og celler samt tolkninger af forskellenes mere generelle betydning foreslår jeg at operere med følgende idealtyper:

116) Max Weber 1985, s. 275.

Figur 23: Idealtyper af menighedsrådsmedlemmer

Note: Typernes procentvise udbredelse udtrykker et afrundet skøn baseret på, at jeg ser bort fra de mange små klynger (jf. note 1 til Tabel 49), som ikke anses for principielt vigtige.

Figuren viser, at jeg lader graden af religiøsitet være den vigtigste forskel. Blandt de mest religiøse bliver det herefter afgørende, hvordan man ønsker at agere i forhold til anderledes troende. I spørgeskemaet er fokus her på "folkekirkens primære rolle i forhold til indvandrere af anden religiøs observans". Dette generaliserer jeg til anderledes troende generelt, hvilket også indbefatter ateister og folk, der er kristne på en anden måde end én selv. Hermed bevæger jeg mig selvsagt ud over det empiriske materiale, men det er netop blot en anvendelse af det tolkningsfrirum, der er forudsætningen for at udforme idealtyper. Argumentet er, at hvis man lægger vægt på forkyndelsen i forhold til ikke-kristne indvandrere, så vil det være konsekvent også at gøre det i forhold til ateister, katolikker osv.

Blandt dem, der lægger vægt på fredelig sameksistens skelner jeg herefter mellem, hvor tilfreds man er med det nuværende aktivitetsniveau og får på den måde adskilt type 2 og 3 fra hinanden.

Blandt de mindre religiøse finder jeg, at den afgørende forskel har at gøre med, om ens fokus er på at se kirkelivet som et vigtigt bidrag til stedets lokale kultur og sammenhængskraft, eller om det er at lægge vægt på administrative forhold.

Typerne kan herefter karakteriseres på følgende måde, idet jeg starter med de sidstnævnte:

Type 5 deltager primært i menighedsrådsarbejdet, fordi man vil fremme en professionel forvaltning og administration. Dette er naturligvis ikke et mål i sig selv, men det er med til at styrke folkekirkens image som en moderne organisation, der er gearet til at være servicekirke for danskerne. Type 5 er kulturkristne, hvilket betyder, at folkekirken især er vigtig, fordi den repræsenterer vores kulturarv og de fælles værdier, der er vigtige for samfundets sammenhængskraft, og fordi den som civilreligion er leveringsdygtig med de overgangsritualer – dåb, konfirmation, vielse og begravelse – der er vigtige for det enkelte menneske.

Type 4 er også i overvejende grad kulturkristne, men til forskel fra type 5 lægges vægten ikke på folkekirken som en servicekirke for borgerne. Det vigtige er derimod, at kirken er en integreret del af den lokale kultur. Menighedsrådet bør koncentrere sig om dets eget sogn, således at aktiviteterne kan være med til at bringe folk i sognet sammen. Da det er vigtigt at styrke det lokale sammenhold, er kirkens primære opgave i forhold til flygtninge og indvandrere at fremme integrationen, så man kan leve i fred og ro med hinanden. Den lokale orientering betyder ikke alene, at det bliver uinteressant at samarbejde med nabosognene; det betyder også, at man ikke anser det for vigtigt at forholde sig til overordnede kirkelige spørgsmål om struktur og ledelse.

Type 1 er heller ikke så optaget af samarbejde på tværs af sognegrænserne, men det skyldes ikke, at kirken skal væve sig ind i den lokale kultur. Det skyldes, at den lokale kristne menighed er vigtig. Denne type ser sig nemlig som repræsentant for den kristne tro. Personen tror på Gud, er meget religiøs, hvilket ytrer sig ved, at denne ofte går i kirke, har et aktivt bønsliv, interesserer sig for religiøse spørgsmål og finder, at menighedsrådsarbejdet er med til at styrke alt dette, bl.a. fordi det bringer personen tæt på kernemenigheden og giver mulighed for, at denne kan udleve sit kirkelige engagement. Dette er endvidere *ikke* opstået i forlængelse af en diffus åndelig søgen. Det kirkelige engagement har personen fået med fra barns ben, da der i familien er tradition for at være involveret i menighedsrådsarbejde. Det giver selvsikkerhed og en parathed til at bekende kulør i diskussioner med folk, der har andre livsanskuelser end én selv. Kirkens opgave er generelt sagt ikke at tilpasse sig moderniteten, men at forkynde evangeliet om Jesus Kristus som verdens frelser.

Type 3 er også meget religiøs, men dette engagement har taget en helt anden retning. Man mener, at sognet er en alt for snæver ramme om det kirkelige liv, og det skyldes, at kirken som folkekirke må være meget bevidst om, at befolkningen i det moderne samfund – herunder også folkekirkens egne medlemmer – er præget af kulturel mangfoldighed. Hermed menes, at de lever i forskellige subkulturer med hver sine ønsker til kirkelige aktiviteter. Disse forskelle handler bl.a. om musiksmag (gudstjeneste med jazz, gospel, rock, lovsang eller klassisk musik), liturgi (klassisk højmesse, Taizéandagt, familie- eller stillegudstjeneste) karakteren af præstens prædiken (dybsindig, enkel folkelig fortælling osv.). Kirkens opgave er derfor at have mange forskellige aktiviteter og tilbud, der er relevante for de forskellige grupper. Type 3 mener derfor på den ene side, at det er nødvendigt at sætte gang i mange flere forskellige aktiviteter. På den anden side er man klar over, at dette ikke kan lade sig gøre med sognets egne ressourcer. Derfor er man meget interesseret i at samarbejde med andre menighedsråd inden for et større område. Type 3 ser sig kort sagt som repræsentant for submenighederne (de grupper i sognene, der har særlige ønsker til kirken, men som hvert sted er

så små, at disse ønsker sjældent bliver tilgodeset af den sognefokuserede kirke)¹¹⁷⁾ og arbejder derfor for folkekirkens *regionale* islæt.

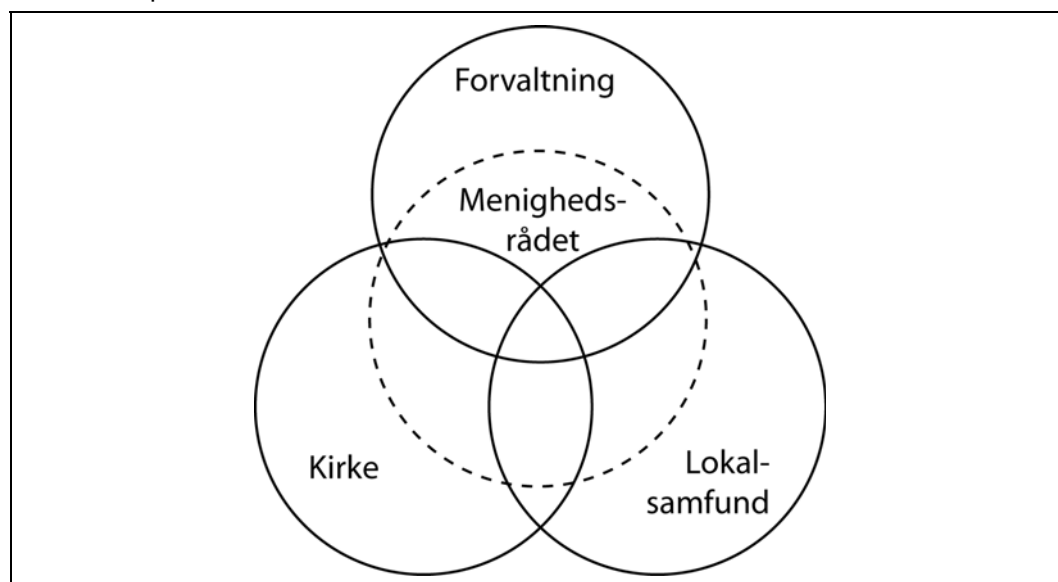
Type 2 er den store midtergruppe, som egentlig er godt tilfreds med kirkens nuværende virksomhed, men som på den anden side også er åben for fornyelser, bl.a. i form af samarbejde på tværs af sognegrænser. Den hører også til de ret religiøse (dog mindre end type 1 og 3) og er meget bredt interesseret. Den udgør den folkekirkelige midterbane, som gerne tager ledelsesansvar. Derfor er den pragmatisk og kompromissøgende.

Spørgsmålet er herefter, om typerne kan opfattes som den sociologiske dimension ved de traditionelt kendte kirkelige retninger (Indre Mission, grundtvigianere, socialdemokrater osv.), eller om de snarere udtrykker nye brudflader, som er bestemt af det moderne samfund?

Vore data giver ikke mulighed for en egentlig undersøgelse af dette, da vi kun kan se på de faktiske listebetegnelser i forbindelse med menighedsrådsvalget. Materialet er på dette punkt meget spinkelt, men det er ikke sådan, at betegnelsen for en bestemt kirkelig retning dominerer i en bestemt type. Mest udbredt er nemlig "Fælleslisten" o.l. Af de egentlige retningsbetegnelser er *Indre Mission* dog den hyppigst forekommende i type 1, grundtvigianerne hyppigst i type 4, og *Socialdemokratiet* hyppigst i type 5.

11.2.2. Idealtypenes vægtning af menighedsrådets tre sider

I Figur 1 på side 7 så vi, at menighedsrådet kunne placeres mellem forvaltning, kirke og lokalsamfund på denne måde:

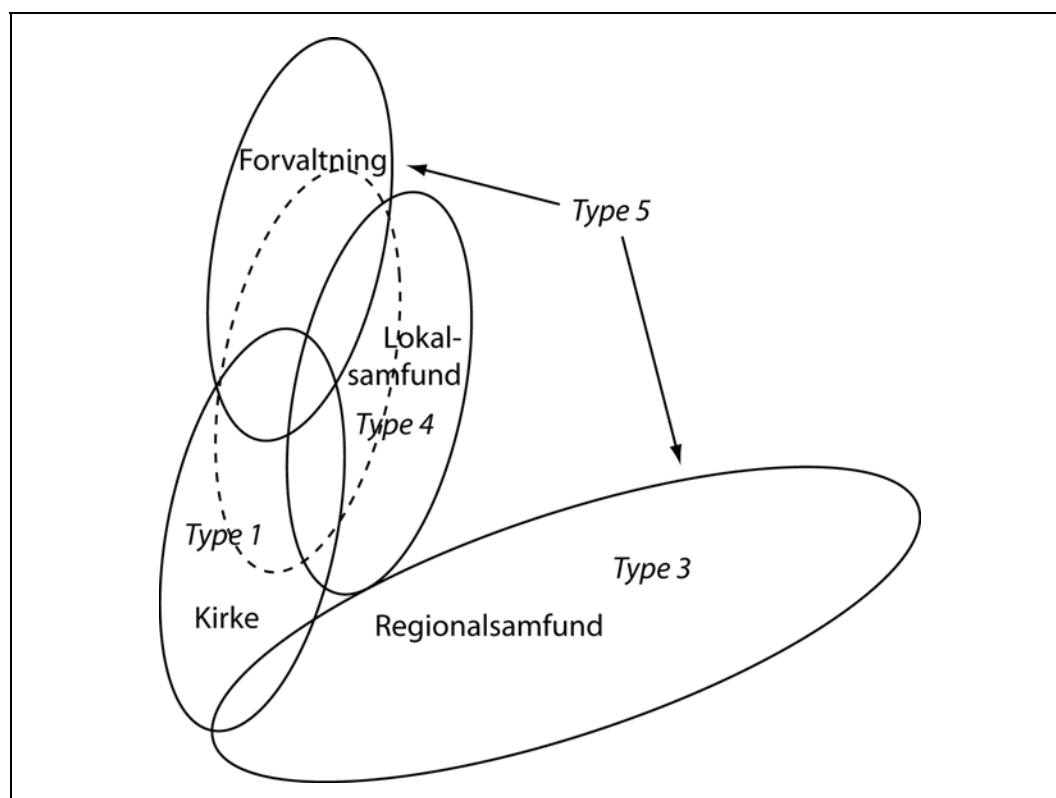
117) Man taler i denne forbindelse også om profilmenigheder forstået som menigheder med et særligt klart udtryk. Jeg har undladt at anvende dette klarere begreb, da jeg opfatter en profilmenighed som en særlig tydelig form for submenighed. Sidstnævnte kan være latent tilstede i lokalområdet, hvis dens ønsker indtil videre bliver overset af det bestemmende flertal i menighedsrådet, hvorimod profilmenigheden er sprunget ud og har fået tilstrækkelig opbakning til at kunne etablere sig og afklare sig så meget, at den kan træde frem med et særligt og klart udtryk.

Og jeg spurgte indledningsvis, om det er således, at menighedsrådsmedlemmerne vægter disse tre sider forskelligt. Spørgsmålet er derfor, hvordan de fem idealtyper forholder sig til de tre sider?

Det er ikke muligt at placere type 2 et bestemt sted, fordi der er tale om en stor pragmatisk midtergruppe, der egentlig er godt tilfreds; – men alligevel parat til "nødvendige fornyelser". Det er dog oplagt, at servicekirkens repræsentanter især ser menighedsrådet som en forvaltningsmyndighed, at stedets repræsentant ser det som en del af lokalsamfundet, og at troens repræsentant ser rådet som en del af kirken, men hvad med type 3, submenigheder-nes repræsentant?

For at besvare dette er det nødvendigt at præcisere begrebet om lokalsamfund i forhold til situationen i det moderne samfund, for hvad betyder det egentlig at være lokal i et samfund præget af mobilitet?

Nogle grupper er fortsat ikke særligt mobile. Det gælder f.eks. børnefamilierne og de svage ældre, som derfor opfatter det lokale som ret tæt på deres bopæl. Andre, som f.eks. de unge og de stærke ældre, er mere mobile, og er derfor parate til at opfatte en større region som deres 'lokalområde'. Derfor vil jeg justere Figur 1 på denne måde:

Figur 24: Idealtyper mellem forvaltning, kirke, lokalsamfund og regionalsamfund.

Ved at rejse figuren op bliver det muligt at se det enkelte menighedsråd fra Figur 1 som en side af et større regionalsamfund, hvor type 3 og til dels type 5 befinder sig: Ved at repræsentere submenighederne lægger type 3 op til at se kirken i en større regional sammenhæng, der har ressourcer nok til at udvikle mange forskellige tilbud til et større område. Type 5 (servicekirken) bevæger sig i samme retning ved at lægge vægt på effektiv administration – som kræver en form for større enheder – og borgernes frie valg, f.eks. i form af frit kirkevalg ved bryllupper o.l.

11.2.3. Idealtypenes fordelt efter køn og alder

Utallige undersøgelser viser, at såvel køn som alder har betydning for individernes religiøsitet, og som det næste tabel viser, er dette da også tilfældet i relation til udbredelsen af de fem idealtyper:

Tabel 52: Idealtypene fordelt på køn og alder

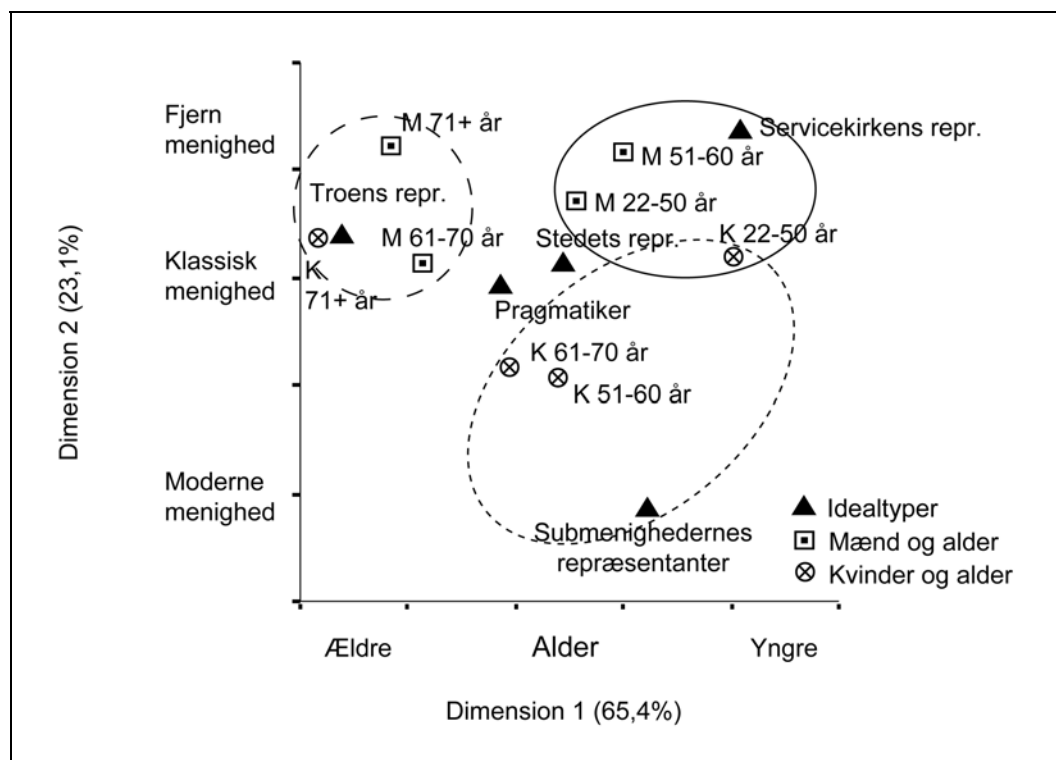
		Typer af rådsmedlemmer						
		Troens repræsentant	Pragmatiker	Submenighedernes repræsentant	Stedets repræsentant	Servicekirkens repræsentant		
Køn (+)	Mand	49%	43%	24%	49%	48%		
	Kvinde	51%	57%	76%	51%	52%		
	Total	100%	100%	100%	100%	100%		
Alder (***)	22 - 50 år	8%	11%	20%	12%	28%		
	51 - 60 år	17%	28%	29%	40%	35%		
	61 - 70 år	51%	45%	49%	40%	30%		
	71 - 83 år	25%	16%	2%	9%	7%		
	Total	100%	100%	100%	100%	100%		
Køn	Mand	Alder (-)	22 - 50 år	11%	8%	20%	10%	15%
			51 - 60 år	16%	30%	30%	38%	50%
			61 - 70 år	53%	47%	50%	43%	23%
			71 - 83 år	21%	16%	0%	10%	12%
			Total	100%	100%	100%	100%	100%
	Kvinde	Alder (**)	22 - 50 år	5%	15%	19%	14%	39%
			51 - 60 år	18%	27%	29%	41%	21%
			61 - 70 år	49%	43%	48%	36%	36%
			71 - 83 år	28%	15%	3%	9%	4%
			Total	100%	100%	100%	100%	100%

Tabellen – som ikke er helt overskuelig – består af tre dele: Øverste del viser, at mændene, som generelt udgør 46% af medlemmerne, specielt er underrepræsenteret blandt 'submenighedernes repræsentanter'. Det er dog værd at hæfte sig ved, at forskellen mellem kønne kun er svagt signifikant, jf. testsymbolet (+).

Midterste del viser, at aldersfordelingen i de fem typer er stærkt signifikant forskellig. Eksempelvis er de 22-50 årige, der udgør 17% af alle respondenterne, overrepræsenteret blandt servicekirkens og submenighedernes repræsentanter. Tilsvarende er de ældre især overrepræsenteret blandt troens repræsentanter, mens specielt de 71+ årige er klart underrepræsenteret blandt submenighedernes repræsentanter.

Nederste del af tabellen viser situationen, når køn og alder bliver kombineret. Vi ser da, at blandt mændene har idealtypene ikke nogen signifikant forskellig aldersaldersfordeling, mens den for kvinderne er klart forskellig.

For at give et samlet billede af de mange oplysninger, har jeg foretaget en korrespondanceanalyse¹¹⁸⁾ af tabellens nederste del, som udtrykker det mest præcise billede. Hermed opnår jeg, at de 40 celler i denne del af tabellen (5 kolonner * 8 rækker, idet vi ser bort fra de to med 'Total') omsættes til relationer mellem (5 + 8 =) 13 punkter.

Figur 25: Idealtypene relateret til køn og alder

118) Om denne metode se Lennart Rosenlund 1995, Sten-Erik Clausen 1989 og Marianne Høyen 2004. Formålet med analysen er i denne sammenhæng at foretage en afbildning af oplysningerne fra den nederste del af Tabel 52 ved at omdanne denne til 13 punkter på en figur med så få dimensioner som muligt. Det ideelle vil være at kunne vise stort set al information fra tabellen med kun to dimensioner, da disse kan vises med en enkelt figur på et fladt stykke papir. Dette viser sig at være tilfældet, da dimension 1 viser 65% af al informationen, og dimension 2 viser 23%. Tilsammen viser figuren altså 88% af den variation, vi finder i tabellen.

Mine første bemærkninger drejer sig om figurens to akser:

- Hvis alle punkterne vedrørende *alder* føres ned på den vandrette akse, ser vi, at de ældre rådsmedlemmer befinder sig til venstre og de yngre (generelt sagt) til højre.
- Hvis de fem punkter for idealtyperne føres hen på den lodrette akse, finder vi øverst repræsentanterne for servicekirken, og det er især dén, de såkaldt kirkefjerne folkekirke-medlemmer benytter sig af.
- Lidt længere nede finder vi 'stedets repræsentanter' og den store gruppe med pragmatikere. Dette område af den lodrette akse kalder jeg den klassiske menighed, fordi de to typer indeholder den brede midtsøgende folkekirkekristendom og den traditionelle opfattelse af, at folkekirken primært er en sognekirke, hvis opgave er at samle stedets beboere. I dette område finder vi også 'troens repræsentanter', der kan opfattes som den mere troende del af den klassiske sognemenighed.
- Nederst finder vi 'submenighedernes repræsentanter', som indeholder de menighedsrådsmedlemmer, der lægger vægt på, at folkekirken udvikler sig i en moderne retning med vægt på at udvikle relevante tilbud til bestemte målgrupper, også selvom det måtte betyde, at kirkens stedlige forankring blev løsnet.

Ved tolkningen af punkternes indbyrdes placering vil jeg tage udgangspunkt i dem, der viser de fem idealtyper, og spørge, hvilke køns- og alderspunkter der er tættest på hver af dem. For at tydeliggøre det, har jeg indsat tre cirkler:

- 'Troens repræsentanter' øverst til venstre er tæt forbundet med de ældste menighedsrådsmedlemmer af begge køn samt med mændene på 61 til 70 år. Det betyder, at denne idealtipe i særlig grad henter støtte fra disse grupper.
- I nærheden af 'Servicekirkens repræsentanter' øverst til højre finder vi de yngre rådsmedlemmer af begge køn samt de 51 til 60 årige mænd.
- Når vi betragter punkternes placering med udgangspunkt i 'submenighedernes repræsentanter' nederst til højre, opdager vi, at de tættest placerede punkter alle er kvinder. Det viser, at den overvejende del af denne idealtipe er kvinder, hvilket da også bekræftes af øverste del af Tabel 52, som viser, at 76% i denne type er kvinder.
- I forlængelse heraf er det bemærkelsesværdigt, at den lodrette akse også er tilbøjelig til at vise en kønsforskel forstået på den måde, at tre af de fire mandlige punkter ligger over alle fire kvindelige punkter.
- Uden for cirklerne finder vi 'stedets repræsentanter' og pragmatikerne. De er placeret nogenlunde midt i figuren, hvilket betyder, at disse typer ikke har nogen påfaldende køns- og aldersprofil. Disse typer repræsenterer altså standpunkter, der ikke appellerer specielt til et bestemt køn eller bestemte aldre.

11.2.4. Idealtypenes ønsker om samtaler o.l. om tro

Jeg vender herefter tilbage til Figur 20 på side 94, hvorudfra jeg formulerede en hypotese om, at de kirkelige aktiviteter kan inddeles i tre bølger. Den tredje af disse drejer sig om interessen for mennesker med en tro, der er anderledes end ens egen, og indeholder ønskerne om at sætte følgende aktiviteter i gang (som her formuleres med spørgeskemaets præcise ordlyd): "Samtalegrupper om troens betydning i den enkeltes liv", "Studiegruppe om andre religioner", "Besøg hos og af andre trossamfund" og "Social aktivitet for mennesker af for-

skellig religiøs overbevisning (fællesspisning, filmaften m.v.)". Da svarpersonerne kan udtrykke interesse for hver af de fire, kan de opnå en score fra 0 (= ingen interesse for nogen af dem) til 4 (= interesse for alle fire), og hvis denne score sættes i forhold til idealtyperne, finder vi denne stærkt signifikante sammenhæng:

Tabel 53: Ønsker om religionsdialog opgjort efter idealtyper

	Ønsker samtaler o.l. om religion (***)				Total
	0	1	2	3	
Troens repræsentant	74%	21%	5%	0%	100%
Pragmatiker	71%	24%	4%	1%	100%
Submenighedernes repræsentant	33%	33%	19%	14%	100%
Stedets repræsentant	77%	19%	2%	2%	100%
Servicekirkens repræsentant	85%	15%	0%	0%	100%
Total	71%	23%	5%	2%	100%

Yderpolerne er her servicekirkens repræsentanter, hvor hele 85% *ikke* ønsker en eneste af de nævnte aktiviteter sat i gang, og submenighedernes repræsentanter, hvor 67% ønsker, at en eller flere af disse sættes i gang.¹¹⁹⁾

119) Målingen bygger rent teknisk på den forudsætning, at man kun kan ønske dem sat i gang, hvis de ikke allerede er i gang i sognet. Rent teoretisk kunne forskellen mellem de to ydergrupper bygge på, at servicekirkens repræsentanter stort set alle kommer fra sogne, hvor f.eks. tre af aktiviteterne allerede er i gang. Denne mulighed forekommer dog ikke sandsynlig.

12. Perspektiver på *Meninger med menighedsråd*

Undersøgelsens resultater er blevet sammenfattet i kapitel 2, hvorfor jeg i dette afsluttende kapitel ikke vil opsummere resultaterne, men perspektivere dem i to retninger. I det første *sociologiske* perspektiv antyder jeg, hvordan jeg ved en senere lejlighed kunne tænke mig at arbejde fagligt videre med undersøgelsen, mens jeg i det andet *strategiske* perspektiv forsøger at vise, hvordan undersøgelsen kan placeres i forhold til den aktuelle kirkepolitiske diskussion.

12.1. Sociologisk perspektiv – mellem det givne og det valgte fællesskab

12.1.1. Teoretisk forankring

I løbet af de foregående kapitler har jeg beskrevet en række meninger *om* menighedsrådsarbejdet – hvad der er vigtigt at diskutere og have indflydelse på; hvilke aktiviteter, der bør sættes i gang; hvad der er de største udfordringer osv. – som samtidig udtrykker forskellige opfattelser af, hvad der er meningen *med* menighedsrådets virksomhed.

Som det fremgik af note 16 på side 14, får et fænomen mening ved at blive sat ind i en større sammenhæng. Eksempelvis gælder det, at en handling får mening, hvis vi kan se et formål med den, og selv destruktive forbrydelser får mening, hvis man kan finde et motiv bag ugeringen.¹²⁰⁾

Dannelsen af idealtyperne i afsnit 11.2 er et forsøg på at placere menighedsrådsarbejdet i en sådan større sammenhæng. Hver af disse udtrykker en bestemt opfattelse af, hvad arbejdet går ud på, og hvad det skal til for, nemlig enten at fremme troen, det lokale steds sammenhængskraft, den professionelle servicekirke, de forskellige relevante tilbud til bestemte målgrupper eller pragmatisk at få det hele til at gå op i en højere enhed.

Ved at tilslutte sig en af disse sociologisk bestemte kirkelige retninger bliver ens arbejde set i en større sammenhæng og får derved en yderligere mening.

Vejen til disse idealtyper er gået over dannelsen af de matematisk bestemte gennemsnitstyper, men både gennemsnits- og idealtyperne er "ustabile" i den forstand, at de ikke er forankret i en sociologisk teori: Gennemsnitstyperne er "blot" et resultat af statistiske beregninger, og disse beregninger er ikke i sig selv et argument for, at det fundne resultat også vil optræde ved en senere gennemført tilsvarende undersøgelse. Ligeledes er idealtyperne – med Max Webers ord – "blot" rationelt skabte "fantasibilleder" (jf. note 115).

En måde at give typerne en mere stabil forankring på er at forbinde dem med en socialfilosofisk forståelse af menneskelivets fundamentale struktur, og her byder Tysklands første sociolog¹²¹⁾ Ferdinand Tönnies (1855-1936) sig til med sin metafysisk anlagte teori om de menneskelige fællesskabers to grundformer. Den er fremlagt i bogen *Gemeinschaft und Gesellschaft* fra 1887. Nøglebegreberne *Gemeinschaft* (organisk fællesskab) og *Gesellschaft*

120) Derfor ser vi også, at de pårørende i forbindelse med ulykker er voldsomt optaget af at få opklaret, hvordan de kunne ske. Som eksempel kan nævnes branden på færgeren *Scandinavien Star* i 1990, der kostede 158 mennesker livet, og som 20 år efter stadig var genstand for diskussion.

121) Se hertil Stefan Breuer 2006, s. 268.

(målrationalt fællesskab) kaldte Tönnies for normaltyper og deres dybere status i forhold til Webers idealtyper kan kort beskrives på denne måde:

Webers idealtyper er ment som forenklede og rationelle udtryk for bestemte fænomener, man har undersøgt i den empiriske verden, og som meget vel kan ændre sig over tid. Tönnies' normaltyper er tiltænkt en anden og mere fundamental og dermed stabil status. Normaltyperne er nemlig ikke ment som nogle forenklede fantasibilleder, der kan miste deres betydning inden for en kortere årrække. Tönnies' ambition er betydeligt større, idet han gør sine to begreber om de menneskelige fællesskaber – og kun dem – til sociologiens grundbegreber. Ambitionen er at formulere begreber om så grundlæggende træk ved de sociale fællesskaber, at de to begreber (Gemeinschaft og Gesellschaft) tilsammen udtrykker det menneskelige fællesskabs DNA, altså de to bestanddele, som vore fællesskaber er bygget op af. Disse to bestanddele er hhv. de givne/skæbnebestemte og de selvvalgte fællesskaber. I vores sammenhæng vil det være relevant at pege på hhv. sognekirken som rammen om det givne *stedlige* fællesskab (Gemeinschaft) og tilbudskirken, der henvender sig til enkelte brugere, som frit vælger at deltage i de aktiviteter, der passer til deres personlige præferencer (Gesellschaft).

Det sociologiske perspektiv er derfor at foretage en teoretisk bearbejdning af resultaterne fra den foreliggende undersøgelse, således at de forankres i en sociologisk teori om det sociale livs grundformer. Dette håber jeg at få mulighed for ved en senere lejlighed.

12.1.2. Empirisk klangbund

Den danske folkekirke skiller sig ud fra de tilsvarende kirker i vore nabolande ved, at den aldrig har foretaget en undersøgelse af, hvordan dens medlemmer forholder sig til kirken. Som det fremgår af oversigten i Tabel 47, er det især i Tyskland, at man har udviklet en egentlig tradition for medlemsundersøgelser:

Tabel 54: Oversigt over medlemsundersøgelser i folkekirkerne i Norge og Sverige samt i den evangeliske kirke i Tyskland

Data-indsamling	Rapport over medlemsundersøgelse		
	Norge	Sverige	Tyskland
1972			Hild (Hg.): <i>Wie stabil ist die Kirche?</i> 1974
1982			Hanselmann, Hild und Lohse (Hg.): <i>Was wird aus der Kirche?</i> 1984
1992			Engelhardt, von Loewenich und Steinacker (Hg.): <i>Fremde Heimat Kirche</i> , 1997
2000	Winsness (red.): <i>Tallenes tale 2005</i> , 2005		

Data-indsamling	Rapport over medlemsundersøgelse		
	Norge	Sverige	Tyskland
2002			Huber, Friedrich und Steinacker (Hg.): <i>Kirche in der Vielfalt der Lebensbezüge</i> , 2006
2004		Bromander: <i>Medlem i Svenska kyrkan. En studie kring samtid och framtid</i> , 2005	

I de enkelte sogne i folkekirken ved man naturligvis mange steder en del om forholdet mellem menighedsrådet, menigheden og sognets indbyggere, men for Danmark generelt kan vi ikke sige ret meget med sikkerhed om, hvorvidt folkekirken, herunder menighedsrådene, er i samklang med medlemmerne.

Det er derfor en nærliggende udfordring at følge den foreliggende undersøgelse op med en sådan national medlemsundersøgelse, hvor man både kan afklare medlemmernes forhold til kirken, og i hvilken grad de her fundne fem typer af menighedsrådsmedlemmer afspejler medlemskredsen.

12.2. Strategisk perspektiv – mellem sogne- og regionalkirke

De fem idealtypiske måder at være menighedsrådsmedlem på, som blev beskrevet i forbindelse med Figur 23 på side 125ff., afspejler en fundamental spænding mellem den klassiske forståelse af folkekirken som en samling af ideelt set selvstændige sognekirker og en moderne brugerorienteret forståelse af folkekirken som en regionalkirke.¹²²⁾ Dette blev antydnet i Figur 24, men kan tydeliggøres ved at placere de fem typer på en akse med de to kirkebegreber som yderpunkter:

Sognekirke				Regionalkirke
Type 4	Type 1	Type 2	Type 5	Type 3
Stedets fællesskab				Et fællesskab af brugere

Figur 26: Fem typer af rådsmedlemmer mellem sogne- og regionalkirke

Det er endvidere min opfattelse, at den her viste spænding mellem sogne- og regionalkirke har været og fortsat er den fundamentale drivkraft for den folkekirkelige debat og reformproces siden 2004, hvor fællesudvalget for biskopperne og Landsforeningen af Menighedsråd holdt to "udsolgte"¹²³⁾ Nyborgmøder, hvor det såkaldte kirkelige landskab nåede til enighed om, at der findes legitime kirkelige opgaver, der ikke kan løses på sogneniveau,¹²⁴⁾

122) Dette begrebs betydning fremgår af beskrivelsen af type 3 på side 126f. En glimrende oversigt over de to kirkeforståelser findes i Uta Pohl-Patalong 2006.

123) Deltagelsen var gratis og alle ca. 150 pladser var besat.

124) Eksempler på sådanne fremgår af oplægget "Modeller for fællesfondens styrelse" fra Landsforeningens og biskoppernes fællesudvalg til mødet den 17. april 2004.

og at der derfor er behov for en form for landsledelse, der med demokratisk legitimitet kan udtale sig om, hvad folkekirkens fælles pengekasse (også kaldet landskirkeskatten) skal bruges til.

Det vil dog føre for vidt her at dokumentere min påstand om, at det er denne spænding mellem sogne- og regionalkirke, der har været motoren for de senere års betydelige folkekirkelige fornyelse. Jeg vil derfor nøjes med at påvise denne spændings tilstedeværelse i den seneste Betænkning 1527 *Provstestillingen og provstiudvalgets funktion*, der blev udgivet af Kirkeministeriet i 2011:

Det punkt i kommissoriet, der især åbnede for debatten om forholdet mellem sogne- og regionalkirken, var følgende, som blev indføjet i udvalgsarbejdet på initiativ af Landsforeningen af Menighedsråd:

"Provstiets funktioner og opgaver, herunder

- provstiudvalgets rolle i den daglige drift set i forhold til den forretningsførende
- provstiudvalgets ledelsesrolle i provstiet i relation til menighedsrådene som lokal kirkelig ledelse"¹²⁵⁾

For at tydeliggøre de centrale idealtypiske positioner i diskussionen af forholdet mellem sogne- og regionalkirke, vil jeg operere med følgende tre begreber:

- A. Sognekirken:** Folkekirkens grundenhed er sognet, der suverænt ledes af menighedsrådet. Kirkens medlemmer samles med udgangspunkt i det sted, hvor de bor, hvorved sognet er rammen om det kirkelige liv på det pågældende sted. Ideelt set er sognet selvforsynende med ressourcer og kirkelige aktiviteter for medlemmerne, men denne opfattelse er dog åben for, at de enkelte menighedsråd frivilligt kan samarbejde med hinanden på tværs af sognegrænser om konkrete opgaver.
- B. Regionalkirken fra oven:** Folkekirkens grundenhed er en større region, som er kendetegnet ved, at den dels indeholder en række stedlige menigheder og dels en række submenigheder, der – på grund af regionens størrelse – er store nok til at blive tilgodeset med kirkelige aktiviteter af og for disse. Derved opstår der en række interessebaserede menigheder, som tilgodeses på linie med de geografisk bestemte sogne-menigheder. Regionens kirkeliv ledes af en regional ledelse (dvs. et kirkeråd for f.eks. en bydel, en provinsby eller et provsti). Denne regionale ledelse, der er direkte valgt af kirkens medlemmer, kan nedsætte menighedsråd, der har til opgave at lede de enkelte sogne- eller interessebaserede menigheder.
- C. Regionalkirken fra neden:** Folkekirken kombinerer sognet og provstiet som grundenhed forstået på den måde, at sognet ledes af menighedsrådet inden for de rammer, som budgetsamrådet med to tredjedeles flertal har vedtaget. Budgetsamrådet, der består af repræsentanter fra de enkelte menighedsråd, opfattes dermed som provstiets delegeretforsamling, der har demokratisk legitimitet til at træffe beslutninger med to tredjedeles flertal inden for nærmere fastsatte emneområder.

125) Kirkeministeriet 2011, s. 9.

Når Betænkning 1527 læses med afsæt i disse tre begreber, må vi først konstatere, at betænkningen ikke selv anvender de nævnte begreber, og at den markante position B) ikke kan findes i betænkningen. Jeg har dog taget den med, fordi den udgør den principielle modpol til sognekirken, for mens den rene sognekirke alene accepterer regionale kirkelige tilbud, hvis de enkelte sognekirker selv vil det, så betyder regionalkirken fra oven den omvendte situation, nemlig at en lokal sognekirkelig aktivitet kun opstår, hvis den regionale kirkelige ledelse (som f.eks. et provstiråd) vil det.

Blandingsformen C) "regionalkirke fra neden" er den egentlige nyskabelse i betænkningens kapitel 9, der beskæftiger sig med det i note 125 nævnte kommissoriepunkt. Man peger her på muligheden for en

"Lovændring, så provstiuvalget efter beslutning på budgetsamråd med kvalificeret flertal kan foretage en koordinering, der er bindende for alle sogne i provstiet."¹²⁶⁾

Tilsvarende hedder det i forbindelse med en mulig procedure for at lukke en kirke, at man kan tænke sig en

"Lovændring, så provstiuvalget efter beslutning på budgetsamråd med kvalificeret flertal tillægges ret til efter høring af menighedsrådet at indstille til stiftsråd, biskop og kirkeminister, at en kirke skal tages ud af brug."¹²⁷⁾

I stedet for den teoretisk klare position B) konstruerer man i betænkningen endnu en blandingsform, der er tættere på B) end den netop beskrevne C), men som stadig gør budgetsamrådet til det centrale regionale organ. Denne position, som vi kan betegne med D), handler om, at *regionalkirken fra oven dannes fra neden*: Positionen tilsiger, at man fra neden – altså fra budgetsamrådet – får mulighed for at tillægge provstiuvalget en betydelig selvstændig magt. Eksempelvis formulerer man den principielle mulighed, at

"provstiuvalget får direkte kompetence til at udøve en koordinerende rolle, der er bindende for alle sogne i provstiet."¹²⁸⁾

Forskellen til den konsekvente regionalkirke fra oven er dog, at provstiuvalget ikke har magt til at oprette, nedlægge eller sammenlægge sognekirkerne, og at man blødt taler om "en koordinerende rolle".

Ingen i arbejdsgruppen bag betænkningen tilslutter sig dog denne sidstnævnte position D), hvorfor vi kan sige, at spændingen mellem sogne- og regionalkirke i Betænkning 1527 genfindes som en spænding mellem "A) sognekirken" og "C) regionalkirken fra neden", og det er tydeligt, at repræsentanterne fra Landsforeningen af Menighedsråd og Provsteforeningen står for position C), mens Præsteforeningen repræsenterer A). Dette fremgår både af betænkningen¹²⁹⁾ og af den efterfølgende debat.¹³⁰⁾

126) Kirkeministeriet 2011, s. 100.

127) Kirkeministeriet 2011, s. 104.

128) Kirkeministeriet 2011, s. 100.

Det er således betænkningens fortjeneste, at den italesætter spændingen mellem sogne- og regionalkirke på en usædvanlig klar og konkret måde. Derfor vil betænkningen efter min vurdering bidrage til, at denne spænding i det folkekirkelige bygningsværk kommer helt frem på den kirkepolitiske dagsorden.

Den her fremlagte undersøgelse viser, at den nævnte spænding også findes blandt menighedsrådsmedlemmerne, jf. Figur 26. Der er således grund til at tro, at disse folkevalgte aktører er ved at være klar til at deltage i denne vigtige debat, og at dette vil føre til, at de forskellige typer af rådsmedlemmer, som denne undersøgelse har påvist eksistensen af, vil træde endnu tydeligere i karakter i de kommende år.

129) Jf. Kirkeministeriet 2011, s. 100 og 104. Biskoppernes to repræsentanter i arbejdsgruppen er delte eller tøvende i forhold til position C).

130) Se eksempelvis *Præsteforeningens Blad* 2012, nr. 3, hvor Landsforeningens og Provsteforeningens repræsentanter i arbejdsgruppen bag betænkningen sammen skriver en artikel, hvor de tilslutter sig de forslag fra betænkningen, som jeg her kalder for position C). I samme nummer skriver præsteforeningens formand og næstformand, at position C) "... grundlæggende [handler] om et brud med tanken om det enkelte sogn som grundenhed i folkekirken og det enkelte sogns autonomi" (s. 29, sp. II), hvor de tager parti for det sidstnævnte, altså position A).

13. Litteratur

Andress, Hans-Jürgen, Jacques A. Hagenaars und Steffen Kühnel 1997: *Analyse von Tabellen und kategorialen Daten. Log-lineare Modelle, latente Klassenanalyse, logistische Regression und GSK-Ansatz*, Springer Verlag.

Bacher, Johann 2002: *Clusteranalyse*, R. Oldenbourg Verlag.

Backhaus, Klaus, Bernd Erichson, Wulff Plinke og Rolf Weiber 2003: *Multivariate Analysemetoden*, Springer Verlag.

Bauer, Felix 1984: *Datenanalyse mit SPSS*, Springer Verlag.

Berger, Peter L. 1974: *Religion, samfund og virkelighed*, Lindhardt og Ringhof.

Berger, Peter L. 1979: *The Heretical Imperative*, Anchor Press.

Berger, Peter L. 1999: "The Desecularization of The World: A global overview" in: Berger, Peter L. (Ed.): *The Desecularization of The World*, William B. Eerdmans Publishing Company.

Bertelsmann Stiftung (Hrsg.) 2008: *Religionsmonitor 2008*, Bertelsmann Stiftung.

Bertelsmann Stiftung (Hrsg.) 2009: *Woran glaubt die Welt? Analysen und Kommentare zum Religionsmonitor 2008*, Bertelsmann Stiftung.

Bille, Trine, Torben Fridberg, Svend Storgaard og Erik Wulff: *Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004*, akf-forlaget.

Blunch, Niels J., 2000: *Videregående data-analyse – med SPSS og Amos*, Systime.

Bortz, Jürgen 1999: *Statistik für Sozialwissenschaftler*, Springer Verlag.

Bray, James H. and Scott E. Maxwell 1984: *Multivariate Analysis of Variance*, Sage Publications.

Breuer, Stefan 2006: *Max Webers tragische Sociologie*, Mohr Siebeck.

Bromander, Jonas 2005: *Medlem i Svenska kyrkan. En studie kring samtid och framtid*, Verbum Förlag.

Bromander, Jonas 2008: "Enköpingsstudien: en religionssociologisk analys" i: Kajsa Ahlstrand och Göran Bunnar (red.): *Guds närmaste stad?*, Verbum Förlag, s. 53-102.

Brosius, Gerhard und Felix Brosius 1995: *SPSS. Basesystem und Professional Statistics*, International Thomson Publishing.

- Brosius, Felix 1997: *SPSS CHAID: Statistische Datenanalyse für Segmentierungsmodelle und Database Marketing*, International Thomson Publishing.
- Bryman, Alan 2008: *Social Research Methods*, New York: Oxford University Press.
- Clausen, Sten-Erik 1989: *Korrespondanseanalyse*, Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Collins, Randall 2000: *Max Weber – personen og forfatterskabet*, Hans Reitzels Forlag.
- Deichsel, Alexander 1981: „Gemeinschaft und Gesellschaft als analytische Kategorien“ in: Lars Clausen und Franz Urban Pappi (Hg.): *Ankunft bei Tönnies*, Walter G. Mühlau Verlag.
- Deichsel, G und H.J. Trampisch 1985: *Clusteranalyse und Diskriminanzanalyse*, Gustav Fischer Verlag.
- Delrapport 1 fra tænketanken til Københavns biskop, 1997.*
- Delrapport 2 fra tænketanken til Københavns biskop, 1998.*
- Gerhardt, Uta 2001: *Idealtypus. Zur methodischen Begründung der modernen Soziologie*, Suhrkamp Verlag.
- Grosbøll, Thorkild 2003: *En sten i skoen*, Forlaget ANIS.
- Grube, Kirsten 2009: *De unge voksne og folkekirken*, Kirkefondet.
- Gundelach, Peter (red.) 2011: *Små og store forandringer. Danskernes værdier siden 1981*, Hans Reitzels Forlag.
- Gustafsson, Göran och Thorleif Pettersson (red.) 2000: *Folkkyrkor och religiös pluralism – den nordiska religiösa modellen*, Verbum Förlag.
- Hampe, Michael 2007: *Die Macht des Zufalls. Vom Umgang mit dem Risiko*, WJS Verlag.
- Haraldsen, Gustav, 1999: *Spørreskjemametodikk*, Ad Notam Gyldeldal.
- Hauschildt, Eberhard, Eike Kohler und Claudia Schulz 2010: *Milieus praktisch. Analyse- und Planungshilfen für Kirche und Gemeinde*, Vandenhoeck & Ruprecht.
- Hellevik, Ottar 1997: *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, Universitetsforlaget.
- Helligåndskirkens menighedsråd 2010: *Virksomhedsplan – en plan for Helligåndskirkens virke, 2010-2010*. www.helligaandskirken-aarhus.dk/fra-kirkens-liv/virksomhedsplan/virksomhedsplan (15. december 2010).
- Hermansen, Mads 2001: *Læringens univers*, Forlaget Klim.

- Hill, MaryAnn 1997: *SPSS Missing Value Analysis*, SPSS Inc.
- Huber, Stefan 2003: *Zentralität und Inhalt. Ein neues multidimensionales Messmodell der Religiosität*, Leske + Budrich, Opladen.
- Huber, Stefan 2008: "Aufbau und strukturierende Prinzipien des Religionsmonitors" in: Bertelsmann Stiftung (Hrsg.): *Religionsmonitor 2008*, Bertelsmann Stiftung, s. 19-29.
- Huber, Stefan 2009A: „Der Religionsmonitor 2008: Strukturierende Prinzipien, operationale Konstrukte, Auswertungsstrategien“ in: Bertelsmann Stiftung (Hrsg.): *Woran glaubt die Welt? Analysen und Kommentare zum Religionsmonitor 2008*, Bertelsmann Stiftung, s. 17-52.
- Huber, Stefan 2009B: „Vom Öffnen der Blackbox: Religiöse Determinanten der politischen Relevanz von Religiosität“ in: Bertelsmann Stiftung (Hrsg.): *Woran glaubt die Welt? Analysen und Kommentare zum Religionsmonitor 2008*, Bertelsmann Stiftung, s. 667-689.
- Huber, Wolfgang, Johannes Friedrich und Peter Steinacker (Hg.), 2006: *Kirche in der Vielfalt der Lebensbezüge. Die vierte EKD-Erhebung über Kirchenmitgliedschaft*, Gütersloher Verlagshaus.
- Høyen, Marianne 2004: *Korrespondanceanalyse*, Akademisk Forlag.
- Iversen, Hans Raun og Anders Pontoppidan Thyssen (red.) 1986: *Kirke og folk i Danmark*, Forlaget ANIS.
- Jørgensen, Theodor 1996: „Det almindelige præstedømme og det folkekirkelige demokrati“ i: Espersen, Jørgensen, Stenbæk, Christoffersen og Iversen, 1996: *Det almindelige præstedømme og det folkekirkelige demokrati*, Forlaget ANIS, s. 42-66.
- Kirkeministeriet 2006: *Opgaver i sogn, provsti og stift. Betænkning 1477*, Kirkeministeriet.
- Kirkeministeriet 2008: *Evaluering af forsøg med stiftsråd. Betænkning 1495*, Kirkeministeriet.
- Kirkeministeriet 2011: *Provstestillingen og provstiets funktion. Betænkning 1527*, Kirkeministeriet.
- KIRKEN i DAG, nr. 4, 2009*, Tema: Præst og menighedsråd, Kirkefondet.
- Kristeligt Dagblad*, den 12/3-04, 27/04-07, 8/6-09, 21/10-09, 22/10-09, 29/12-10, 31/12-10, 04/01-11 og 24/02-11.
- Krech, Volkhard 2008: „Exklusivität, Bricolage und Dialogbereitschaft“ in: Bertelsmann Stiftung (Hrsg.): *Religionsmonitor 2008*, Bertelsmann Stiftung, s. 33-43.
- Kreiner, Svend 1999: *Statistisk problemløsning*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

- Kristensen, Kai, Henning Madsen og Peter S. Mortensen 1986: *Analyse af kvalitative data*, Systime.
- Linde, Peter Christian 1990: "Kvalitet og omkostninger i repræsentative stikprøveundersøgelser", i *DDA-nyt nr. 55*, 1990, Dansk Data Arkiv.
- Lösel, Friedrich und Werner Wüstendörfer, 1974: „Zum Problem unvollständiger Datenmatrizen“ in: *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 1974, s. 342-357.
- Mehta, Cyrus R. and Nitin R. Patel 1996: *Exact tests 7.0 for Windows*, SPSS Inc.
- Moore, Thomas 1995: *Tag vare på sjælen*, Borgens Forlag.
- Mortensen, Peter S. 1987: *Repræsentative undersøgelser*, Systime.
- Nissen, Karsten 2008: *En gammel folkekirke i en ny tid*, Aros Forlag.
- Petersen, Verner C. 2004: *Hinsides regler. Selvorganisering og ledelse med ansvar*, Børsens Forlag.
- Pohl-Patalong, Uta 2006: *Von der Ortskirche zu kirchlichen Orten. Ein Zukunftsmodell*, Vandenhoeck & Ruprecht.
- Pollack, Detlef 2003: *Säkularisierung – ein moderner Mythos?* Mohr Siebeck.
- Pollack, Detlef 2009: *Rückkehr des Religiösen?: Studien zum religiösen Wandel in Deutschland und Europa 2*, Mohr Siebeck.
- Rasmussen, Steen (Marqvard) 1993: "Som vand og ild – om forholdet mellem sociologi og kristendom", i tidsskriftet *Dansk Sociologi*, 1993, nr. 4, side 60-80.
- Rasmussen, Steen (Marqvard) 2001: *Menighedsrådets kontaktperson*, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer. Heftet kan hentes på www.menighedsraad.dk.
- Rasmussen, Steen Marqvard 2003: "Det nære forhold til kirkelig kristendom – og det fjerne", i: Karen Schousboe og Steen Marqvard Rasmussen: *Menigheder og mennesker*, Aros Forlag, s. 23-75.
- Rasmussen, Steen Marqvard 2004: "Værdistyring i den evangelisk-lutherske folkekirke" i: *Præsteforeningens Blad* 2004, nr. 32, s. 666-673 og nr. 33, s. 690-697.
- Rasmussen, Steen Marqvard 2005A: *Religiøse grundfarver – Peter L. Bergers sociologi i anvendelse på folkekirken*, Aros Forlag.
- Rasmussen, Steen Marqvard 2005B: "»Resultatløshedens« værdier" i: *Præsteforeningens Blad* 2005, nr. 8, s. 159-162.

Rasmussen, Steen Marquard 2007: "Religiøs mangfoldighed som folkekirkelig udfordring" i: Berit Schelde Christensen, Viggo Mortensen og Lars Buch Viftrup (red.): *Karma, Koran og Kirke*, Forlaget Univers, s. 145-257.

Rasmussen, Steen Marquard 2008A: "Menighedsrådsvalget som et valg af ledere" i: Steen Marquard Rasmussen (red.): *Menighedsrådsvalgets betydning og tilslutning*, skriftserien Perspektiv på folkekirken nr. 1, 2008 Landsforeningen af Menighedsråd, s. 11-49. Den kan hentes på www.menighedsraad.dk under menuen "Menighedsrådene".

Rasmussen, Steen Marquard 2008B: "Menighedsrådsvalgene 1996-2004 – med tilbageblik" i: Steen Marquard Rasmussen (red.): *Menighedsrådsvalgets betydning og tilslutning*, skriftserien Perspektiv på folkekirken nr. 1, 2008 Landsforeningen af Menighedsråd, s. 51-106.

Rasmussen, Steen Marquard (red.) 2009A: *Præsten som generalist og specialist*, skriftserien Perspektiv på folkekirken nr. 2, 2009 Landsforeningen af Menighedsråd. Bogen kan hentes på www.menighedsraad.dk under menuen "Menighedsrådene".

Rasmussen, Steen Marquard 2009B: *Aldersfordelingen i menighedsrådene*, Landsforeningen af Menighedsråd. Den kan hentes på www.menighedsraad.dk.

Rasmussen, Steen Marquard 2010: *Pastorale Berufstypologien in der Dänischen Volkskirche*, Band 10 in der Reihe Empirie und Kirchliche Praxis (EuKP), AIM-Verlagshaus.

Rasmussen, Steen Marquard, Leise Christensen, Povl Götke og Gert Nicolajsen 2011: *Kirkelig undervisning med fokus på minikonfirmand- og konfirmandundervisning*. Rapporten indgår i Kirkeministeriets høringsmateriale om dåbsoplæring i folkekirken, der er udsendt den 28. februar 2011.

Riis, Ole 2001: *Metoder på tværs. Om forudsætningerne for sociologisk metodekombination*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Rosenlund, Lennart 1995: "Korrespondanse. Dataanalysens »magiske øye«" i: *Sociologisk tidskrift*, 1995, nr. 1, s. 55-78.

Schanz, Hans-Jørgen 2008: *Modernitet og religion*, Aarhus Universitetsforlag.

Schanz, Hans-Jørgen i "Eksistens" DR, Program 1, den 14. februar 2010 (hentet den 16. februar 2010 på www.dr.dk/P1/Eksistens/Udsendelser/2010/02/04110330.htm).

Schluchter, Wolfgang 2005: *Handlung, Ordnung und Kultur*, Mohr Siebeck.

Schmidt, Vilhelm 2007: *Glück: Alles, was Sie darüber wissen müssen, und warum es nicht das Wichtigste im Leben ist*, Insel Verlag.

Schmidt, Ulla 2011: *Menighetsrådsmedlemmer og menighetsråd i Den norske kirke*, KIFO Notat nr. 1/2011, Stiftelsen Kirkeforskning.

Schnell, Tatjana 2009: *Implizite Religiosität. Zur Psychologie des Lebenssinns*, Dustri Verlag.

Sløk, Camilla 2010: „Gå ud og fortæl alle folkeslag i Danmark, at kristendommen er en del af vores historie og kultur!" i *Præsteforeningens Blad* 2010, nr. 17, s. 362-368.

Sohn, Thorkild 2010: "Menighedsrådene er under pres" i: *Dansk Kirketidende* 2010, nr. 11, s. 340-341.

Thyssen, Ole: 2002: *Værdiledelse*, Gyldendal.

Weber, Max 1985: "Kritische Studien auf dem Gebiet der kulturwissenschaftlichen Logik" in: Max Weber: *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*, Mohr Siebeck, s. 215-290.

Winter, Urs Christian 2005: »Der liebe Gott hat es so gewolt«. *Die Rolle der Religiosität bei der Bewältigung kritischer Lebensereignisse sowie Impulse für eine pastorale Krisenintervention*, Die Universität Freiburg Schweiz.

Wippermann, Carsten 1998: *Religion, Identität und Lebensführung*, Leske + Budrich.

Bilag A: Statistiske tests

Så vidt muligt gennemfører jeg statistiske tests for at afklare, om fundne forskelle eller sammenhænge i materialet er statistisk signifikante, og i den forbindelse benytter jeg et signifikansniveau på 0,10. Begrundelsen for at anvende et højere niveau end det konventionelle på 0,05 er, at jeg lægger vægt på at opspore hypoteser inden for et område, der kun i ringe grad er belyst. Eller som statistiker Jürgen Bortz udtrykker det:

"Innovativ forskning inden for et relativt nyt område, hvor konsekvenserne af en fejlagtig accept af H_1 er ret ubetydelige, ville med et alfa-niveau på 1% kun give få chancer for at tilføre videnskaben nye impulser. I sådanne undersøgelser er det derfor acceptabelt at anvende et alfa-niveau på 10%." (Jürgen Bortz 1999, s. 122)

Alfa-niveauet henviser til sandsynligheden for at begå den fejl at hævde en forskel eller sammenhæng, som reelt ikke er til stede, eller med andre ord: At forkaste en sand H_0 . Heroverfor står muligheden for beta-fejl, der er at fastholde en falsk H_0 – dvs. at overse reelle forskelle, fordi de fejlagtigt tilskrives tilfældigheder. Når vi hæver signifikansniveauet fra 0,05 til 0,10 stiger risikoen for alfa-fejl, mens risikoen for beta-fejl falder

Testresultaterne vises med et af følgende symboler:

Tabel 55: Symboler til visning af statistiske testresultater

Sandsynlighed for, at den fundne forskel mellem grupperne er opstået tilfældigt	Symbol	Tolkning
$p \geq 0,10$	-	Forskellen mellem grupperne er så lille, at den bør betragtes som tilfældig
$p < 0,10$	+	Hvis der reelt ikke er nogen forskel mellem grupperne, vil man i højst 10 af 100 stikprøveundersøgelser alligevel finde en forskel, der er mindst lige så stor som den fundne. Den fundne forskel er derfor meget svagt signifikant, dvs. ikke særligt sikker.
$p < 0,05$	*	Hvis der reelt ikke er nogen forskel mellem grupperne, vil man i højst 5 af 100 stikprøveundersøgelser alligevel finde en forskel, der er mindst lige så stor som den fundne. Den fundne forskel er derfor svagt signifikant, dvs. moderat sikker.
$p < 0,01$	**	Hvis der reelt ikke er nogen forskel mellem grupperne, vil man kun i højst 1 af 100 stikprøveundersøgelser alligevel finde en forskel, der er mindst lige så stor som den fundne. Den fundne forskel er derfor stærkt signifikant, dvs. sikker.
$p < 0,001$	***	Hvis der reelt ikke er nogen forskel mellem grupperne, vil man kun i højst 1 af 1000 stikprøveundersøgelser alligevel finde en forskel, der er mindst lige så stor som den fundne. Den fundne forskel er derfor meget stærkt signifikant, dvs. særdeles sikker.

Bilag A: Statistiske tests

Kun forskelle, der ikke med rimelighed kan tilskrives tilfældigheder, er værd at hæfte sig ved. "Stjerner" er bedre end "plus", og jo flere stjerner, der opnås, des mere sikkert er det, at de fundne forskelle er reelle.

Bilag B: Analyser

B.1. Ønske om medindflydelse på 22 forskellige opgaver

B.1.1. Faktoranalyse

Tabel 56 Partielle korrelationskoefficienter¹⁾ for relationen mellem 22 ønsker om medindflydelse og fire faktorer

	Faktorer				De fire faktorer forklarings- evne
	A: Adm. af bygninger og kirkegård	B: Kirkens organer & embeder	C: Kirkens medarbejdere	D: Kirkens indhold	
Vedligeholdelse af præstegård	0,80	0,04	0,07	-0,07	0,62
Vedligeholdelse af kirkebygningen	0,76	0,08	0,18	0,00	0,65
Kirkegårdskultur, regler for udsmykning af gravsteder	0,76	0,00	-0,02	0,00	0,57
Udformning af kirkegårdstakster	0,75	-0,16	-0,14	0,00	0,63
Kirkens samlede udgifter i sognet	0,55	-0,12	0,16	0,04	0,49
Udsmykning af kirken med kirkekunst	0,48	0,00	0,03	0,21	0,35
Menighedsrådets arbejdsform, forretningsorden o.l.	0,42	-0,18	0,23	0,03	0,43
Iværksættelse af nye gudstjenesteformer	-0,17	0,03	0,10	0,74	0,51
Sogneaftener/kirkehøjskole	0,10	0,05	-0,03	0,73	0,54
Det kirkelige liv i sognet generelt	-0,07	0,09	0,13	0,72	0,51
Skole-kirke-samarbejde	0,00	-0,08	-0,07	0,70	0,51
Kirkeligt socialt arbejde	-0,07	-0,11	0,04	0,67	0,51
Gudstjenestetidspunkter	0,13	-0,03	0,04	0,53	0,37
Sognets hjemmeside på internettet	0,12	-0,20	-0,13	0,51	0,41
Kirkebladet	0,28	-0,04	-0,06	0,50	0,42
Valg af stiftsudvalg for økonomi (eller stiftsråd)	-0,03	0,90	0,04	-0,02	0,81
Valg af mellemkirkeligt stiftsudvalg	-0,02	0,86	0,08	-0,08	0,77
Valg af provstiudvalg	-0,06	0,81	-0,12	-0,00	0,78
Valg af biskop	0,07	0,75	-0,23	0,02	0,67
Ansættelse af præst	-0,04	-0,13	0,77	0,06	0,68
Ansættelse af kirke- og kirkegårdsfunktionærer	0,16	-0,14	0,74	0,01	0,78
Medarbejdernes trivsel, arbejdsmiljø	0,21	0,02	0,71	0,09	0,69
Faktorenes egen værdi	35%	7%	6%	10%	58%

- Note 1: Når der foretages oblimin-rotation i forbindelse med faktoranalysen (jf. tabellens note 4), vises nøgletallene som partielle korrelationskoefficienter. Problemstillingen er her, at de to faktorer ikke er uafhængige af hinanden, men korrelerer indbyrdes (jf. tabellens note 5). Vil man i den situation beskrive den selvstændige korrelation mellem f.eks. "kirkebladet" og faktor 2, er man nødt til at tage højde for, at "kirkebladet" også korrelerer med f.eks. faktor 1, 3 og 4 og at faktor 1, 3 og 4 og faktor 2 også korrelerer indbyrdes. Teknisk set sker det ved at se bort fra den del af variationen, som "kirkebladet" og faktor 2 har fælles med faktor 1, 3 og 4 og derefter beregne korrelationen mellem "kirkebladet" og faktor 2. Denne korrelation kaldes partiel korrelation.
- Note 2: Kaiser-Meyer-Olkin = 0,90. Dette er et mål for, hvor velegnet de foreliggende data er til at indgå i en faktoranalyse. Den optimale værdi er 1,0 og værdier under 0,50 er et udtryk for, at faktoranalysen ikke er til meget nytte i forsøget på den datareduktion, der er analysens formål.
- Note 3: De variabler, der knyttes sammen under de enkelte faktorer, er markeret med fed.
- Note 4: Under denne og de følgende faktoranalyser bliver der foretaget en oblimin-rotation med mindre andet fremgår af noterne til de enkelte analyser. Det er en såkaldt skævvinklet rotation, der tillader, at faktorerne kan korrelerer med hinanden. Den fører generelt til resultater, der er mere konsistente og derfor lettere at fortolke end mere restriktive rotationsformer, jf. Brosius und Brosius, s. 837.
- Note 5: Som det fremgår af note 4, resulterer oblimin-rotationen i faktorer, der korrelerer med hinanden. Da dette i sig selv er et vigtigt resultat, ses her den indbyrdes korrelation mellem de fire faktorer:

Faktorer	1	2	3	4
1: Adm. af bygninger og kirkegård	1,00			
2: Kirkens indhold	0,32	1,00		
3: Kirkens organer & embeder	0,44	0,41	1,00	
4: Kirkens medarbejdere	0,35	0,27	0,33	1,00

Vi ser, at alle faktorer korrelerer positivt med hinanden – det gælder dog nogle mere end andre. Mest påfaldende er det, at faktor 4 "Kirkens medarbejdere" korrelerer relativt svagt med faktor 2: "Kirkens indhold" (0,27), mens faktor 1: "Administration af bygninger og kirkegård" korrelerer særligt stærkt med faktor 3: "Kirkens organer & embeder".

- Note 6: Når 22 variabler reduceres til 4 faktorer går der nødvendigvis information tabt. Kolonnen med de 4 faktorer "forklaringsevne" angiver, hvor stor en del af de enkelte variabelers variation, der "forklares", dvs. kan henføres til de udvalgte faktorer. Tilsammen "forklarer" de 4 faktorer 58% af variansen på de 22 variabler. Hvor stor en del af denne "faktoranalysens samlede forklaringsevne", hver af faktorerne bidrager med, fremgår af "Faktorernes egenværdi". Eksempelvis ser vi, at egenværdien for faktor 1 = 35%. Det betyder, at 35 procentpoints af den samlede forklaringsevne på 58% kan henføres til faktor 1. Faktor 1 bidrager følgelig med $35 / 58 * 100\% = 60\%$ af faktoranalysens samlede forklaringsevne.

B.1.2. Variansanalyse**Tabel 57A: Modelberegnete gennemsnitsværdier for hver af de forklarende variabler for Indeks A) Administration af bygninger og kirkegårde og Indeks D) Kirkens indhold**

Forklarende variabler		A) Bygninger og kirkegårde	D) Kirkens indhold
		Gennemsnit	Gennemsnit
Alder ***	22 - 50 år	2,1	2,2
Testresultat pr. indeks:			
Indeks A): ***	51 - 60 år	2,4	2,3
Indeks D): –	61 - 70 år	2,8	2,5
	71 - 83 år	2,8	2,3
Sognets urbaniseringsgrad ***	Byer under 200 indbyggere	2,6	2,2
Testresultat pr. indeks:			
Indeks A): **	Byer med 200-999 indbyggere	2,6	2,3
Indeks D): ***	Byer med 1.000-4.999 indbyggere	2,6	2,5
	Byer med 5.000-49.999 indbyggere	2,7	2,6
	Byer med 50.000+ indb. bortset fra hovedstaden	2,4	2,6
	Hovedstadsområdet	2,0	2,3
Stift +	København	2,1	2,3
Testresultat pr. indeks:			
Indeks A): *	Helsingør	2,4	2,4
Indeks D): –	Roskilde	2,5	2,4
	Lolland-Falster	2,5	2,3
	Fyen	2,8	2,4
	Aalborg	2,8	2,4
	Viborg	2,4	2,3
	Århus	2,6	2,4
	Ribe	2,5	2,4
	Haderslev	2,7	2,5

Note: Som det ses, består tabellen af tre forskellige dele, der hver omhandler en bestemt forklarende variabel. Til hver del er der knyttet tre testresultater. Med "Alder" som eksempel ser vi, at alderen er markeret med tre stjerner. Det betyder, at alderen har en stærkt signifikant betydning for menighedsrådsmedlemmernes score på de to indeks, når disse betragtes under ét. Når alderen har en signifikant betydning for denne samlede betragtning, giver det mening at se nærmere på alderens betydning for hver af de to indeks. Her viser det sig, at alderen har en stærkt signifikant betydning for ønskerne om indflydelse på bygninger og kirkegård, mens alderen ingen påviselig betydning har for ønskerne om indflydelse på kirkens indhold.

I Bray and Maxwell, 1984, s. 10ff. og Borz 1999, s. 426 og 568 finder man en nærmere forklaring på, hvorfor det er nødvendigt at foretage en test af alderens betydning for begge indeks betragtet under ét, inden man kan se nærmere på alderens betydning for hver af dem.

Tabel 57B: Modelberegnete gennemsnitsværdier for hver af de forklarende variable for Indeks A) Administration af bygninger og kirkegårde og Indeks D) Kirkens indhold

Forklarende variable		A) Bygninger og kirkegårde	D) Kirkens indhold
		Gennemsnit	Gennemsnit
Køn *: Testresultat pr. indeks: Indeks A): – Indeks D): **	mand	2,6	2,3
	kvinde	2,5	2,5
Anciennitet i rådet **: Testresultat pr. indeks: Indeks A): + Indeks D): *	1 - 4 år	2,4	2,3
	5 - 8 år	2,6	2,3
	9 - 16 år	2,7	2,5
	17 - 48 år	2,8	2,5
Forhold til arbejdsmarkedet *: Testresultat pr. indeks: Indeks A): ** Indeks D): –	Faglært arbejder	2,6	2,3
	Ufaglært	2,7	2,1
	Selvstændig	2,5	2,2
	Ledende funktionær	2,6	2,5
	Funktionær i øvrigt	2,2	2,3
	Arbejdsløs	.	.
	Pensionist	2,8	2,5
	Studerende	2,3	2,5
Religiøsitetens intensitet ***: Testresultat pr. indeks: Indeks A): – Indeks D): ***	Højreligiøse	2,6	2,6
	Religiøse	2,5	2,2
	Ikke religiøse	2,4	2,0

Tabel 58: Modelberegnete gennemsnitsværdier for hver af de forklarende variabler for Indeks B) Valg til kirkelige organer og embeder

		Anciennitet i menighedsrådet			
		1 - 4 år	5 - 8 år	9 - 16 år	17 - 48 år
Grad af religiøsitet ***	Højreligiøse	2,05	2,25	2,31	2,57
	Religiøse	1,77	1,96	2,05	2,30
	Ikke religiøse	1,42	1,56	1,68	1,89
Uddannelse *	Folkeskole eller faglig uddannelse	1,91	2,07	2,19	2,40
	Gymnasium/HF o.l.	1,97	2,31	2,35	2,62
	Lang/mellemlang uddannelse	1,80	2,02	2,13	2,44
Køn *	Mand	1,74	1,90	2,09	2,34
	Kvinde	1,93	2,20	2,28	2,54
Sognets urbaniseringsgrad *	Byer under 1.000 indbyggere	1,80	1,95	2,11	2,39
	Byer med 1.000-4.999 indbyggere	1,97	2,21	2,30	2,67
	Byer med 5.000-49.999 indbyggere	2,05	2,19	2,32	2,45
	Byer med 50.000+ indb. inkl. hovedstaden	1,65	2,01	2,08	2,20
Opvækst **	København og omegn	1,65	1,85	2,02	2,15
	Aalborg, Odense eller Århus	2,39	2,54	2,67	2,95
	by med 50.000-100.000 indbyggere	2,11	2,35	2,26	2,62
	by med 20.000-50.000 indbyggere	2,17	2,11	2,40	2,73
	mindre byer	1,80	2,12	2,14	2,35
	på landet	1,79	2,04	2,16	2,39

B.2. Personlige grunde samt ønsker om drøftelser i menighedsrådet

B.2.1. Faktoranalyse

Tabel 59: Korrelationskoefficienter¹⁾ mellem fire faktorer og 11 personlige grunde til at være rådsmedlem og 12 ønsker om drøftelser i menighedsrådet

	Faktorer				De fire faktorerens forklaringssevne
	E: Personlige interesser og tro	F: Tradition, pligt og status	G: Menighed og kirkens indhold	H: Overordnede kirkelige forhold	
Den kristne tros indhold	0,25	0,07	0,76	0,22	0,70
Interessen for kirke og kriterier blandt sognets indbyggere	0,22	-0,11	0,75	0,11	0,63
Religionens betydning for nutidens danskere	0,19	-0,01	0,73	0,20	0,61
Dåbens og nadverens betydning	0,24	0,13	0,72	0,27	0,66
Målsætninger for det lokale kirkelige arbejde	0,09	-0,14	0,62	0,30	0,50
Brug af nye salmer og rytmisk musik	-0,08	0,09	0,52	0,37	0,43
Menighedsrådets forventninger til præstens arbejde	0,08	0,22	0,47	0,43	0,47
Det giver mig en meningsfuld fritidsaktivitet	0,74	0,10	0,02	0,18	0,58
Det er min vigtigste fritidsinteresse	0,71	0,26	0,17	0,08	0,61
Det giver mig et fællesskab med andre mennesker, som jeg har meget brug for	0,65	0,20	0,02	0,20	0,50
Det giver mig en tilknytning til den aktive menighed, som er vigtig for mig	0,64	0,12	0,34	0,08	0,55
Det giver mig mulighed for at realisere mit kirkelige engagement	0,59	0,11	0,41	0,03	0,53
Det giver mig en god mulighed for at styrke den kristne mission	0,55	0,18	0,50	0,00	0,58
Det ligger i naturlig forlængelse af min kristne tro	0,54	0,05	0,51	0,06	0,57

	Faktorer				De fire faktorerens forklaringssevne
	E: Personlige interesser og tro	F: Tradition, pligt og status	G: Menighed og kirkens indhold	H: Overordnede kirkelige forhold	
Betænkninger og andet, der sendes i høring fra Kirkeministeriet	0,17	-0,06	0,11	0,79	0,66
Brugen af det nye stiftsbidrag på op til 1% af kirkeskatten	0,16	0,00	0,15	0,77	0,65
Kirkens ledelse på landsplan	0,25	0,02	0,17	0,74	0,64
Mulighederne for samarbejde på tværs af sognegrænser	0,03	0,06	0,20	0,60	0,40
Folkekirkens forhold til miljøproblemerne, lokal miljøprofil	-0,05	0,10	0,29	0,55	0,40
Det giver mig status blandt mine nærmeste	0,35	0,77	-0,07	0,08	0,73
Det giver mig status i lokalsamfundet	0,28	0,77	-0,11	0,12	0,69
Jeg føler det som en pligt, jeg må påtage mig af hensyn til lokalsamfundet	-0,05	0,74	0,07	0,02	0,55
Det er en tradition i min familie at deltage i menighedsrådsarbejde	0,28	0,51	0,16	-0,05	0,37
Faktoreernes egen værdi	12%	5%	31%	8%	56%

Note 1: Analysen er både gennemført med oblimin- og varimax-rotation. Til forskel fra Tabel 56 på side 153 vælger jeg her den mere restriktive varimax-rotation, fordi den fordeler de enkelte variabler mere jævnt på de fire faktorer, og fordi det viser sig, at variablerne for hhv. personlige grunde og ønsker om emner at drøfte ikke blandes sammen, men fordeler sig på hver sine to af de fire faktorer. Det gør disse lettere at tolke.

Note 2: Kaiser-Meyer-Olkin = 0,87. Dette er et mål for, hvor velegnet de foreliggende data er til at indgå i en faktoranalyse. Den optimale værdi er 1,0 og værdier under 0,50 er et udtryk for, at faktoranalysen ikke er til meget nytte i forsøget på den datareduktion, der er analysens formål.

Note 3: De variabler, der knyttes sammen under de enkelte faktorer, er markeret med fed.

Bilag C: Analyse af ønsket om at genopstille

Tabel 60: Relativ chance for, at man ønsker at genopstille til menighedsrådet

Forklarende variabler	Model I	Model II
	Odds-kvotest	Odds-kvotest
Alder	(***)	(***)
22-50 år	1,0	1,0
51-60 år	1,6 -	1,5 -
61-70 år	2,1 **	2,0 *
71-83 år	0,4 *	0,2 ***
Opvækst som barn	(**)	(***)
København og omegn	3,3 ***	4,5 ***
Århus, Odense eller Aalborg	1,9 -	2,0 -
By med 50.000-100.000 indbyggere	1,4 -	1,7 -
By med 20.000-50.000 indbyggere	0,6 -	0,7 -
Mindre byer	1,0 -	1,2 -
På landet	1,0	1,0
Offentlig religiøs praksis (Hvor ofte går du i kirke? Og hvor vigtigt er det for dig?)		(*)
Lav		1,0
Middel		2,9 -
Høj		6,1 -
Køn	(-)	
Antal år i menighedsrådet	(-)	
Uddannelse	(-)	
Forhold til arbejdsmarkedet i dag	(-)	
Størrelsen på den største by i det sogn, hvor man i dag sidder i menighedsrådet	(-)	
Hosmer & Lemeshows test	p = 0,996	p = 0,672

Note 1: Hvis en første analyse viser, at en forklarende variabel ikke har signifikant betydning, gennemføres analysen en gang til uden pågældende variabel. Vi ser, at køn, anciennitet i menighedsrådet, uddannelse, forhold til arbejdsmarkedet og størrelsen på den by, hvor man i dag sidder i menighedsrådet, er uden påviselig betydning for, om man ønsker at genopstille til menighedsrådet eller ej.

Note 2: Som modelkontrol benyttes Hosmer og Lemeshows goodness-of-fit-test. Den tester, om de modelberegnedes sandsynligheder er signifikant forskellige fra de observerede, jf. S. Kreiner, 1999, s. 533f. Det bemærkes, at en god model forudsætter, at der *ikke* kan påvises en signifikant forskel. Derfor skal p-værdien være stor, og i det mindste større end vort signifikansniveau på 0,10, jf. Tabel 55 i bilag A, der også angiver betydningen af symbolerne for test-resultaterne.

Bilag D: Det anvendte spørgeskema

Sabro, den 28. januar 2008

Vor ref.: 37.08/6173 SMR

Kære valgte medlem af menighedsrådet

Bestyrelsen i Landsforeningen af Menighedsråd har besluttet at gennemføre en undersøgelse af, hvordan valgte menighedsrådsmedlemmer opfatter deres arbejde i menighedsrådet.

Baggrunden for undersøgelsen er, at vi på den ene side glæder os over, at landets ca. 17.000 valgte menighedsrådsmedlemmer er en bredt sammensat kreds af mennesker. Det giver den danske folkekirke et godt grundlag for sin virksomhed. På den anden side ved vi egentlig alt for lidt om, hvad det vil sige, at landets menighedsrådsmedlemmer er bredt sammensat.

Spørgsmålene er derfor:

- Hvordan ser bredden mere præcist ud?
- Hvordan vurderer de valgte medlemmer arbejdet i menighedsrådet?

Det er vigtigt for Landsforeningen at få en nærmere belysning af disse spørgsmål, for kun på den måde kan vi tage højde for den forskellighed, der er i vores medlemskreds.

For at få et troværdigt billede har vi udtrukket en landsdækkende, repræsentativ stikprøve på 1.000 personer. Udtrækningen er foregået tilfældigt blandt foreningens medlemmer, og du er blandt de udtrukne.

Vi sikrer dig fuld anonymitet, for så snart de indkomne skemaer er tastet ind, bliver oplysningerne om deltagernes navn og adresse destrueret, således at ingen senere vil kunne opspore, hvem der har deltaget i undersøgelsen.

For at få et retvisende billede er det meget vigtigt med en høj svarprocent. Vi vil derfor bede dig om at besvare spørgeskemaet og sende det tilbage i vedlagte svarkuvert **senest mandag den 18. februar 2008**.

Undersøgelsen gennemføres af Landsforeningens konsulent, sociolog Steen Marquard Rasmussen. Har du spørgsmål i forbindelse med udfyldelsen af skemaet, er du velkommen til at kontakte ham på telefon 87 32 21 33.

Med venlig hilsen og på forhånd tak

Inge Lise Pedersen
formand for Landsforeningen af Menighedsråd

Løbenummer: _____

Kære menighedsrådsmedlemmer
– hvordan er I valgt, hvad arbejder I med og hvad synes I om det?

Hvor intet andet er nævnt, må der kun gives ét svar på hvert spørgsmål.

A: Din vej til menighedsrådet

-
1. Hvordan blev du valgt ind i menighedsrådet? Det vil sige, var der afstemning eller aftalevalg (= fredsvalg med kun én liste) dér, hvor du blev valgt?
- Afstemning
 Aftalevalg
-
2. Havde den liste, du opstillede på, en listebetegnelse (et navn)?
- Nej
 Ja, betegnelsen var: _____
-
3. Hvornår blev du første gang valgt ind i det menighedsråd, du nu er medlem af?
- i 2004
 tidligere, nemlig i: _____ (angiv årstal)
 senere, ved at komme ind som stedfortræder i: _____ (angiv årstal)
-
4. Har du været medlem af menighedsrådet i et andet sogn?
- Nej
 Ja, og dér blev jeg første gang valgt ind i _____ (angiv årstal)
-
5. Har nogle i din familie været medlem af et menighedsråd, inden du selv blev det? (familie betyder her både dine forældre, dine børn, din ægtefælle, men også en faster, en moster, en fætter og dine bedsteforældre)
- Nej
 Ja
- Hvis Ja: Har det eller de pågældende familiemedlemmers interesse for menighedsrådsarbejdet bidraget til, at du også har fået interesse herfor?
- Nej, slet ikke
 Ja, men kun i ringe grad
 Ja, i nogen grad
 Ja, i høj grad
 Ved ikke
-
6. Har personer uden for din familie gjort dig interesseret i menighedsrådsarbejde?
- Ja, sognepræsten har gjort mig interesseret i arbejdet
 Ja, et valgt medlem af menighedsrådet har gjort mig interesseret i arbejdet
 Ja, en ven/bekendt/arbejdskollega har gjort mig interesseret i arbejdet
 Nej
-

De følgende spørgsmål 7-11 handler om den situation, der gjorde, at du blev kandidat til menighedsrådet:

7. Deltog du i et opstillingsmøde?
- Ja, jeg deltog i det opstillingsmøde, der fandt sted umiddelbart efter menighedsrådets offentlige orienteringsmøde
 - Ja, jeg deltog i et opstillingsmøde, der var arrangeret af en kreds med interesse for menighedsrådsvalget (f.eks. et politisk parti, en børne- og ungdomsorganisation, en kirkelig retning, eller en anden gruppe)
 - Nej
8. Hvis Ja til at du deltog i et opstillingsmøde:
Blev du kandidat på en liste, der blev dannet på opstillingsmødet?
- Ja
 - Nej, jeg blev opstillet på en anden liste
9. Hvis Ja til, at du deltog i opstillingsmødet:
Havde du inden opstillingsmødet besluttet, at du var villig til at lade dig opstille?
- Ja, det havde jeg afgjort inden mødet begyndte
 - Nej, men jeg blev interesseret i løbet af mødet
 - Nej, men jeg blev under mødet overtalt/presset til at stille op
 - Andet: _____
10. Hvis Ja til, at du deltog i opstillingsmødet:
Var det, efter din vurdering, let eller svært at finde kandidater på opstillingsmødet?
- Det var let at finde kandidater nok
 - Det var nogenlunde let at finde kandidater nok
 - Det var lidt svært at finde kandidater nok
 - Det var meget svært at finde kandidater nok
11. Hvis Nej til at du deltog i et opstillingsmøde:
Fik du en personlig opfordring til at stille op?
- Ja, jeg blev opfordret til at stille op, fordi man på opstillingsmødet ikke havde fundet kandidater og stedfortrædere nok
 - Ja, jeg blev opfordret til at stille op af andre grunde
 - Nej, jeg tog selv initiativ til at opstille en liste
-
12. Har du bopæl i sognet, eller er du sognebåndsløser?
- Jeg bor i sognet
 - Jeg har løst sognebånd, fordi jeg specielt foretrækker (en af) sognets præst(er)
 - Jeg har løst sognebånd, fordi jeg føler mig specielt knyttet til pågældende sogn/kirke
-

B: Dine grunde til at blive medlem af menighedsrådet

Du er valgt som menighedsrådsmedlem for perioden frem til næste menighedsrådsvalg i 2008. Nedenfor følger en række grunde til at være menighedsrådsmedlem, og vi beder dig om at anføre, hvor vigtig hver af disse er for dig. Spørgsmålet er altså ikke, hvor vigtige de enkelte grunde er for menighedsrådet eller for sognet, men hvor vigtige de er for dig personligt.

Vi har delt grundene op i tre grupper:

1. Dit ønske om indflydelse på de opgaver, menighedsrådet har
2. Din interesse for at drøfte forskellige kirkelige emner
3. Menighedsrådsarbejdets personlige betydning for dig

B.1. Ønske om medindflydelse

(Angiv din vurdering ved at sætte en cirkel om det tal, der bedst udtrykker den enkelte grunds betydning for, at du nu engagerer dig i menighedsrådets arbejde)

Hvor vigtigt er det for dig at have medindflydelse på:	Uden betydning				Meget vigtigt
	0	1	2	3	4
13. Gudstjenestetidspunkter	0	1	2	3	4
14. Iværksættelse af nye gudstjenesteformer	0	1	2	3	4
15. Skole-kirke-samarbejde	0	1	2	3	4
16. Sogneaftener/kirkehøjskole	0	1	2	3	4
17. Kirkeligt socialt arbejde	0	1	2	3	4
18. Kirkebladet	0	1	2	3	4
19. Det kirkelige liv i sognet generelt	0	1	2	3	4
20. Sognets hjemmeside på internettet	0	1	2	3	4
21. Vedligeholdelse af kirkebygningen	0	1	2	3	4
22. Udsmykning af kirken med kirkekunst	0	1	2	3	4
23. Vedligeholdelse af præstegård	0	1	2	3	4
24. Udformning af kirkegårdstakster	0	1	2	3	4
25. Kirkegårdskultur, herunder regler for udsmykning af gravsteder	0	1	2	3	4
26. Kirkens samlede udgifter i sognet	0	1	2	3	4
27. Ansættelse af præst	0	1	2	3	4
28. Ansættelse af kirke- og kirkegårdsfunktionærer (ex: kordegn, kirketjener, organist, graver)	0	1	2	3	4
29. Medarbejdernes trivsel, arbejdsmiljø	0	1	2	3	4
30. Valg af biskop	0	1	2	3	4
31. Valg af provstiudvalg	0	1	2	3	4
32. Valg af stiftsudvalg for økonomi (eller stiftsråd)	0	1	2	3	4
33. Valg af mellemkirkeligt stiftsudvalg	0	1	2	3	4
34. Menighedsrådets arbejdsform, forretningsorden o.l.	0	1	2	3	4

B.2. Ønske om drøftelser i menighedsrådet

Nedenfor følger en række emner, som kunne drøftes i menighedsrådet. Vi beder dig vurdere, hvor vigtigt det er for dig, at menighedsrådet én eller flere gange i perioden fra 2004 og frem til næste valg i 2008 når at få drøftet hvert af de anførte emner. Besvarelsen sker ved for hvert emne at sætte en cirkel om ét af tallene på skalaen fra 1 til 5.

Hvor vigtigt er det for dig, at menighedsrådet får en drøftelse af følgende emner:	Uden betydning				Meget vigtigt
35. Målsætninger for det lokale kirkelige arbejde	0	1	2	3	4
36. Interessen for kirke og kristendom blandt sognets indbyggere	0	1	2	3	4
37. Religionens betydning for nutidens danskere	0	1	2	3	4
38. Folkekirkens forhold til miljøproblemerne, herunder om den lokale kirke bør have en grøn miljøprofil	0	1	2	3	4
39. Menighedsrådets forventninger til præstens arbejde	0	1	2	3	4
40. Den kristne tros indhold	0	1	2	3	4
41. Dåbens og nadverens betydning	0	1	2	3	4
42. Brug af nye salmer og rytmisk musik	0	1	2	3	4
43. Mulighederne for samarbejde på tværs af sognegrænser	0	1	2	3	4
44. Betænkninger og andet, der sendes i høring fra Kirkeministeriet	0	1	2	3	4
45. Kirkens ledelse på landsplan (f.eks. forholdet mellem stat og kirke)	0	1	2	3	4
46. Brugen af det nye stiftsbidrag på op til 1% af kirkeskatten	0	1	2	3	4

B.3. Personlige grunde

Nedenfor følger en række påstande om menighedsrådsarbejdet. Vi beder dig vurdere, hvor enig eller uenig du er i disse, ved for hver af dem at sætte en cirkel om et af tallene på skalaen fra -2 til +2.

Påstande om menighedsrådsarbejdets betydning:	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken eller	Delvis enig	Helt enig
47. Det giver mig et fællesskab med andre mennesker, som jeg har meget brug for	-2	-1	0	1	2
48. Det giver mig en meningsfuld fritidsaktivitet	-2	-1	0	1	2
49. Det giver mig status i lokalsamfundet	-2	-1	0	1	2
50. Jeg føler det som en pligt, jeg må påtage mig af hensyn til lokalsamfundet	-2	-1	0	1	2
51. Det giver mig status blandt mine nærmeste	-2	-1	0	1	2
52. Det giver mig en tilknytning til den aktive menighed, som er vigtig for mig	-2	-1	0	1	2
53. Det ligger i naturlig forlængelse af min kristne tro	-2	-1	0	1	2
54. Det er min vigtigste fritidsinteresse	-2	-1	0	1	2
55. Det giver mig en god mulighed for at styrke den kristne mission	-2	-1	0	1	2
56. Det giver mig mulighed for at realisere mit kirkelige engagement	-2	-1	0	1	2
57. Det er en tradition i min familie at deltage i menighedsrådsarbejde	-2	-1	0	1	2

C: Det konstituerende møde

I november 2004 holdt menighedsrådet et møde, hvor det konstituerede sig med valg til diverse poster.

58. Deltog du i det konstituerende møde?

- Ja
 Nej

Hvis **Ja**, vil vi bede dig tænke tilbage på dette møde og besvare følgende spørgsmål, der er opdelt i to hovedgrupper:

1. Valget til diverse poster
2. Afviklingen af selve mødet

C.1. Valg til diverse poster

Spørgsmålene i dette afsnit besvares ved – række for række – at sætte et eller flere krydser i de relevante felter:

Valg til følgende poster:	Blev du valgt til den anførte post?		Ville du gerne have denne post?		To øvrige spørgsmål:	
	Ja	Nej	Ja	Nej, helst ikke	Jeg havde denne post i <u>forrige</u> periode	Blev ikke behandlet på mødet
59. Formand	☐	☐	☐	☐	☐	☐
60. Næstformand	☐	☐	☐	☐	☐	☐
61. Medlemmer af stående udvalg (kirke- og kirkegårdsudvalget)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
62. Medlemmer af præstegårdsudvalget	☐	☐	☐	☐	☐	☐
63. Medlemmer af valgbestyrelse	☐	☐	☐	☐	☐	☐
64. Kirkevæрге	☐	☐	☐	☐	☐	☐
65. Kasserer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
66. Sekretær	☐	☐	☐	☐	☐	☐
67. Kontaktperson til personalet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
68. Bygningskyndig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
69. Underskriftberettiget	☐	☐	☐	☐	☐	☐
70. Medlemmer af et forretningsudvalg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
71. Medlemmer af et aktivitetsudvalg	☐	☐	☐	☐	☐	☐

C.2. Afvikling af mødet

Nedenfor følger en række påstande om afviklingen af det konstituerende møde. Vi beder dig vurdere, hvor enig eller uenig du er i disse, ved for hver af dem at sætte en cirkel om et af tallene på skalaen fra -2 til +2.

Påstande om det konstituerende møde:	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken eller	Delvis enig	Helt enig
72. Mødet blev styret meget professionelt og kompetent	-2	-1	0	1	2
73. Jeg er meget tilfreds med at få de poster, jeg blev valgt til	-2	-1	0	1	2
74. Det var meget svært at finde en kandidat til formandsposten	-2	-1	0	1	2
75. Det var meget svært at finde en kandidat til hvervet som kontaktperson	-2	-1	0	1	2
76. Der var en god stemning på mødet	-2	-1	0	1	2
77. Der var alt for lidt tid til at behandle mødets punkter ordentligt	-2	-1	0	1	2
78. Det var meget svært at overskue indholdet af de enkelte poster, der skulle vælges til	-2	-1	0	1	2
79. Jeg synes, mødet var præget af nogle "gamle sognekonger", der ville styre forløbet	-2	-1	0	1	2
80. Jeg er alt i alt meget tilfreds med forløbet af det konstituerende møde	-2	-1	0	1	2

D: Kirkelige aktiviteter – de faktiske aktiviteter og dine ønsker

I dette afsnit ønsker vi oplysninger om, hvilke aktiviteter, der i dag finder sted. Hermed menes aktiviteter, som menighedsrådet har sat i værk enten alene eller i samarbejde med andre råd eller i samarbejde med frie kirkelige organisationer.

Hvis en given aktivitet ikke finder sted i dag, vil vi bede dig tage stilling til, om du ønsker, at den sættes i værk (enten af menighedsrådet alene eller i samarbejde med andre råd eller organisationer). Hvis du – ud fra en vurdering af de lokale muligheder og ressourcer – ønsker, at aktiviteten sættes i værk i den kommende funktionsperiode 2008-2012, sættes et kryds i kolonnen yderst til højre.

Kirkelig aktivitet:	Finder aktiviteten sted i dag?			Hvis aktiviteten <u>ikke</u> finder sted i dag:
	Nej	Ja, i rådets eget regi	Ja, i samarbejde med andre menighedsråd	Jeg <u>ønsker</u> , aktiviteten bliver <u>sat i gang</u>
81. Skole-kirke-samarbejde	☐	☐	☐	☐
82. Børne-/familiegudstjenester	☐	☐	☐	☐
83. Ungdomsgudstjenester	☐	☐	☐	☐
84. Meditations-/stillegudstjenester	☐	☐	☐	☐
85. Samtalegrupper om troens betydning i den enkeltes liv	☐	☐	☐	☐
86. Kirkekoncerter	☐	☐	☐	☐
87. Salmesangsaftener	☐	☐	☐	☐
88. Babysalmesang	☐	☐	☐	☐
89. Sogneaftener/kirkehøjskole	☐	☐	☐	☐
90. Bibellæsning/Bibelmaraton	☐	☐	☐	☐
91. Studiegruppe til fordybelse i den kristne kirkes historie	☐	☐	☐	☐
92. Studiegruppe om andre religioner	☐	☐	☐	☐
93. Social aktivitet for menigheden (fællesspisning, filmaften m.v.)	☐	☐	☐	☐
94. Social aktivitet for mennesker af forskellig religiøs overbevisning (fællesspisning, filmaften m.v.)	☐	☐	☐	☐
95. Besøg hos og af andre trossamfund	☐	☐	☐	☐
96. Besøgstjeneste	☐	☐	☐	☐
97. Uddeling til jul	☐	☐	☐	☐
98. Legestue eller samvær for dagplejere	☐	☐	☐	☐

Bilag D: Det anvendte spørgeskema

Kirkelig aktivitet:	Finder aktiviteten sted i dag?			Hvis aktiviteten <u>ikke</u> finder sted i dag:
	Nej	Ja, i rådets eget regi	Ja, i samarbejde med andre menighedsråd	Jeg <u>ønsker</u> , aktiviteten bliver <u>sat</u> <u>i gang</u>
99. Værested eller lign. for børn og unge	☐	☐	☐	☐
100. Værested/varmestue/café for voksne	☐	☐	☐	☐
101. Genbrugsbutik	☐	☐	☐	☐
102. Selvhjælpsgrupper for psykisk syge, sørgende eller andre	☐	☐	☐	☐
103. Arbejde blandt flygtninge/indvandrere	☐	☐	☐	☐
104. Kirkeblad	☐	☐	☐	☐
105. Sognets hjemmeside på internettet	☐	☐	☐	☐
<i>Samarbejde med andre menighedsråd om:</i>				
106. en fælles kasserer	☐		☐	☐
107. fælles drift af kirkegårde	☐		☐	☐
108. fælles kirkefunktionærer	☐		☐	☐
109. fælles administration af personale	☐		☐	☐
110. fælles sognegård	☐		☐	☐

E: Folkekirkens organisation og ressourcer

Spørgsmålene på denne side handler om din holdning til emner, der egentlig kalder på et nuanceret svar. Trods dette beder vi dig om at vælge de svarmuligheder, der bedst udtrykker dit svar. Bemærk, at du til spørgsmål 111 må sætte op til to krydser; i spørgsmål 112 op til fire krydser, mens du i spørgsmål 113 og 114 kun må sætte ét kryds.

111. Hvilke af følgende udsagn beskriver efter din mening mest præcist de organisatoriske forhold i folkekirken i dag? (sæt max. 2 krydser)

- samarbejde og konsensus
- konflikter og dårligt samarbejde
- handlingslammelse og ukoordinerede initiativer
- handlings- og forkyndelsefrihed
- arbejdsdygtig, flad, folkelig struktur
- skjult magtudøvelse fra toppen
- andet: _____

112. Samarbejde på tværs af sogne (sæt kryds ved de synspunkter, du kan tilslutte dig)

- Mange vigtige kirkelige opgaver kan kun løses i samarbejde med andre sogne
- Det er så besværligt at samarbejde på tværs, at vi bør holde os til vort eget sogn
- Det er så vigtigt med den lokale forankring, at vi bør holde os til vort eget sogn
- Menighedsrådsarbejdet vil blive mere interessant, hvis vi samarbejder på tværs

113. Hvad oplever du som den største udfordring for folkekirken? (max. 1 kryds)

- Islam
- Folkekirkemedlemmers blandingsreligiøsitet (new age)
- Sekularisering (at kristendommen ikke længere har betydning for danskerne)

114. Hvad er folkekirkens primære rolle i forhold til indvandrere af anden religiøs observans? (max. 1 kryds)

- Forkyndelse af det kristne budskab
 - Arbejde på fredelig sameksistens
 - Bidrage til integrationen af de nye medborgere
-

F: Det kommende menighedsrådsvalg

Næste menighedsrådsvalg finder sted den 11. november 2008. Nedenfor følger en række spørgsmål, der har at gøre med, om du ønsker at genopstille eller ønsker at udtræde af rådet.

115. Har du på nuværende tidspunkt besluttet, om du er villig til at stille op til menighedsrådsvalget i november 2008?

- Jeg er villig til at stille op
- Jeg er ikke villig til at stille op
- Jeg er i tvivl

Hvis du er villig til at stille op, vil vi bede dig markere grundene dertil. Det sker ved at sætte kryds ved de grunde, der er relevant for dig (her må du altså gerne sætte flere kryds). Hvis du har yderligere grunde, kan de anføres på linierne efter listen:

- Menighedsrådet har truffet nogle vigtige beslutninger, som jeg gerne vil følge "til dørs"
- Det vil nok blive svært at finde kandidater nok. Derfor fortsætter jeg, selvom jeg egentlig hellere ville trække mig ud
- Menighedsrådsarbejdet er så vigtigt for lokalsamfundet, at jeg bør påtage mig endnu en periode i rådet
- Jeg er ret god til det administrative arbejde og stiller mig gerne til rådighed for endnu en periode
- Jeg er meget interesseret i det kirkelige indhold og tror, at den del af menighedsrådsarbejdet vil blive styrket i den kommende periode
- Det har været berigende for mig at sidde i menighedsrådet, så jeg ønsker at fortsætte arbejdet
- Yderligere grunde:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

Hvis du ikke er villig til at stille op, vil vi bede dig markere grundene dertil. Det sker ved at sætte kryds ved de grunde, der er relevant for dig (her må du altså gerne sætte flere kryds). Hvis du har yderligere grunde, kan de anføres på linierne efter listen:

- Jeg har ikke tid på grund af erhvervsarbejde
- Jeg har ikke tid på grund af familiemæssige forhold
- Jeg blev valgt som kontaktperson, og det var så krævende, at jeg ikke orker endnu en periode
- Jeg mener, at menighedsrådet bliver pålagt for meget administrativt arbejde
- Jeg gik ind i menighedsrådet fordi jeg er interesseret i det kirkelige område, men jeg synes ikke, at menighedsrådet prioriterer den del af arbejdet højt nok

- Jeg har siddet i menighedsrådet i mange år og finder, at der må nye kræfter til
- Jeg trækker mig tilbage på grund af alder
- Jeg trækker mig tilbage på grund af dårlig mødekultur/mødeledelse i menighedsrådet
- Jeg trækker mig tilbage på grund af samarbejdsproblemer i menighedsrådet
- Jeg trækker mig tilbage på grund af kirkepolitiske uenigheder
- Yderligere grunde:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

G: Baggrundsoplysninger

Af hensyn til analyserne af de foregående spørgsmål har vi brug for følgende oplysninger om dig:

-
116. Køn:
- Mand
 - Kvinde
-
117. Alder:
- Jeg er _____ år
-
118. Forhold til arbejdsmarkedet:(vælg den svarmulighed, der er mest dækkende)
- Faglært arbejder
 - Ufaglært
 - Selvstændig
 - Ledende funktionær
 - Funktionær i øvrigt
 - Arbejdsløs
 - Pensionist
 - Studerende
 - Andet: _____
-
119. Uddannelse (markér den uddannelsestype, du senest har afsluttet)
- Folkeskole
 - Gymnasium/HF o.l.
 - Faglig uddannelse (håndværkeruddannelse)
 - Mellemlang videregående udd. (pædagog, skolelærer, sygeplejerske o.l.)
 - Lang videregående uddannelse fra universitet, handelshøjskole o.l.
-
120. Hvor voksede du op som barn?
- i København eller omegn
 - i Aalborg, Odense eller Århus
 - i en by med 50.000-100.000 indbyggere (ex: Helsingør - Randers - Esbjerg)
 - i en by med 20.000-50.000 indbyggere (ex: Korsør - Svendborg - Fredericia)
 - i mindre byer (ex: Rønne - Ærøskøbing - Nyborg)
 - på landet
-

H: Dit forhold til kirke og kristendom

Det overordnede formål med undersøgelsen er at belyse menighedsrådsmedlemmernes forhold til arbejdet i rådet. I dette afsnit ønsker vi at udvide perspektivet til også at omfatte jeres forhold til kirke og kristendom generelt. Vi tillader os derfor at gå lidt tættere på, og beder dig besvare følgende spørgsmål (det er naturligvis frivilligt, om du vil svare på spørgsmålene, men det vil styrke værdien af den samlede undersøgelse, hvis du gør det)

Hvor ofte ...	Aldrig	Sjældent	Af og til	Ofte	Meget ofte
121. Hvor ofte tænker du på religiøse spørgsmål?	☐	☐	☐	☐	☐
122. Hvor ofte beder eller mediterer du?	☐	☐	☐	☐	☐
123. Hvor ofte føler du, at Gud meddeler dig noget?	☐	☐	☐	☐	☐
124. Hvor ofte føler du, at Gud griber konkret ind i dit liv?	☐	☐	☐	☐	☐
125. Hvor ofte deltager du i uformelt samvær i forbindelse med kirkelige arrangementer (kirkekaffe o.l.)	☐	☐	☐	☐	☐
126. Hvor ofte deltager du i kirkelige aktiviteter, hvis primære mål er det sociale samvær?	☐	☐	☐	☐	☐
Hvor vigtigt o.l. ...	Slet ikke	Lidt	Middel	Noget	Meget
127. Hvor vigtigt er det for dig at deltage i kirkelige sociale aktiviteter?	☐	☐	☐	☐	☐
128. Hvor vigtigt er det for dig at deltage i gudstjeneste?	☐	☐	☐	☐	☐
129. Hvor interesseret er du i at vide mere om religiøse spørgsmål?	☐	☐	☐	☐	☐
130. Hvor sandsynligt er det efter din vurdering, at Gud eksisterer?	☐	☐	☐	☐	☐
131. Er der sandsynligvis et liv efter døden?	☐	☐	☐	☐	☐
132. Hvor vigtig er den personlige bøn for dig?	☐	☐	☐	☐	☐
133. Hvor ofte går du i kirke?	☐ Aldrig eller næsten aldrig ☐ Ca. en gang om året ☐ Ca. 2-4 gange om året ☐ Ca. en gang om måneden ☐ Normalt hver uge				
134. Hvilken beskrivelse <u>passer bedst</u> på dit forhold til kirke og kristendom?	☐ Min støtte til folkekirken skyldes mest, at kristendommen er en del af vores kultur ☐ Jeg tilslutter mig folkekirkens traditionelle lutherske tro ☐ Jeg forholder mig søgende til kristendommen ☐ Andet: _____				

Om forfatteren

Steen Marqvard Rasmussen er født 1955, blev student i 1975 og sociolog fra Københavns Universitet i 1982. Han har undervist på Institut for Retslære, Aarhus Universitet og været lærer på Danmarks Forvaltningshøjskole og Diakonhøjskolen, inden han i 1994 blev ansat i Landsforeningen af Menighedsråd, hvor han i dag er seniorkonsulent med særligt fokus på folkekirkens struktur og menighedsrådet som kirkelig ledelse.

I årenes løb har han skrevet en række artikler i tidsskrifter samt bøger, og her bringes en oversigt over Steen Marqvard Rasmussens tekster inden for emneområderne religionssociologi og -filosofi samt kirkestatistik:

Artikler

- 1984 "Det forsvundne råmateriale" i: *Kredsen*, 51. årgang, nr. 1, 1984/85, s. 49-59.
- 1985 "Selvbevidsthed og selvforglemmelse" i det norske *Tidsskrift for Sjelesorg*, nr. 3, 1985, s. 21-26.
- 1986 "Arvesynd og frihed" i: *Præsteforeningens Blad*, nr. 44, 1986, s. 785-790.
- 1987A "Samlivsproblemer, magt og værdighed" i: *Præsteforeningens Blad*, nr. 14, 1987.
- 1987B "Puritansk seksualitet" i: *Tidsskrift for Sjelesorg*, nr. 1, 1987, s. 23-29.
- 1988A "Meditation og livsytringer" i: *Dansk Teologisk Tidsskrift*, nr. 1, 1988, s. 36-52.
- 1988B "Teologisk brug af sociologi" i: *Teologisk Forum*, nr. 7, 1988, s. 5-8, tillæg til *Kristeligt Dagblad*, den 25. juli 1988.
- 1988C "Lykken" i: *Præsteforeningens Blad*, nr. 24, 1988, s. 506-514.

- 1990 "Gud, folk og hunde" i: *Orientering fra raceprogrammet*, nr. 4, 1990, s. 12-17.
- 1991A "25 teser om hjemløshed, hjemlighed og kirke" i: *Teologisk Forum*, nr. 2, 1991, s. 1-3, tillæg til *Kristeligt Dagblad*, den 18. februar 1991.
- 1991B "På flugt fra vestens skyld" i: *Præsteforeningens Blad*, nr. 24, 1991, s. 485-491.
- 1991C "Etisk regnskab for folkekirken?" i: *Teologisk Forum*, nr. 7, 1991, s. 6-8, tillæg til *Kristeligt Dagblad*, den 22. juli 1991.
- 1991D "Hjemløshed og folkefællesskab" i: *Communitas*, studentermenigheden i Århus, efterår 1991, s. 23-26.
- 1991E *Folkekirkens økonomi – en oversigt*. Kirkefondets skriftserie Liv og vækst, nr. 6.
- 1992A "De danske missionsorganisationers økonomi" i: *Mission – Nordisk missionstidsskrift*, nr. 3, 1992, s. 2-8.
- 1992B "En sammenligning af de danske og se svenske missionsorganisationers økonomi" i: *Mission – Nordisk missionstidsskrift*, nr. 3, 1992, s. 9-14.
- 1993 "Som vand og ild – om forholdet mellem sociologi og kristendom" i: *Dansk Sociologi*, nr. 4, 1993, Dansk Sociologforening, s. 60-79.
- 1996 "Præsentation af data vedrørende Danmark" i: *Hymnologiske Meddelelser*, nr. 2, 1996, s. 159-175.
- 1997 *Organiststillinger i landsogne*. Hefte udgivet af Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer.
- 1998 *Stiftsudvalg for økonomi*. Hefte udgivet af Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer. Kan hentes på www.menighedsraad.dk.
- 2001A *Menighedsrådets kontaktperson*. Hefte udgivet af Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer. Kan hentes på www.menighedsraad.dk.
- 2001B *Kirkegang i Roskilde stift 2000 – statistisk dokumentation*. Kan hentes på www.menighedsraad.dk.
- 2001C *Kirkegang i Roskilde stift 2000 – folkeudgave*. Kan hentes på www.menighedsraad.dk.
- 2004A "Værdistyring i den evangelisk-lutherske folkekirke" i: *Præsteforeningens Blad* 2004, nr. 32, s.666-673 og nr. 33, s. 690-697.

- 2004B Medforfatter: Doris Lindholmer: *Demokratiske afklaringer i Stenløse*. Udgivet af Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer.
- 2005 Medredaktør: Berit Schelde Christensen: *Religiøs søgen i og omkring folkekirken*. Hefte udgivet af Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer og Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde.
- 2006A "Hvordan er det muligt at være religiøs?" i: *Religionslæreren* 2006, nr. 1, s. 4-5.
- 2006B "Mental rummelighed" i: *Dansk Kirketidende* 2006, nr. 4, s. 57-58 og s. 62-63.
- 2007 Medredaktører: Mogens Lützen og Lars Buch Viftrup: *Religiøs mangfoldighed – en udfordring for menighedsrådene*. Hefte udgivet af Landsforeningen af Menighedsråd og Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde.
- 2009 *Aldersfordelingen i menighedsrådene*, Landsforeningen af Menighedsråd. Kan hentes på www.menighedsraad.dk.
- 2010 "Hvordan er folkekirken rummelig?" i: Marie Vejrup Nielsen og Lene Kühle (red.): *Religion i Danmark 2010. En E-årbog fra Center for Samtidsreligion*, Det Teologiske Fakultet, s. 122-126. Kan hentes på <http://teo.au.dk/csr/rel-aarbog10/smr/>
- 2011 Medforfattere: Leise Christensen, Povl Götke og Gert Nicolajsen 2011: *Kirkelig undervisning med fokus på minikonfirmand- og konfirmandundervisning*. Rapporten indgår i Kirkeministeriets høringsmateriale om dåbsoplæring i folkekirken.
- 2012 "Motoren bag folkekirken reformer" i: *Dansk Kirketidende* 2012, nr. 5.

Bidrag til bøger

- 1993A "Begravelsesformer på land og i by i dag – takster, udbredelse og holdninger" i: Birthe Lund og Hans Raun Iversen (red.): *Livshjælp*, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmers forlag, s. 179-240.
- 1993B "Betalingsform og kirkegårdsøkonomi" i: Birthe Lund og Hans Raun Iversen (red.): *Livshjælp*, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmers forlag, s. 241-244.
- 2001A "Formaliseret diakoni i folkekirkens sogne" i: Karsten Nissen (red.): *Diakoni – en integreret dimension i folkekirkens liv*, Aros, s. 54-88.
- 2001B Medforfatter: Elizabeth Knox-Seith: "Sognemedhjælpernes stilling i det kirkelige landskab" i: Karsten Nissen (red.): *Diakoni – en integreret dimension i folkekirkens liv*, Aros, s. 101-125.

- 2001C "Vurdering af salmevers" i: Karl-Johan Hansson, Folke Bohlin och Jørgen Straarup (red.): *Dejlig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv*. Åbo Akademis förlag, s. 172-193.
- 2003 "Kirketælling – statistik og kommentarer" i: *Sogn og kirke – Struktur og liv. En undersøgelse af kirkegang og sogneliv i Aalborg stift 2002/2003*. Aalborg stiftsavis Forlag.
- 2007 "Religiøs mangfoldighed som folkekirkelig udfordring" i: Berit Schelde Christensen, Viggo Mortensen og Lars Buch Viftrup (red.): *Karma, Koran og Kirke*, Forlaget Univers, s. 145-257.
- 2008A "Menighedsrådsvalget som et valg af ledere" i: Steen Marquard Rasmussen (red.): *Menighedsrådsvalgets betydning og tilslutning*, skriftserien Perspektiv på folkekirken nr. 1, 2008 Landsforeningen af Menighedsråd, s. 11-49. Kan hentes på www.menighedsraad.dk under menuen "Menighedsrådene".
- 2008B "Menighedsrådsvalgene 1996-2004 – med tilbageblik" i: Steen Marquard Rasmussen (red.): *Menighedsrådsvalgets betydning og tilslutning*, skriftserien Perspektiv på folkekirken nr. 1, 2008 Landsforeningen af Menighedsråd, s. 51-106. Kan hentes på www.menighedsraad.dk under menuen "Menighedsrådene".
- 2009A "Ti forskellige arbejdsprofiler for præsterne i Århus Stift" i: Steen Marquard Rasmussen (red.): *Præsten som generalist og specialist*, skriftserien Perspektiv på folkekirken nr. 2, 2009 Landsforeningen af Menighedsråd, s. 47-114. Kan hentes på www.menighedsraad.dk under menuen "Menighedsrådene".
- 2009B "Præstearbejde i den evangeliske kirke i Tyskland" i: Steen Marquard Rasmussen (red.): *Præsten som generalist og specialist*, skriftserien Perspektiv på folkekirken nr. 2, 2009 Landsforeningen af Menighedsråd, s. 115-139. Kan hentes på www.menighedsraad.dk under menuen "Menighedsrådene".

Bøger

- 2003A Medforfatter: Karen Schouesboe: *Menigheder og mennesker*, Aros Forlag.
- 2003B Medforfatter: Cecilie Rubow: *Billeder af Viborg stift*, Viborg stift.
- 2005 *Religiøse grundfarver – Peter L. Bergers sociologi i anvendelse på folkekirken*, Aros Forlag.
- 2010 *Pastorale Berufstypologien in der Dänischen Volkskirche*, Band 10 in der Reihe Empirie und Kirchliche Praxis (EuKP), AIM-Verlagshaus.
- 2012 *Meninger med menighedsråd. Hvad rådsmedlemmerne vil, synes og tror på*, skriftserien Perspektiv på folkekirken nr. 3, 2012 Landsforeningen af Menighedsråd. Kan hentes på www.menighedsraad.dk under menuen "Menighedsrådene".

Tidligere numre af *Perspektiv på folkekirken*

Nr. 1 af Landsforeningens skriftserie *Perspektiv på folkekirken* fra 2008 hedder "Menighedsrådsvalgets betydning og tilslutning". De centrale spørgsmål er, hvorfor dette valg egentlig er vigtigt, og hvilken opbakning det har i befolkningen. Det belyses ved at beskrive, hvad menighedsrådets ledelsesopgave går ud på, ved at fremlægge Landsforeningens landsdækkende valg- og vælgerundersøgelser og ved at perspektivere dem i lyset af udviklingen siden 1949 og i lyset af andre former for valg.

Nr. 2 hedder "Præsten som generalist og specialist" og sætter fokus på et helt centralt emne for alle menighedsråd: Hvad laver præsten? Og hvordan kan folkekirken forholde sig til befolkningens mange forskelligartede forventninger til præsten?

I en af anmeldelserne hedder det:

"Der er nybrud og fremsyn i "Præsten som generalist og specialist", og bogen er udtryk for en – tiltrængt – kulturkamp i synet på præsteembedet. Det er svært at forestille sig, at bogens grundlæggende tanker ikke kommer til at præge de kommende års betænkninger, diskussioner m.v. om folkekirken.

...

Jeg finder det både modigt og velgørende, at Landsforeningen i denne bog demonstrerer vilje til at nå ud over det niveau, hvor vi bare løfter armene opgivende i sammenstødet mellem tradition og forventninger i folkekirken. Her bliver der taget reelle brydetag med dilemmaerne."

(Præsteforeningens Blad nr. 50, 2009).

Alle numre af *Perspektiv på folkekirken* kan hentes gratis som PDF-filer på www.menighedsraad.dk under menuen "Menighedsrådene".

Tidligere numre af Perspektiv på folkekirken

PERSPEKTIV PÅ FOLKEKIRKEN

Hvordan er det at være kirke i dagens Danmark? Landsforeningen af Menighedsråds skriftserie *Perspektiv på folkekirken* leverer analyser af kirkens vilkår i en moderne verden. Serien er tænkt til alle med et ledelsesansvar i kirken – og til andre, som har brug for at få sat tingene lidt i perspektiv.

MENINGER MED MENIGHEDSRÅD

I dette nummer præsenterer vi den første undersøgelse nogensinde af menighedsrådsmedlemmers religiøsitet og dens betydning for deres motivation for arbejdet.

Forfatteren bag undersøgelsen, Steen Marqvard Rasmussen, sociolog og seniorkonsulent i Landsforeningen, skriver i indledningen:

„Allerede i 1995 fik jeg lyst til at gennemføre en sådan undersøgelse, fordi jeg som forholdsvis nyansat i Landsforeningen hurtigt fik en fornemmelse af, at menighedsrådsmedlemmer er en meget broget flok mennesker, men at ingen kunne sige noget særlig præcist og sikkert om, på hvilke måder de nærmere bestemt er forskellige, og hvad det betyder for deres syn på arbejdet i rådene?”

På det tidspunkt var et sådant arbejde dog ikke oplagt at gennemføre, fordi menighedsrådsarbejdet stadig var indlejret i nogle klare traditioner for, hvad det gik ud på, og fordi det tilsyneladende stadig gik nogenlunde smertefrit med at rekruttere folk til arbejdet. Det har ændret sig siden da.”

Der er udkommet to andre bøger i serien.

De kan findes på www.menighedsraad.dk.